

Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

udgivet af Chr. Molbech

Athene : et Månedsskrift=et Maanedsskrift

1817; Vol. 9; Jul-Dec

København : Gyldendal, 1813-1817

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

60, - 44 - 8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130020878097

A t h e n e

et Maanedsskrift

udgivet

af

Christian Molbech.

Tiende Bind.

Julius — December 1817.

København.

Trykt paa den Gyldendalske Boghandlings
Forlag hos P. D. Riipping.

2 11 2 1 1 1

1717378000000 19

10 8 1 2 6 11

99

Christliche Mission

25.10.1946

Julius - December 1847.

អស់ពីអស់ពីនិ

I n d h o l d

af

Tiende Bind.

Julius.

Side

B idrag til en Charakteristik af Kong Christian den Anden og hans Regiering, ved Udgiveren	I.
Reflexioner over Litteraturen	74.

August.

Fragmenter over Holberg:

V. Udsigt over Holbergs Skribentbane	97.
Om den nyligen fra Rom hidkomne Altertavle af Historiemaler L. Lund, ved Fru Conferentsraadinde Brun, født Mønter	163.
Skabelsen, efter Dvid, af Adjunkt Schallemose	164.
Litteratur:	

Romantiske Digte af Nicolai Goetoft.

Første Deel. Kiøbenhavn 1815

Biergmandsdalen. Fortælling af J. M.

Thiele. Kbh. 1817

September.

Side

- Thukydides om Aarsagerne til Athenens voxende Magt, og denne Stats Forhold til Lakædæmon efter den anden persiske Krig indtil den peloponesiske Krigs Udbrud, oversat af Adjunct E. F. Mølbech** 185.
- En Excursion til Monte Volca og Campo di Fontana, af Dr. Phil. J. F. Schouw, med et Tillæg af Udgiveren** 220.
- Efterretning om nogle Musici ved Hofet i Danmark i det firtende Aarhundrede, af Justitsraad Weinrich** 230.
- Anmærkninger ved eet og andet i den danske Litteratur og nogle af dens nyere Frembringelser** 236.
- Et Par Ord i Anledning af Fru Conferentsraadinde Bruns Beskrivelse over Hr. Lunds Altertavle** 248.
- Litteratur:**
- P. A. Heibergs Betragtninger over National-Repræsentationen. 1817.** 250.
- Gienmæle mod nogle Ytringer i Litteraturtidenden om den nyere tyske og svenske Litteratur; med en Anmærkning af Udg.** 259.
- Korte Efterretninger om de vigtigste Original-Skrifter i den svenske Litteratur i Aarene 1813—1817** 268.

October.

- Agnes Bernauer, en historisk Anekdote fra det femtende Aarhundrede, ved Udg.** 281.

Blade af en Reisendes Tegnebog. (i Sommeren
1817) 292.

Fragmenter over Holberg.

VI. Om Holbergs sidste poetiske Værker 348.

November.

Fragmenter over Holberg.

VII. Om nogle tydske Skribenters Domme
over Holberg som Comiker, og om den
tydske comiske Litteratur . . . 369.

Blade af en Reisendes Tegnebog. (i Sommeren
1817) Elumning 397.

Martin Luther. Ode paa Reformationens Jubel:
fest, 1817, af Dehlenschläger . . . 447.

Jubelhymne i Anledning af Reformationssfeften
1817, af Ingemann 451.

Philemon og Baucis, efter Ovids Forvandlinger,
af Hr. G. H. Waage 452.

Vandringer i Sanderumgaard's Have, af Hr. B. A.
Hoppe 458.

Anmærkninger ved et og andet i den danske Litte-
ratur og dens nyere Frembringelser (Afttet) 466.

Litteratur:

Prøver af danske Folkesagn, samlede af J.
M. Thiele. Med en Fortale af Pro-
fessor N. Nyerup. Kbh. 1817. . . 477.

December.

Sidero

Bierget og Klosteret Montserrat i Catalonien, ved
Udgiveren 481..1

Noget fra Rom og om Thorvaldsen. (Af et Brev
fra en dansk Rejsende. Jul. 1817.) 524..4

Fragmenter over Holberg.

VIII. Blandede Bemærkninger ved nogle af
Holbergs Værker 544..4

Frederiksborg, et Digt af *Sibbern* 554..4

Europa, en Idyl af Moschus, oversat af Hr. N.
Fogt mann 557..7

Litteratur:

Brøden, Sørgespil af (Adolph) Müllner,
oversat af C. J. Boye. Kbh. 1817. 566..8

Digte af Steen Steensen Blicher. Første
og anden Deel. Aarhus 1814. 1817 582..2

Georg Zoegas Abhandlungen, heraus-
gegeben von F. G. Welcker. 1817. 588..8

Kil Athenes Læsere, fra Udgiveren 591..1

Register over dette Tidsskrifts 1ste til 9de Bind. 595..2

Bidrag til en Charakteristik af Kong Christian den Anden og hans Regiering.

Det møder os ikke sjelden i Historien, at vi see udmærkede Charakterer fremtræde, der med vældig og omfattende Kraft gribe ind i Begivenhedernes Række, men afbrydes, som det synes, midt i deres Handlingers Løb, og lukke under for en fiendtlig Skiebne. Ved første Biesyn forekommer det os da, som om deres Liv og Daad havde været en unyttig Kamp mod Tidens Magt, et vilkaarligt Spil, hvori de maatte take, fordi de forgieves modsatte sig en uheldig Tilfældighed. Men en dybere Betragtning af Historien lærer os altid, at det blot Vilkaarlige er udelukket af Begivenhedernes Bæsen; at den menneskelige Frihed allevegne virker i Kampen mod den usynlige Nødvendighed, og at enhver saadan Kamp efterlader sig blivende Følger, ligesom den og Athenes. Julius 1817.

har sin Grund i noget forhen Tilværende, og saaledes selv er en Følge af noget Foregaaende.

Naar da en kraftfuld og betydende historisk Charakter paa en tragisk Maade gaaer til Grunde, eller, overvældet af Uheld og besnæret af Livets onde Magter, afbrydes i sin Løbebane: da bør vi vel ikke betragte en saadan Tildragelse blot som et uhykeligt Tilfælde, der kunde være undgaaet, eller den af Lykken forladte allene som en Gienstand for Had eller Medlidenhed, alt efter det Indtryk, hans Charakter og Handlemaade har gjort paa os. Vi bør søge at gjøre os Billedet af samme saa klart og nøiagtigt som muligt, saafremt det er vor Agt at tilegne os en reen historisk Anskuelse af den Charakter, vi have for Øie; og vi bør derefter med uindtaget Rolighed undersøge, hvilken Deel i Heltens Skiebne, efter menneskelig Viis, kan tilregnes ham selv, eller hans frie Brug af Aandens og Villiens Kræfter; og hvilken Deel i samme Tidens Vilkaar, udbortes Omstændigheder og Tingenes nødvendige Sammenkædning, have havt. Saaledes allene bliver det muligt, med retfærdig Upartiskhed og med den Agtelse, vi skylder Historiens Genius, at bedømme en udmærket Charakter; og om vi da end ei reent kunne frikende Manden for at have fremkaldt Ulykken, hvori han maatte gaae til Grunde, bør vi dog aldrig negte ham det Forsvar, som man i Almindelighed under lige Vilkaar er mere tilbøielig til at tilstaae den, hvis Handlinger Lykken kronede, end

den, som tog en ulykkelig Ende. Men heller ikke
 bør vi lade den svagelige Medlidenhed, der stundom
 ytrer sig i historiske Anskuelser, træde i Stedet for
 den af ingen Lidenſkab, af intet personligt Hensyn
 bevægede Retfærdighed. Thi den allene leder os paa
 en ſikker Vej til Sandheds Helligdom; og Hiſtoriens
 Muſe har ingen anden Bolig end denne.

Blandt de danſke Konger af den oldenborgſke
 Stamme er Chriſtian den Anden en af de ved Cha-
 rakter, Handlinger og Skiebne meſt udmærkede.
 Foruden de Uheld, der i Live rammede ham, har
 han ogſaa havt det, at han efter Døden ſielden er
 bedømt uden Lidenſkab og Had, ſom hans Handlin-
 ger fremkaldte hos Samtiden, og ſom Partiaand
 forplantede til Eſtertiden. Henved trehundrede Aar
 forløb, inden han fandt Hiſtorieſkrivere, der ſtræbte
 at ſætte hans Charakter og Regiering i et klarere
 og mildere Lys. Men meget i hans Hiſtorie er
 endnu dunkelt eller ikke fuldelig opklaret; og meget
 vil formodentlig altid blive ſaa. Heller ikke er det
 Gavn for Hiſtorien, at man i at handle om Chri-
 ſtian den Anden gaaer til en modsat Yderlighed, i
 det man ſøger at dølge hans Feil eller tilfløre hans
 Brøde; thi paa denne Maade berøver man ogſaa
 Fremſtillingen af hans Fortienefter og berømmelige
 Egenſkaber den Tro og Tillid, ſom reen Upartiſkhed
 allene kan give.

Efterfølgende Anmærkninger ſkulle hverken være
 Chriſtian den Andens Apologie, eller et Stridsſkrift

mod hans Forsvarere. En rolig Beskuelse af den ulykkelige Konges Levnet og Ibrætter har frembragt dem. De kunne maaskee være et Bidrag mere til en upartist Fremstilling af hans Aand og Charakter som Menneſke og Regent, og, som ſaadant, hos nogle Læsere worde en Indledning til et eget Studium af denne Konges mærkværdige og lærerige Hiſtorie.

I det ſamme Aar, da Kong Hans efterfulgte ſin Fader paa de tre nordiſke Rigers Throne, fødtes ham i Nyborg den Søn, der blev den enſte ulykkelige i den lange, ærværdige Række af vore oldenborgſke Konger. (d. 2. Jul. 1481.) I en ſtormfuld, urolig Tid, hvortil en fredelſkende, eſtergivende Konge, ſom Hans, ikke paſſede, indtraf Chriſtians Ungdom. Naturen havde givet denne Tyrſte et Temperament, der var det modsatte af Faderens; vild Tyrighed, opbruſende Kraft og ſtærke Lidenſkaber behøvede hos Barnet og Unglingen en viis og forſigtig Opdragelſe for at ledes til velgjørende Virkninger, for at bringes under en ordnende Fornuft, en modnet og uddannet Aands Herredomme. Dette Held faldt ikke i Chriſtians Lod. Han blev ikke opdraget ſom Arving til Skandinaviens Throne, men ſom en Borgersøn, hvis høieſte Beſtemmelſe kunde være, fra Chordreng at ſtige til Rannik eller Abbed. Vi kiende nu ikke Aarsagerne til at Kong

Hans lod sin Søn faae en saa besynderlig, saa lidet fyrstelig Opdragelse, som den, han modtog i et jævnt Borgerhuus *) i Kiøbenhavn, hvor en Kannik,

*) "Hans Kost og Vaaning var betinget hos en Danemand, hedde Hans Bogbinder, hvis Hustru hedde Birgitte; fornemme og agte Folk, boende i Kiøbenhavn i Høibrostræde; der gik samme Kannik (Jørgen Hinge) hver Dag at læse med hansen; hvilket var en fast ringe Opfødsel for Herrebørn, og slettere end nu udi vore Dage." Hvitfeldt. I sin, med ikke saa nye Oplysninger berigede Historie af Christian II. har Hr. Cancellieraad Behrmann (2 D. S. 1—9) søgt at bevise, at denne Hans Mezenheim ikke virkelig har været Bogbinder, men blot fort dette Tilnavn; fordi hans Navn paa nogle Steder findes skrevet: Johannes Mezenheim, kaldes Bogbinder. Men i flere af Hr. Behrmann selv anførte Documenter kaldes han dog og kalder sig selv, som hos Hvitfeldt og Andre: Hans Bogbinder. Rimeligviis har han været af tydsk Herkomst; og hvorfra han har faaet sit Tilnavn, er i Grunden ligegyldigt; da man dog seer, han har været en af Kiøbenhavns anseelige og velhavende Borgere. Men rørende er hans Trostak mod sin kongelige Pleiesøn, som han ikke allene fulgte i Landflygtighed; men for hvem han endog, som en bedaget Olding 1543 opoffrede sit Liv. Er han, som man af Fortællingen hos Behrmann (2 D. S. 9.) maa troe, bleven henrettet i Danmark eller udleveret til Overrige: da kan dette vel ikke negtes at være en Plet i Christian den Tredies Historie

der ikke var Mand for at styre den ubændige Prinds, maatte oplære ham efter den Tids usle Maade i Skolevidenskaberne, eller siden i Huset hos samme Kannik, Jørgen Hindze fra Hindsholm, der, frygtende for at slippe Prindsen af Syne, lod ham med sine andre Pøblinge synge i Choret under den offentlige Gudstieneste. Kongen sandt omsider, at en saaa borgerlig Opdragelse ikke passede for en Thronarving, og at den ærlige Kannik ikke var den ham overdragne Post voksen. Christian fik en anden Lærer; den brandenburgske Magister lærte ham vel med pedantisk Strengthed endel Latin — hvori han, efter Hvitfeldt, "var saaa vidt forfremmet, som ingen anden Konge af den oldenburgske Stamme" — og lod ham overvære Doctor-Disputationer og Promotioner; men Statsklogskab og den for Fyrster uundværlige Konst, at kunne beherske sig selv, kunde Mester Conrad ikke lære den fyrige Yngling. Tvang, ja (som Krøniken melder) ydmygende regelmæssige Rejselser af Faderens egen Haand, kunde ikke undertrykke en allerede udviklet Natur; som ingen fornuftig Behandling i tidligere Aar havde ledet paa bedre Veie; men bidrog snarere til at styrke den sin Kraft og sine Anlæg folende Kongesøn i et haardt og gienstridigt Sind. Ligesom Drengen fandt sin kiæreste Lyst i at klavre paa Tage og i andre farlige Øvelser, saaledes søgte den opvoksende Prinds at holde sig skadesløs for det Savn af Frihed, som en streng Tugt i yngre Aar havde paalagt ham, ved at overgive sig til vild Nat-

tesværmen i Selskab med toileløse Jævnaldrende. At Rigsraadet holdt et vaagent Die med Prindsen og angav hans uordentlige Levnet for Faderen, kan vel tidlig have opirret ham mod endeel af de mægtige Aristokrater.

Et saadant Ungdomsliv, og en for Christians Natur saa lidet passende Opdragelse, var ingen heldig Skole for den tilkommende Regent. Vel undertryktes derved ikke mangen et ypperligt og sieldent Anlæg til en kraftfuld, retviis og selvvirkende Statsstyrer, som Ingen vil kunne frakende Christian den Anden; men mangen for ham selv fordærvelig Spire til Tilfindighed, Haardhed, Mistænkelighed og uklog Egenraadighed blev dog uden Tvivl næret ved hiin forkeerte Opdragelse og forseilede Strengbed; ligesom ogsaa Christians Tilbøielighed til at lade sig bedaare af onde Raadgivere maaskee kan have havt sin første Grund i et slet Ungdomsselskab og i Omgang med Menneffer af en lav Tænkemaade og fordærvede Grundfætninger.

I Christians attende Aar see vi ham egentlig første Gang træde frem paa den politiske Skueplads. Allerede valgt til sin Faders Efterfølger i Norge (1489), Danmark (1491) og Sverrige (1497), bestyrkedes hans Valg i det sidste Rige end mere, da han i Aaret 1499 i Stockholm modtog Sten Stures og Rigsraadets skriftlige Hylдинг og Trofskabsed. Denne Ed gjaldt dog ikke mere hos den ærgier-

gierrige Sture, end lignende Eder pleie at agtes af mægtige Herrer, naar de see deres Fordeel i at bryde dem. Neppe havde Kong Hans lidt det sørgelige Nederlag i Ditmarsken (1500), før Sture begyndte paa at ville stille ham ved den svenske Krone; snart reiste han Oprørsbanneret; Kong Hans, som forgieves ydmiggede sig til det, en Konge saa lidet værdige Tilbud, at underkaste sin Regiering over Sverrige Rigsraadets Dom, maatte forlade Stockholm, hvor hans Dronning blev tilbage, faldt i Oprørernes Hænder, og holdtes i to Aar fangen paa Vadstena Kloster.

Fra Sverrige havde Sture vidst at vække og nære en Opstand i Norge, der truede med at blive alvorlig. Kong Hans, der i Farens Tid let forsagede, havde allerede budet sin Broder Hertug Frederik, Halvdelen af dette Rige, naar han vilde hielpe til at dæmpe Oprøret. Da denne endnu fordrede mere, faldt Kongen paa den heldige Tanke, at søge Hjelpetropper hos sin Svoger Kong Jacob i Skotland og sin Svigersøn Churfyrste Joachim i Brandenburg, og at overdrage sin Søn, hvad denne var nærmere til end Broderen. Med en Kantsler, Erik Walchendorf, siden Erkebisp i Brondhiem, en Hofmester Niels Griksen, og nogle tusinde Mand danske, tydske og skotske Tropper, drog Christian i sit et og tyvende Aar til Norge, for at bringe dette Rige til Lydighed, og hindre de svenske Oprøreres Hensigter. Dog turde Kongen ikke ganske lade ham

handle paa sin egen Haand, men vilde sætte ham Biskop Carl i Hammer til Raadgiver. Christian, der ikke elskede noget Slags Afhængighed, beholdt vel, som Hvitsfeldt siger, samme Biskop en Tid lang hos sig for et Syns Skyld, sin Faders Willie at efterkomme; men overgav ham ikke Faderens Brev, og unddrog sig derved et Formynderskab af en Mand, som han følte sig overlegen i Aandskraft, og som i den følgende Tid gjorde sig i det mindste mistænkt for Troløshed. Den Maade, hvorpaa Christian undertrykte Oprøret i Norge og tilintetgjorde Stures Anslag mod dette Rige, lagde hans Mod og Raffehed for Dagen. At han gik tilværks med Eftertryk og Strengthed, fortjener ikke Dadel, men Berømmelse; og den Fabel, at han udryddede den norske Alder, behøver hos den Historiekyndige ingen Gien- drivelse. Christians Styrelse i Norge som Statsholder eller Regent, i Faderens Levetid (1502-1512), i hvilket Tidsrum han dog ogsaa af og til opholdt sig i Danmark og deltog i Regjeringsstyrelserne, er overhovedet en af de meest ærefulde Perioder i hans Liv. Vi see ham der stedse aarvaagen, virksom, tapper og statsklog; agtet af Folket, hvis Rettigheder han beskyttede, og frygtet af geistlige og verdslige Aristokrater, hvis Indgreb i Folkets Frihed og den kongelige Magt han modsatte sig med en Kraft og Bestemthed, der viste dem, hvad de havde at vente af deres tilkommende Konge. Hans Anordninger for at fremme Handelens Frihed og Flor i

Bergen, dengang, som nu, Norges vigtigste Handelsstad, vidne allerede om Christians rigtige Politikk og velgiørende Hensigt, at tilintetgjøre det udsuende Handelsmonopol, som Hansfestæderne til de nordiske Rigers Skade havde sat sig i Besiddelse af.

Christians Bekendtskab i Norge med den smukke Dyveke vilde være en ligegyldig Omstændighed i hans Regjerings Historie, dersom ikke denne Ungdomsfærlighed havde faaet en vigtig Indflydelse paa hans hele Liv. Det falder ikke vanskeligt at forklare, hvorledes en ung og deilig Pige kunde indtage den fyrige Prindses Hjerte, og ved Egenskaber, der formodentlig have gjort hende ikke mindre elskværdig, end indtagende, kunde i ti Aar (1507—1517), eller lige til hendes Død, fængsle hans Troskab (thi havde Christian, foruden Dyveke, havt andre Elskerinder, vilde hans Fiender neppe have glemt at berette os det). Ikke saa let forklare vi os nu den mærkværdige Indflydelse, som Dyvekes Moder kom i Besiddelse af; da Tiden kun har levet os ufuldstændige historiske Brudstykker til at gjøre os et Begreb om den hollandske Cybrets Charakteer, Kandsgaver og de Midler hun anvendte, for at vinde Christians høieste Tillid og Fortrolighed. At det ikke allene var Kongens Kiærlighed til Datteren, der holdt Moderens Indflydelse vedlige, er klart nok; thi hendes Anseelse og Myndighed bevarede hun lige indtil Kongens Fald. En prøvet Overbeviisning om hendes personlige Hengivenhed maa vel have bidraget

ligesaa meget hertil, som den Enildhed og Dygtighed, hun uden Tvivl har besiddet. Det kan derfor ikke andet end forundre os at see, hvorledes hun fort efter Christians Affættelse, i et af hans offentlige Forsvarsskrifter gives til Priis for hele Verden, som den, der havde misbrugt Kongens Tillid og overfædet hans Guldmagter, og i den Anledning af Kongens Cantaler, Cornelius Scepper, omtales i lidet ærefulde Udtryk *).

Ved sin Faders Død (20 Febr. 1513) var det langt fra at Christian, skiondt valgt til hans Efterfølger paa de tre nordiske Rigers Throne, ubindret kunde bestige den. I Sverrige, hvor Hans 1497 var hyldest og kronet, som dette Riges retmæssige Konge, herskede Sten Sture den yngre, efterat

*) I Anledning af Lybekkernes Bestyldninger, at Sybret havde Kongens Guldmagt til at udpresse Tolden af de Handlende (*mandatum vectigal extorquendi*) siger Scepper: "Ego a quo mandatum habuerit plane ignarus sum. Id tantum novi sæpenumero ab illustrissimo rege mihi dictum esse, an um illam qualis qualis illa fuit, pleraque citra ipsius mandatum feminea insolentia obivisse." (*Christiani Ildi ad Lubecensium articulos responsio. Fol. R. 4*). Længere hen kaldes hun *venefica*, og Scepper erklærer reent ud: "Non tuetur autem illustrissimus rex aniculam illam, neque causam illius defendere vult. Si quid iniquum commisit, illa suam audaciam luat."

have fortrængt Rigsforstanderen Erik Trolle, med kongelig Myndighed. Alle Møder og fredelige Underhandlinger med de svenske Oprørere havde i Kong Hanses Levetid været forgieves; og Christian vidste alt for vel, at kun ved Magt kunde han gøre sine Rettigheder gjældende.

I Danmark var Statsforfatningen saaledes, at der fordreides ikke mindre Klogskab end Kraft for at gaae de Hindringer i Møde, som den mægtige, mere og mere om sig gribend Adels vilde lægge en Konge i Veien, hvis herskende Idee i Statskonsten synes at have været den, at tilveiebringe en større Liighed imellem Stænderne, høie den mægtigt vorende Adelsvælde, og give den ubøvende Kongemagt mere Eftertryk og Uafhængighed. Fra Christoffer af Bayerns Tid havde den danske Adels i Forening med den høiere Geistlighed, især udvidet sin Myndighed og sin Deeltagelse i Regieringen. Da den overdrog Grev Christian af Oldenborg Kronen, saae den sig i Stand til at foreskrive ham saadanne Betingelser, der ikke allene betydeligt indskrænkede Kongemagten og forhøiede Rigsraadets Uafhængighed, men endog betog Kongen den Rettighed at bestemme Thronfølgen, og gjorde Riget til et formeligt Valgrige. Folkets gamle Ret, at vælge sin Behersker, eller i det mindste at bekræfte hans Myndighed i en Forsamling af alle Stænder, var aldeles udsløttet, og fra en national Repræsentation var Borger- og Bondestanden i Sierningen reent udelukkede. Denne Repræsenta-

tion var efterhaanden kommen allene i Rigsraads dets Magt, hvis Medlemmer blot bestode af Adel og Geistlighed, og hvis Stræben kun gik ud paa at indskrænke Kongemagten og grundfæste en aristokratisk Regieringsform. Kongerne maatte ikke allene modtage deres Krone af Rigsraads og Adels Haand; men kunde ei forsikre sig den uden de for Staten mest trykkende Opoffrelser. Adel og Geistlighed, i Besiddelse af Landets faste Eiendomme, enten ved Arv, Gave eller Forlening, søgte uafslædig at udvide deres Privilegier og at vælte Statens Byrder paa de ringere Stænder; og de forðum frie og selvstændige Bønder vare efterhaanden sunkne ned til Livegne, Tjenere eller Trælle, af hvis Slæb og Arbeide hverken de selv, eller Staten, men allene de vældige Herremænd, Lehnbesiddere og Prælater høstede Frugterne, og som desuden vare underkastede disses næsten fuldkommen vilkaarlige og egenraadige Behandling. Til den heraf flydende Svækkelse af Statskræfterne kom endnu det, at Statsindkomsterne vare, ved de høiere Stænders Privilegier, ved Pantsættelser og Bortforleninger af den største Deel af Krongodsene, meget forringede; at Borgerstanden, skiondt ikke umiddelbar under Adels Vælde, dog trykkes af den paa mange Maader; og at Rigets active Handet, en af dets Velstands Hovedkilder, for en stor Deel befandt sig i Hansestædernes Hænder, hvis Handels-Privilegier ukloge Regenter havde formæret og befæstet, og hvis Rigdom og Overmod

derfor mången Gang vovebe med Frækhed at trodse Herfterne over Nordens tre Kongeriger.

Saaledes var Tilstanden i Danmark, da Christian den Anden efter sin Faders Død tiltraadte Regieringen som Konge. Dette skete dog ikke, inden han paa en ydmygende Maade havde erkjendt Rigsraadets usurperede Ret til at bortgive Kronen *), og underkrevet en Haandfæstning, der i nogle Poster var endnu haardere og mere indskrænkende, end hans Faders og Farfaders **). Hertil hørte især de vigtige Artikler: at Kongen ikke i levende Live maatte begiære af Rigsraadet, at faae nogen af sine Sønner valgt til sin Eftermand "men lade Danmarks og Norges Riges Raad og Indbyggere nyde deres frie Kaar;" at Adelen fik Hals og Haand over deres Bønder (som i Haandfæstningen kaldes "deres egne Dienere og Undersaatter") og Ret at dømme og tage Bøder i alle Sager under 40 Mark; at

*) I Kongens Tale ved Rigsdagen (1513 i Jul.) takkes Rigsraaderne for "den Velvillighed de havde vist hans Fader" og bedes fiærligen "at de gode Herrer for den Raade, hans Herr Fader havde bevist dem, vilde lade hans Søn nyde samme gode Gierninger, fuldbyrde det for skete Valg og hielpe ham til Kronen." S. Behrmanns Christian II. Historie. 1 D. S. 90.

**) Den er første Gang trykt hos Behrmann. 2 D. S. 37 - 53.

Kongen maatte udstede den Forpligtelse til det danske og norske Rigsraad, at overholde den svenske Adels Privilegier og indgaae en "tilbørlig" Haandfæstning, i Fald "det maatte tækkes det svenske Riges Raad at antage ham til Konge;" endelig, at hvis Kongen handlede imod sin Haandfæstnings Lydende, skulde alle hans Underkatter være løste fra deres Ed og forpligtede til at modsætte sig hans Forretagender. Man seer i alle denne Haandfæstnings Artikler det stærkeste Præg af den Magt og Myndighed, som Adel og Geistlighed i Danmark og Norge havde sat sig i Besiddelse af, og som disse Stænder nu ved enhver Konges Regieringstiltrædelse benyttede til at give deres erhvervede Rettigheder og Privilegier en Udstrækning, der omsider vilde giort Kongen til intet andet end Rigsraadets Diener; ligesom de allerede havde tilintetgiort de øvrige Stænders Selvstændighed og Frihed. Ingen kan tvivle om, at Christian, efter Holbergs Ord, ikke med noget godt Hierte har underskrevet denne Haandfæstning; men heller Ingen kan troe, at han underskrev den i Agt at ville holde den. Tværtimod viste hans hele Regiering, at det var hans alvorlige Villie, fra Grunden af at forandre Statsforfatningen, ved at hæve de undertrykte Stænder, og ved deres Bistand styrke den af Adel og Geistlighed nedtrykte Kongemagt — et Forsæt, som han uden Tvivl ogsaa havde udført, dersom han havde besiddet ligesaamegen Enlidhed og Forsigtighed, som Forstand og Diærighed; og

derfom han ikke havde taget sig formeget for, ved paa engang at ville bekæmpe den danske Adels og undertvinge et frafaldent Rige.

Gienstanden for Christians politiske Virksomhed, efterat han havde bestøget den danske Throne, deelte sig i to Hovedgrene; den ene: Kongemagtens Befrielse fra Aristokratiets trykkende Baand, og Opbylgnis af Landets indvortes Kraft og Velstand ved Bondestandens større Frihed, Handelens Opblomstring, Culturens og Oplysningens Fremme; den anden: Fornyelsen af den Calmarfke Union imellem Nordens tre Riger ved Overriges godvillige eller tvungne Underkastelse. Det sidste Wiemed maatte Kongen udsætte, indtil han, saavel ved indvortes Forbund, som ved Udførelsen af sine Regjeringsplaner med Hensyn til Rigerne indvortes Forfatning, havde styrket sin Magt og forøget sine Hjælpekilder. Ved Valgmoedet i Danmark, kunde intet i Mindelighed udrettes med de svenske Sendebud. Aftale om et nyt Møde i det tilkommende Aar tilveiebragte imidlertid Bedligholdelsen af et fredeligt Forhold mod Overrige; men havde, ligesom de foregaaende Møder og Underhandlinger under Kong Hans, ingen videre Følger. De første Aar af Christians Regjering randt saaledes hen, uden at han kunde foretage noget afgjørende Skridt imod det frafaldne Rige; men udmærkede sig ved store og dristige Foretagender i Landenes indvortes Styrelse; saavel som ved Forbund med de betydeligste europæiske Magter.

Det første Forbund, Kongen sluttede, var det med Lybek, som Hoved for Hansestæderne (1513.) Kongen saae sig for Dieblicket nødsaget til at tilstaae disse Fornyeelsen af deres Handelsrettigheder, fri Skibsfart paa Norge, hvilken de dog ogsaa skulde lade Hollænderne nyde ukrænket, og andre Fordele, hvoriblandt ogsaa, „at de ikke med usædvanlig Told maatte besværes.“ Stæderne derimod forpligtedes til, at være Kongen behjælpelig i at bringe Evertige til Lydighed og ikke give hans Fiender nogen Bistand. Denne Artikel i Forbundet havde dog ikke meget at sige; thi Hansestæderne kiendte ingen anden Forpligtelse, end deres Fordeel; de vare Danmarks naturlige Fiende, og en Konge, der arbejdede saameget imod deres Handelsystem, som Christian II., kunde ikke vente andet, end Fiendskab af dem, som de ogsaa troligen viste ham, lige indtil de fandt deres Fordeel i at bruge hans Navn som et Paaskud for den Krig, de efter Frederik den Førstes Død paaførte Danmark. — I de paafølgende Aar tilveiebragtes nye Forbund eller de gamles Fornyeelse med Skotland, England (1515), Rusland (1515) og Polen (1516). En senere Tractat med Rusland (1516) gav de Danske udvidede Handelsrettigheder i Rusland, og Tilladelse at bygge Kirker i Novogrod og Ivanogrod. Christians Giftermaal med Keiser Maximilians Sønnedatter, Carl den Femtes Søster Isabella (1515), bragte ham ogsaa i nær Forbindelse med det mægtige østerrigiske Huus, uden at dog Athenes. Julius 1817.

denne i Fremtiden blev ham til saa betydelig en Hjælp i hans politiske Planers Udførelse, som han vel havde støttet paa. Selv den store Medgift af 300,000 Gylden, Kongen fik med sin Gemalinde kunde han ikke erholde udbetalt, førend længe efter Brylluppet, ved vidtløftige, selv af fiendtlige Skridt ledsagede Underhandlinger; tvivlsomt er det endog, om den nogensinde heel er betalt. — Dog var unegtelig Christians Politik, at styrke sin Magt ved Forbund, en klog og hensigtsmæssig Forholdsregel, og han tabte aldrig de Fordele af Sigte, som beleilige Underhandlinger kunde bringe ham. Hans Stilling, saavel imod det frafaldne Rige, som imod de Stænder, hvis Magt han vilde bryde, fordrede udvortes Støtter. Men indtræffende store Begivenheder i Europa og andre Marsager, hvortil vel især Kongens tidlige Tredende Undest for Luthers Lære maa regnes, berøvede ham næsten al Fordeel af det anseelige Svogerflaag med Tydslands, Spaniens og Nederlandenes Behersker. Uagtet Ingen maatte synes nærmere til at understøtte Kongen i hans Foretagender imod de Overrige, end Keiser Carl, seer man dog, at denne flig ikke sendte ham nogen Hjælp til det store Krigstog mod dette Rige; hvorimod Christian, der holdt sig fast ved det gamle Forbund med Frankrige*), fandt sin Svogers Medbeiler til Keiserkronen, Kong Frants den Første, villig til at opfylde Vilkaaret i dette

*) Slutted 1472 imellem Christian I. og Ludvig XI. II.

See Hvitfeldt. 2 D. S. 937.

Forbund om gjensidig Hielp i Ufred, og virkelig erholdt en ikke ubetydelig Undsætning af denne Konge (1519). At et saadant Forhold imellem Danmark og Frankrige ikke har været Keiser Carl til Naade, er vel rimeligt nok. Denne kunde imidlertid let finde sig i, at Kong Frants hialp Christian til at undertvinge Sverrige, og at han selv kunde noies med, i Stedet for Hielpetropper, at sende sin Svoger det gyldne Skind.

I den indvortes Statsstyrelse lagde Christian snart for Dagen, at han var findet at følge Grundsatninger, der hverken stemte overens med en raa Tidsalderes Aand, eller med de privilegerede Stænders tiltagne Magt og Rettigheder, og at han som Konge vilde handle efter de samme Ideer, i Henseende til Regentens Myndighed og Stændernes større Ligevægt, hvilke han allerede som Thronarving ikke utydeligen havde yttret. Disse Ideer ere vi nu, efter trehundredre Aars Forløb, bedre i Stand til at vurdere, end man i Christian den Andens Tidsalder kunde det; thi denne Konges Aand var i nogle Dele ilet saa langt forud for den Tid, hvori hans Regiering indtraf, at den Modstand, han mødte, tildeels blot heraf lod sig forklare, hvis den ikke desuden havde havt flere samvirkende Aarsager. Det er usornødent at gjøre opmærksom paa, hvorledes vore Dages store Omvæltninger i den politiske, saavel som i den aandelige Verden, have lært os at erkiende hine Rettigheder, som Christian, med mere Høimodighed end

Klogskab, vilde fravriste den mægtige Adel og Geistlighed, for at give den fortrykte Borger- og Bondestand tilbage, hvad hine havde berøvet dem. At han deri handlede ikke blot som Menneſke, men ogsaa som Statsmand, og at han, med en Aand og Charakter, der ikke lettelig taalte nogen Tvang eller Indſkrænkning, ligesaa vel stræbte efter at befæste og udvide Kongemagten, som efter at hæve de saa dybt nedtrykte Stænder, kan ingenlunde nedſætte hans Fortieneste, eller forringe hans Roes. Men hvad man ikke kan berømme hos ham som Regent, er at han altid yttrede en større Tilbøielighed til voldsomme Midler, end til en ſindig og klog Fremgangsmaade, at han ſjelden agtede paa det Lovlige eller Ulovlige i hans Fremgangsmaade, og at han, af en ligesom medfødt, eller fra Ungdommen bibragt Forkiærlighed for Borger- og Bondestanden, imedens han vilde hielpe diſſe til Lov og Ret imod deres Undertrykkere, ikke altid viſte ſig lige retfærdig mod de høiere Stænder, og mangengang paa den ene Side krænkede Retten der, hvor han paa den anden Side vilde overholde den. *) Ligesom det vel ikke lader ſig negte,

*) Saaledes dommer ogsaa vor, ved ſin dybe og omfattende Lærdom, og ved ſin grundige Skarpsindighed lige udmærkede Hiſtoriker, Etatsraad A. Hall, om Chriſtian den Anden, i det her berorte Stykke. „Chriſtian II. bør ikke negtes den Roes, ſiger han, at have villet ophielpe de af Adelen og Geiſtligheden ſaa dybt nedtrykte Borgere og Bønder;

at en Haandfæstning, som den, Christian den Anden havde underskrevet, for en Konge med hans kraftfulde Aand og slyrige Charakteer var et Nag, der snart maatte sprænges: saaledes vil Ingen, der er i Stand til at sætte sig ind i Tidsalderens Forhold, finde det enten uforklarligt eller ulovligt, at de høiere Stænder søgte at forsvare engang erkjendte Rettigheder, hvilke de giennem et langt Tidsrum havde anvendt alle deres Kræfter paa at tilvende og fæste sig. Man vil tværtimod finde det let begribeligt, at med jo større Voldsomhed Kongen angreb disse Rettigheder, des større maatte den Modstand være, han fandt; især da han ligesaa lidt skaanede den ene som den anden af de høiere Stænder, men altid handlede saaledes, at disse maatte finde fælles Fordeel i at holde sammen; og saalænge Rigets Forsatning stod ved Magt, og Kongens Haandfæstning maatte anses for at være gjeldende, havde Adel og Geistlighed altid i denne Kongens høitidelige Forpligtelse et Værn imod hans Magt, som de endog kunde give Syn af den strengeste Lovlighed. Kongen, der søgte at støtte sin udvidede Myndighed paa Borger- og Bondestanden, som han arbejdede paa at hæve til

men Maaden og Midlerne, hvorved Borger- og Bondestandens Opkomst skulde fremmes, vare ofte slet valgte, og den Voldsomhed og Grumhed, hvormed han ofte udførte sine forehavende Forbedringer bør ingenlunde forsvares." Ny danske Mag. 2 Bd S. 193.

Frihed og Anseelse i Staten, havde dog ikke tilstrækkelige Midler i Hænde til at udføre denne Plan, da han fattedes baade Penge og en staaende, af ham allene afhængig Hær. Rigets Kræfter havde han for en stor Deel udtømt i de svenske Krige, og efter disses uheldige Udfald kunde han ikke undgaae at søge Raadets og de høiere Stænders Bevilling til at aabne sig nye Hielpeskilder. Men hans Magt var nu saa betydelig svækket ved Tingenæs uheldige Gang i Sverige, at hine turde vove det afgjørende Skridt, der ogsaa skilte ham ved den danske Krone.

Neppes kan det derfor være tvivlsomt, at Christian den Anden, ved at give sig mere Tid, ved efterhaanden at drage Borger- og Bondestanden ind i Nationalrepræsentationen, og saaledes ved en mere lovlig og bedre grundet Forandring i Statsforfatningen, kunde have vundet en fastere Fod for sine politiske Planer og Foretagender, end ved de ofte uoverlagte, alt for raske og voldsomme Skridt, hvorved han søgte at kue de høiere Stænder. Men saadanne Skridt vare deels en umiddelbar Følge af hans heftige Charakter, der vel saae Maalet, hvortil han sigtede, men ikke med Sindighed overskuede de mellemiggende Hindringer, som maatte overvindes; deels fremskyndtes de uden Tvivl ved Raadgiveres og Undlingers Indflydelse, hvis personlige Hengivenhed for Kongen synes at have været større, end deres Klogskab og politiske Indsigter.

Dette viste sig heller ikke utydeligt i de Foretagender af Christian den Anden, hvorved han søgte at ophielpe Danmarks Handel og at giøre Ende paa det vanærende Forhold, hvori de nordiske Riger vare satte til Lybekkerne og de øvrige vendiske Hansestæder, der, ved at bemestre sig Handelen paa Østersøen, havde erhvervet sig en Søstyrke, som satte dem i Stand til, giennem Aarhundreder at trodse de danske Konger, og paa mange Maader i Feide og Fred at krænke og skade Rigerne. Christian vilde paa engang afhielpe dette Onde, fornemmelig ved saadanne Anordninger, der sigtede til at undertrykke de Fremmedes Handel paa Danmark, og bringe denne i Indbyggernes egne Hænder; men hvor vanskeligt det er, at ophæve Handelsforhold, som have bestaaet i Aarhundreder, og hvor vanskeligt for et Rige, under en langvarig Krig og med et flet Pengevæsen, at komme til Kræfter i Handelen: derom synes Kongen og hans Raadgivere ikke at have havt klare Begreber.

Imellem Danmark og Hansestæderne havde fra ældre Tider, og fornemmelig fra den Calmariske Unions Begyndelse, idelige Stridigheder og jævnlig fornyede Feider fundet Sted. Dette republicaniske Forbund havde vidst at sætte sig i Besiddelse af en næsten udelukkende Handel paa Østersøen; og de nordiske Rigers Svaghed under Unionen, Kongernes indskrænkede Magt og Borgerstandens ringe Betydning benyttede de forenede Stæder til ved enhver Leilighed at bestyrke og udvide de Privilegier, som

de nordiske Tyrster, deels i Følge en almindelig Kraftløshed, deels i enkelte Tilfælde, naar de saae sig nødsagede til at skaane hine farlige og skadelige Naboer, havde tilstaaet dem. Forholdet imellem Danmark og Sverrige under Christian I. og Kong Hans gav endnu mere Anledning til Uenighed med Hansesforbundet, især med Stæderne ved Østersøen. Thi fiendt Ingen af disse Konger var i Stand til med Eftertryk at straffe deres Overmod, maatte Stæderne dog i gientagne Forbund indgaae den Forpligtelse, at afholde sig fra Seilads paa Sverrige, saalænge Kongerne laae i Feide med dette Rige, eller endog til at være dem behjælpelige til dets Underkastelse. Det er neppe tvivlsomt, at Hansestæderne, ved for Alvor at opfylde disse Vilkaar, meget vilde have fremmet denne Underkastelse. Men det stred alt for meget imod deres Fordeel, at de tre Riger skulde forenes til eet Statslegeme, hvorved kloge Regenter snart vilde faaet kraftige Midler ihænde til at sætte Grændser for deres Enehandel. Ved den periodiske Standsning i Lybeks og de øvrige Stæders Handel paa Sverrige tabtes desuden meget, og allermest i Krigstider. De indgaaede Forbund overtraadtes derfor hvert Dieblis, deels aabenbar, deels ved Riismændenes hemmelige Seilads paa Sverrige. Heraf opstod Fiendtligheder; Caperier, Plyndringer og Brandstæninger øvedes paa begge Sider; men Lybekerne, om de end ei havde en afgjort Overmagt til Søs, kunde dog endnu, fiendt ikke altid un-

derstøttede af de øvrige Stæder, holde det ud mod den kongelige Sømagt.

Med billig Harm maatte Christian den Anden betragte det afhængige Forhold, hvori hans Riger, fra Handelens og Skibsfartens Side stod til disse tydske Byer. Han yttrede fra sin Regierings Begyndelse tydeligen nok den Hensigt, at ville have den indenlandske Activhandel, især med egne Producter, fortrænge Hansestædernes Skibe fra de danske og østersøiske Havne, og tilvende sine egne Under- saatter de Handelsfordele, som de i Aarhundreder havde overladt til Fremmede. Dertil sigtede Forhøjelse af Indførselstolden paa fremmede Vare; der- til Forbud mod Fremmedes Fiskeri paa de danske Kyster og mod Opkøb af Kvæg i Landet, med flere Anordninger — hvoriblandt een af 1514, som forbyder Bønderne i Lolland og Falster at seile paa Tydske- land, er ret mærkelig *) — hvis Gavnlighed og Hens-

*) Suhms Samlinger til den d. Hist. II. Bd. 2 Hefte S. 70. og Nyerups Skildring af Lillskan- den i Danmark og Norge. 1. Bd. S. 390—93. Ved denne Anordning tilholdes Bønderne „at aflægge den Seilads, de pleie at bruge til Tydskland med Skibe, Gods og Vare; samt at de herefter allene maa og skal seile til indenrigske Stæder,“ hvis Borgere derimod paalægges visse Forpligtelser i Hen- seende til deres Handel med Bønderne. Man seer ogsaa af samme Forordning, at de lollandske Bønder den Tid drev Sildefiskeri i Øresund og andensfeds, hvilket Kongen fremdeles tillod dem.

sigtsmæssighed i særskilte Tilfælde det nu, under saa ganske forandrede Forhold, er temmelig vanskeligt at bedømme; men som dog Alle hære Spor af tænkende Omfarg for Landets Vel, nye Synsmåader og raske Planer, skiondt disse dog neppe Alle have været saa godt beregnede i Henseende til deres Udførelse, som de vare forstandigt udtænkte. — De Danske havde hidtil været vant til at sende de Vare, som de vilde afhænde, til Hansfestæderne. Her satte Kiøbmændene dem efter eget Tykke Priser for deres Vare, og vilde Eierne ikke sælge for disse Priser, maatte de enten lade deres Vare ligge usolgte, eller selv føre dem tilbage og tabe Transporten. For at affkaffe denne skadelige Handelsffik var det, at Christian 1517 gav Kiøbenhavn Stabelret, og befalede under streng Straf sine danske Undersaatter, at bringe alle Vare, som de vilde afhænde, til Kiøbenhavn; ligesom han ogsaa indbød fremmede Kiøbmænd til at oprette Contorer og Vareoplag i denne Stad. Men man fandt ogsaa dengang, at Tvang i Handelen fielden horer til de i Længden gavnlige Forholdsregler, og at derved som oftest tabes paa een Side, hvad man troer at vinde paa den anden. Forbudet, som Kongen udstedte, at de Danske ikke maatte handle paa Lybek, for at den indenlandsske Handel kunde trækkes til Kiøbenhavn, bestod ikke længe, da det viste sig, at Undersaatterne selv tabte derved, efterdi Kiøbmændene i Kiøbenhavn endnu ikke havde Kræfter nok til at modtage hele Landets Til-

forfel. I Vinteren 1517 ophævede Kongen dette Forbud, og nu saae man paa engang over hundrede danske Skibe løbe ind i Traven. *) — Sundtoldens Forlæggelse fra Helsingør til Kiøbenhavn sigtede ogsaa til at befordre denne sidste Stads Velstand; men ganske usandsynligt lader det ei, at Kongen eller Cybret, som der fortælles, ogsaa har havt nogen personlig Uvillie imod Helsingørs Indbyggere, det være nu, fordi de vægrede sig ved at modtage den hollandske Colonie, eller af andre Grunde. Ubequem maa bemeldte Forlæggelse have været for de Seilende, og Hansfestædernes Klage over denne Forandring **) — der neppe blot (efter Sceppers Forgivende) har havt sin Grund i Omsorg for de Søfarende, hvis Skibe paa Helsingørs aabne Rhed vare udsatte for større Fare, end i Hovedsiadens trygge Havn — fattedes vel ikke al Grund; især da det synes, som Cybret, til hvem Kongen havde betroet Toldens Beskyrrelse, har tilladt sig vilkaarlige Forhøielser og andre Chicaner; eller maaskee ogsaa kun har staaet ivrigt paa Kongens Ret, og de derved opkomne Trætter kunne have været Aarsag til at hun, som Lybekkerne klagede over, forsinkede deres Skibe.

Hvor vel udtænkte og i sig selv gavnlige disse og andre af Christians Foranstaltninger og Anord-

*) Beckers Geschichte der Stadt Lübeck. 4. 1ster Theil. S. 502.

**) S. Responsio ad articulos Lübecensium, fol. R. 4.

ninger til Handelens Opkomst i øvrigt kunne have været: saa havde de dog ikke den beregnede Virkning, og kunde ikke have den allene af den Grund, at Kongen, der vilde være den danske Handels Skaber, arbejdede imod sig selv, ved at bruge en slet Handelspolitik og gjøre de fremmede Kjøbmænd mistroiske. Myntens Forringelse, Mangel paa Nøiagtighed i at betale Laan og Renter, og Kjøbmands- vares Confiskering, vare de uheldige Skridt, ved hvilke Christian den Anden fornemmelig berøvede sig Credit og Riget de Handelsfordele, som han ved sine derhen sigtende Love og Anordninger vilde sikke det. Smedens han indbød udenlandske Handelshuse til at benytte Kjøbenhavns Stabelret og medvirke til at aabne en ny Wei for den østersøiske Handel, bortskræmmede han dem ved en Fremgangsmaade, der viste at Kongens Løfter ikke alt for vel stode til Troende, og at det var hans Mening, ved Magtbud at herske endog over det, ingen Regent er mægtig nok til at hyde over: Handelscredit og Myntens Værdi. Saaledes var det med flere af Kongens Planer og Forholdsregler, at de enten iværksattes uden tilbørlig Forberedelse, uden at oppebie den rette Modenheds Tid; eller at de, udførte i Hast og med Voldsomhed, ikke understøttedes ved stadig, consequent Klogskab. Det fattedes Christian ikke paa Mod og Dierøhed; men desmere paa Sindighed og Betænk- somhed. At enhver Tid har sin Aand og Skikkelse, som det er umuligt paa engang at omstøbe, og at

der vil Tid, eller overordentlige Kræfter, til at give sig i Kamp med Tiden og seire over den: dette til-
 lod hans heftige Sindsbeskaffenhed og en uden Tvivl
 meget virksom, aldrig hvilende Aand ham ikke at fatte.

Det største og mærkværdigste Foretagende, Christian under sin ti Aars Regiering udførte, men ogsaa det, der ved den Maade, hvorpaa det iværk-
 fattes, mest har plettet hans Minde, var Sverriges Erobring. Som udvalgt Konge i dette Land kunde og vilde han ikke opgive sin utvivlsomme Ret. Sverriges Krone var ham forsikket paa den lovlige Maade; det svenske Rigsraads Forpligtelse til Kong Hans og dennes Søn (1499) var saa gyldig en Afdømt, som nogen, efter Rigets daværende Constitution, kunde tænkes; og Sturernes Foretagender imod Sverriges lovlige Konger maa til enhver Tid ansees for et formeligt Oprør. Klogskab bød, at forsøge fredelige Midler til at vinde det frafaldne Rige; men da disse forgieves vare anvendte, stod intet andet tilbage for Christian, end med Sværdet at gøre sin Ret gjeldende. Hans tvende første Krigstog mod Sverrige (1517 og 1518) vare uheldige; Stures Parti var for stærkt, og den pavelige Legat Arcemboldus, til hvem Kongen havde betroet sin Sag, og af hvis Indflydelse han havde haabet store Virkninger, skuffede ham paa en forræderisk Maade. Men da Christian selv i Sommeren 1518 var kommen med en Flaade for Stockholm, og hans gjentagne Angreb paa denne Stad vare afflagne,

fordærvede han sin retfærdige Sag ved først at indlade sig i Underhandlinger med den oprørste Rigsforstander, og derefter at bryde dem paa en Maade, der ikke lader sig forsvare, ved Fængslingen og Bortførelsen af de svenske Gidsler, som paa Tro og Love havde begivet sig til ham. Med Rette kunde Christian ansee enhver Svensk, der gjorde fælles Sag med Sture for en Oprørsmand, og behandle ham som saadan; men efterat han selv havde indledet Underhandlinger med Rigsforstanderen, og tilbudt et personligt Møde med denne, kunde han ikke, uden at overtræde en til alle Tider erkiendt Folkeret, og krænke sin kongelige Værdighed, begaae et saa voldsomt Skridt *). Den svenske Adels Forræderi og

*) Efter Behrmanns Mening (r. D. S. 136) vil „det Lovlige eller Ulovlige i denne Handling stedse bedømmes forskielligt, saalænge vi ei have nogen almeengyldig politisk Lovbog.“ Enarere maa man sige: at kun da kan der være forskiellige Stemmer om en saadan Handling, naar man ikke vil erkiende nogen Folkeret eller Moral for Regenter og Stater; thi at der gives en sliq Lovbog, hvis Gyldighed er den samme, som alle Moralløves, kan det ikke være Hr. Behrmanns Mening at negte. Efter denne Historiefrivers Beretning skal Kongen først have ladet op sige Waabenstilstanden inden han lod affkære og fange Gidslerne, som vare paa Veien til ham. Men for denne Omstændighed, som i øvrigt ikke kunde retfærdiggjøre Handlingen, er ingen Hjemmel anført.

Freløshed mod deres svorne Konge maatte ikke føde denne til at betiene sig af svigfulde og uværdige Midler, der, hvor det mest sømmede sig ham, at vise sig som den retmæssige, høimodige Fyrste. Gidsler, der reiste frivilligen til ham, i Følge en forudgaaet Underhandling, kunde han ikke være berettiget til at behandle som Krigsfanger, endog om det berammede Møde ikke havde fundet Sted, eller havde faaet et slet Udfald, langt mindre at fange dem paa deres Reise, hvilken de i Tillid til en Konges Ord havde tiltraadt. Ei at tale om, at en saadan Udfærd var yderst upolitisk, da dette Skridt, uden at bringe Kongen mindste Nytte, ikke kunde andet end forbittre Gemytterne i Sverrige, forøge Antallet paa Christians Fiender og forstærke Stures Parti.

Efterat Kongen to Gange havde erfaret, hvor haardt det holdt ved Magt at bringe dette Rige til Underkastelse, belovede han sig til det tredje Tog paa en betydeligere Styrke, end den, han de forrige Gange havde sat i Bevægelse. Krigsfolk af mange forskellige Nationer udgjorde den 1519 samlede Hær, hvormed Sverrige i det følgende Aar, under Otto Krumpens Anførsel, erobredes. Alle danske og norske Lehnbesiddere, Biskopper, Prælater og Adelsmænd, saavel som Kiøbstæderne i begge Riger, udrustede Krigsfolk til Hest og til Fods, i Forhold til Lehnenes Størrelse og Stædernes Evne. *) Ved

*) See Anmærkningen i Behrmanns Historie 2. D. S. 120 o. s. om de Bidrag, Geistligheden, Adelen

Underhandlinger fik Christian af Kong Franz den Første 2000 Mand franske Fodfolk og sex Kanoner til Hielp; fra Skotland ankom ligeledes nogle Hielpetropper; i Tydskland hvervedes 4000 Landsknegte; Hertug Frederik af Holsten sendte Kongen en heel Deel Folk, ligesaa Churfyrsten af Brandenburg og den tydske Ordens Hærmester, Markgreve Albrekt i Preussen; Mange af den holstenske Adels gave sig frivillig under Kongens Faner, og Mange, baade Holstenere og Friser, for Besoldning. Ogsaa fra Tydskland tilførtes ham mange Krigsfolk i enkelte Hobe, under Adelsmænds eller andre Krigsoversters Anførsel; thi der var gaaet vidt og bredt Rygte om dette Tog, og mange øvede Anførere, hvis Lyft var Krig og Bytte, tyede derfor til Danmark med deres hvervede Knegte. — De store Bekostninger, som ud-

og Kiøbstæderne leverede i Penge eller Folk til den svenske Krig; en interessant Oplysning af den Tids Statistikk. Man seer deraf f. Ex. at Trondhiems Erkebiskop har havt ligesaa mange Indkomster, som de øvrige 4 norske Biskopper tilsammen; da han allene stillede 200 Mand, og de andre fire Biskper 220. Ligeledes overseer man med eet Blik de danske Kiøbstæders daværende Tilstand og indbyrdes Forhold, og finder, at Ribe den Tid var ligesaa betydelig som Kiøbenhavn, da begge stillede 40 Mand; Aalborg derimod kun 30, Malmø 30, Aarhus og Randers hver 24, Roskilde og Nisøge hver 16, Helsingør kun 10; men Warde 20, o. s. v.

fordrederes til en saadan Krigsmagts Udrustning, der, efter den Tids Sædvane, bestod næsten blot af hvervede Folk, maatte Christian paa forskjellige Maader bringe tilveie. Paalæg, frivillige Bidrag og Laan brugtes ogsaa den Tid i overordentlige Tilfælde, og vare saameget mere nødvendige, som de ordentlige Statsindtægter vare meget indskrænkede, og egentlig endnu kun udgjorde Kongernes Civilliste. Et ikke ubetydeligt Bidrag havde Christian gjort Regning paa i Dronningens Brudekat, hvoraf dog, efter langvarige Underhandlinger, lidet eller intet blev udbetalt. *) — Den pavelige Legat og Afladsfræmmer Arcemboldus var i Foraaret 1519 kommen tilbage til Skaane; Kongen, med Grund forbittret over den flette Tjeneste, Legaten i Sverrige havde viist ham, lod ham anholde og fratage en Deel af Pengene og meget Smør, Jern og andre Vare, som han i det fattige Sverrige havde indsamlet for sine Afladsbreve. Saalidt frygtede Christian den Gang Paven, hvis Magt han længe havde skønnet, var i Aftagende; og det paa samme Tid, som han dog behøvede og benyttede den pavelige Bindsættelse mod Steen Sture og dennes Parti. Der er vel mindre at udsætte paa den Maade, hvorpaa Christian tog sig til Rette mod Legaten, som endnu i Tide anede den overhængende Fare og reddede sin Person, ved at flygte fra Lund ind i Sverrige, end der kunde være at sige om den Tilladelse, Kongen

*) S. Behrmanns Hist. 1 D. S. 151—55 og 252.
Athene. Julius 1817.

gav ham i Maret 1517 til at drive sin fordommelige Handel i alle Kongens Lande, imod en Riendelse af 1100 Gylden. *)

At Christian, for at skaffe Penge tilveie til den svenske Krig, maatte gribe til overordentlige Paalæg, var vel uundgaaeligt; imidlertid skønner man af Hvitfeldts Fortælling om den usædvanlige Skat paa ethvert Dværgshoved, „som vi (formodentlig Adelen) kaldede Rumpeskot“, og af andre denne Historiefritvers Uttringer ved samme Leilighed, at Kongen neppe hos de mægtige Stænder, som havde Statens Mægt og Kraft i Besiddelse, har fundet stor Vilighed til at udrede saadanne Paalæg. Efter Haandfæstningen maatte han ikke uden Raadets Samtykke udskrive nye Skatter. Denne Artikel seer man vel, at Kongen ikke har overholdt; og om end Hvitfeldts og Andres Beskyldninger imod ham for uretmæssige Indgreb i Undersaatternes Eiendomsret ere overdrevene eller tildeels ugrundede: lader det sig dog ikke negte, at hans Udskrivninger til de gjentagne store Krigstog maae have været trykkende nok for Landet, helst paa en Tid, da Byrderne vare saa ulige fordeelte. Dog finder man ogsaa, at han, foruden de paalagte Skatter, greb til det lemsældigere Middel, at anmode saavel Adelen og Geistligheden, som Riøstæ-

*) Om Arcemboldus og hans Ophold i Danmark læse man Behrmanns interessante Afhandling i det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter, 1810. C. 153—174; og Documenterne i hans Christian II. Historie. 2. D. S. 84—92.

berne om frivillig Hielp til den svenske Krig; og at han desuden, da alt dette ikke vilde strække til, maatte hielpe sig ved Laan *). Et andet Middel, som Kongen betiente sig af, i Anledning af det foregaaende Tog mod Sverrige, var ikke blot stridende mod Haandfæstningen, men ogsaa mod al klog Handelspolitik. Myntens Forringelse ved de saakaldte Klippinger, Christian lod slaae, **) kunde ikke andet end skade baade Kongens Rygte, og Landets Velstand og Handel; og at han ved Tvangsmidler vilde gjøre den flettere Mynt gieldende, var et ligesaa uheldigt, som frugtesløst Foretagende, hvorved Kongen arbejdede imod sine egne Planer til at bringe den danske Handel i Opkomst. Vi ere vel ikke, af Mangel paa tilstrækkelige Oplysninger om Rigets daværende Finantssvæsen, i Stand til at bedømme, hvorvidt en tvingende Nødvendighed kan have forledet Christian til at samtykke i et saa uklogt Skridt (der i Middelalderen var en flet Nødhielp, som Tyrsterne undertiden betiente sig af); men det vidner i det mindste om, at Sybret, eller hvo det var, hvis Raad han i flige Anliggender helst pleiede at høre, ikke altid har fulgt de rigtige Grundsætninger, der spores i andre denne Konges statsøconomiske Anordninger og Indretninger.

C 2

*) Behrmanns Historie. 1ste Deel S. 160. 161.

**) Om de forskellige Slags Klippinger og deres Nedsættelse under Frederik den Første S. 24, see D. Mag. II. S. 126. Jof. V. Bd. S. 317.

Et lykkeligt Felttog, og den Upsalske Erkebiskop Gustav Trolles Bestræbelser, bragte Sverrige under Christians Herredømme. Den yngre Steen Stures Død af Caaret, han i Slaget ved Bogesund erholdt, gjorde omsider Ende paa denne herkesyge Slægts i et halvt Aarhundrede stigende Vælde, der havde været en af de mest virkende Aarsager til den Calmarske Forenings Brud, og til de langvarige, for Sverrige ødelæggende, for Danmark udmattende Krige, som vare en Følge af hiint Brud, og af de svenske Adelsherrers Uvillie til at staae under en Kongeslægt, der vel ei var dem saameget imod, fordi den var fremmed, som fordi de nødigen vilde lyde en Regent, der i sine to andre Riger havde en større Kraft at modsætte deres selvraadige Aand, end nogen indfødt Konge. Foreningen imellem de tre Riger kunde derfor aldrig naae den Fasthed, som behøvedes for at give den Varighed, og Aarsagerne til dens gientagne Ophævelse maa uden Tvivl søges mere i dens fra Begyndelsen ufuldkomne Indretning *), end i Unionskongernes politiske Feil.

*) See herom Hegewisch's Afhandling: über die Calmarische Union; i hans historiske, philosophische und literarische Schriften. 1793. 1ster Th. S. 74—95. I Ny danske Mag. II. S. 85 tales derimod om den Calmarske Unions „faste Grundvold og indvortes Styrke“ og til Bevis herpaa anføres, „at den stod i 125 Aar før den ganske faldt til Grunde.“ Men at den stod paa svage Fodder,

I den ene Artikel af den Calmarſke Union, der op-
 hævede den arvelige monarkiske Regieringsform, og
 derimod fastſatte, at de tre Riger ſkulde enes om at
 vælge en fælles Konge, laae allerede en nødvendig
 Spire til Unionens Undergang. Desuden herſkede
 i denne fra Begyndelsen af det falſke og ſkadelige
 Princip, at de tre Riger, hvert for ſig, vare ſelv-
 ſtændige Stater, ſom kun et udvortes, løſt og i ſig
 ſelv unaturligt Baaud ſkulde omſlynge. Man havde
 ikke begrebet den Modſigelse, ſom laae deri, at tre
 Stater ſkulde beherſkes af een Regent. Riger-
 nes Iſolering ved ſærſkilte og fra hinanden uafhæn-
 gige Stænder, Rigsraad, Regieringscollegier, Love
 og Forfatning, kunde under en indſkrænket Konge-
 magt ikke andet end frembringe og nære den deelte
 og forſkiellige Interesſe hos ethvert enkelt Rige iſær,
 hvilken Kongerne ikke havde beſiddet Kraft og Kløg-
 ſkab nok til at kunne opløſe eller ſammensmelte.
 Foreningen havde, ſaa ofte den ſtod ved Magt,
 imellem Danmark og Sverrige egentlig mere ud-
 giort et Slags noiere Forbund, end en organiſt For-

vidner intet mere om, end „de mange voldsomme
 Kriſteſer“, den maatte lide, da diſſe Alle kom
 indvortes fra, og robede en uſuldkommen og man-
 gelfuld Statsorganisation. At de nordiſke Riger
 under Unionen, i Stedet for at vinde i Styrke,
 vare ſvagere, end ſer, havde den naturlige Grund,
 at Foreningen kun beſtod under, idelig Feide og
 Splid, hvori det ene Rige tilſatte ſine Kræfte
 imod det andet.

bindelse til et udeleligt Statslegeme; ja de Svenske betragtede den i Almindelighed mere som en ved Erobring fra Danmarks Side tilveiebragt Evang, end som en frivillig Forening. Den svenske Adel, som vel mærkede, at Unionen tidlig eller sildt vilde svække dens Myndighed og Anseelse, og fandt det fordeelagtigere, at lade Riget styre af en Rigsforstander, end af en Konge, søgte bestandig at gjøre denne Synsmaade gieldende, og fandt altid stor Lethed i at bringe den urolige Almue i Oprør, og bruge den til at drive egne Planer igiennem; da — efter Holbergs Ord — „den Skik, at rebellere, havde paa nogen Tid baade under egne og fremmede Konger taget saadan Overhaand i Evertige, at det blev anseet som et Slags Galanterie hos Bønderne; hvorfor det kun kostede en Adelsmand eller Biskop at gjøre en Reise til en Provinds, for at bringe samme i Bevægelse.“ Nu kan det vel ikke negtes, at Adelen ogsaa den Tid var deelt i flere Partier, hvoraf eet fandt sin Fordeel i at holde med de lovlige Konger; men dette Parti var som oftest det svagere; gjentagne Erfaringer viste ogsaa, hvor lidt Kongerne kunde gjøre Regning paa et saadant Medhold, der allene hvilede paa Egennytte, og de brugte heller ikke altid den rette Politik for at benytte og forstærke deres Parti.

To Gange havde Danmarks Konger, Christians Fader og Tarsfader, med væbnet Haand udført deres Paastrand paa Evertige, uden at det lykkedes

dem at beholde Riget. Efter sine Forsædte havde Christian den Anden arvet den politiske Idee, at fornye den Calmariske Union; og tredje Gang opoffredes nu det danske Riges Kræfter paa et Foretagende, som Erfaring havde lært, var ikke mindre vanskeligt at udføre, end misligt selv under et heldigt Udfald. De danske Vaabens Fremgang havde allerede næsten bragt hele Sverrige under Kongens Raadighed, da man fandt det sikkrere eller beqvemmere at indlade sig i Underhandlinger med den oprørske Adels, hvis Mod ved Stures Død og de Danskes Vaabenlykke var faldet ligesaameget, som Gustav Trolle og Kongens Parti derved havde faaet Kræfter. Nu tilveiebragtes Mødet i Upsala og det der sluttede Fredsfordrag (7. Marts 1520), i Følge hvilket det svenske Rigsraad mindeligen overgav Christian Riget, under Betingelser, der egentlig kun vare en Fornæelse af den Calmariske Union med dens Ufuldkommenheder og Indskrænkninger. Saaledes tabtes tildeels Fordelene af de store Anstrengelser og det heldige Felttog. Det næsten erobrede Rige, hvis Besiddelse, negtet ham af oprørske Undersaatter, Kongen med Magt maatte tilkæmpe sig, blev ham nu overdraget af disse Undersaatter, da de ikke længere kunde modstaa hans Vaaben, paa Vilkaar, som de neppe ved en mindelig Underkastelse uden Krig kunde faaet bedre. I ethvert Tilfælde havde det været baade værdigere og gavnligere for Kongen, enten at fordræ en ubetinget Underkastelse, eller at bringe den næsten

fuldførte Erobring til Ende. Endnu havde Stures Enke, den modige Christine Gyldestjerne, Stockholm i sin Magt, og denne Stad modstod længe de danske Troppers Angreb, da den havde en god Besætning og fik rigelig Tilførsel fra Lybekkerne, hvis Troloshed ikke agtede noget Forbund med Danmark, saa tidt de saae deres Leilighed til ustraffede at kunne flade dette Rige og understøtte dets Fiender. I Maimaaned ankom Christian selv med sin Flaade for Stockholm; de anseeligste Herrer indfandt sig ved hans Hof, endog saadanne, der hidtil havde vlist sig som hans svorne Fiender og ivrigste Modstandere, saasom Biskop Mathias i Strengnæs og Hemming Gad, udvalgt Biskop i Linköping, der nu ganske syntes at have flistet Sindelag, og med største Iver og ikke mindre Held toge sig af Kongens Sag. Den sidste var endog een af de Gidsler, som Christian i A. 1518 paa en uretmæssig Naade havde bortført til Danmark; men som han siden i den Grad havde vundet, at han allerede fra Danmark kristtliggen formandede Stockholms Dyrighed og Borgere til at give sig under Kong Christian. *) Ho-

*) Det mærkelige Brev, som H. Gad i den Hensigt udsedte den 11te Marts 1520, findes hos Behrmann. 2 Deel. 131—36. Han bruger her de Udtryk om Kongen: „at hans Naade er i al sin Handel siellig, dydelig og gunstig mod Alle, som ville salde til Føie; Ingen kan mere have forseet sig paa fiendtlig Vilis mod Kongen og hans Sader, end Biskoppen;

vedsladen kunde de Danske dog ikke tvinge til Overgivelse; Beleiringskonsten var endnu høist ufuldkommen; i Staden var man vel forsynet, og Kongen med sin store Flaade derimod udsat for at lide Mangel i en udtømt Egn, i Fald Beleiringen skulde gaae i Langdrag; det haardnakkede Forsvar trættede ogsaa hans Taalmodighed, og Følgen heraf blev nye Underhandlinger med det oprørske Parti i Staden, der endte sig med dens mindelige Overgivelse; ved hvilken Stures Enke og hendes Tilhængere erhvervede en almindelig Amnestie for Alt hvad i de foregaaende Krige var skeet imod Kongen og hans Tilhængere; foruden at Christina, hendes Moder og hendes Venner endnu fik Sikkerhed for deres Eiendomme, Forsikkring om Kongens Naade og Beskyttelse, og om rige Forleninger — ei at tale om andre meget fordeelagtige Vilkaar, der tilfødtes dem, og som Kongen gav dem Brev og Segl paa.

Paa Stockholms Overgivelse fulgte et Indtog, og umiddelbar derefter Galgers Opreisning paa Tor-

og dog har han ladet ham af medfødt Edelhed vederfares alt Godt, og i Kost og Tæring ladet ham behandle paa bedste Naade." Man seer ellers ogsaa af Brevet, hvor ilde anskrevet Gud har været i Sverige for hans gunstige Sindelag mod Kongen, og at han ansaae det for nødvendigt bl. a. at forsvare sig mod den, vist nok urimelige Beskyldning, at han efter overlagt Naad og frivilligen havde ladet sig bortføre som Gange, m. m.

vene. *) Dette Forvarfel om Strengthed uden Persons Anfeelse vundede Kongen meget. (Man veed, at han brugte det, baade for at skrække dem, som ikke vilde agte hans Forbud mod grusom og umenneskelig Strandret, og for at sætte Skræk i Borgerne, der ikke vilde betale den forhøiede Told og Accise.) Men Indtrykket, som denne Christians første Regeringshandling i sit nye Riges Hovedstad maatte gjøre paa Borgerne, kan ikke have været til hans Fordeel. Neppe havde han taget denne Stad i Besiddelse, før han reiste tilbage til Danmark, uden at Historien melder os Aarsagen, hvorfor han saa iilsomt forlod det neppe vundne Rige. At han ligesaa hastig gav de fremmede Tropper Hiemlov, var vel snarest en Folge af Pengemangel; thi forsigtigere havde det været, at beholde dem endnu nogen Tid i Tjeneste. — Efter nogle Maanedes drog Christian atter til Sverrige, for høitideligen at hyldes og krones i Stockholm. (4de Nov. 1520) Den Ringeagt, han ved Kroningen og det paafølgende Ridderflag viste mod de svenske Adels herrer, røbede allerede, hvad Sind han havde til dem; men hvad enten den var en Folge af Overlæg, eller af den Lidenskab, der snart udbrod hos Kongen med en saa ubændig Voldsomhed, saa var hiin Udsærd meget upolitisk; da den ikke allene maatte forbittre Udelen, men ogsaa krænte Nationen. De grundede Aarsager, Christian

*) Olai Petri Relation, i Hadorphs Udgave af sv. Rikskroniker. 2 D. S. 465.

havde til Fortørnelse imod en stor Deel af den svenske Adels og Geistlighed, kunde ikke have bragt ham til at glemme, at han ogsaa blandt disse Stænder havde haft et Parti, som det vilde været ham til stor Fordeel at udmærke paa en Maade, der kunde lægge for Dagen, at han, den retmæssige Konge, ikke blot vidste at straffe Forræderi, men ogsaa at belønne Troeskab. Her viste det sig allerede, at hans Plan ikke var, ved Klogskab og sin Politik at befæste sin Magt i det Rige, han ikke blot ved Vaaben, men ogsaa ved Underhandlinger og Foreninger havde underkastet sig; men at den gik ud paa, ved Strengthed at strække og undertrykke de mægtige Stænder, og paa disses Udmyggelse at grunde en sikkrere og mere udvidet Myndighed. Han betragtede Sverrige, som et erobret Land, og dertil havde han haft fuld Ret, hvis ikke de i Upsala og Stockholm sluttede mindelige Foreninger tildeels havde sat ham i et andet Forhold til Riget; men den ofte med stort Held anvendte Politik, ved en velgiørende Mildhed at vinde Nationen tilligemed Landet, synes Christian ikke at have kiendt, eller hans Had til Adelen har gjort ham blind for den.

Dette Had opflammede vel ogsaa den Lidenskab, der gav Christians Valg af de nærmeste Forholdsregler til at fikke ham den svenske Throne en saagrum og for ham selv fordærvelig Vending, at den blodige Daad, hvormed han begyndte sin Regiering, ikke allene fik ham ved Sverriges Krone og gjorde

Ende paa den Calmarſke Union; men ogsaa for evig
 beſmittede hans Eſtermæle, uden at nogen Beſtræ-
 helſe vil være i Stand til at udſlette en Brode,
 ſom kun for en høiere Domſtol, end den menneſke-
 lige, kan forſones ved den langvarige Anger, ſyv og
 tyve Aars Fangenſkab maa have foſtret i den ulyk-
 felige Chriſtians Hierte. Forgieves er ethvert For-
 ſøg paa at beſmykke det Umoralſke og Oprørende i
 det ſaakaldte Stockholmske Blodbad. Vi kunne i
 det høieſte beklage den i mange Henſeender udmær-
 kede, med fortrinlige Evner begavede Regent, fordi
 Lidenſkabers Raſeri kunde berøve ham Fornuftens
 Brug, og ſkændige Raadgivere beſnære hans Hierte
 og ſtyrke ham i Forſætter, der fremavlede hiin
 Mørkhedens onde Gierninger. Undſkyld ham, kunne
 vi ikke, ſelv med den bedſte Willie og den klareſte
 Indſigt i Alt, hvad Tidsomſtændighederne medførte
 til at fremſkynde voldsomme og blodige Foretagender.
 Undſkyldes kan ikke den Fyrſte med Aand og Hierte,
 der hengiver ſig til ſaadanne Menneſkers diævelſke
 Indſkydelſer, ſom den ugudelige Diderik Slaghæck
 og flere hans Lige. Undſkyldes kan det ikke, naar
 en Konge, der er ſat til Retfærdigheds Værn og
 Haandhæver, ophæver enhver Grændſe imellem Ret
 og Uret, og — det være nu blot af Høvngierrighed
 (ſom vi dog om Chriſtian den Anden ikke ville troe)
 eller af en ligesaa falſk, ſom afſkyelig Politik — for-
 ledes til at bryde høitidelige Forbund og Løfter,
 træde guddommelige og menneſkelige Love under Fod:

der, og besmitte sine Hænder med uskyldigt Blod; ja endog lade sine troe og ivrige Tilhængere dele Stiebne med de Fiender, som nyligen vare forfikkrede om Naade og Tilgivelse. Vilde vi endog blot betragte denne Handlemaade fra Statskonstens Synspunkt — hvilket dog stedse for enhver høiere Beskuelse maa falde sammen med Moralitetens — saa viser det sig strax, at en saadan Udfærd af en Konge, der neppe havde bestreget en Throne, han med overordentlig Anstrengelse maatte tilkæmpe sig, var høist upolitisk og fordærvelig i sine Virkninger. *) Hvis endog

*) At det stockholmske Blodblad i Wehrmanns Historie i D. S. 191 kaldes „en Begivenhed, rædsom i sig selv, men velgørende i sine Følger, der blev Middel til Millioners Lykke:“ er et Udtryk, jeg ikke ganske forslaaer. Har Fors. derved meent, at denne Begivenhed blev velgørende for Eerrige, ved at befordre Gustav Was Thronbestigelse, og for de øvrige nordiske Riger ved at giøre Ende paa de Krige om den Calmariske Unions Fornælse, der udtømte disse Landes Kræfter og hindrede deres Fremstridt i Cultur og indvortes Udviikling: saa kan jeg ikke andet, end give ham Ret. Men om saa er, kan dog ingen lunde det stockholmske Blodblad sammenlignes med noget Slag, „hvori Tusinde falde for en Tyrkes Ergierrighed.“ Thi ingen Følge af Krig og aarben Feide har noget saa opværende for Mennekeheden, som at en eneste Undersaat, han være skyldig eller uskyldig, uhørt fordømmes og paa en lovløs Maade stilles ved Livet.

den Plan, paa en voldsom Maade at rydde de anseeligste svenske Adelsmænd og Partihøvdinge af Veien, havde været kraftig nok til at qvæle enhver Epire til nye Oprør, saa var Christians Stilling dog ikke fast nok til at kunne vove et saa fortvivlet Middel. Man kan næsten ikke tænke sig, at han var gaaet til denne Yderlighed, hvis han ikke selv havde mærket, at hans Magt endnu stod paa meget svage Fødder. Men han maatte have indseet, at Skrækken over det rædsomme Oprin vel for Dieblik kunde lamme Modpartiet; men at den høieste Grad af Forbitterelse snart vilde give det nye Kræfter, og en mere retfærdig Sag, end tilforn, forstærke disse ved nye og talrigere Tilhængere. I Eftedet for at den svenske Adels for var deelt i to Partier, maatte nu ogsaa det kongelig sindede slutte sig til Sturernes og Rigsraadets Parti; thi det havde intet mere at haabe, men Alt at frygte af en Konge, der lønnede Venner og Fiender med en lige forsmædelig Død. Desuden, i hvor mange Offere der end maatte bløde for Thronens formeente Sikkerhed, saa var det dog kun Enkelte af en ligesindet Mængde, af hvis Midte snart nye Høvdinge for de Misfornøiede maatte fremstaae. Allerede medens Christian ved det stockholmske Blodbad søgte at tilintetgjøre sine Modstandere og Uvenner, var hans farligste Fiende midt i Overrige, og Intet fremmede dennes Hensigter mere, end det blodige Foretagende, hvortil hine lige-saa kortsynede, som skændige Raadgivere havde til-

skyndet Kongen, som det virksomste Sikkerhedsmiddel. At disse Raadgivere, blandt hvilke Diderik Slaghøæff synes at have været den mest giældende, *) i sig selv have været de rette Ophavsmand til det stockholmske Blodblad, er vel mere end sandsynligt; men at deres blodige Anslag saa let fandt Indgang i Kongens Sind, kan dog aldrig besmykkes, hverken med hans billige Forbittrelse mod de svenske Oprørere, eller med nogen politisk Grund. Vel er det nu ikke muligt, med streng Nøiagtighed at afveie den Deel i Brøden, som Kongen for sin Person maa bære, fra den Deel, hvis Tilregning falder paa hans Raadgivere. Men uagtet disses Forbrydelse er dobbelt — thi de, som forlede Tyrster til onde Gierninger, maa bære disses Skyld med deres egen — kan Historien dog ikke undskyldes, mindre frikende en ingenslunde svag, men med udmærkede Aandskræfter begavet Konge, der lod sit Hierte forhærde

*) "Then omilde man och blodgirige menniskie, mester Dirch, full met swick och allehanda ondsko, hwilken som och war orsack och diktare med then omildeste Konungen til allt thet onda som nu förfagdtt och skedt är;" siges om Slaghøæff i en forhen utrykt Beretning om Noget af det, som forefaldt ved det Stockholmske Blodbad, af Jorgen Dampboft, Veder Galle og Erik Gering af Upsala Capitel; frevet imellem 1521 og 1523. (Handlingar, rörande Skandinaviens Historia, 2. Del. Stockh. 1816. p. 11.)

og sit ofte retvise Die forblinde af Brede, Henvi-
gierrighed og Grumhed. *)

I de halvtredie Aar, Christian efter sin Kro-
ning i Stockholm, endnu sad paa Thronen, var hans
Regiering næsten kun en Riæde af Uheld, en Blan-
ding af Statsfeil og af ypperlige Lovgivninger og
Foranstaltninger i Rigernes indvortes Styrelse. Sver-
rige, som med overordentlige Anstrengelser bragtes
til Lydighed, var saa at sige atter tabt, inden det

*) Saaledes er, for ikke at nævne Andre, ogsaa den
Dom, Gram sælber over en Handling, hvis Umor-
ralitet selv Niegels nødes til at tilstaae. "Ac-
tionem illam — ere Grams Ord, i Anmærkningerne
til Meursii Hist. Dan. p. 767. 68 — tanto cum
perjurio, tantoque fidei, humanitatis, sacrorum-
que contemptu conjunctam, posse crimine inno-
xiam reddi, neque ego profecto dicerem, neque
ullus, credo, cui religionis & honestatis aliquis
inesset sensus, cogitaret: Et ego quidem non
possum aliter existimare quam injuriosos, ma-
ximeque ingratos esse erga bonum quemcunque
Principem eos, qui malum laudant." Den samme
Tanke yttres ogsaa Lacretelle i Anledning af
Carl den Niendes Dødsstraf i Bartholomæus-
Nattens Grusomheder, som dog i oprørende Af-
skyelighed langt overgik det stockholmske Blodbad.
"Les bons rois ne sont bien jugés que par ceux
qui condamnent avec indignation les rois cou-
pables." Histoire de France pendant les guer-
res de Religion. Tom. 2. p. 366.

endnu var fuldkommen betvunget. At Christian, umiddelbar efter hine blodige Handlinger forlod dette Rige, og overgav Regieringen til et af ham indsat Raad, hvoraf den, endog af de Dørige forhadte og affhyede Diderik Slaghæck var Medlem: maa man vel kalde ligesaa uklogt, som Kongens øvrige Udfærd efter Kroningen. Men det lod som han engang for alle, i Hensyn til Sverrige, havde opgivet al Statsklogskab, og ikke gjorde Regning paa anden Lydighed, end den, Frygten kunde fremtvinge. Saa meget mere maa man undres over, at Christian med halvgiort Gierning drog fra det betvungne Rige, hvor den øiebliklige Skræk vel kunde forfærde, men ikke stille de oprørte Gemytter. Et Foretagende, som det stockholmske Blodbad, fordrede flere Aars kraftfulde Virksomhed og Harvaagenhed, naar dets for Regenten skadelige Følger skulde forebygges; men Christian havde neppe med en voldsomt rystende Haand grebet den styrende Tømme, før han slap den, eller overlod den i Andres Hænder; og snart viste det sig, hvad en Enestes Uforsagthed, Tapperhed og Standhaftighed formaade imod deelte Kræfter og raadvild Uenighed. Det hjalp ikke, at en Søren Norby — hvis Navn evigen vil glimre blandt Danmarks største og ædelste Søheltes — og Andre af Kongens troe Tienere forsvarede hans Sag til det Yderste; selv blev han i Danmark, begav sig derfra paa en temmelig langvarig Reise til Nederlandene, (1521) uagtet man flere Gange forestillede ham, Athene. Julius 1817. D

hvor nødvendig hans Nærværelse i Sverrige var, og havde ikke Hu eller Kræfter til at modsætte sig Gustav Wasas Fremffridt med en tilstrækkelig og eftertryffeligg Magt, saa let det maaskee endog i Begyndelsen havde været, ved Hielp af en saadan at standse dem. Heller ikke hialp det, at Christian for silde erkjendte, hvor flet en Tieneste Diderik Slaghæck havde gjort ham, ved at raade ham til det stockholmske Blodblad, og ved sine flette og nedrige Handlinger, som Medlem af Regieringsraadet i Sverrige. Denne Mand, betynget med tre Nationers Had og Forbandelser, blev ikke allene naadigen modtaget, da han kom ned til Danmark fra Stockholm, hvor han havde gjort Alt sit for at fordærve Kongens Sag; men saasom han styrede denne, ved Hielp af Eybret, ligesom han vilde, fandt Kongen ham ikke uværdig til at beklæde den fornemste geistlige Værdighed i Norden, og gav ham Erkesædet i Lund. Imedens Paven's Bekræftelsesbrev for Slaghæck, som Kongen ved sin ikke ringe Indflydelse i Rom havde vidst at skaffe ham, vare underveis, ankom imidlertid en pavelig Nuntius (Joh. de Potentia) til Kiøbenhavn, for at undersøge Beskyldningerne mod Kongen i Anledning af det stockholmske Blodbad. Nu lod Christian Slaghæck falde i den geistlige Retfærdigheds Hænder, der fordrede et Offer for de Voldsomheder, Kongen havde tilladt sig mod Bisper og andre Geistlige i Sverrige; og to Maaneder efterat Slaghæck havde taget sit Erkebispedømme i Besiddelse (25. Nov.

1521) brændtes han som Rætter paa Gammelstov i Kiøbenhavn (d. 24. Jan. 1522). Denne Kongens Udsærd vidnede, ligesom andre af hans Handlinger, om en ringe Fastsed i hans Regiering og Stadighed i hans Grundfætninger. Han maatte vel enten længe have kiendt Slaghæcks Forbrydelser — og da var det en Misbrug af den kongelige Magt, at indtrænge ham i Lunds Erkesæde; eller og maatte han, der ellers ikke agtede den pavelige Myndighed videre, end han behøvede den, hvis han een Dag troede Sybrets Yndling værdig til at beklæde saa høi en Post, ikke den anden Dag give ham til Priis for den skændigste Død. For Folket i Danmark, der var temmelig uvant til slige Optrin, maatte det altid være et selsomt, ikke meget opbyggeligt Syn, at see Lunds Erkebiskop, nylig Kongens fortrolige Raadgiver og en af Sverriges Regenter, med Nebet om Halsen at slige ned fra Galgen for at kastes paa Baalet; men af en saadan Mands overveiende Indflydelse hos Regenten kunde man heller ikke vente sig andre end onde Frugter, og Slaghæcks vel fortiente Død kunde ikke bøde paa Følgerne af hans Anslag og Handlinger.

Andre af Kongens Yndlinger, som den Altformaaende Sybret, vare vel bedre findede, og neppe nogen saa straffskyldig, som hiin; men, for at blive ved Sybret, saa deelte hun dog det almindelige Had

mod Slaghæd, endog hos Almuen *); et Beviis paa, hvorlidt man fandt sig tilfreds med den Deel, hun ved Raad og Daad tog i Regieringen, og at, uagtet Ingen vil kunne frakende hende Snildhed og fielsbne Gaver, har hendes Indflydelse hos Kongen dog skadet denne i Folkets Mene. Overhovedet kan man, ved en noiere Betragtning af Christianss Regiering, ikke undgaae at lægge Mærke til, hvorledes denne Konge, uagtet han med saamegen Kraft og Anstrengelse stræbte efter en selvstændig, fra Aristokratiets Nag befriet Myndighed, dog var falden i et Parties Hænder, hvis Hensigter neppe have været saa rene og uegennyttige, som Nogle forestille sig dem. Dette Parti, for hvilket den snilde Sybret stod i Spidsen og som vel især har bestaaet af hendes Creature, benyttede Kongens billige Uvillie mod de høiere Stænder til at opsvinge sig selv, og ledede ham til mange farlige og overilede Skridt, som

- *) Man erindre sig her de karakteristiske Anekdoter, hvorledes Bønderne fastede hende i Peblinge Sø, da hun med sin Pige var gaaet ud af Byen for at see paa en Mønstring; og at man, af Frygt for Almuen, da Kongen forlod sine Riger, ikke turde bringe hende anderledes paa Skibet, end skjult i en Tønde eller Kasse. Saadanne Anekdoter, om hvis Tilforladelighed man ikke har Grund til at tvivle, opløse mere end mangen lang Fortælling om Begivenheder, hvori de Handlendes personlige Forhold ikke træde frem.

endog hans troe indfødte Venner og Tilhængere, baade af Borger- og Adelsstand, misbilligede. Hvor meget Cybret end i Klogskab har været over sin Stand, og hvor flittet hun kan have været til at føre Opsyn og Regnskab over Tolden, saa gjør man hende vist alt for stor Ære ved at tiltroe hende Indsigt og Statsklogskab nok til at styre tre Riger, helst i saa kritisk en Periode, som Christian den Andens Regieringstid. Hun var fremmed, og hendes Elægtninge og Fortrolige, med hvilke hun omgav Kongen, vare ligeledes Udlændinge, der kiendte lidet eller intet til Statens Forsatning og Landenes Egenheder. Havde Diderik Slaghæck været mindre indvietet i det pavelige Hofs rænkefulde, umoraliske Politik, og havt mere Kundskab til det svenske Folk: da havde han vel ikke befordret Kongens Undergang ved at tilraade ham det stockholmske Blodbad. Ligesom de Fleste, der fra ringe Vilkaar komme til stor Værdighed og Indflydelse, falder Cybret ogsaa til Stolthed og Overmod; hendes Mangel paa Cultur og hendes flette Politik røbede hun i den haanlige Maade, hvorpaa hun, stolende paa Kongens Gunst, troede at kunne behandle de fornemste og mægtigste af Landets Adels, og hvorved hun mere og mere forbittede disse mod Kongen og svækkede hans Parti. At hun har næret Kongens Had mod de mægtige Stænder, er vel ligesaa utvivlsomt, som at hun har styrket ham i det Forsæt, at befrie Borgere og Bønder, saavel som Kongemagten, fra

hines trykkende Nag; og hun kan vel i disse Sager have bidraget til at udvikle de Ideer og Grundsætninger hos Kongen, hvis Virking i hiin raage Tidsalder vi endnu ei kunne andet end beundre. Men tillige seer man, at hun ikke blot ved Hoffet har beholdt sine plumpe Manerer og sin uslebne Tone, men ogsaa har været uindviet i al finere Statsklogskab, og bestyrket Kongen i hans Tro, at denne var overflodig hvor det kom an paa at svække og ydmyge Adelen og Geistligheden. Christian begik i Danmark den samme politiske Feil, som i Sverrige, at han i sin Kamp mod de høiere Stænder ikke noksom skaaede de Enkelte, som han kunde have draget ind i sin Interesse. Overalt vilde han trænge igiennem med Magten, og da hanielden beregnede sine Kræfter og den Modstand, de vilde møde; da han var usorgtig nok til i det mest kritiske Tidspunkt ikke at skaae sine farligste Uvenner, ikke at søkke sig i det mindste fra een Side, medens han gav sig blot fra saamange: kunde allene en større Lykke, end den, der syntes at være falden i hans Lod, have reddet ham fra den Undergang, hans mægtige Fiender beredte ham.

Den farligste og ubeleiligste blandt disse var unegtelig Christians egen Farbroder, hvis Opførsel i at benytte Kongens Feil og mislige Stilling mod en deel af sine Undersaatter til at opsvinge sig selv paa den danske Throne, neppe nogen upartisk Dom vil undskyldes — hvis det ikke skal gielde til Undskyld-

ning for Enhver, som det lykkes at støde den retmæssige Thron fra sin Throne, at dennes Glands er nok for at adle ethvert forbryderisk Middel til at bemægtige sig den. Men da Christian maatte vide, hvorledes Sagerne stod imellem ham og Hertug Frederik, og at denne, aldrig fornoiet med det, han besad, idelig stræbte efter mere, og derfor tilsidst heller ikke undsaar sig ved at forene sig med Danmarks Urvæfende, Lybekkerne, imod de Danskes retmæssige Konge: saa var det vist nok et uklogt og upolitisk Skridt, i saa farligt et Tidspunkt, som da Sverrige atter var nær ved at falde fra, og Lybekkerne i aaben Feide havde angrebet Danmark, at opirre Hertugen end mere, ved at erhverve Forlehningsretten til Hertugdømmet Holsten hos Keiseren (1521). I det mindste burde Christian have sørget for, at denne, i sig selv naturlige og ærefulde Erhvervelse var bleven holdt hemmelig til en beleiligere Tid. Maa den, hvorpaa Christian i denne Sag gik tilværks, i det han, i Stedet for efter sit Løfte at forskaffe Hertug Frederik umiddelbar Forlehning fra Keiseren, formaaede denne til at overdrage ham selv bemeldte Rettighed, er af Mogle lagt ham til Last, som en Troloshed mod sin Frænde. Men havde han ikke gjort sig skyldige i større Feil, end den, som Konge af Danmark at tilsidesætte Elægtskab for sit Riges Fordeel og Hæder: da maatte hans Forsvar falde meget let; helst da Hertugen ikke havde stor Grund til at vente sig Feieligheder af sin Broder-

son, mod hvem han altid lagde et stridigt og uvenligt Sind for Dagen *). At Kongen derimod for tidlig, og i en Stilling, hvori det var ham nødvendigt at gaae tilværks med den største Varsomhed mod Hertugen, gjorde Brug af hiin Rettighed, og i Begyndelsen ikke skaaede ham nok i de derover opkomne Underhandlinger: var en Statsfeil, hvorfor Christian maatte bøde først med det frænkende og ydmygende Bordesholmste Forlig (13. Aug. 1522), der alt for fiendeligen lagde hans Svaghed og Forlegenhed for Dagen **), og siden med Hertugens aabenbare Fiendskab, hvorved den oprørske Adels i Jylland fandt det Støttepunkt, de behøvede for at sætte deres Anslag igiepnem. — Ved opmærksomt at betragte de Begivenheder, som foregik Dprøret mod Christian II., overbevises man lettelig om, at Hertug Frederik med

*) At Hertug Frederik „giorde Alt for at vinde sin kongelige Brodersøns Venfskab,“ skøndt denne var „ligesaa ukærlig, som voldsom i sin Omgang med Hertugen“ beretter Dr. G. L. Baden i sin Charakteristik af Christian den Anden (Maanedsskr. Ny Minerva 1807. 2. Bd. S. 117.); men i Historien har jeg hverken til det første eller det sidste kunnet finde tilstrækkeligt bevisende Spor. Dersom det Bordesholmste Forlig skulde være et Vidne om det venlige og kiærlige Sind, Hertug Frederik har baaret til Kongen: maatte denne vel bede Gud at forstaae ham for saadanne Venner.

**) Om dette Forligs Ubillighed og for Kongen yderst haarde og trokkende Vilkaar, see Behrmanns Historie, 1ste D. S. 310—19.

ligesaamegen Behændighed og Enildhed har benyttet de for Kongen ugunstige Omstændigheder og dennes Forsagthed og Raadvildhed, som Christian ved en nu for sildig Eftergivenhed og Mangel paa Handsnærværelse har fremskyndet sit Fald. Det synes som Kongen, efterat have erfaret hvor slet en Ende det tog med hans blodige Forholdsregler i Sverrige — at dette Rige atter var saa godt som tabt, og at hans Kræfter vare saa betydeligt svækkede, at Lybekkerne turde vove offentlig at angribe ham, og Hertugen ikke længere frygtede ham, men satte sig i en Stilling imod ham, der viste hvad Kongen havde at vente sig af sin Farbroder — ganske har tabt baade Mod og Tillid til sine Kræfter. Med mere end det halve Danmark og Kongeriget Norge i sin Magt, og med en betydelig Krigsstyrke i Sverrige, lod han sig skræmme af den jydskke Adels Trudsler; og uden at betænke, hvor vel han havde forskyldt af Bønder og Borgere, og hvorlidt Adelen hos disse kunde vente sig almindeligt Medhold, blev han saa raadvild, at han greb til Bønner og Formaninger, i Stedet for til Sværdet, og endelig opgav det hele Rige, fordi en Deel af samme var frafaldet, uden at maale sine Kræfter i en retfærdig Sag med Oprørernes usikre Magt. Hertugen, som uden Tvivl længe har været belavet paa det, som mødte, vidste derimod alt for vel hvad han vilde, og betænkte sig ikke paa at tage Masken af i det beleilige Dieblif. Hans Usurpation af den danske Throne, grundet paa et Tilbud af nogle oprørske

Adelsmænd, kan vel besmykkes, men ikke retfærdig-
 gøres med nogle politiske Grunde og med det hel-
 dige Udfald, denne Handling fik. Men ligesaa vist
 er det, at om noget skulde kunne undskyldes den,
 maatte det være den Svaghed, Forsagthed og Mod-
 løshed, som Christian II. i dette Tilfælde lagde for
 Dagen; thi den Regent, der i Medgang havde viist
 saa stor Ubeielighed, Haardhed og Selvraadighed, men
 som i Modgang forlades af sin hele Landsstyrke og
 Charakterfasthed, og efterat have forgievet ydmyget
 sig for nogle forbryderiske Undersaatter, ubefindigen
 opgiver sin hele Magt og flygter fra sit Rige for at
 søge en usikker udenlandsk Hielp — denne Regent
 syntes uundgaaeligen indviet til Undergang; og det
 var da ikke unaturligt, at hans nærmeste Frænde
 søgte at redde Riget fra at falde i fremmede Hæn-
 der. I øvrigt bør man vist ikke ansee de jydskes
 Bispers og Adelsmænds Opstand mod Christian den
 Anden som et Skridt, der fremgik af en hastig og
 hidfig Beslutning; men som Udførelsen af en lang-
 somt modnet Plan, hvis Ophavsmænd valgte det
 Dieblik, da Kongens Magt syntes svagest, da hans
 fleste Krigssfolk og hans raskeste Hærførere vare i
 Everrige, og hans Stilling mod Lybekkerne og Her-
 tug Frederik i Holsteen var den mest kritiske. Uden
 Tvivl have de ogsaa kiendt og benyttet den Mangel
 paa Landsnærværelse i Harens Tid, som Christian
 ved denne Leilighed, og senere hen under hans Ind-

fald i Norge, saa Kiendeligen sebede, og som var en Hovedbaarsag til at han mistede Kronen.

Ende vigtige Gienstande i Christians Regieringshistorie frembyde sig endnu for vor Betragtning: hans Lovgivning, samt de dermed forbundne Planer til at befordre Rigernes paa Oplysning og almeent Borgerheld grundede indvortes Belfærd, og hans Bestræbelser for at indføre Luthers forbedrede Religionslære. Begge disse Gienstande, men fornemmelig den sidste, ere af flere Forfattere tilstrækkeligen og grundigen oplyste, og vi ville her kun i Korthed og Forbigaaende berøre dem.

Det er bekiendt nok, at Ingen af dem, som have skrevet over Christian, den Andens Historie, har kunnet negte ham den Roes, at hans Love bare Retfærdigheds og Wiisdoms Præg, og vidnede om en saare menneſtekiærlig, oplyst og tænkende Aand. Selv Hvitfeld har ikke dristet sig til at dable Kongen som Lovgiver, men tilstaaer endog, at hans Love indeholdt mange nyttige Artikler. Holberg gjør i Anledning af Christians ypperlige Forordning om Brag og Strandgods den sande og træffende Anmærkning: „Gud give, at denne Konge aldrig havde brugt Sværdet, men Pennen allene; thi alle hans Love og Forordninger ere saadanne, at han heller derved har fortient Navn af Christian den Gode, end den Onde.“ *) — Saaledes maae vi

*) Danmarks Riges Historie; 15de Deel af Holbergs udvalgte Skrifter. S. 510.

ogsaa i vore Dage bømme om disse Love, der ere et herligt Monument, Christian reiste over sin Regiering, som hans Eftermand vel for at smigre Udeelen, kunde lade offentligten brænde af Bøddelen; men som Forsynets Retfærdighed dog har bevaret til et evigt Vidne om at denne Fyrste, tilligemed ikke faa Feil, besad ypperlige Egenheder og en reen Willie til at fremme det Gode, saaledes som han efter sin Overbeviisning fattede det. Hvo maa ikke beundre og prise den Lovgiver i Danmark, der for 300 Aar siden tænkte om Menneskets Rettigheder, som vi først have lært at tænke i vor Alder — der allerede 1521 vilde løse Bønderne af deres Trældom, og hvis faderlige Sind mod denne Rigets vigtigste Stand vi have seet vor Syvende Christian og hans Søn at dele med hiin ulykkelige Konge, i det de skienkede den danske Bønde den Frihed, han efter Christian den Andens Affættelse endnu i tre Aarhundreder maatte undvære? *) — Men det var ikke nok, at

*) Disse gyldne Ord i Christian den Andens saakaldte geistlige Lov, 11te Artikel, fortiente vel at indgraves i en Mindetavle paa det Sted, hvor hans Been nu glemmes: „Slig ond, uchristelig Sædvane, som hidtil i Siælland, Falster, Lolland og Moen været haver, med stakkars Bønder og christne Mennesker at sælge og bortgive, ligesom andre uskuelliche Creature, skal efter denne Dag ei ydermere skee; men naar deres Husbond eller Herskab fare uredelig med dennem og giøre dennem

Christian ved sin nye Lovgivning vilde frælse Bønderne fra Adelsens tunge Nag, og gjøre dem fra livegne Trælle til frie Mennesker: han vilde ogsaa ved fornuftige Anordninger befrie dem fra Fogders Tyrannie og fra alt for trykkende Skatter og Byrder, ophielpe Agerbruget, befordre den indvortes Handelsrørelse, sørge for Skovenes Fredning og Opvært, for gode Alfarveies, Broers og Færgers Indretning over hele Riget, og for Tiggeriets Affkælfelse; og hvad der var endnu vigtigere, sætte det hidtil aldeles forsømte Skolevæsen paa Landet *) og i Kiøbstæderne paa en bedre Fod. Han vilde end videre indføre en bedre, hastigere og mere ordentlig Rettergang, et gavnligt Politie paa Landet og i Stæderne, lige Maal og Vægt over hele Riget, Giæstgivergaarde ved alle Landeveie, ja endog et Slags Brevpost **); foruden mangfoldige andre Kloge og hensigtsmæssige Forordninger, der alle sigtede

Ulov og Uret, da maa de flytte af det Gode de paa sidde og ind paa Andens Gods, som Bønder gjør i Skaane, Byen og Jylland."

*) „Bønder, som ville have deres Børn i Skole, maa ikke, som Skik er, sende dem til Kiøbstæderne og lade dem tigge fra Dør til Dør; men skulle først sætte dem til Sognepræsten eller Degnen i Byen, der skal lære dem vel at læse, forstaae og skrive dansk. Vil nogen derefter sætte deres Børn til Skole i Kiøbstæderne, skulle de selv underholde dem" o. s. v. Den geistl. Lov. 125 Cap.

**) Den verdslige Lov. Cap. 63.

til at fremme Ret, Frihed, Orden og indvortes Belfærd i Landet, og hvoraf vi endog have seet adskillige først i vore Dage fornøiede *). Man maatte næsten affkrive Christian den Andens hele Lovbog, naar man vilde fremhæve enhver viis og gavnlig Anordning, den indeholder; og naar man derhos betænker Tiden, da denne Lov blev givet, den da herskende Aand, den i Norden næsten almindelige Mangel paa Cultur, Oplysning, Humanitet og rigtige politiske Grundsætninger, endog hos de høiere Stænder og hos Bøglærde efter den Tids Viis: saa maa man forundres ligesaa meget over Lovgiverens herlige Aand, som man maa finde det let begribeligt, at han i at bringe denne Lovgivning til Udførelse maatte ved ethvert Skridt møde Opsætsighed og Modstand hos Adels og Geistlighed. Usandsynligt er det heller ikke, at Christians nye Lov har været en af de mest virkende Aarsager til at Misforholdelsen hos hine Stænder udbrod i aaben-

*) Man læse til Ex. Capitlerne i den verdslige Lov der byde, hvorledes Huse, Gaarde og Gader i Riidskæderne skulle holdes rene; og naar man der bl. a. finder det befalet, „at der i hver Riidsked skal gøres særdeles tætte Bøgne, som Gadeskarn skal udføres med, saa det ei sires over Gaderne igjen, naar det udages“: saa maa man undsee sig ved at tilstaae, at en saadan Politieforordning, som Christian II. gav for 300 Aar siden, endnu kan gøres nødvendig.

har Opstand. Det gik ogsaa hermed, som med andre af Christians politiske Planer, at han hastede formeget, og ikke iagttog den beleilige Tid; saaledes angreb han Adelsens og Rigsraadets Privilegier paa samme Tid, som han behøvede deres Hielp mod Sverrige, og vakte Lybekkernes Forbittrelse paa den Tid, da de allermest kunde skade ham; saaledes udkom den nye Lov netop da Kongen havde fuldt op at gjøre med Gustav Wasas farlige Opstand i Sverrige; og paa en Tid, da hans Magt var saa betydelig svækket, vilde han paa engang, hyde Hertugen af Holsten og det danske Rigsraad Spidsen. Men vilde vi endog tilstaae, at det havde været klogere af Christian den Anden, at udsætte sine Regieringsplaners Udførelse til en roligere Tid, saa forringer dette dog ikke hans Fortienester som Lovgiver eller hans Lovbogs Værd. Den fortiente vel anden Gang at drages frem for Dagen *), og af en klyn- dig Lovgrandfæter at betiges med saadanne Oplysninger og Fortolkninger, der kunde give os Kundskab om dens Kilder, og gjøre det tydeligt, hvorvidt den var passende for Landet og Tiden, da den blev givet; og hvorvidt det kan siges om denne Lovbog,

*) Første Gang er den udgivet af V. H. Resen, Kbh. 1684; uden Fortale og Oplysning om Haandskriftet eller Originalen til denne Udgave; men ikke uden Feil i Teksten. Det har neppe været uden politiske Aarsager, at denne Lovbog ikke ferend efter Souverainitetens Indførelse blev offentlig bekendtgjort.

hvad vor N. Kall etsteds har bemærket: „at mange af Christian den Andens Love og Anordninger ere flaviske Copier af nederlandſke da giældende og tildeels endnu giældende Anordninger.“ *) Det er ikke usandsynligt, hvad denne vor berømte og ærværdige Historiker paastaar: „at Christian ved mange Leiligheder viste sig alt for meget indtaget af de Nederlandſke og deres Indretninger“; men ligesaa vist er det, at denne Nation i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede var i mange Dele videre forfremmet i Cultur, end den danske; og at adskillige af dens Indretninger, for saavidt som de ikke vare alt for stridende mod de Danſkes Egenheder, vel kunde fortjene at tages til Mønster af en danſk Lovgiver. Det var heller ikke fordi Christians Love fandtes upassende for Landet, at de af Boddelen brændtes paa Landsthinget i Viborg, og aldrig sættes i Kraft; men fordi Adelen og Geistligheden i Danmark vandt Seier over den Konge, der vilde at de skulde erkiende de øvrige Stænder for deres Medmenneſker og Medborgere. Dog var Forsøget, som den uheldige Christian gjorde paa at hørde disse Stænders borgerlige Rettigheder, ikke ganske forgieves. Engang vare de dog erkiendte og offentlig udtalte af en danſk Konge; hans Lovbog blev vel af-

*) Ny danſke Mag. II. S. 194. Jvf. J. C. H. Dreyer Specimen de jure naufragii, p. 80, hvor denne Forfatter lægger stor Berømmelse paa Christian den Andens Love.

flasket og undertrykt, men ikke glemt af den Deel af Nationen, der, efter Niegels's Ord, „frydedes ved Loven og adlød den, fordi dette var det samme, som at befordre deres eget Vel.“ Den var en ædel Spire, der ikke kunde trives i den Jord, hvori den plantedes, men som dog hverken Bold eller Rist reent kunde quæle, og som bar Frugter efter Aars-hundreders Forløb.

De Skridt, Christian den Anden gjorde, for at flasse Luthers Religionslærdomme Afgang i Danmark, ere fortræffeligt oplyste af Gram og Månster. De vidne temmelig tydeligt om hvad han havde villet, dersom en længere og roligere Regiering var falden i han Lod. Vi kunne vel heller ikke tvivle om, at de ligesaa meget vare en Følge af Christians religiøse Overbeviisning, som af hans politiske System; uagtet nogle af hans Handlinger, baade før og efter hans Afsættelse synes at røbe en Vakslen imellem den catholske og protestantiske Tro, der uden Tvivl mere havde sin Grund i verdslige Trængsler og Modgang, end i Mangel paa aandelig Overbeviisning. Ved ikke, som Regent, at bryde aabenbart med Paven, saalænge denne endnu kunde tilføie ham væsentlig Skade, brugte Christian en politisk Forsigtighed, som det havde været gavnligt for ham ved flere Leiligheder ikke at tilfidesætte. At han, efterat have mistet sin Throne, uden Tilbageholdenhed yttrede sin Tilbøielighed for Luthers Lære, er historisk vist; men at han, ved Udsigter om Hielp Athene. Julius 1817.

til at vinde sine tabte Riger tilbage, uagtet sin personlige Hengivenhed for Luther og den nye Lære, lod sig overtale til saadanne Skridt, der lignede en Forsoning med den romerske Kirke, ville vi hellere kalde en Virkning af menneskelig Skrøbelighed, end tilskrive den en afgjort Falskhed i Charakteren. I øvrigt er det ikke let, i en Sag, som denne, at dømme en Fyrste, hvis Forhold vare saa trykkende, og hvis hele Siæl var saa nedbøiet af Modgang og Uheld, som Christian II.; og neppe dømmer den vrangt, hvis Dom i dette Tilfælde er den mildeste. *)

Ville vi nu tilsidst syffelsætte os med en almindelig Betragtning af Christian den Andens Charakter, baade som Menneske og Regent, saa kan det ikke undgaae et nogenlunde opmærksomt Blik, at han var en af de, ligesom af stridige Elementer sammensatte Charakterer, hvis upartiske Bedømmelse og nøiagtige Skildring falder yderst vanskelig. Det kan ikke regnes, at han i sin Levetid, eller ikke længe efter, bedømtes høist ulige, med Fordomme,

*) Jvf. Münters danske Reformationshistorie. 1ste D. 2den Bogs 12te Afdeling: om Christian den Andens egne religiøse Overbeviisninger. Ligesaa retfærdig denne Forsatters Skildring af Christians Handlemaade i Religionsager er; med ligesaa eensidig Bitterhed er Kongen i den Henseende bedømt i Dr. G. L. Vadens ovenanførte Charakteristik af Christian II.

personligt Had og Partiskhed. Men endog flere Aarhundreder efter hans Død seer man, at ganske modsigende Domme fældes baade over hans Værd som Fyrste og over hans menneskelige Charakter, eftersom Forfatterne have holdt sig mest til den ene eller den anden Side i samme. Deri have de Fleste været enige, at mange af Christians Handlinger for Moralens Domstol ikke kunne billiges; men hvorledes disse Handlinger, hvorledes mange ukloge Skridt og Foretagender af denne Konge vare at forene med mange roesværdige Træk i hans Levnet, med en for hans Tid sielden Oplysning og Landskultur, med fortræffelige Regjeringsplaner og en ved mange Leiligheder for det Edle og Gode aaben Sands, der yttrede sig med kraftfuld Virksomhed: dette har man ikke fundet let at opløse, og vil altid finde megen Vanskelighed derved, da man i Grunden dog blot kiender Christians Charakter af enkelte, ikke sielden ved Partiskheden forvanskede Træk. Saameget synes mig vist og afgjort, at Uliigheden i Christian den Andens Handlemaade har havt en dybere Grund, end den Svages Væsen imellem uviste og ubestemte Grundfætninger. Thi denne Konge har havt et høit Maal for sig, og har været behersket af mægtige og store Ideer; men hverken har han besiddet den Kløgskab, som der hører til, med vedholdende Bestræbelser at bringe en Idee til Virkelighed i det praktiske Liv; heller ikke har hans Siæl, kraftig nok til at ville, besiddet den moralske Kraft som behøves

for at foræble Willien og modstaae heftige Liden-
 skabers voldsomme Magt. Hentrevet og blendet af
 disse, har han mangengang, med Willien til det Go-
 de, ladet sig drage hen til det Onde; og et strengt,
 ubøieligt, selvraadigt Sind har hindret ham fra at
 høre de Bedres Raad, imedens han let overgav sig
 til deres Indskydelse, der smigrede hans Liden-
 skaber og gav efter for hans heftige Charakter, for desto
 bedre at kunne beherske ham imedens han troede at
 raade sig selv.

Denne voldsomme Hefstighed og lidenskabelige
 Sindsbefæffenhed, der henrev Kongen til haarde,
 despotiske og blodige Forholdsregler, er vel den be-
 tydeligste Charakterfeil man kan lægge ham til Last;
 thi af den udsprang næsten alle de Handlinger, der
 have været ham selv til Skade og gjort ham for-
 hadt i Live og efter Døden. Det er let at indsee
 hvor godt en saadan Sindsbefæffenhed kunde benyt-
 tes af dem, som ved at smigre hans Tilbøieligheder
 havde erhvervet sig hans Tillid og Fortrolighed, og
 som ved lang Erfaring havde noie Kundskab om den
 svage Side i Kongens Charakter. Men naar
 man maa lægge Christian til Last, at han,
 fiendt begavet med fielden Forstand og en vis Grad
 af Aandsstyrke, alt for villig hengav sig til flette
 og uværdige Vndlingers Indskydelse: saa kan man
 paa den anden Side ikke negte ham den Fortieneste,
 at han meget ofte gjorde det heldigste Valg af de
 Mænd, som han betroede vigtige Embeder og brugte

til sine Regieringsplaners Udførelse. Flere af disse Mænd udmærkede sig ikke blot ved Landsgaver, Dygtighed og Indsigter, men ved Retskaffenhed, Redelighed og en ædel Tænkemaade. Den ubøielige Trofasthed og rørende Hengivenhed, hvormed endeel af disse Christians fortroligste Raadgivere og Tilhængere, der havde nydt hans Gunst og Tillid i de gode Dage, deelte hans Skiebne da Lykken forlod ham: er ligesaa meget et Beviis paa, hvor vel Christian havde valgt disse sine Fortrolige, som det er et uforsæstteligt Vidnesbyrd om, at hans Charakter har været bedre, end hans Fiender efter enkelte af hans Handlinger have skildret den. Det var ikke blot den forhadte hollandske Cybret og hendes Broder, men nogle af Danmarks ædelste, anseeligste og lærdeste Mænd, der fulgte Kongen i hans Landflygtighed og ikke ved nogen Fordeel kunde bevæges til at svige eller forlade ham. Ei mindre taler det for Christian, at hans Dronning, den ædle Isabella, ikke blot fik en inderlig og bestandig Hengivenhed for ham, uagtet hans Forhold til Dyveke, men heller ikke vilde forlade ham i hans Trængselsdage, fiendt hun for hans Skyld, og for de Religionsgrundsætninger, han havde bibragt hende, maatte udstaae Had og Forsølgelser af sin egen Slægt, hvilket, tilligemed Sorg over Kongens Skiebne, formodentlig har befordret hendes tidlige Død. Man finder saaledes, at næsten alle de, som stode i et fortroligt Forhold til Christian den Anden, som fiendte ham ved nøiere

personlig Omgang, eller som han havde betroet sig til i vigtige Anliggender, viste ham af egen Drift og fri Villie en saadan Troskab, Hengivenhed og Agtelse, at han, uagtet mange af hans Handlinger synes at tale herimod, maa have besiddet elskværdige Egenskaber, Hiertelighed, Godmodighed og Mildhed. Den Konge, der var agtet af en Luther, Melancthon og Erasmus, der elskedes med om Rieklighed af en ædel Egtesælle, der i Medgang og Modgang fandt Tilhængere, som offrede Alt for ham, der, fordrevet af sine Riger, fandt Venner, som en Søren Morby, Hans Mikkelsen og Christiern Pedersen: denne Konge kan ikke have været saa ond, som de Tilnavne, man har givet ham, skulde betegne. Hviler end manges Brøde paa ham, som Menneske og Tyrke, saa laae dog uden Tvivl Kilden hertil mindre i hans Hierte, end i hans Temperament, i hans Liden-skaber, og i en paa flere Maader vildledet Overbeviisning om hans Pligter som Regent; og neppe kan man fremvise mere end det ene Tilfælde, hvori han, drevet af personligt Had og for at hævne en formeentlig Forurettelse mod ham selv, gjorde sig skyldig i en grusom Uretfærdighed ved at besmitte sig med Torben Dres Blod. — Manges Voldsomhed og Uretfærdighed begik han derimod netop der, hvor han som Konge vilde haandhæve Retten; og ved at give efter for sin Tilbøielighed til strenge og haarde Forholdsregler, blev han omfider i nogle Dele, om ikke i Hiertet og Villien, dog i Gierningen, en Despot; uden

at betænke hvad den mod Christian partiske Hvitfeld med Fynd og Sandhed har sagt: „Men vee den Herre og Konge omsider, som haver sine Undersaatter lybige for Frygts Skyld, og ikke af Kiærlighed.“ At Christian derved erhvervede sig utallige Fiender, som have bidraget, enhver efter sin Evne, til at forstørre hans Forseelser; at Aristokraternes Had har fremstillet hans Charakter og Regiering i et langt flettere Lys, end begge fortjene: maa ligesaa lidt forlede os til eensidig Fordømmelse, som til den Partistighed, at bølge eller forkaste Alt hvad der er sagt og fortalt, ham til Dnde og Banhæder. Christian den Anden var uden Tvivl i mange Maader bedre, end hans Rygte; men heller ikke saa stor og god, som hans Lovtalere have villet giøre ham. Dste fortjener han Berømmelse, ofte Medlidenhed, som den, der havde en svar Kamp at bestaae med sig selv, og med Skiebnen; men ikke altid kan han undskyldes, ikke altid retfærdiggjøres eller frikendes. Historieffriberer maa nøies med at lade ham skee fuld Ret for det Gode, han vilde og udrættede. Det Dnde lader sig hverken bølge eller udlette.

Som Regent hører Christian til de fiældne og udmærkede, men ikke til de vise og store. Dog besad han næsten alle de Egenffaber, som kunne frembringe en stor Fyrste, undtagen Klogffab, Maadehold og Evne til at beherske sig selv. I sine politiske Ideer var han selvttænkende, og meget ophøiet over sin Tidssalder. Hans Aand og Sands for al-

meen Dplysning, Cultur og Borgerheld var til For-
 andring reen og dannet; og hans høieste Maal, som
 Regent, var at fremme den største mulige Udvikling
 af Statens indvortes Kraft ved Borgernes lovbe-
 stemte Frihed, og ved en almindelig udbredt Virk-
 somhed og deraf følgende Velstand. Hans Grund-
 sætninger i Henseende til Forholdet imellem Stæn-
 derne vare saadanne, at vi neppe siden hans Tid
 have kiendt dem bedre og renere; men hans System
 i at udføre disse Grundsætninger var tildeels falskt,
 skadeligt, voldsomt og nedbrydende sig selv. Han
 vilde betage de høiere Stænder deres ulovlige Ret-
 tigheder, men bar ikke Agtelse nok for de lovlige;
 og han vilde give Bønder og Borgere meget udvi-
 dede Rettigheder, inden han havde givet dem Kraft
 til at bære og haandhæve samme. I et Land, hvor
 de geistlige og verdslige Aristokrater, efter Christians
 egne Udtryk *), „ikke agtede en fattig Bonde mere
 end en Hund“ saaledes, „at det ofte er skeet baade
 i Siælland og andensteds, at en Bonde eller hans
 Barn er solgt for en Hund“ maatte han vente sig
 den mest haardnaktede Modstand af de privilegerede
 Stænder; og ved Overilelse i sine politiske Foreta-
 gender gav han disse endnu bedre Leilighed til at skade
 ham selv og den Sag, han vilde fremme. I sin
 indvortes Politik var han undertiden snild og heldig;
 men ligesaa ofte begik han betydelige Feil, og hans

*) Christian II. Manifest af 23. April 1525. Hvit-
 feld II. p. 1276.

Forhold mod Sverrige var uklogt og ilde beregnet. Han havde paataget sig et saare vanskeligt og byrdesfuldt Værk at udføre; men han havde dertil ringe Hielp, og mægtige Kræfter til Modstand. Forstand til at indsee, hvorledes og fra hvilken Side disse maatte angribes, besad han vel, Raskhed og Diervhed nok til at foretage Angrebet; men ikke Udholdenhed og Sindighed nok til at bringe det til Ende, ikke Klogskab og Maadehold til at benytte sine Fordele, ikke Stadighed og Fasthed nok til at give sin Regiering Hold og Styrke. Havde han med Lykke og Fremgang kunnet udføre sine Planer i de forenede Skandinaviske Riger, vilde han formodentlig have givet Nordens Historie en heel anden Vending, og hans Regiering, i en Tid af næsten et halvt Aarhundrede, vilde blevet en af de mærkværdigste og mest glimrende, som den nyere Tids Aarbøger havde at fremvise. Nu see vi kun enkelte, adspalttede Grundtræk af denne Regiering; med Christians Fald sank hans hele Bygning i Ruiner, hvoraf den først efter Aarhundreder langsomt reiste sig. Men uden Frugt blev dog ikke hans Liv og Stræben. Han var den, som først brød Isen til at skienke Danmark den nyere Tids Cultur, en renere Religionslære, en mere almindelig Borgerfrihed og jævner udbredt Oplysning. Disse hans Fortienester kunne ikke fordunkles af hans Feil; de ville i Danmarks Historie bevare ham et agtet Navn og en taknemmelig Erindring.

Reflexioner over Litteraturen.

(See Athene VIIIde Bd. S. 167—184.)

Endskøndt man ved Litteratur sædvanligen betegner en Samling af alle Slags Skrifter i et Sprog, uden Hensyn til Indhold eller Værdi, saa er dog intet naturligere, end at man søgte at give dette Ord saa at sige en mere ærefuld Betydning. Trangen hertil yttrede sig fornemmeligen desstærkere, jo mere Bekiendtskabet til de enkelte Nationers eiendommelige Værker udbredtes, og man derved sattes istand til at bedømme disses ofte store Forskiellighed fra de gamle Litteraturers Mønstre, og dog tillige at erkiende dem som smukt og nødvendigen forbundne med Nationernes Historie og hele aandelige Udvikling. Man betragtede derfor især de Grene af Konstens og Videnskabernes Træ, som ligesaameget syntes at forme sig efter de forskiellige Landes Jordbund og Himmeleegn, som de udsprang af den store fælleds Stamme. Det blev da Poesie, Historie og Philosophie, Billederne af den Aand, der drev og oplivede Nationerne, som bestemte de Udsagn, der fremførtes over et Lands Litteratur. Og ihvorpel det enkelte Individ, begavet med et overordentligt Genie, i Tusinders Navn udtalte de eiendommelige Anskuelser af Menneftet og Naturen, der gave Nationen det karakteristiske Præg: saa var det dog ikke allene disse saa Udvalgte Værker, men ligesaameget

den Aand og Retning, som de meddeelte den hele Slægt, der udgjorde den eiendommelige Litteratur.

Betragte vi Fædrelandet fra denne Side, da see vi vel enkelte store Skribenter, som Holberg og Ewald, at rage langt ud over alle de andre; men tillige at Mængden saameget mindre forstod eller formaaede at tilegne sig noget af deres eiendommelige Charakter. Paa et andet Sted i det Foregaaende have vi korteligen angivet den fornemste Aarsag til at begge disse Digtere bleve halv fremmede for de Tider, som fulgte dem. Den Periode, som i flere Henseender, og uidentviol med fuld Ret, kaldes Danmarks lykkeligste, var det intet mindre end ubetinget for Litteraturen. Et stielbent Sammenstød af de heldigste Omstændigheder gave Arbejderne og Samlingerne til den historiske Litteraturs Udvikling en Værdi og Omfang, som uidentviol i intet Land finder sin Mage. Men Poesie og Philosophie levede et sandt Hospitalsliv. Man talte vel om Ewald og Rothe, men kun lidet i deres Aand. Alt hvad der frembragtes var Stumper og Stykker. Intet heelt Værk, udsprungen af en begeistrende Idee, kan opvises fra denne Tid. En yderst uheldig Indflydelse af de politiske Giæringer var fiendelig allevegne, og ligesom vore Naboer med Haardnakkenhed forsvarede de vindtørre Mummier af græske Helste, der sædvanligen kaldes franske Tragoedier, som kostbare Reliquier, kappedes vore Landsmænd i at prise de flatte Følleser, en uværdig Tilbedelse af hine

Stykkers Forfattere efterhaanden havde udviklet, og
 som, lig underjordiske Flammer, udbulede den Jord-
 bund, hvor allene Dyd og Videnskab kunne vore.
 Ja, en fanatist Iver drev enkelte Inse Hoveder til at
 begaae Excesser, som forientede Plads i det franske
 Folks Aarbøger. Et Maanedsskrift, Minerva kaldet,
 var det vigtigste Organ for den Tænkemaade, som
 af disse Elementer udviklede sig. Endskiøndt det
 har en aldeles uvidenskabelig Bestemmelse, og kun
 faare faa Bidrag have en almindelig Interesse,
 skal det dog være „et af de første i Europa,“ og
 staae som et hæderligt Mindesmærke om „den danske
 Litteraturs Middag.“ Men hvor gode endog de en-
 kelte Bidrag, henhørende til Bondefriheden og
 Skolevæsenet (?), de yderst faa Meddelelser om
 Fædrelandets Historie og Litteratur, eller adskillige,
 nu hædrede Forfatteres Ungdomsforsøg monne være:
 saa kan dog aldrig et Tidsskrift — og Bestemmelsen
 selv viser jo dets øieblikkelige Værdi — hvis for-
 nemste Indhold er Taler ved alskens Leiligheder,
 en mylrende Bisværn af Smaadigte og Viser,
 hvoraf den mindste Part have et Slags Værdi,
 lange Uddrag af Avisernes dengang svulmende
 Blade, Oversættelser af franske og svenske Smaa-
 digte, Kritiker over Skuespillere, og andet mere, som
 staaer og falder med det Aar, det tryktes i, være
 Grundlag for en Litteratur eller et glædeligt Teg-
 n (see Fortalen til Registeret) paa den religiøse og viden-

flabelige Dannelsse, der udgjør et Folks sande og varige Lyk salighed.

Det er meget beklageligt for vor Litteratur, at Digteren Grundtvig kun var altfor heldig i sine Bestræbelser efter at tilintetgjøre sin litteraire Værbi, ja man kunde sige sin hele aandelige Virksomhed. Begavet med siældne Anlæg kunde han sikkert blevet en Gæst for sit Fædreland, isald han havde været istand til at uddanne disse paa en viis Maade. Hans poetiske Gænder, i Forening med hans Talent til at behandle Sproget, havde skaffet ham som Digter en ualmindelig Rang, isald han ikke havde fløvet sine Aandskræfter ved at overgive sig til mystiske Drømmerier og en spidsfindig Grublen. Mange Ideer rørte sig tidligen hos ham, men da han ikke saa hastig, som hans Begierlighed fordrøede det, kunde trænge tilbunds i Livets dybe Betydning, saa opgav han al selvstændig Aandsanstrengelse og kastede sig i Armene paa den saliggjørende Tro, han vilde finde i Luthers Lære. En Mængde Kundskaber havde han vel samlet sig, men de bleve ofte hos ham en ilde anvendt Lærdom, da han nu ordnede og betragtede dem fra et vilkaarligt, ufornuftigt Standpunkt, hvorfra han saameget vanskeligere var at bringe, som en urokkelig Overbeviisning syntes at have forenet sig med hans flæve Anskuelse. Hvorvidt hans stræbende Aand sandt den Trost, som den søgte, kan af hans Skrifter ikke let bedømmes; men

vist er det imidlertid, at han ikke blev istand til at meddele Andre, med nogen Grad af Klarhed, hvad han fra sit Standpunkt forfikkrede, vidt og bredt at kunne sene. Hans Fremstillingsgave svækkedes uendelig meget ved denne Overgang i hans aandelige Liv, og den har, siden den Tid, bestandig aftaget, indtil den nu synes at være sunket reent i Afmagt, især naar den skal behandle et eiendommeligt Stof.

Han følte uden Tvivl Christendommens Kraft og Høihed, og i sin Verdens-Kronike sagde han mangen et diervt Ord, om hvor meget der var at gjøre, inden man kunde vente bedre Tider. Bogen indeholdt vel flere gode nye Domme; men den var tillige fuld af Egensindigheder og Urimeligheder, og skrevet uden Plan eller noget Slags Formaal, hvorfor den allene kan betragtes som en Samling af Grundtvigs Meninger om mange, baade mærkelige og umættelige Begivenheder. Interessant vil den dog altid blive. De Sandheder, som han, paa sin eftertrykkelige Bliis, tilføiede om flere vigtige danske Skribenter, vakte megen Harm, endskiøndt ikke saa vare meget træffende. Havde han holdt sig inden disse Grændser, saa vilde maaskee hans Meninger trængt igiennem, og hans Ord have faaet ikke lidet Bægt. For nærværende Tid er det uden Betydning. Han skrev siden et Forsvar, Kronikens Eftermæle, for de mange skæve Bedømmelser, over høifortiente Mænd, som hans Værk indeholdt, men hvorved han blot gjorde det Onde værre.

Fra det Dieblig af, han nu som Theolog og Philosoph begyndte at nedtordne sin Tidsalders Ugudelighed, synes han at være tabt for Litteraturen som original Forfatter. Hans Brede og hans Bitterhed kiendte ofte ingen Grændser; han gav sig blot for sine sindige Modstandere ved en plump Hidfighed, og hans poetiske Frembringelser skrantede alle under en sygelig og trættende Enaktsomhed. Man sporer i dem aldeles ingen Opfindelse, og enkelte skionne Indfald betager han al Interesse ved en bestandig Gien tagelse. Tilforn overraskede han sine Læsere ikke sielden med en frappant Combination, som dog gierne manglede behørig Styrke; men nu dreier sig Alt om nogle enkelte Ideer. En vis drøi Ironie var ham egen, men nu er han for det meste grov, istedetfor satirisk.

Hans Theologie er et dødt Legeme, og hans Philosophie en qvælende Røg. En ganske uudholdelig Vidtløftighed ophæver al Orden og Tankegang, og en meget uchristelig Egoisme forleder ham til de besynderligste Erklæringer, som f. Ex. i Dannevirke 2. Bd. 4de Hefte:

Men jeg stander som et Legn
 For en Blomstertid i Norden;
 Negte mah mig med Foragt
 Rosenduft og Commerpragt!
 Ligegodt, naar den jeg fryder,
 Som har kjær hvad jeg betyder!

Derfor har han endnu ikke leveret, endog blot et Fragment af den Maade, hvorpaa han sammens

knytter og ubvikler Christendommens Hovedlærbomme. Alt dreier sig om nogle utydelige Sætninger om Christi Forsoning, Troen, det gamle Testaments Ufeilbarhed, og Virkningen af Guds Finger i Verdens Hændelser.

I hans Prædikener træffer man vel en lignende Anvendelse af livløse Forestillinger og mystiske Metaphorer; men da han her mere lader Hjertet tale, og den subjektive Overbeviisning fremstikke, saa er det meget troligt, at de have opbygget flere christeligt sindede Gemytter. Dog ere de ikke frie for Affectation, og deres Værdi er meget forskjellig.

Hans philosophiske Afhandlinger i Dannevirke ere elendige. De forene med flette Meninger en ubegribelig Arrogance; thi hvad er vel arrogantere, end at et uphilosophisk Hoved sætter sit „eg e t Jeg“ imod det hele attende Aarhundrede, i hvilket Mænd som Leibniz, Kant, Fichte, Schelling og mange flere have skrevet og virket? At sund Tænkning er forsvunden af disse Afhandlinger, er vel en overflødig Bemærkning. Den fornemste Slutning er Udraabet: „det er klart.“ Men af denne og lignende Paastande er det langt klarere, at der desværre i Grundtvigs Hoved nu er ikke lidet dunkelt.

Hvad skal man derfor tænke, og hvad kan man haabe, naar en saadan Philosoph ringeagter sine skionnestige Digte, „fordi de optoges med stort og almindeligt Bifald?“

Wieland siger i Agathon: „Die Nachtigall singt, der Rabe krächzt, und er mußte kein Rabe seyn, wenn er nicht dächte, daß er gut krächze; ja er hat noch Recht, wenn er denkt, die Nachtigall krächze nicht gut. Dann aber geht er zu weit, wenn er über die Nachtigall spottet, daß sie nicht so gut krächze wie er.“ — Dette kan træffende anvendes paa forfængelige Skribenter, saasom naar Riimbrevens Forfatter gjør sig til af, at Dehlenschläger ikke kan skrive saa flydende Epistler som han. Thi vel kan det være, at han ikke har aldeles Uret i denne Paastand; men deraf følger ikke, at han paa nogen Maade kan maale sig med denne Digter. Naar han sætter Emma og Aladdin ved Siden af hinanden, saa er det ikke stort klogere, end om en Ravn vilde synge om Kap med en heel Skare Rattergale.

Det var for Dieblisset til ikke liden Skade, at Digteren Dehlenschläger, da han skrev sine smaa dramatiske Værker: Kanarifuglen og Urlighed varer længst — da han digtede ikke mindre end tre Syngestykker, for at give de genialste Kunstnere, Weyse og Kuhlau, Anledning til at componere deres bekendte Arbejder — og da han til sin Tragoedie, Hugo von Rheinberg, valgte et Sujet af den tydske Riddertid, som fordrede en heel anden Behandling end den, som fandtes i hans mange yndede nordiske Stykker — at han da just mindre omhyggeligen Arbene. Julius 1817.

udarbejdede eller affilede Formen i flere Partier af de nysnævnte Bærker.

Den enfoldige Mening, at en saa stor Digter ikke burde nedlade sig til deslige Bagateller, eller at han blot burde behandle Emner af den nordiske Oldtid, fik derved for Nogle en Art af tilsyneladende Grund; da den fortsynede Mængde betragtede hine Ufuldkommenheder som en nødvendig Følge af den fra de Eldres forskjellige Charakter og Aand, der findes i disse Digte.

Thi det Forsømte i Formen, og et eller andet Feilgreb i Compositionen saaes kun af den mindste Deel i sit sande Lys; hvorimod den Omstændighed, at nogle af hine Digte kun vare Syngestykker, andre ikke nordiske og atter andre kun „saa smaa“, fremkaldte den Utilfredshed med deres Forfatter og de flæve Domme, som hos flatte Critici saa ofte gientoges, og som paa hiin uværdige Maade benyttedes af hans Digterrangs uforsønlige Fiende. Og denne Omstændighed burde dog snarere, for sig betragtet, vidne om det mangfoldige Liv, der bevægede sig i Digterens Indre, hvilket kun i de forskjelligste Former fandt en Grændse for sin vidtstræbende Kraft.

En grundig æsthetisk Udvikling af disse Digtes Charakter og poetiske Værd vil derfor med Tiiden være et meget fortienstligt Arbejde. Nu vilde det være uden sand Virkning; ja det kunde neppe gives, og man vilde desuden betragte det som hørende til Dieblikkets Begivenheder, uagtet det

burde skrives for at virke i Litteraturen. Det Mangelfulde i Stilen i bemeldte Værker — fornemmelig i flere Billeder, som ikke med Phantasien let og klart kunne opfattes, eller med Forstanden udvikles i Tankerne — kan en Recension af Digteren selv med Tiden hæve. Ideen i Hugo er original og rig. Den er udført igiennem en stor Mængde frappante og meget theatraleske Situationer. Da det var Digteren langt mere at gjøre om Virkningen af det Hele, end om den enkelte Charaktertegning, saa ere flere Dele behandlede med en let Pensel, hvorved Motiverne og Contrasterne desmere udhæves, og den dramatiske Handling bliver i en bestandig Bevægelse. Man finder derfor i Hugo ikke den filosofiske eller lyriske Udvikling som i Correggio eller Hagbarth og Signe, men derimod en Fylde af Stof, som i et genialt Ungdomsværk. Hvor herlig er Contrasten imellem den lidenskabelige, men dog ædelttænkende Hugos Helteaand, den tvære Ruprechts vilde Mod og den ubesindige Moritz's galante Tapperhed; eller imellem Berthas blussende Rørlighed og Kunigundes fromme, men sygelige Gudhengivenhed. Kun Modsætningen imellem den Brynnde, der fortærer Hugo, og Ditlevs blomstrende Rørlighed, synes ikke at være udført med det Held, som den anlagdes med. Ditlev og Dorothea forekomme nu som episodiske Personer, uagtet de efter Ideen skulde være et Relief for hele Handlingen.

Lublams Hule er et stort dramatisk Bærk, ledsaget af en herlig Musik. Det kunde være udmærket i sit Slags, isald dets fyldige Grene ikke vare indtvungne i et snevert Skuur. Behandlet som Aladdin, vilde det blive et betydningsfuldt christelig-romantisk Sidesykke til det orientalske Drama. Kasnarifuglen er vel for liden til at skænke den videre Opmærksomhed. Fablen er komisk nok; men Udsættelsen uden Tvivl for ubetydelig. „Ærlighed varer længst“ vil man holde af, saasnart man blot kender det, og Holbergs Fragmentist har upaatvivlelig Ret, naar han kalder dette lille Digt „det yndigste, vort Sprog i dette Slags eier.“

At de her omtalte skæve Meninger endnu kunne forlede selv de Forstandigere, sees af Recensionen over Fifferen i den danske Litteraturtidende, hvor Recensenten alvorligen forsikkrer, at uagtet Digtet Frederiksberg er „deilig“, kan det dog ikke bevise, at Forfatteren, da han skrev det, stod paa „samme Høide, som i Stærkobber og Helge“, siden det, „som lyrisk Digt, ikke kan sammenlignes med disse i Størhed og Høihed.“ Men antages denne Mening som Grundsætning, maatte enhver Digter jo ansees for at være fiunken, naar han efter en Tragoedie skrev et lyrisk Digt, og at være stegen, naar han efter en Opera skrev et Epos. Men at deslige temporaire Bestemmelser ere ganske upsykologiske, burde dog være indlysende for Enhver, som skriver æsthetiske Kritikker. Intet er skadeligere end saadanne Spidsfindig-

heder, der udsiges af dem, som paa anden Maade bevise, de ikke ere ubeføiede til at dømme.

Le secret d'ennuyer est celui de tout dire, siger Voltaire, og man synes ogsaa tidt at faae Bækræftelse paa denne Sætning. En yngre, meget flittig Digter hos os, skulde man næsten troe, i flere af sine Bærker, gjorde sig Umage for at betage Læseren al Deeltagelse ved at komme frem med Alt, hvad han i denne eller hiin Anledning vidste at fortælle. Lange Forklaringer udfylde meget Rum, uden at beskæftige Forstanden, og de mange pynteligen fremsatte Betragtninger mangle den Nyhed, der skulde vække vor Tænkning til Giengjæld for den Begeistring man uden levende Phantasie og sund Følelse næsten altid gaaer Glip af. Den Mangel af Aand eller Idee, som ikke faa af hans Digte lide under, kunde man troe vilde betage dem Interessen. Men det er ikke skeet, og det bør heller ikke undre os. Det var urimeligt at antage, at ikke mange Læsere kunde besidde en lignende Natur med Digterens. Han staaer deels det almindelige Menneske saa nær, at dette uden Dannelsen kan fatte ham, deels er han for lidet original og genialt til, at ikke hans Arbejder skulde ligne i mange Henseender hvad der endnu, ifølge gammel Skik, bliver betragtet som ypperligt. Den første Egenskab giver ham mange Læsere, som i Grunden aldrig burde tælles med, naar der tales om Publicum, den anden giver ham

endnu flere, som ere for gamle eller for lade til at nyde levende, ægte begeistrende Digterværker, og som i hans rolige, behagelige Vers finde en Landsføde, der passer til deres Fornødenhed.

Det er saa ganske overeensstemmende med den menneskelige Natur, at Efterlignere have de fleste Tilhængere, at man aldrig burde klage derover, men finde sig deri med Taalmodighed. Hvor man er saa langt tilbage, som hos os, have de fleste ingen klare Ideer om det Høie og Betydningsfulde i den poetiske Litteraturs Udvikling, og de ere derfor vel tilfreds med Talentets Arbejder. — De Unelser, som det ægte Kunstværk kan vække hos dem, besidde ikke den Fylde, eller de selv den indvortes Kraft, som udfordres for at hine Ideer frit og livligen kunne fremtræde hos dem. Mange formaae heller ikke, naar de fra den tidligste Barndom ere hildede i Reflexionen, at rive sig løs fra denne, og vaagner endeligen de totale Unskuelser, saa slagrer Phantasien længe med Uengstlighed og Raadvildhed om, inden den vover en høiere Flugt. Den ubearbejdede Natur beholder stedse en stor Magt over Sindet, saalænge man kun stykkeviis kan opfatte de poetiske Ideer, og ikke har lært at løsrive sig fra alle endelige og formelle Betragtningssmaader, som igiennem de abstracte Begreber ville opfatte det poetiske Stof. Thi man maa d a n n e s til at fatte Konsten, ligesom Mennesket til at nyde Culturens Goder, og det er ligesaa falskt at ansee det ubearbejdede Stof for et poetisk

Konstværk, som det er uphilosophisk og ureligiøs, med nogle idylliske Halvdigtere og arkadiske Sværmere, at betragte de Bilde som de lykkeligste Mennesker.

Hertil kommer, at det efterlignende Talent oftest forstaaer at vælge det skønneste Stof. Den nosisomme Læser finder i dette en rigelig Nydelse, men det undgaaer ham ganske, at det er Gienstanden selv, og ikke det Lys, Digteren har sat den i, som fængsler ham. Til at skielne det falske Lys fra det sande hører der et klart Blik, som ikke forundtes Alle, og som de fleste maa lære at see med. Uden dette seer man Alt i eet og samme Lys, og mener troskyldigen, at alle andre gjøre ligesaa. Mange lade sig med Villighed underrette om deres Feil, og hæve sig virkelig til den sande høiere Anskuelse; men ikke faa negtede Naturen denne Glæde, og en stor Mængde negtede sig den selv. Deres Forfængelighed krænktes ved, at de skulde erkiende Andre for bedre og mere klartseende, og deres Hjerne knuger sig efterhaanden tættere sammen om de Skatte, de mene at giemme i dens tomme Kamre. Deres Hjerte tillukkes for det friske Liv, der strømmer af den ægte poetiske Aare, og de tilbringe deres Dage i en afkræftende, indbildt Selvtilfredshed.

Mange Konstord for concrete Gienstande have en dobbelt Bemærkelse, en betegnende og en betydende. Læsere, som ofte ikke vide hvad de vide, kiende den meget vel, uden at mærke det. Det hyppige

Tillæg, som høres efter mange Ord, „i egentlig Betydning“, er grundet paa denne dobbelte Bemærkelse. Det er en Mangel i Sprogene, som eensgang er uforbederlig, at de ikke have særskilte Udtryk, for det, som virkeligen er hvad det vil være, og det, som vil være hvad det virkeligen ikke er. Saaledes har man for alle dem, som skrive Vers, hvori der blot er sund Forstand, og dem, som skrive Vers, fulde af Poesie, kun een Benævnelse: Digter. For de første er den betegnende, for de sidste betydende. Herved opstaaer megen Misforstaaelse; thi at nogen vil bruge et Ord allene i den Bemærkelse, som alle ere enige om at kalde den egentlige, strider imod Vanen, og mange skikkelige Mænds Mening, og bør jo af den Aarsag ikke tillades. Sagde man derfor, at fra Ewalds Tid til Dehlenschläger har der ingen egentlige Digtere været i Danmark: da vilde mange lee, mange harmes. Og dog har han, hvem de alle nævnede som den ypperste, selv erklæret, at han aldrig tænkte paa at blive Digter i „egentligste Betydning.“

Thvorvel man ikke kan ansee de bekiendte Digterlister paa vore Reiner, Lundbyer, Haster o. s. v. for gylldig: saa vogte man sig dog vel for ubetinget at forbigaae Alt, hvad der i hine Tider frembragtes, ligesom man i et Blomsterbed iler forbi de tomme Grøhuse og blomsterløse Stilke. En Skribent, som fiendnere tillagdes hin fleerdobbelte Personlighed,

nemlig E d v a r d S t o r m, er ikke lidet at foretrække for sine Lævninge. Hans Vise om Zinclars staaer høit over Alt hvad hans Samtidige frembragte. Hans Digte over Indfødsretten og Jøndalen ere fulde af Kraft og Ild, og ikke uden Phantastie. Hans Sprog er ikke meget dannet, men det er en Følge af den Tid, hvori han levede. Kun i sine christelige Sange er han prosaisk, og derfor er Sproget i disse langt mere flydende. Flere af hans Digte hæve sig ikke over det Almindelige, men han har dog mere Rikse og Farve, end de Andre fra hans Tid.

Klopstock siger meget smukt: „Wie dem Mädchen, das aus dem Bade steigt, das Gewand den Gliedern anliegt, so soll es die Sprache den Gedanken.“ Denne inderlige Forening imellem Sprog og Tanker var Grækerne saa eiendommelig, som den er mange Nyere aldeles fremmed. Det saakaldte blomstrende Sprog, som man ogsaa hos os har gjort saa utidigt Væsen af, ophæver aldeles denne fløiende, naturlige Sammensmeltning af Form og Stof. Den Proteus, som det avler, den væmmelige poetiske Prosa, vidner stedse om en upoetisk Aand, og en overfladelig Tænkning. Det er det største Misgreb, at ville erstatte Mangel af Tanker og Følelser ved Ord. Dog adskille man den vel fra Digterens billedrige Stil. De forholde sig til hinanden som en smuk Skov, fuld af Anemoner, Violetter og andre yndige

Værter, til en gammelbøgs Have, hvor hele Geled-
der af Paaſkelillier og Tulipaner ſtode opmarscherede
uden Afvevling, Smag eller Farveblanding. En
Skrivent hos os er Meſter i at ſammensætte høi-
travende Phraſer, og han har ogſaa ſtor Mangel paa
ſunde Tanker og ægte Billeder. Intet er vanſkeligere i
Stilen end den rigtige Anvendelſe af meta-pho-
riſke Udtryk; thi da de hverken ganſke betegne
Billeder eller ganſke Tanker, men en Mellemting af
begge, ſaa lede de overmaaae let til Utydelighed,
Euvulſt eller Trivialitet. Naar de, ſom hos Treſ-
chow, aldrig blive Nødmiddel, men blot en ny eller
mere ſandſelig Fremſtilling af hans Tanker, ſaa ere
de ikke uden Værd. Men denne Tænkens Rolighed
og Skarpsind er ogſaa nødvendig for ei at misbruge
dem. At holde tilraade med Ordene, er en ſand
Virtuoſitet, og at vælge det rigtige Udtryk i Grun-
den Gæt med den Konſt at tænke rigtigt.

Det kan ikke omtvivles, at Baggeſen ved ſine
Satirer og Kritiker ſkadede langt mere ſig ſelv, end
den Digter, hvis Anſeelse de gik ud paa at nedrive.
En ſaa overdreven Gensidighed i at betragte den hele
Poefie, og en ſaa uredelig Behandling af de kritiſerede
Digte, kunde ingenlunde opveies ved de rigtige Be-
mærkninger, ſom engang imellem bleve giorte, eller
ved de tidligere Løvtaler over Hakon Jarl, ſom ſiden
eſter, naar det faldt ham ind, beſuden anvendtes
paa et Par andre af Digterens Værker. I For-

Bindelse med den uanstændige Tone, maatte dette
 snart vække Mistanke om, at Sandhedens Hævd
 ikke var det, som drev ham til at skrive. Han gik
 saa vidt, at selve Litteraturtidendens fredelige Re-
 censent blev vred, og forfikkede ham, at flige Mis-
 undelsens Gostre kunde ikke vente at blive omtalte i
 et Blad, der holder saameget paa Anstanden. Hvad
 der i Nøgles Dine endnu frelste ham, var den Fær-
 dighed, hvormed han stedse dreiede Taleren hen paa
 to Yndlingsideer hos disse: paa Evalds Forrang for
 Dehlenschläger, og paa denne Digters saakaldte Uvidens-
 hed (!). Uden at skamme sig, paastod han ligesvem,
 at Dehlenschläger ringeagtede Evald, og der vare ikke
 Faa, som strax troede det, endskiøndt man havde
 mange Beviser paa det Modsatte. Thi da man
 stedse glemmer det Forbigangne, og fielden undersø-
 ger selv, saa fandt man sig ikke foranlediget til at
 ihukomme alle de skionne Digte, hvori Dehlenschlä-
 ger lovsynger sin elskede Mester. Begrebet om Dan-
 nelse er hos Mængden saa urigtigt, at man ikke maa
 undre sig over, at den holder den Digter for udannet,
 om hvem den veed, at han ei er lærd. Mange ere
 ogsaa glade ved, at have denne Krog, ved hvilken
 de kunne udryve sig et Par Stille af hans Laurbær-
 Frands, eller i det mindste siebliklig sammentrykke
 denne, naar den synes alt for mægtig at ville ud-
 brede sine Blade.

Baggesens Udelabelser herom ere for bekiendte
 til at gientages. Derimod er det Pligt at giøre

opmærksom paa en karakteristisk, meget grov For-
 dreielse, hvormed han sluttede Kritiken over Ludlams
 Hule, og som: baade Hiorth og Wegner, saavidt vides,
 have overseet. Han har her, under Gøthes Vegide,
 villet ramme Dehlenschläger ret eftertryffeligen for
 dennes formeentlige Uvidenhed ved følgende Vers:
 (See Dansana. I. Bd. S. 478.)

Det heldigste Genie vil neppe hælde

(Denne Linie er ikke dansk)

Med blot Natur og blot Instinkt engang

I Digt at naae det Ugemenes Rang,

Konst bliver Kunst! Hvo den sig ei til Ende

Har grundig giennemtænkt, er Tusker blot.

Men Baggesen har aldeles forfalsket Gøthes Me-
 ning, for at kunne faae — et Skieldsord frem.
 Verset findes i et lille Fragment, Künstlers Apo-
 theose (Werke 8 Th. S. 343), hvor en Lærling,
 i et Malergallerie, opfordrer sin Mester til at be-
 hømme hans Arbeide. Efterat have roest ham me-
 get giver Mesteren ham denne Advarsel:

Dem glücklichsten Genie wird kaum einmal gelingen

Sich durch Natur und durch Instinct allein

Zum Ungemeinen aufzuschwingen,

Die Kunst bleibt Kunst! Wer sie nicht durchgedacht,

Der darf sich keinen Künstler nennen.

Hvo seer ikke let den himmelvide Forskiel imellem
 at skielde En for en Tusker, og at sige, med en ven-
 skabelig Advarsel, at han ikke maa kalde sig en
 Kunstner o: Mester, saalænge han, som Lærling,
 endnu ikke har giennemtænkt Konsten? Hvo seer

ikke den grove Fornærmelse at lægge en saa tænkende og billig Digter, som Göthe, flige Sottiser i Munden? Hvo seer ikke, at Baggesen herved fordømmer sig selv: thi Ingen har sikkert tænkt flattere eller mindre over Konsten end han. — Og tvertimod har Dehlenschläger viist theoretisk i Fortalen til sine nordiske Digte, og praktisk i sine Værker, at han har giennemtænkt den dramatiske Kunst, og altsaa med fuld Ret tør kalde sig Kunstner. Ikke engang Göthes Bemærkning, i sin sande Form, kan saaledes anvendes paa ham; og hvilken Smaahedsaand og Ligegyldighed for Sandheden blotter ikke desuden Baggesens letopdagelige Forvanskning?

Endelig synes vi at være komne til den Indsigtt, at det kun lidet gavner, naar en halv Snees Lærde samle nok saa sieldne og nok saa omfattende Kundskaber om Nordens Oldtid og vor ældste Litteratur, saalænge intet nyt Liv kan fremgaae af den gamle Phoenix's Aske. Først et almeent Bekjendtskab til hine Skrifter kan give levende Forestillinger om den Aand, som deri udtaler sig, og vække nye Ideer til at frugtbargjøre den nationale Litteraturs golde Ager. Det var maaskee ikke for haardt ifald man ansaae Alle deres Arbejder, som efterhaanden have ledet vor Litteraturs Gang, kun for halvgiort Gierning, da til de seneste Tider saa godt som intet Skribt er giort til at udfolde for Alles Dine vort Fædrelands gamle Sagaer. Uagtet den hele

danske Litteratur, indtil det nittende Aarhundrede næsten allene bestaaer af Undersøgelser og Samlinger til at oplyse Nordens Oldtid og Fædrelandets senere Historie; uagtet mangfoldige glimrende Navne pryde Listen paa de Mange, som utrætteligen arbejdede paa dette ene Værk; uagtet de litteraire Kræfter vare saalidet opoffrede til nogen anden Brug, at indtil de allerseneste Tider lidet eller intet præstere- des, som havde almindelig videnskabelig Interesse; uagtet selv Holberg, den eneste, som i sine Skrifter brød sig en original Bane — thi Ewald fulgte dog Klopstock — anvendte megen Tid og megen Møie paa en Danmarks Historie: saa kan man dog endnu ikke sige, at saamange store Lærdes Bestræbelser have vakt megen Interesse for hiint Studium, eller Sands for den Betydning, som ligger i Hovedværkerne fra vor Middelalders Litteratur. Om en Udvikling i Livet selv af Ideer, hentede af disse Kilder, kan der altsaa ikke engang spørges. Ja, Interessen var endog saa ringe, at ikke engang Eddaerne ere blevne udgivne og heldigen oversatte i det nu brugelige Sprog.

At vække denne Interesse var forbeholdt den Digter, hvis Sands for det suundne Livs Herlighed begejstrede ham til at besynge det i saamange fortræffelige Sange. Først hans Værker kunne siges at have vakt en almindeligere Sands hos Folket for Oldtiden og dens rige Arvegods. Man maa derfor glæde sig ved at see de lykkelige Omstændigheder,

der synes at understøtte den nyvakte, mere levende Interesse. En Grundbetingelse for alt nærmere Bekendtskab til Oldtiden er et sandt philologisk Studium af det gamle Sprog; men dette har hidtil været meer eller mindre forsømt, deels af Mangel paa Hjælpe-midler, deels af en tilgivelig Magelighed, da man ret vel kunde slaae igiennem ved efterhaanden at gjøre sig bekendt med Sprogets almindeligere Former. Nu have vi derimod faaet saavel en Grammatik, som et Lexikon, og, foruden flere philosophiske historiske Afhandlinger, en Anviisning eller Løstale for Studiet af P. E. Müller, hvis ædle Varme og videnskabelige Grundighed sikkert vil have megen Indflydelse. Og hvilket Lys vil ikke denne Lærdes Sagabibliothek, saavelsom de nyeligen lovede Udgaver af Edda udbrede over hele Middelalderens Litteratur. At et Professorat oprettedes ved vort Universitet for denne nyttige Green af Studeringerne, er et almindeligt Ønske. Oversættelsen af Saxo og Snorro er tilvisse ogsaa et fortienstligt Arbejde. Kunde det altsaa lykkes at udrydde de skadelige Evampe og de mange Snylteplanter, som drage Safterne fra Litteraturens Stamme, da turde man maaskee spaae den en frodig Væxt i Herthas Skionne Lund.

Ligesom man træffer Gruentimre, der fornemmeligen synes at være skabte til at see paa, men snart efter at glemmes, saaledes have vi ogsaa faaet

en ny Art af Digte, der ere velbehagelige nok at høre oplæse, men som intet varigt Indtryk synes at efterlade i Sindet. At negte dem Navn af Digte, var imidlertid ligesaa urimeligt, som at ville afdisputere hine deres qvindelige Natur. Men de ere visselig ikke af den ægte Art. Levende Dine, friske røde Kinder, og især en fiin, skær Hud have begge tilfælles; men ingen af dem synes at have den Inderlighed, der giver Ansigtet sin høiere Charakter, og Kiærligheden sin Begeistring. Tænke vi paa Goethes: „Nur durch Ueberzeugung kann man überzeugen, durch Gefühl Mitgefühl erwecken“, kunne vi ikke andet end frygte for, disse Digte ei ere Frugter af hiin poetiske Overbeviisning om det Guddommelige i Ideerne; saameget mere som Verskonst og Politur i dem ere tilstaaede samme Rang og Anseelse, som den legemlige Overflade ofte nyder hos hine Fruentimre. Og Poesien skal dog ikke frembringes af Lyst til paa en behagelig Maade at sysselsætte sine Talenter; den skal fødes af en genial og from Begeistring.

Fragmenter over Holberg.

(See Athene VIIIdes Bd. S. 229 — 270.)

V.

Udsigt over Holbergs Skribentbane.

Endskiøndt Holberg ingenlunde er den eneste store Digter, der ogsaa i andre Skriftslags har i høi Grad admærket sig, saa veed jeg dog ikke om nogen anden har gjort det i endnu høiere Grad end han. Uagtet hans Digterværker især have gjort ham berømt næsten over hele Europa, saa have dog ogsaa blandt hans prosaiske Arbejder fornemmeligen de historiske og populair-philosophiske virket kraftigen i Fædrelandet og udbredt hans Navn og Roes saavel der, som blandt Fremmede.

Naar man betragter hvilke omfattende Evner en stor Digter maa besidde, saa vil det heller ikke findes underligt, at flige Evner, anvendte paa ethvert aandeligt Værk, maae frembringe noget ualmindeligt. Saa sieldne som sande store Digtergaver ere, saa
Athene. August 1817.

sikkert kunde det maaskee paastaaes, at den, der er
 udrustet med flige Gaver, maa blive stor i hvil-
 ketsomhelst Skriftslags, hvorpaa han udelukkende vil
 anvende dem. Vi indlade os for det første ikke i det
 Spørgsmaals Besvarelse, hvorvidt det var muligt,
 at den, der var født til Digter, kunde enten forsat-
 ligen, eller formedelst tilfældige Livets Omstændighe-
 der, aldeles tilfidesætte eller glemme sit egentlige Kald:
 vi antage ikkun for Dieblicket denne Mulighed, og
 da mene vi, at hine samme Gaver, anvendte, for
 Exempel, paa Mathematiken, maatte frembringe en
 ligesaa stor Mathematiker, paa Philosophien en li-
 gesaa stor Philosoph, som de ellers frembringe en
 fielden og udmærket Digter. Thi det, man kalder
 Digtergave, er, naar man ei, som i vore Dage
 og til alle Tider hyppigen var Tilfældet, misbruger
 dette Ord, Indbegrebet af den menneskelige Aands
 høieste Gaver, det er Genie i Ordets videste Be-
 tydning. En stor Digter kan ligesaa lidet tænkes
 uden Dybsindighed og Skarpsind, som uden Phan-
 tasie og Følelse, ja Phantasien, den productive Ind-
 bildningskraft, naar den skal fortiene dette Navn,
 maa i sig indbefatte hine tvende Egenheder. Der-
 for har man ogsaa paastaaet, at selv til Mathema-
 tiken behøves en vis Grad af Phantasie. Til et Konst-
 værks Frembringelse hører Sands for høiere Orden
 og Regelrethed, og Digteren anvender i Frembrin-
 gelsen tildeels de samme Evner, som ere Philoso-
 phen og Mathematikeren nødvendige. Uden Dybs-

find er det umuligt at give et betydningsfuldt og aandrigt Billede af Livet, at trænge ind i den menneskelige Siæls forborgenste Dele, at efterspore Grund-Drivesfiedren til de mest forbausende menneskelige Handlinger; og hvorledes skulde da Digteren kunne undvære denne Gvne? Hvo indseer ikke, at Digteren ligeledes behøver Skarpsind for at opdage og fremstille Tings og Charakterers skjulte Forfælgeligheder, og for at finde Liighed og Harmonie der, hvor Hverdagsoiet ikkun seer Disharmonie og fiendtelig Uorden?

Saa snart vi altsaa forudsætte, at Digteren var istand til at forsage sit Kald og til roligere at anvende hine Gvner paa streng Speculation, saa maae vi uidentvivel ogsaa tilstaae, at saa fiældne Gvner selv i en aldeles heterogen Sphære dog maatte virke noget Siældent og Udmærket. Men spørge vi: om det var Digter-Geniet muligt, aldeles at forsage den af Naturen anviste Sphære, aldeles, i det mindste for lang Tid, at opoffre sig til langsomm Grublen istedetfor til phantasteriig Digtning, til logisk Raisonnement over Livets Phænomenener istedetfor til deres livfulde Fremstilling: saa maae Svaret sikkerligen blive benegtende. Thi jo tydeligere, jo mere indbydende og venligt Naturens Kald er, jo mindre er det muligt at lade det være usulgt; og intet Kald er venligere og skønnere end det, Naturen giver den sande Digter. Ogsaa har den endnu paa en anden Maade sørget for, at det ei skulde forsaa

ges, og nogle af de medbeelte Håndsgaver ubelukkende anvendes paa en mod dens Hensigter stridende Maade; thi de Evner, den tildeler Digteren og den grublende Tænker, fiendt i deres Grundvæsen de samme, eller hinanden nær beslægtede, ere dog i deres Virkning og Virkningsmaade heelt forskiellige. Hvad den genierige Tænker søger, finder han ofte først efter lang og stadig Grublen, hvad Digteren søger, finder han i et Begeistrings-Dieblæk, uvilkaarligt, uden længe at have søgt det. Medens hiin attraaer videnskabeligen at forklare sig selv og andre det Fundne og hvorledes det blev fundet, fremstiller Digteren sine Evner blot som de vises ham, og hans Stræben og Kunst gaaer allene ud paa, at denne Fremstilling bliver saa livfuld, saa aandrig og betydningsfuld, at Alle fatte og at Alle røres af den. Digterens varme Phantasie vil ligesaaalidet standse ved en fortsat Grublen over Tingenes sidste Aarsager, som den speculative Aand var istand til, i Phantasiens Flugt at vedhænge sine nye prøvende Undersøgelser. — Saaledes bærer Naturen Omhu for, at dens store Gaver ei ved mindre hensynsmæssig Anvendelse enten forspildes, eller ei virke til det Maal, der egentligen foresattes dem.

Men fordi altsaa Digterens Drift og hans Evners særegne Virkningsmaade ei tillade abstrakte Gienstande, der fordre en heel Levealders Grandforskning, at fængsle ham, saa er det dog dermed ei sagt, at enhver anden aandelig Gienstand, som lig-

ger udenfor Poesiens Grændser, ei skulde kunne sælsætte ham. Den sande Digter er stedse philosophisk, og en dybere Betragtning af Verdensphænomenerne yttres sig stedse i hans Digterværker. Men naarsomhelst hans Genius maatte indskyde ham det, vil han ogsaa, i Værker, der i Stof og Indklædning ere forskiellige fra Poesiens, behandle Materier, hørende til hiin Art Philosophie, hvis Formaal især er Omgangslivets og det praktiske Livs Anliggender: eller ogsaa vil han videnskabeligen betragte og fremstille sin Konsts Væsen og Theorie, eller han vil af Historien, der desuden stedse var den udmærkede Digter en tiltrækkende og rig Kilde, bearbejde en eller anden selvstændig Deel. Flere af den nyere Tids store Digtere have saaledes deels i Populair-Philosophie, deels i æsthetisk Kritik og Historie frembragt adskillige Værker, og saaledes ogsaa Holberg.

Overseer man Rækken af hans talrige, baade poetiske og prosaiske Værker, saa finder man endog, at de som afhandle prosaiske Materier, overgaar i Bind dem, som behandle poetiske Emner. Og dog ere disse sidste Værker saa mange og for den største Deel hver for sig saa betydelige, at den, som blot havde skrevet enkelte af dem, kunde med Ret gjøre Fordring paa Navn af komisk Digter. Hans mindre Satirer eller Skiemtedigte, hvoraf den ene er det første Digt han skrev, ere mindre originale og af mindre Betydning i Sammenligning med Mesterværkerne Peder Paars, Niels Klim og de syv Døme

Comedier; men disse store digteriske Værker, foruden de mindre poetiske Skrifter, der under denne Titel ere særskilt udgivne af ham selv, vare dog langt fra ikke nok til at lysselsætte hans Autor-Virk-somhed. Han forfattede og udgav desuden en Række af historiske, populair-philosophiske og statsoekonomiske Skrifter, hvilke ei allene i hans Tid bleve Almeenlæsning hjemme og oversattes af Fremmede, men af hvilke de allerfleste endnu ere en vigtig Skat i vor Litteratur og stedse ville være det. Disse Skrifters Indhold vidner om hans sieldne og vel-fordøiede Lærdom og om hans udbredte Indsigter, ligesom deres Indklædning om hans herlige Fremstillingsgave, der gjorde ogsaa slige Værker af ham tiltrækkende og behagelige baade for Lærde og Læge. Ogsaa videnskabelige Lærebøger har han forfattet til Studerendes Brug, og de benyttedes i en lang Række af Aar. Naar man kiender hans ordentlige og indskrænkede Levemaade, hans kraftfulde Flid, den lange ham forundte Levetid, og hans Genies Frugtbarhed, saa beundrer man vel, men forundrer sig ikke over, at han ved Siden af sine talrige Digter-Værker var istand til at frembringe Skrifter i flere forskiellige Fag af stort Omfang og Værd: Men at en Mand, med saa overordentlige Digtergaver, at en saadan født Komiker, som Holberg, kunde saaledes ofte i længere Tid forlade den komiske Muse, opoffre sig til alvorlige og aldeles heterogene Arbejder, og at han kunde fuldføre dem med samme Varme, Kraft

og Iver, som de komiske; dette synes mig langt mere forunderligt. Dog ligge, naar man betragter det noiere, adskillige Aarsager til dette Særsyn forhaanden. Udentviol maae disse fornemmelig søges i de udvortes Omstændigheder, der omgave Digteren, skiondt ogsaa for en Deel hos ham selv. Thi ved Siden af hans herlige Phantasie, om hvilken de mange af ham fremstillede uovergaaede komiske Situationer og den komiske Begeistring og Kraft, der hersker i hans Digte, vidner, spillede den Evne, som kaldes Forstand i indskrænket Betydning, hos ham en betydelig Rolle. Ogsaa er, især for en Komiker, den rolige og kolde Betragtning af Verdenslivets Gienstande nødvendig; og selv denne Betragtning, skiondt den fornemmeligen sætter ham istand til at opdage det komiske Stof, maa dog ogsaa forsyne ham med flere Anskuelse af de borgerlige Forhandlinger og Mennekelivets mindre poetiske Anliggender. Disse Anskuelse maae da frembringe Ideer hos ham og vække Reflexioner, hvoraf Værker over hine Emner igien kunne fremstaae. Paa Holbergs Forfatter-Virk-somhed kunde Betragtninger af det nævnte Slags have saameget mere Indflydelse, og han kunde maaskee saameget lettere ofte løsrive sig fra sine poetisk-komiske Anskuelse for at vedhænge prosaiske Reflexioner og Raisonnements, som Hiertets Drift og Følelser vare hos ham saa aldeles underlagte Phantasien og den roligt overveiende Forstand.

Ikke desmindre kan det ingenlunde omtvivles, at udvortes Omstændigheder, hans Stilling i Staten og hans Samtidiges Meninger og Fordomme, have langt oftere end hans egen Drift kaldet ham bort fra den komiske Muses Dyrkning. Man kan uden tvivl med Grund paastaae, at samtlige disse Omstændigheder have berøvet os maaskee ikke saa komiske Mesterværker, som Digteren under andre Conjuncturer vilde have føiet til de allerede udarbejdede. Det er bekendt, at medens det store Publikum glædede sig og med Begierlighed og overordentligt Bisfald modtog Holbergs Digterarbejder, bleve flige Sysler af samtidige Lærde i Fædrelandet holdte for en Mand i hans Embed aldeles uværdige, og udraabte for uforsvarlig Tidsspilde. Holbergs berømteste Forgænger i Comedien i nyere Tider, *Moliere*, var i en aldeles forskiellig Stilling; han var *Acteur* og paa en Maade *Hofmand*; ham, meente man, kunde vel anstaae, hvad paa ingen Maade sømmede sig en Professor. Af denne fordrebe man tvertimod alvorlige, strengt videnskabelige Arbejder, og dette er uden tvivl en af Grundene, hvorfor Holbergs prosaiske Værker overgaae i Omfang hans poetiske. Her til maa endnu lægges, at en Deel af hans kraftfuldeste Alder indtraf i en Tid, da misforstaaet Religiositet endnu mere slog Brag paa den komiske Muses Gaver, end misforstaaet Gravitet forhen havde gjort det. I denne Periode maatte Holberg derfor næsten ganske tilside sætte al Digtning, og næsten

udelukkende beskæftige sig med prosaiske Arbejder. Dog er det upaatvivleligt, at ogsaa en Deel af disse ere skrevne aldeles af egen Tilbøielighed, fordi, som jeg tildeels alt har bemærket, et Genie som Holbergs, med omfattende og mangesidige Evner, maatte besidde en saadan Grad af Verdensklogskab og et saa rigtigt Blik paa det borgerlige Livs Anliggender, at han undertiden kunde føle Trang til offentligt at yttre sig om Samtidens Begivenheder og Forhandlinger, der vare vigtige enten for den Stat, hvis Borger han var, eller i Almindelighed for den Tidsalder, i hvilken han levede. Der er ogsaa neppe noget af hans Skrifter af dette prosaiske Slags, som han ikke har behandlet med Interesse og Varme, samt udstyret med den ham egne Genialitet, og den Klarhed og Styrke i Fremstillingen, der altid er et saadant Genie egen. Hvor elskværdig er denne Varme og Interesse selv i Udførelsen af Materier, mindre valgte af Tilbøielighed, end af en stedse virksom og livsfuld Aands Trang til Sysselsættelse!

Naar man lægger Mærke til, at næsten alle Holbergs største og fleste prosaiske Skrifter henhøre til den ovennævnte Periode, fra 1730 til 1746, at han ved Periodens Begyndelse ikkun var omtrent fem og fyrgetyve Aar gammel, og at han i hele denne Periode ikkun skrev tvende komiske Digte, saa kan man ikke andet end beklage Tabet af de langt flere Værker af dette Slags han i en sliq Alder under gunstigere Omstændigheder visseligen vilde have

frembragt. Denne Tanke har for enhver Konstens og Fædrelandets Ven noget overmaade sørgeligt, men usigelig rørende er Tanken om den herlige Mester, der, udelukt fra sin elskte, saa troligen dyrkede Konst, dog ikke lod Hænderne synke, men ufortrøden ponsede paa anden værdig og gavnrig Syssel. Da hiin Periode var udrunden, vendte han igien tilbage til den Musa, der fremfor alle havde kaaret ham til sin Ungling; men skiondt han nu atter, i en Alder af over tredssindstyve Aar, leverede adskillige komiske Dramer, af hvilke de fleste vidne om næsten usvækket Kraft og Lune, saa maatte han dog snart mærke, at hverken Alder eller Genie vare de samme som forhen *). Vi komme siden til at nævne disse hans seneste komiske Arbejder, saavelsom de tvende tidligere, der ovenfor berørtes. Men inden vi forlade disse Bemærkninger om hans Kiærlighed til den komiske Konst, maa det anføres som endnu et Beviis paa denne ædle, usvækkelige Kiærlighed, at han ogsaa, efter hiin omtalte Periodes Udløb, da den danske Skueplads i Aaret 1748 igien aabnedes, paa- tog sig, uagtet sin stegne Alder, den gamle Omhu for Theatret, skiondt han ei vilde give sig af med dets egentlige Direction. Han taler selv saaledes herom i en af sine Epistler: Nogle have forundret sig over, hvi jeg i de sidste Aar har villet paatage mig en Slags Omsorg for den danske Skueplads.

*) Non eadem ætas, non mens.

Saadant har jeg dog ikke kunnet dispensere mig fra; thi saasom jeg er en Stifter af Skuepladsen her i Landet, og har selv giort saamange Originaler, saa har jeg maattet have et Die til, at de nogenledes bleve vel erequerede. Dog har jeg aldrig villet paatage mig nogen Direction, vel vidende, at det er vanskeligere at holde i Ake en Troupe af Acteurs, end en Krigshær, som bestaaer af mange adskilte Nationer *).

Holberg begyndte sin Skribentbane med prosaiske Skrifter. I Aaret 1711, efterat være hjemkommen fra sin første Udenlandsreise, udgav han første Gang et Skrift i Trykken: Introduction til de europæiske Rigers Historie. Derefter forfattede han adskillige dels Leiligheds Skrifter, dels Strids Skrifter **), da han var hjemkommen fra sin fjerde

*) Holbergs Epistler, 5te Tome, S. 25, eller Udvalgte Skrifter, 21 Deel S. 576.

**) Imod den berømte Etatsraad A. Høier, der bøde som Generalprocureur. Landsdommer Baden har i sin meget interessante Udsigt over Holbergs Fortienester (s. Athene 1ste B.) yttret Misfornøielse over at Holberg "af personligt Hensyn" deeltog i den almindelige "Forsølgelse" mod Høier, saavel i Anledning af hans Skrift om de forbudne Grader iægteskab, som hans isørveien udgivne forfattede danske Historie. Efter min Mening kan den anførte Bebreidelse ingenlunde ramme Holbergs Skrift mod denne Historie, hvori Holberg paa en fornærmende og høist ubillig Maade var udsættet; og maa man end tilstaae, at hans andet Skrift mod Høier er skrevet i en altfor haanlig og bitter

Udenlandsreise i Aaret 1716. Dog udgav han allerede først et videnskabeligt Skrift: Introduction til Natur- og Folkeretten. Sit nysnævnte første Værk havde han skrevet omtrent i sit fem eller sex og tyvende Aar, og omtrent paa samme Tid var det, at han ubearbejdede Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies Historier og gjorde Udkast til Christian den Femtes. De to førstnævnte Kongers fuldbendte Historier havde han tilegnet og i Manuscript overleveret Kong Frederik den Fjerde, som derfor udnævnte ham til Professor extraordinarius endnu inden han fjerde Gang reiste udenlands. Saa tidlig havde Holberg fattet Ideen til det fortræffelige Værk over Danmarks Historie, hvilket han først adskillige Aar derefter bragte til Ende og udgav.

Vi komme siden til hans poetiske Skrifter og fortsætte derfor her uafbrudt vore Betragtninger over de prosaiske. De fleste af disse har Holberg skrevet efter Tilendebringelsen af hans femte og sid-

Done, om endog Holberg i Sagen selv har Ret, saa kan dog denne Done have en ædlere Grund, end personligt Had og Forfølgelses-Aand. Det bør ikke glemmes, at Høier førstegang angreb Holberg med aldeles uretfærdige Beskyldninger, og at Holberg dengang paa ingen Maade havde givet ham nogen Anledning. — Hvorledes Høier vedblev at være findet mod Holberg vise den førstnævntes fritiske Blade under Titlen: *Nova literaria Danica &c.* De ovennævnte Skrifter, saavel af Høier, som af Holberg, ere skrevne i det latinske Sprog.

Udenlandsreise, som han tiltraadte 1725 og hvorfra han kom hjem i Aaret 1726. I det næste Aar lukkedes den danske Skueplads, som fyldte ham sin Fødsel og sin Tilværelse, og to Aar efter begyndte hiin ovennævnte Periode, der ansaae poetisk og sindrig Skiemt for Synd og Usømmelighed. Men det er umuligt for Geniet at være uvirksomt, og Digteren aabnede sig derfor en ny Kreds for sin Virksomhed og en ny Wei til Ære i den Række af Skrifter over alvorlige Materier, som han i Aarene 1727 og indtil 1746 udgav. Til denne Række føiede han allene i sine senere Leveaar eet betydeligt Værk: de danske Epistler i fem Tomer, hvoraf den femte blev først færdig fra Trykken efter hans Død. Statsoeconomie, for en Deel ogsaa dens commercielle Green, Historie, Statistik, Geographie, Moralphilosophie vare disse Skrifterns fornemste Gemner; hvortil kommer hans mindre udførlige Afhandlinger over Gienstande, hørende til den abstrakte Philosophie og til den æsthetiske Kritik. Afhandlinger af det første Slags forekomme deels i hans moralske Tanker, deels i de ovennævnte Epistler, og af det sidste Slags deels i Epistlerne, deels i de adskillige af hans Digte (Peder Paars, Comedierne og Skiemtedigtene), foruden udførlige Betænkninger. Jeg har alt bemærket, at den sande Digter er stedsø filosofisk, og det er derfor lige saa lidet underligt, at Holberg undertiden i prosaiske Skrifter sysselsætter sig med filosofiske Betragtninger over Religion, Aabenbaring,

Udødelighed og Forsynets Styrelse, som at han gierne meddeler sine Anføelser af Digtekunsten; thi hvilken udmærket Digter har ikke tænkt over sin Kunst og søgt at udpege de Synspuncter, fra hvilke han ønskede den og sine til den hørende Værker betragtede? — Hans Skrifter om Handel (først udgivne i det latinske Sprog, siden paa Dansk, begge Dele i 1728) skrev han efter Benners Opfordring. I det ene tages det danske ostindiske Compagnie i Forsvar mod nogle anonyme Forsfatteres Angreb, i det andet forsvares Forbudet mod Viins og andre Artiklers Indførsel til Provindserne med fremmede Skibe. Begge Materier ere afhandlede i Dialoger *), og fremstillede med en beundringsværdig Livfuldhed, Interesse og Klarhed. Ikke mindre interessant er et oeconomisk Skrift af ham: Betænkning over Dvægsygen, hvilken rasede i hans Tid med skrækkelig Udelæggelse i flere Aar, i Danmark saavel som næstent over hele Europa. Hans Betænkning om separate Religions-Selskaber eller Christnes Sammenkomster udenfor den offentlige Gudstjeneste, foranledigedes ved den Deel af hans Danmarks Historie, som angaaer Frederik den Tredies Regieringstid, under

*) Mellem tvende Kiebmænd. Begge Samtaler ere oplagte anden Gang og udkomne samlede under Titelen: Samling af Samtaler, holdne paa hiint Side Elben. Kbh. 1729. Alt i 1728, da første Oplag udkom, bleve disse Samtaler oversatte paa tydsk.

hvilken Konge adskillige Separatister vilde stifte hemmelige Forsamlinger, og hvorimod en kongelig Forsordning af 24de Nov. 1655 udkom. Denne Betænkning, som først efter Holbergs Død er bleven trykt, indeholder et skarpsindigt og lyst Raisonnement over Skadeligheden og Vildfarelsen i hiin Separatismus; men da den er skrevet i Aaret 1733, da den herskende Aand snarere begunstigede end afskyede Separatismen, saa er dette uidentvivel Aarsagen, hvi Holberg dengang undertrykte sit Skrift. Heller ikke synes han nogensinde siden at have bekymret sig om dets Bekjendtgjørelse. I Wille Høibergs Samlinger af rare Piecer, første Bind, er det første Gang trykt, efter en Afskrift, som eiedes af Rector Dass. Denne skal være kommen til Afskriften derved, at Holberg i hine Dage tabte sit Manuscript paa Gaden, hvor en ubekjendt Person fandt det, bragte det med sig paa et Episequarteer, og gav det, efterat have omtalt det der og i Skjerts kaldet det et Himmelbrev, strax fra sig, for at overleveres Eieren, hvilket Rector Dass besørgede. — Efter som de nyligen nævnte Skrifter af Holberg ere i vore Dage næsten ubekjendte, omtaler jeg dem, og hvad af samme Slags i det Følgende vil forekomme, lidet omstændeligere, end de af hans større og vigtigere Arbejder, hvilke endnu i nærværende Tider kiendes og læses. Det forstaaer sig, at heller ikke ethvert enkelt Værk kan anføres, da det ikke er en fuldstændig chronologisk Opregnelse af hans Skrifter,

men en Fremstilling af hans Skribent-Virksomhed, her skal gives Læseren. Som en Modsatning til de allerede omtalte Skrifter, henhørende til saa forskellige Fag som Natur- og Statsretten, Handelen, Landhuusholdningen, vil jeg nu, inden jeg gaaer over til at omtale Holbergs Værker i de historiske Videnskaber, nævne hans Oversættelse af Herodians paa Græsk skrevne Historie om de romerske Keisere fra Marcus Aurelius til Gordian den tredje. Ligesom han har forudskikket særdeles rigtige Regler for en god Oversættelse af et classisk Værk, saaledes har han ogsaa i Oversættelsen selv viist, at han var i Stand til at bringe disse i Udøvelse. Og ligesom han i saa mange andre Skrifter har lagt sit noie Kiendskab til de classiske Sprog og Skribenter for Dagen, saaledes er denne Oversættelse ogsaa et Beviis paa hans Styrke i det Græske. I Forberedelsen findes en meget lærd Afhandling om Aarsagerne til Roms uhyre Magt, hvilken saavel i Danmark som i Tydskland, hvor den strax oversattes, vandt meget Bifald *). I den tillige udgivne tydske Oversættelse af Herodianus er derimod Holbergs Oversættelse, ifølge hans egen Erklæring **), ikke fulgt; hvilket kan tiene til Berigtigelse af den Be-

*) Saavel Oversættelsen af Herodian, som Forberedelsen udkom paa tydsk af Syndicus i Lybek, Det harding, i Aaret 1746 (ikke 1742, som Harles anfører).

**) See Holb. Skr. udg. af Rahbek. 21 D. S. 565.

mærkning i Harles's Indledning i det græske Sprogs Historie *), at Dethardings tydske Version er gjort efter Holbergs danske.

De mest omfattende og betydeligste af Holbergs prosaiske Værker ere hans historiske. Disse indeholde deels Universalhistorie og Geographie, deels Fædrelandets Historie, dets Statistik og Topographie, deels berømte Mænds og Qvinders Levnetsbeskrivelser, deels Kirkehistorie, deels den jødiske Historie. I hver af disse de historiske Videnskabers enkelte Grene har han leveret Værker, der, naar man undtager de tvende allene for den Tids Underviisning bestemte Compendier i Universalhistorie og Geographie, hvilke dog som Lærebøger have megen Fortieneste, ere saa udførlige og tilfredsstillende, at de nu og til alle Tider ville blive en lærerig og høist interessant Læsning. At tale om eller at anprise hans Danmarks Riges Historie, hvis udmærkede Værd i Særdeleshed stedse erkjendtes og hvis Mage og Fortsættelse endnu stedse er et Nationalsavn, er overflødigt. I W. Høibergs ovennævnte Samlinger ere tvende mindre Bidrag til denne Historie bevarede, nemlig vor Forfatters Udsigt over den danske Eshistories første Periode **).

*) Introd. in hist. 1. gr. Tom. II. pag. 269 (ed. 2.)

**) Denne Afhandling er først trykt i det Kiøbenhavnske Videnskabs Selskabs Skrifter for Aaret 1747; ligesom han ogsaa til disse Skrifter har leveret flere Bidrag.

og hans Løsning af Problemet om Hypoteserne i den danske Historie. Hans Helte- og Heltinde-Historier ere meget underholdende, og de dermed forbundne Sammenligninger efter Plutarchs Mønster meget findrige. Ogsaa hans jødiske Historie og hans almindelige Kirkehistorie, hvilke Værker, formedelst deres Omfang og mindre almindelige Interesse, ei kunde optages i Udgaven af hans udvalgte Skrifter, ere berømte. Om hans alt ovenfor nævnte kortsatte Lærebog i Historien, skrevet paa Latin, og ei allene oversat paa Dansk og Tydsk, men ogsaa paa Engelsk, kan det bemærkes, at han ved dens Udarbeidelse har paa nogle Steder i den ældste Historie benyttet Jesuiten Petavii *rationarium temporum*: dog ikke saaledes, at han har fulgt samme Plan og Orden som denne, hvilket aldeles ikke er Tilfældet, men at han hist og her laaner ei allene Ord og Udtryk, men endog hele Perioder af ham *). Udentviol har han meent, at det i et Skrift af dette Slags kom lidet an paa, om man overalt brugte egen eller andres Tale; men at det derimod netop her var Hovedsagen, i Hensyn til Stilen, at det, som skulde siges, blev sagt paa den korteste og fatteligste Maade. Naar han da fandt, at Andre alt for ham havde med saa faa og tydelige Ord som muligt, og saaledes, som han netop ønskede det, udtrykt et eller andet: saa benyttede han sig paa enkelte Steder deraf,

*) Sammenl. den bag efter dette Fragment tilføiede Note.

hvor han vel kunde have brugt andre, men ei bedre Ord. I et historisk Compendium var det latterligt at søge Originalitet, især i Stilen. Det vigtigste og hvad der her kan tilregnes Forfatteren, er Valget af hvad der bør siges, medens saa meget maa forbigaaes, og Valget af Maaden, hvorpaa det siges; men om denne Maade heelt igiennem er hans egen, er ligemeget, naar den kun heelt igiennem er god og sig selv liig. Da denne Brug af Petavii Ord for det meste ikkun forekommer i de to eller tre første Aft af Skriftet, og da det tilmed er muligt, at Holberg paa samme Maade kan have betient sig ogsaa af andre historiske Skribenter, saa kan heri maaskee Aarsagen ligge, hvorfor han ikke selv har omtalt at have benyttet hiin Forfatter. — Holbergs latinke og danske Epistler *) indeholde, hine hans Autobiographie, disse hans Meninger over mange forskellige, Videnskaberne og det borgerlige Liv vedkommende, Gienstande. Begge disse Værker ere af høj Interesse for enhver, som ønsker nøie at kiende en udmærket Mand, en stor og sielden Aand. Med megen Sanddrøhed og med godmodig Aabenhjertighed, har han paa en interessant og værdig Maade i sine latinke Breve fortalt den største Deel af sit Livs mærkelige Begivenheder. Man kan ikke andet end

*) De latinke findes oversatte i Rahbeks Udgave af Holberg.

fatte Kiærlighed til ham for den Ligesfremhed, hvormed han fortæller, og for den Oprigtighed, hvormed han omtaler sine Feil og de vildfarende Meninger, han til en eller anden Tid har vedhængt. Ligesom man allerede fra Læsningen af hans øvrige Skrifter maa medbringe Kiærlighed og Høiagtelse for det store, livfulde Genie, den ædle Sandhedsaand, det herlige Lune og den udbredte Lærdom, de lægge for Dagen, saaledes gienkiender og elsker man ogsaa her, saa at sige paa en Hiertet mere rørende Maade, Spor af de samme sieldne Landskaver. — De danske Epistler behandle, som deres Titel lover, "historiske, politiske, methaphysiske, moralske, philosophiske, item skiemtsomme Materier;" *) de ere et vigtigt Bidrag til Kundskab om denne sieldne Mands Meninger og Domme, hvortil de ogsaa i den Fremstilling af disse, jeg har lovet **), ville blive benyttede; de indeholde ogsaa meget til Oplysning af hans tidligere skrevne Autobiographie. Desuden ere de endnu et Beviis paa, hvor almeen-interessant ethvert Emne bliver under Forfatterens Pen: han veed overalt paa passende Steder at anbringe interessante Ting af det store Forraad, hans mangfoldige Læsning og mangeaarige Erfaring forsynede ham med, og formedelst den store Afverling, de hyppigen forekommende muntere og satiriske Breve, de historiske Anekdoter, ere disse

*) Gaavel Worm, som Wille Høi berg have anført deres Titel aldeles ufuldstændig.

**) Athenæ. 5te Bd. S. 485.

Epistler særdeles flikkede til underholdende og gavnrig Læsning for Læge, som for Lærde. At de udelukkedes af den Rahbetske Udgave af Holbergs udvalgte Skrifter, er et beklageligt Savn ved dette National-Monument. — Vel findes her ogsaa adskillige temmelig vidtløftige Breve over de herskende eller for Orde værende theologiske Meninger, fremsatte i berømte Forfatters Skrifter; men selv disse Breve forekomme mig deels i sig selv, deels som Mindesmærker om hine Tiders aandelige Drift og Syssler, heel interessante. Ogsaa burde flige Materier til ingen Tid mangle Deeltagelse. Da Holberg meget ofte behandler saadanne, kan man deraf see, hvormegent han har sysselsat sine Tanker ogsaa dermed, og hvormegen Interesse sligt har havt for ham. Et andet blandt hans kærester Gmner, hvortil han meget hyppigen kommer tilbage, er Skuepladsen og komiske Værker. Over begge Dele findes her mangfoldige Betragtninger og Betænkninger, og hans allersidste Epistel (i det efter hans Død udkomne femte Bind) handler om hiin hans Genies fortrinlige Hædersbane; saa at man i dette Hensyn paa den komiske Muse og hendes Yndling Holberg kan anvende hvad Horats siger om Mæcenat og sig *). Hun var hans kærester her paa Jorden, og han blev hende tro til sin Død. — De vigtigste af Holbergs Stridskrifter ere forfattede i det latinske Sprog. Den Fethed, hvormed han udtrykker sig i dette, i hvilket han har udgivet mange tildeels betydelige

*) Prima dicte mihi, summa dicende Camoena.

Bærker, er vel mindre mærkelig, da Tiden førte denne Dvælsse med sig; men des mærkeligere er den Begiærlighed, hvormed selv hans Stridskrifter i dette Sprog læstes ogsaa udenfor Landet. Af hans to Stridskrifter mod Etatsraad Høier blev det første de historicis danicis (om de danske Histories Skrivere) to Gange oplagt. Saa vittigt dette Skrift er, saa sikkert som Holberg ogsaa i Eagen selv havde Ret, og saa syndigt han har giendrevet Modstanderens Beskyldninger, mod de Danske for thy Uvidenhed i deres egen Historie, og mod Holberg selv for at have udfikret Puffendorff i sin europæiske Statshistorie: saa synes det dog som Bredden over et saa uforskyldt, et saa fiendssk og ved Haarene indtrukket Angreb, har bragt ham til mere at ville hevne sig selv, end giendrive den Fædrelandet tilføiede Fornærmelse. Sligt har han derimod paa en ligesaa værdig som vittig Maade gjort i det saakaldte Holger Danske Brev til Buurman (den af adskillige Skrifter, blandt andet af Udgaver af de gamle Auteurs, i sin Tid meget bekiendte Lærde, Professor Burman i Leyden), hvilket Brev Holberg forfattede og først udgav paa Latin, men siden selv har oversat paa Dansk. Anledningen til Titlen og til Skriftet vil jeg her anføre med dets egne Ord eller Brevets Begyndelse: "Holger Danske formelder Buurman sin Hilsen! — Er det ikke ligesom det var en sat Ret, at saa tidt vi faaer en Buurman paa Halsen, saa tit skal der opstaae en

Holger, for at hyde ham Spidsen? Udi det niende Seculo (om man ellers kan fæste Tro til de gamle Kæmpeviser) fældede Holger Danske en leed og vanskabt udenlandsk Kæmpe, ved Navn Buurman; nu igien, efter saa mange hundrede Aars Forløb, trækker saasnart ikke en ny Buurman sit Sværd, førend en ny Holger træder frem og bøder med sit Skjold. Man skulde hartad bilde sig ind, at dette Aar var et platonisk Aar, og at den gamle Kæmpealder fornyedes igien, hvis Motivet til denne Strid svarede til de Stridendes Navne; men ulig er Anledning, ulige Baabnene, og ulig vil ogsaa Stridens Udfald blive. Formedelst en Jomfrues Forurettelse drog den gamle Holger sit Sværd, formedelst sine Landsmænds ubeføiede Angribelse tager den nye til sin Pen; Tvistigheden afgjordes da ved Kamp, nu ved Skrift, den Tid flød der Blod, nu flyder der Blæk; og den hollandske Buurmann, som giver ikkun afmægtige Slag, skal og slippe med hele Lemmer. — — En af mine Venner skikkede mig nylig Hr. Professor Buurmanns Brev til M^{rs}. Caperronier, hvilket han bad mig gien- nemlæse, men besynderlig Indholden af pag. 31, hvori der tales om den danske Skribent Johannes Rhodius — —. Denne Joh. Rhode berømmes der med disse Ord: "Johannes Rhodius *),

*) En i hiin Tid meget berømt dansk Lærd, f. 1581, d. 1659 i Padua, hvor han opholdt sig fra 1644, nød der et videnskabeligt Otium og udgav adskillige Skrifter, alle i det latinske Sprog.

skiondt han var en indfødt Dansk, var han
 dog en retsskaffen lærd Mand og fri for
 al pedantisk Hovmod." Jeg vil endnu med-
 dele et Par Prøver af dette vittige lille Skrift.
 Da Professor Buurmann røber saa stor Uvidenhed
 om Danmark, at han endog synes at troe, at det
 Indvaanere bestaae af lutter indbildske Pedanter, saa
 meddeler Holberg ham blandt andet følgende Op-
 lysning: "Det Kongerige Dannemark ligger udi
 den Part af Verden, som gemeenlig kaldes Europa,
 (forlad mig, høylærde Mand! at jeg meddeeler ham
 saa simpel en Underretning; jeg fortroed ikke paa,
 om han vilde gaae paa lige Maade til Verks med
 mig, dersom jeg, for at give en Idee om hans
 Lands-Mænd, havde udeladt mig saaledes: Herr
 Professor Buurmann, skiondt han er en indfødt Hol-
 lænder, lever dog heel ædru og tarvelig; thi saadan
 Beskrivelse gav tilkiende, at jeg havde ikke ringeste
 Kundskab om Holland, hvis Indbyggere, som hele
 Verden veed, er et ædrueligt og sparsomt Folk)
 Dannemark derfor, siger jeg, ligger i Europa, mod
 Norden og Westen haver den Norge og det tydske
 Hav, mod Sønden Tydskland, og mod Østen Ever-
 rig og Østersøen; Riget deles i fast Land og Der,
 det faste Land er en Peninsul, og kaldes Jylland,
 udaf Derne er Stælland den fornemste, hvor Kjø-
 benhavn ligger, som er Hovedstaden for det ganske
 Rige og Kongens Residens; Indbyggerne gaae paa
 to Been, og har en Næse midt imellem Dynene li-

ligesom de leydenſke *) Borgere. Hvad Folkets Na-
 tur og Tilboielighed anbelanger, derom maae jeg
 udlade mig vidtløftigere, efterſom det er i den Poſt,
 Hr. Buurmann ſaa jammerlig humrer: — —
 Endeel af Slutningen lyder ſaaledes: "Han forekom-
 mer mig, ſtribbare Hr. B.! i det han alle Tider
 føder een Strid af en anden, ligesom hine trætte-
 fiære Folk, der aldrig gaae til Ting med een Sag,
 at de jo gaae derfra igien med tre eller fire, eller
 og ligesom de vandrende Riddere, ſom ey ere for-
 nyede med at have paaført de neſtomliggende Folk
 Krige, ſtræbe endog at prøve Styrke med dem, der
 boe allerlængſt borte; han agter det for ringe, at
 han har opfyldt heele Tydſkland med ſit Rygte; det
 er ham ikke nok, at han udi lang Tid i Frankerig,
 Engelland og Holland har leveret Batailler, han be-
 giver ſig endogsaa herind over Beltet og offentlig
 udfordrer Dannemark til Strid. Et fredſommeligt
 Folk, ſom veed af intet mindre at ſige, end pedan-
 tiſt Hovmod, ſkal paabyrdes Laſter og Lyder, ſom
 hans egne Landſmænd ſaa ofte have anmærket at
 findes hos ham ſelv i den høyeſte Grad. Quis tu-
 lerit Gracchos de ſeditione querentes? Thi hvo
 ſom henbringer faſt ſin ganſke Levetid i grammati-
 caſke Krige, og ligesom den berømmelige ſpanſke
 Ridder indlader ſig i Kamp imod alle den hele Ver-
 dens Helte, paa det han kand behage ſin Dulcinea,

*) Buurmann var Profeſſor i Leyden.

jeg mener hans Grammatica, og paa samme Tid endda præler imod pedantisk Hovmod, han kommer mig for som en Drukkenbolt, der fordømmer Drukkenskab, eller en Hoerkarl, der nedbryder fordægtige Huse; ja den, der spæder baade Nat og Dag for at rette al Verdens Bogtrykker-Feyl, og ikke tænker engang paa, eller drømmer om at rette de Feyl, der findes hos ham selv, forekommer mig ret ligesom de, der, omhyggelig for den udvortes Reenhed og Næthed, flure og vaske deres Fortog og Gader hver Time paa Dagen, men derimod gaar til Bords, og gribe i fælles Fæd med ureene og besudlede bare Hænder." o. s. v. Disse Prover kunne vise, at Holberg har ført ogsaa andre literaire Fejder med samme Held og Vittighed, som de fleste Læsere sikkert fra Udgaven af hans udvalgte Skrifter kende af hans Strid med Kammerraad Pauli i Piecen: Tvende splinternye Breve om Comedien den politiske Randestøker. — Da jeg i det ovenfor Anførte har beholdt deels den Orthographie, hvormed det findes trykt i den i Holbergs Levetid udkomne Udgave, deels den, som almindeligen findes i hans seneste Skrifter; saa giver dette mig Anledning til her at omtale hans lille Skrift om den danske Orthographie, hvilket findes trykt bag efter hans mindre poetiske Skrifter (Kbhavn. 1746) som Dplysning til den deri brugte Retskrivning, et Skrift, der viser hvor meget og hvor sundt Holberg ogsaa over Sprogets Grammatik har tænkt. I N a h b e k s Udgave af

Holbergs Skrifter skal, ifølge Fortalen foran første Deel, Orthographien være rettet efter de Regler, Forfatteren selv i hiint lille Skrift har givet. Dette, siger Udgiveren, er skeet efter Overlæg med vor berømte Literator Professor Nyerup. Med al skyldig Agtelse for begge disse Mænd, maa det være mig tilladt at bemærke, hvorledes det uidentviol havde været meget ønskeligt, at i det man fulgte hine Regler, der tillige var bleven taget Hensyn til hvorvidt Holberg i Almindelighed selv har fulgt dem, og at altsaa Rettskrivningen i et slikt Nationalværk ikke blev altfor afvigende fra den, som Forfatteren selv og de øvrige Nationens bedste Skribenter almindeligen have brugt. Thi Holberg yttre selv udtrykkeligen i Forerindringen til sine orthographiske Anmærkninger, at han aldeles ikke vil indføre noget Nyt, men at tvertimod hans største Ønske er, at en almindelig Orthographie maatte indføres, som han vilde være den første til at rette sig efter. Men spørger man nu, hvilken den af Danmarks bedste Skribenter almindeligen brugte Rettskrivning er, saa er det vistnok allermindst den, som, skiondt Nogle alt i ældre Tider prøvede paa at indføre, og Enkelte nu omstunder igien have optaget den, aldeles ikke synes nogensinde at ville vinde Bifald eller Hæd: den nemlig, som bortkaster alle dobbelte Vocaler og skriver lange og korte Stavelser paa een Maade. Endskiondt Holberg i det her omtalte Skrift for en Deel har givet denne Bortka-

stelse sit Bifald (dog undtager han Ord, der ellers
 kunne confunderes), saa bruger han dog i alle sine
 Skrifter uden Udtagelse som alleroftest den gængse
 Maade, og følger kun paa meget enkelte Steder i
 et enkelt Ord sin egen Regel. Aldrig skal man no-
 gensteds hos ham finde se eller ser (som hine Or-
 thographici bruge) istedetfor see og seer; og neppe
 vil man i noget af ham selv udgivet Skrift finde det
 enkelte Ord Deel udenfor Sammensætninger skrevet
 Del, som man dog har sat paa alle Titelbladene
 til hans Værkers nye Udgave. — Jeg har saaledes ved
 Sammenligning fundet Orthographien i denne Udgave
 i flere Henseender langt mere overeensstemmende med
 den nye, hvilken enkelte Skribenter i vore Tider have
 søgt at indføre (og hvilken iøvrigt ikke er Udgi-
 verens), end med de af Holberg givne, i Fortalen til den nævnte
 Udgave paaberaabte Regler. Vel findes et Par
 Steder hos Holberg Ordet Deel i Sammen-
 sætning med andre, f. Ex. endeel, skrevet
 endel, men langt oftere og almindeligere skriver
 han det med fordoblet Vocal; selv i Reglerne fin-
 des det skrevet paa begge Maader; og enkelt har
 han neppe nogensteds kaldt det Del. Dog, for
 dette Ord i hiin Udgave, saaledes skrevet, kunde, som
 man seer, gives et Slags Grund. Men aldeles
 ugrundet i Holbergs egne orthographiske Regler er
 det, naar i samme Udgave skrives f. Ex., verel-
 vis istedetfor verelvis, og naar heelt igiennem i
 foran en anden Vocal uden Forskiel er bleven til j

(f. Ex. i Ord som gjør, Gjæk, Gjerning ic.). Det første (vis for viis) strider ligefrem mod hans Regel: at de dobbelte Vocaler skal beholdes "i visse Ord, for at hindre Confusion *)" ; og det andet (i istedetfor i overalt hvor Vocal følger efter) har Holberg aldrig enten foreskrevet eller skrevet. Det er allene der, hvor andre Skribenter, især i ældre Tider, næsten altid brugte y, han vil have i indført, som i plejer, drejer o. fl. Urigtigt er det sikkert ogsaa at lade Holberg skrive helt (totum), som letteligen kunde forveksles med Helt (heros **).

*) See Holbergs mindre poetiske Skrifter (det orthographiske Tillæg) S. 316 nederst, og S. 324. Betydelsis maa man tro er sammensat af Bexel og vis (certus).

**) Jeg kan ikke undlade af Holbergs Skrift om Orthographien her endnu at anføre følgende mærkelige Sted: "De (Tydske) sætte tre a fire Ord mellem Adjectivum og Substantivum, og Verbum altid in fine, hvilket mange hos os begynde nu at efterabe" (naar Efterabelsen skeer med Smag og Maadehold, synes den ei at være aldeles forkastelig, desuden bruges denne Ordseining hos ældre danske Skribenter og er altsaa egentlig ingen Efterabelse); "herved gøres Dispositionen unaturlig, Vognen gaaer for Hestene, og Sproget bliver vanskeligt at forstaae; thi naar jeg er det franske og tydske Sprog lige mægtig, saa kan jeg eengang saa hastig læse en fransk Vog, hvorudi Dispositionen er naturlig, som en tydsk, hvor der gøres lige krumme Spring udi Stilen; saasom jeg ikke kan

I det franske Sprog, som han med Færdighed skrev, har han forfattet tre Skrifter af philosophisk-historisk Indhold, trykte i Aarene 1752 og 1754, de to i Leipzig, det ene i Kiøbenhavn. Eet af dem: *Formodninger om Aarsagerne til Romernes Vælde* (*Conjectures sur les causes de la Grandeur des*

fatte noget af en lang Periode førend jeg kommer til Enden, og inden jeg kommer til Enden har jeg tit glemt Begyndelsen. De Tydske har dreiet deres Sprog efter det latinske; hvorvel de udi Imitationen ere gaaede for vidt, som gemeenligen seer, saa at, istedetfor Latineren sætter kun et eller to Ord mellem Adjectivum og Substantivum, sætte de Tydske undertiden en halv Enes, og naar hine sætte eet Verbum in fine, sætte disse ofte fire paa eengang." Adskillige tydske Skribenter have i vore Dage, saa mange Aar efterat Holberg skrev dette, indseet Rigtigheden i endeel af det her Sagte, og hos mange nyere, tildeels meget agtede Forfattere, finder man denne altfor tvungne Periode-Construction undgaaet. Hvormegit denne Sag laae Holberg paa Hierte, seer man deraf, at at ogsaa i hans tredie latinske Epistel, i de der indførte Bemærkninger over nogle af de europæiske Nationer, findes den samme Anke over det tydske Sprogs tvungne Perioder. (Disse Bemærkninger ere, som hans Levnets uvedkommende, ei oversatte i Rahbeks Udgave). I Treschows *Allmædelige Logik*, S. 55, har denne Forfatter fremsat netop de samme Ytringer, som Holberg her, om det franske og tydske Sprog.

Romains *) (som udgjør tolv Ark i lille Octav) er, som Forfatteren ogsaa anfører i Fortalen, en Oversættelse af den ovenfor omtalte Afhandling, forved Oversættelsen af Herodian, om Aarsagerne til Roms Fælde; men denne Oversættelse er dog, som ligeledes i Fortalen siges, forøget med flere Tillæg og med Udskilligt, som ei findes i den danske Original. En kort Afhandling om Enthusiasme er ogsaa tilføjet den franske Udgave.

Som Professor ved Kiøbenhavns Universitet **) skrev han adskillige akademiske Leiligheds Skrifter, hvoraf nogle findes bevarede deels i Samlingen af hans udvalgte Værker, deels i Hoibergs Kiøbenhavnske Samlinger, første Bind. At han ogsaa kunde være en

*) Leipzig 1752. De tvende andre hedde: *Lettre sur les Memoires de la reine Christine, par Mr. d'Archenholtz.* Leipz. 1754, og: *Remarques sur quelques positions, qui se trouvent dans l'Esprit des loix.* Copenh. 1752. (Brev angaaende Hr. Archenholtz's Dronning Christines Levnet; og: Bemærkninger over nogle Sætninger som findes i Montesquiens Værk *Lovenes Aand.*)

**) Han udnævntes til Professor i Metaphysik 1718. To Aar derefter til Professor i Veltalenhed og Assessor i Consistoriet (efter denne Tid, og indtil han blev optaget i Adelsstanden som Baron, finder man ham i samtidige Skrifter nævnet: Hr. Assessor Holberg, en Benævnelse for Assessores Consistorii, der nu er gaaet af Brug). Senere blev han Professor i Historien og 1737 Quæstor Universitatis.

ber upaatvivleligen regnes med blandt hans kritiske Arbejder, da det indeholder en udførlig Kritik over Paulis Forsøg paa at omstøbe Holbergs Comedie. Denne Kritik, som hele dette polemiske Skrift, er et sandt Mesterstykke; det er skrevet med saa megen Grundighed og Skarpsind, en saa piquant Bittighed og saa fortræffeligt et Lune, og dog tillige med saa beundringsværdig en Moderation, at man ikke veed, hvilken af disse Egenskaber man mest skal elske deri *). Det er udentvivl ikkun i Lessings Skrifter af samme Slags, især i hans Kritiker i Dramaturgien, man finder en ligesaa beundringsværdig og elskelig Forening. De vigtigste af Just Justesens Betænkninger angaae det comiske Helteedigt Peder Paars, Comedierne og Skiemtedigtene. Desuden findes ogsaa en sliig Betænkning foran vor Digters Metamorphosis. Ogsaa andre Digtere, naar de i Fædrelandet fremkom, ligesom Holberg, med noget, der afveg fra det, hvormed det store Publicum hidtil var mest kiendt, og naar de, som han, brøde sig en ny Bane, have holdt det fornødent ved sliige Programmata at forberede Læseren paa det Uvante, og vise ham det Standpunkt, hvorfra han kunde beskue det udstillede Kunstværk i dets tilbørlige Lys. Saa-

*) I nærværende Maanedsskrifts 1ste Bind, S. 298, i Professor Dehlenschlägers interessante Udagt over Holbergs Digter-Charakteer, findes dette Holbergs polemiske Skrift med saa Ord fortræffeligen karakteriseret.

ledes gjorde *Dehlenschläger* i sine poetiske Skrifter og nordiske Digte. For *Holberg* var dette saa meget mere nødvendigt, som en stor Deel af hans Landsmænd ei allene nærede Fordomme mod de Værker selv, han vilde fremstille, men endog dømte ilde om dem for Forfatterens Skyld; thi man troede, at denne vanærede sin Stand ved Arbejder, der hverken vare lærde i Form eller Materie. Og disse Fordomme fandtes mindre blandt den store Hob, der ikke dømmer selv, end blandt dem, paa hvis Domme hiin synes at skulle stole. Mod disse vrang Meninger om hans Konsts Værdighed strider han derfor ofte; han viser ei allene at den classiske Aldtids cultiverede Folkeslag holdt den i største Ære, men ogsaa at den hos de nyere Nationer, der vare fremmeligere i videnskabelig Cultur end Fædrelandet dengang, havde samme Ærestrin. Og da man vilde have den anseet for lutter ørkesløs Tidsfordriv, saa viser han dens moralske Nytte, dens Indflydelse paa Menneskehedens Cultur, og slutter deraf, at det, hvorved et saa ædelt Maal kan naaes, ei kan være en uværdig Sysselsættelse, men snarere er en tænkende Mand og en Philosoph værdigt. Sandeligen, det var ingen blid Skiebne for en Digter, at maatte tage Konsten i Forsvar mod flige Fordomme! Det var saadanne, der foranledigede *Holberg* til, stedse at pege paa den Sædelære, hans comiske Digte indeholdt, og til undertiden at angive denne for deres høieste Biemed, endskiondt den hverken var det eller

kunde være det. Men at beraabe sig paa det Værd, hans Digte havde som Konstværker i sig selv og i deres Konstfuldkommenhed, og at vise at denne var deres egentlige Fortieneste, det egentlige Maal, hvortil de stræbte, havde været at tale for døve Øren; thi dermed fik han ingen til at troe, at han virkede som en nyttig Borger i Staten, eller at han ikke, ved at skrive Comedier, foretog sig Ting, der vare en alvorlig Professor aldeles uværdige. Hans mange herlige Digte modsigte paa det bestemteste, at de ere underlagte hiint indskrænkede Diemed. De ere ikke flaviske Commentarer over et eller andet Capitel af en tør og gold Sædelære; men de ere Geniets frugtbare, kraftfulde Productioner, dets idealske Skabninger, udsprungne af en rig og konstmoden Phantasie, af en fri og genialst Anskuelse af Menneskenes Syssler og Sæder. Hensigten med *Zeppé* paa *Bierget* og den drukne *Strobilo* i *Plutus*, eller den højeste Idee, der under Værket foresvævede Digteren, var ingeniunde, at vise: hvor stor en Last Drukkenhed er, eller med *Meester Geert* at indprente: til hvilke Feil Snaksomhed kan forlede, saalidet som den *Stundesløse* blot skal lære os: hvor gavnligt det er naar Manden ei lader Forretninger snerpe sig aldeles fra sin huuslige Kreds, eller den *Vægelsinde* de: hvor farligt det er naar Huusmoderens Charakter er Uselfstændighed — moralske Lemner, der omtrent ligne dem, som engang hyppigt vare yndede Texter i moderne Prædikener. Men ligesom Konstneren, der

har dannet Belybberes Apol, ikke havde noget andet
 Maal, end sit Værks Fuldkommenhed, for Die,
 saaledes kan Digteren heller intet andet Hoved-Die-
 med have. Og ligesaa vist, som en Religionslærers
 høieste Maal ei skulde være, som de nævnte Texters,
 at ivre, f. Ex. snart mod Drukkenskab, snart mod
 Flanevæsen; men at vække et gudsfrygtigt Sindelag
 og religiøse Følelser, hvormed Udruelighed og Huus-
 lighed følge af sig selv: saa vist er det ogsaa, at
 flige moralske Emner aldrig kunne begeistre til no-
 get Slags Kunstværk, men at den comiske Digter
 maa have Begejstringen ene af sit comiske Emne og
 have det allene for Die. Ved denne Begejstring er
 det, at han fuldfører et værdigt Kunstværk, som
 flaaer og henriver Tilskueren, og bringer ham hvor-
 hen Digteren vil. Har Værket da tillige maaflæe
 noget underordnet, absolut moralsk Hensyn, saa er
 dette af sig selv, uden nogen Hovedstræben derefter,
 naaet. Men det er aldeles ligegyldigt om fligt er
 Tilfældet eller ei; thi Jeppe paa Bierget har ei
 mindre Kunstværd end Jean de France, Geert West-
 phaler end Kandestøberen, Barselstuen og Ulysses
 von Ithacia end den honnette Ambition, Masseraden
 end det arabiske Pulver, Henrik og Pernille og Abra-
 cadabra end Uden Hoved og Hale; skiondt af disse
 kan udledes en bestemt moralsk Lærdom, af hine ikke.
 Derimod ligger i samtlige disse Kunstværker, og i
 alle Holbergs, som i enhver sand Digters, en al-
 mindeligere, høiere Moral, som uvilkaarligen frem-

springer deraf, som ei behøver at abstraheres i et tilhængt fabula docet og som af sig selv paatrænger sig Tilskueren. Dette er den ædlere Sands og Smag, Konstræket selv indskyder, det frastødende Lys, hvori Ondskab og Last stilles, den Følelse for Skionhed, Ret og Sandhed, som vækkes og næres. Denne høiere Moral har Holberg ogsaa ofte tænkt sig, naar han taler om sine Skuespils moralske Tendents. Det er paa denne Maade enhver stor Digter virker mod Sædernes Fordærvelse; men vil man see hvorlidet en Digter, som dog gierne commenterer over enkelte Paragrapher i Sædelæren, og er fuld af sentimentale moralske Sententser, dog aner hiint høiere Maal: saa kan man betragte adskillige af Kotzebues Charakterer, f. Ex. hans Peter Plum i Armod og Høimodighed.

Paa disse udødelige Digterværker begyndte Holberg først i sit tredivte Aar. Efter hans egen Forsikring, havde han indtil denne Tid ei havt nogen Smag for Poesie, ei heller nogenfinde prøvet paa at gjøre Vers; „omendskiondt, føier han til, jeg levede i en By, hvor flere Poeter aarligen fremkomme, end Fluer i September.“ Maaskee er dette, at et saa stort poetisk Genie saa sildigt vakktes, alligevel mærkeligt, endskiondt adskillige udvortes Omstændigheder synes at være Aarsag i, at det først med den modnere Alder begyndte sin Virksomhed. Uagtet den store Mængde Poeter, Holberg omtaler, har der dog neppe blandt disse været nogen, hvis Poesie kunde

tiene vor Digter-Aand til Næring eller røre nogen beslægtet Stræng i hans Hierte. De latinske Digtere havde han hidtil læst blot for Sprogets Skyld; maaskee havde han endnu slet intet Kiendskab gjort med den ham nærmest beslægtede blandt disse, Plautus. Hertil kom trange Kaar og Næringsforger, som lettere dyffe end vække det comiske Genie; og man har desuden antaget, at comiske Digte først lykkes i en modnere Alder. Men yttrede hans livfulde Aand sig ikke i tidlig Productivitet, saa viste den sig destidligere i Higen efter at see fremmede Lande og Mennesker, og derved at forskaffe sig Næring og Virksomhed. Medens han, efter i sit attende Aar at være bleven Student og hurtigen at have absolveret alle Examina, ogsaa den theologiske Attestats, med Charakteren Laudabilis, derefter i en meget ung Alder begav sig paa Reiser udenfor Fædrelandet, fandt hans Phantasie i disse fremraede Syner og i at færdes mellem lutter nye Gienstande tilstrækkelig Sysselsættelse. Og da han fra sin første Udenlandsreise og indtil det tredivte Aar var næsten idelig paa Reiser og mere udenlands end hjemme, da han i denne Tid ivrigt dyrkede Bøckendighed, Historie og Sprogkundskab, da hans Phantasie, foruden i Reiserne, tillige fandt en skøn og værdig Næring i Musiken, hvis ivrige Dyrker han ligeledes og især paa denne Tid var: saa have disse Omstændigheder i det mindste været Biaarsager til, at han først i sit tredivte Aar lærte at kiende den Musa, hvis Yndling han siden i saa høi en Grad blev, og som blev ham ikke mindre inderlig kjær.

Om den latinske Satiriker Juvenal først har lært Holberg, at ogsaa han selv var en Digter, derom taler denne sidstnævnte intet i sin Levnetshistorie; heller ikke om, hvorvidt han alt dengang havde gjort noiere Kiendskab med hans langt nærmere Landsbeslægtede Plautus (Krisophanes læste han først sildigere); men Ideen til hans første Digt gav hiin førstnævnte satiriske Poet ham. Han skrev en Imitation af Juvenals siette Satire, hvori han dog meget afviger fra denne, der satiriserer mod Egteskab og Qvindekion i Almindelighed, medens den danske Digter allene beleer „en halosfierdsfindsthye Aars gammel Karl, som tager en ung Kone.“ Denne Satire kom dog ikke ud, førend Peder Paars, det første poetiske Skrift, han udgav, (1719 og 20) alt havde skaffet sin Autor Digternavn i Publicum. Da udgav han to Aar efter fire Skiemtedigte, hvoraf det her omtalte er det fjerde. Sproget og Versene ere paa nogle Steder i denne Satire mindre flydende end i Peder Paars *), og blandt mange Bitligheder findes ogsaa nogle Trivialiteter vel vidtløftigen fremsatte; men den modne comiske Aand og den sindige Satiriker er umiskjendelig. For at Læ-

*) Endskiøndt denne Satire, som sagt, er ældre end Peder Paars, saa har Digteren dog alt dengang havt i det mindste hiin berømte Helts Navn i Hu; thi i Satiren findes følgende Linier:

Jeg sætter, at Du bær bestandig dette Naars,
Jeg sætter, at Du est heri en Peder P a a r s.

seren strax kan have en kort Prøve af Holbergs allerførste Digt for Die, fremlægges her følgende Sted, hvori Sprog og Versification næsten ere aldeles correcte:

En gammel Mand, som ta'er en ung og deilig Pige,
 Saa dannet være maae, som jeg her kort vil sige:
 Han maae ei være af et tungt bedrøvet Sind,
 Maae alting seer, men dog sig stille stundom blind:
 Om han i Ægtestand har en socratistisk Eliebne,
 Han mod Kantippe maa socratist sig bevæbne;
 Saa tit med haarde Ord hun løs paa hannem gaaer,
 Han sig maae bilde ind, at han Carresser faaer;
 Om haardere Confect, om Hug for hannem vanker,
 Han tænke maae, hun Støv af Klæderne ham banker,
 Om hans Kantippe et Vandbækket paa ham slaaer,
 Han tænke maae, kanstee at det Regndraaber var;
 Han over alting ei maae søge sig at hævne,
 Ei for Galanterie til Tamperretten stevne;
 Mer heller tænke: jeg maastee tveshnet er,
 Om han en anden Mand i Seng med hende seer.
 Han for sin Kres Skyld maae heller holde Mine,
 Maae være følesløs, og gaae som en Machine,
 Om alting tvivle og agere Scepticus,
 Mod Messalina han maae være Claudius — —
 — Den der er dannet saa, med flige Gaver skabt,
 Om han sig gifter, har han dog slet intet tabt;
 Han heller derfor skal af mig berømmet blive,
 Jeg paa hans Brudeseng vil imprimatur skrive.

Foruden de nævnte fire Satirer udgav han omtrent paa samme Tid en femte, kaldet Gynaicologia eller Forsvar for Qvindekønnet, i et fra de andre forskielligt Versemaal. Blandt samtlige disse

hans mindre satiriske Digte ere ubestvigeligt det første: Democritus og Heraclitus, og det tredje: Kritik over Peder Paars, de fortræffeligste. Det store comiske Helteedigt, Peder Paars, og disse Satirer udkom i Aarene 1719 til 1722. Han sysselsatte sig derefter til Afsværling med et historisk Værk, og søgte saaledes at glemme adskillige Fortrædeligheder, som hine Digte, formedelst deres frie Tone, hvilken var noget aldeles Nyt her i Landet, og en eller anden Allusion, hvoraf svagere Mennesker toge Forargelse, havde forarsaget ham. Men fra dette Arbeid kaldtes han igien tilbage til Poesien, da man kort efter begyndte her at give danske Skuespil, og nu forfattede han en Række af comiske Mesterværker, som efterhaanden bleve med overordentligt Bifald givne paa Theatret og derefter trykte. Hans første Comedie, den politiske Randestøber, opførtes allerede første Gang i det nævnte Aar 1722; han havde da paa eengang leveret Skuespillersekskabet fem Stykker. Med en forbausende Frugtbarhed, hvilken efter hans egen Fortælling vakte Samtidiges Forundring, skrev han i meget kort Tid de tyve første Comedier, i den Orden, hvori de ere udkomne og hvori de ogsaa findes i Rahbeks Udgave. Men Tiden har han selv ikke noie bestemt. Han siger allene: Nogle undres, at jeg paa saa kort Tid har kunnet fuldføre tyve Comedier. Peder Paars var udkommet fuldstændig i Aaret 1720 (de første Sange begyndte han at udgive 1719). Skiemtedigtene, hvoraf i det mindste

nogle vare skrevne for Peder Paars, udgav han 1722, og samme Aar vare Comedien Randestøberen og fire andre færdige; disse Stykker skreves, ifølge hvad han selv i sin Biographie beretter, paa Opfordring af adskillige Venner og formaaende Mænd, der, efterat have læst hans „Heltebigt og de paafølgende Satirer,“ antog at han ogsaa maatte kunne frembringe gode Comedier; og denne Opfordring modtog og fulgte han endog først, da nogen Tid, efter samtlige hine satirisk-comiske Digtes Publication, var forløbet. Det kan altsaa antages, at disse Digte ere udkomne først i Aaret 1722, og at han har begyndt at skrive Comedierne i dette Aars sidste Halvdeel. De første tre Tomer af disse Skuespil kom ud i Aarene 1723 til 25, og indeholdt femten Comedier. Da Digteren i samme Aars Sommer tiltraadte sin sidste Udenlandsreise, og det synes af hans Ord upaatvivleligt, at de fem følgende af hans Skuespil, ogsaa den Gang vare digtede; saa maa, efter min Gissning, de her omtalte tyve Comedier være skrevne i mindre end halvtredie Aar. Dette interessante Problem om vor Digters Productivitet vilde uden tvivl Ingen med større Sikkerhed end Professor Rahbek kunne løse, og maaskee kan man i den endnu tilbageværende Deel af hans Skrift om Holberg som Lystspildigter haabe en saadan Oplosning.

Efter Hjemkomsten fra den nævnte Reise, i Aaret 1726, lagde han sidste Haand paa det be-

Kiendte Digt: Metamorphosis eller Forvandlinger, hvori hans genialste Lune har bragt ham paa den Idee, at lade Dyr og Træer forvandles til Mennesker, istedetfor at i Dvids Digt af samme Navn Mennesker forvandles til Træer og Dyr. I det næstsidste Fragment har jeg viist, at denne romerske Digter var, blandt de latinske, Holbergs Yndlingspoet, og det nævnte af hans Digte, det, han især beundrede. Det er altsaa ingenlunde for at ridiculere dette Digt, saalidet som Homer eller Virgil skulle ridiculeres i Peder Paars, at Holbergs Parodie, om man saa vil kalde hans Metamorphosis, er skrevet. Nogle af de vittigste Forvandlinger hos Holberg ere Egens til en Stormand og Solsikkens til en Hof-frøken, og nogle af de mest comiske ere Fiskens til en Respondens, Skadens til en Barbeer, Uflets til en Degn og Drens til en hollandsk Skipper. Det sidste Slags Menneskers ubehøvede Væsen havde Holberg paa sine Reiser selv lært at kiende. Med dette poetiske Skrift sluttede Digteren for en lang Tid sin Bane, hvilket han tilkiendegiver i en Fortale underskrevet Hans Mikkelsen, det Forfatternavn, som han hidtil havde brugt paa alle sine Vit-tigheds-Værker. Om han selv allerede da (1726) anede, at denne hans poetiske Virksomheds Stands-ning skulde vedvare saalænge, som den, formedelst den ovenfor omtalte, fire Aar senere indtrufne Pe-riode maatte, kan ikke siges. Som Aarsag til, at „dette ubentviol blev hans sidste poetiske Skrift,”

som det i hiin Fortale hedder, angiver han i Levnetsbeskrivelsen den Bane, man i Byen var kommet i, enten af Uvidenhed eller af Dandskab at tillægge ham adskillige Midskrifter, der omspredtes i Staden og hvori ubenævnte Forfattere lagde deres lumpne og flette Tænkemaade for Dagen. Han vilde hellere nedlægge Pennen, end give sine Fiender idelig Leilighed til at gøre ham mistænkt for Andres Forfeelser. Ved denne Anledning lader han ogsaa nogle alvorlige Ord indflyde, om Værdigheden i at røgte et Skribentskab, som hans hidtilværende comissæ- satiriske *), hvilke Ord tilstræffeligen vise, hvormeget han i denne Anledning har maattet høre af fordomsfulde Samtidige og hvormeget dette indignerede ham **). Udentvivl var denne Miskenndelse fornemmelighen Skyld i, at han ledsagede sine Forbunds

*) See Holb. udv. Skr. 2de Deel, S. 418.

**) Et Sted i Fortalen til hans latinske Epigrammer, skrevet senere end det af Epistlerne anførte, kan jeg her ikke undlade at bringe i Erindring. Han paa- staaer ved sine videnskabelige Skrifter at have viist, at han var istand til at bruge en alvorlig og streng Stil der, hvor Materie og Nødvendighed fordrede det; og at hans mange skiemtesfulde Skrifter ei stode af Raadhed og Letfærdighed, men af naturligt Kald og Erne. „Efter sig Tingenes Væbskaffenhed, siger han nu, bør hine rødmø, som saa ofte have taget sig til, at standse mine Bestræbelser; og maa skee skulde saadanne hos Efterkommerne høre ilde, som de, der lagde og endnu lægge saa mange Hindringer i Veien for en Mand, der ædse søger at gøre sig velfortient af Fædrenelandet.“ De Folk, her sigtes til, kalder han længer hen saadanne, hvis alvorlige Dren pleie at stodes over vittig Skiemt.

linger med hiin Erklæring om fremtidig Taushed; dog havde han sikkert brudt denne langt tidligere, end han gjorde, naar ei de kort efter følgende Tidernes Tegn havde deels svækket hans Lyst og Drift, deels i et langt Tidsrum paalagt ham Taushed. Et Aar var ikke forløbet efter hans Hiemkomst, da Skuepladsen lukkedes (i Febr. 1727), i hvilken Anledning han skrev det smukke Efterspil: de danske Comediers Liigbegængelse, hvormed Forestillingerne sluttedes. Mesterligere kunde Thalia i Taarer, eller det altid muntre Sind, øieblikkeligen formørket af en Sorgens Sky, ikke skildres. Usigelig rørende har stedse det Træk forekommet mig, at Henrik, den danske comiske Digters lunefulde og kiære Yndling, „styrter sig af Sorg ned i den danske Comedies Grav, „efterdi han ikke vil overleve den, hvem han i Live saa troligen havde tient. I dette Efterspil har Holberg, efter de italienske Comediers Maade, etsteds allene foreskrevet en Scenes Indhold og overladt Ordene til de sammesteds nævnte Acteurer.

Ved Kong Frederik den Fjerdes Dmhu kom de danske Skuespil vel istand igien i det næste Aar, men deels vare de forrige Fortrædeligheder endnu vor Digter i alt for frisk Minde, til at han strax igien vilde lade sig lokke ind paa den forladte Bane, saa at han for det første indskrænkede sig til at lægge nogle af sine ældre Comedier under Filen, og til at skænke Skuespillerne Resten af de skrevne; deels indtraf i samme Aar Kiøbenhavns Ildbrand, der

atter standsede Skuespillene. To Aar efter døde Frederik den Fierde, og under Kong Christian den Siettes Regiering, det Tidsrum af sexten Aar (1730—1746), som jeg ovenfor omtalte, var mellem det meget Gode, som forresten i dette Tidsrum stede (Marinens ypperlige Indretning og stolte Tilvæert, s. Gr.) den herskende Mening, som fordomte al munter Poesie, dog ikke god. I disse sexten Aar var det, at Holberg skrev de forhen omtalte prosaiske Værker. Først mod Slutningen af Perioden kom tvende poetiske Værker for Lyset af ham, men deraf var dog det ene, Niels Klim, forsigtigen skrevet i det latinske Sprog. Comedien *Don Ranudo*, trykt 1745, var det andet.

Efter denne Periodes Slutning see vi ham, uagtet han da var nogle og tredsindstyve Aar gammel, at vende tilbage til Poesiens og især den comiske Muses Dyrkelse. Det danske Theater aabnedes igien efter tyve Aars Forløb og Holberg understøttede det baade med Raad og Daad, i det han forfattede adskillige nye Comedier til Skuepladsens Brug. Disse senere skrevne Comedier udkom som fiette og syvende Tome af hans danske Skueplads, den første i Aaret 1753, den sidste 1754, det Aar hvori Digteren døde. Adskillige Aar isorveien var en Samling af hans mindre poetiske Skrifter, trykte og forhen utrykte, i en smuk Udgave med hans Portrait og to Kobbere, udkommet, og 1751 havde han udgivet sine moralske Fabler.

Maaskee har intet af Holbergs Skrifter gjort saa megen Sensation næsten over hele det cultiverede Europa, som hans Niels Klim, en philosophisk Roman, hvori næsten alle menneskelige Forhold, de aandelige saavel som de verdslige, med Skarpsind betragtes og Betragtningerne indskræbdes i en genial og vittig Fortælling. En sliq Idee, som kun et omfattende Genie kunde finde og udføre, maatte naturligens skaffe sig Udgang til alle Læsere, Lærde og Læge, og forsøge sin allerede berømte Forfatters Vre. Naar man betragter den philosophiske Aand, som lever i dette Værk, den klare og fattelige Wiisdom, det giemmer, og som det elskværdige Humor gjør end mere tillokkende, og endeligen Indskædningsens ædle Simplicitet og den herlige Holdning i det Hele, saa maa man vel dvæle ved Beskuelsen, som ved et Konstners Mindesmærke, paa hvilket de alvorlige og muntre Muser i venlig Forening kunne synes at have arbeidet. Skulde man ønske noget forandret i dette saa fulde endte Genieprodukt, saa maatte det maaskee være at Fortællingens indtagende Sæmpelhed siældnere afbrødes ved de forresten smukke versificerede Steder tildeels af Oldtidens classiske Digtere. Niels Klim laae i nogle Aar utrykt hen i Digterens Værge, og selv hans Venners idelige Opmuntringer kunde længe ei formaae ham til at overgive det til Trykken. Han forudsaae den for ham ugunstige Sensation, det vilde afstedkomme i Fædrelandet, og han bedrog sig ikke heri. En Boghandler fik ham endeligen

bevæget til at sælge sig det, og neppe var det læst i
 Kiøbenhavn, før Digterens og al findrig Munter-
 heds Fiender opløstede et Fordømmelses-Strig imod
 det; letteligen giettede man sig til hvo dets Lu-
 tor var, skøndt Skriftet udgaves i Tydskland under
 streng Anonymitet, og skøndt Digteren endog med
 Bitterhed afviste dem, der af ham selv vilde erfare,
 hvorvidt Gissningen var rigtig. Dog mistykkedes
 Hofpræsterne Bluhmes og Pontoppidans
 Forsøg paa at faae Skriftet confiskeret. Hvad Hol-
 berg selv i sin Levnetsbeskrivelse har udførligen talt
 om dette Digt, og dets Forsølgelse i Fædrelandet,
 fortæller, med Rahbeks Anmærkninger dertil, at
 efterlæses *). „Nogle Skraalere, siger han, der ikke
 meente mig det vel, grebe strax til Gæver; og fore
 om, som de vare forstyrrede, over hele Byen, ud-
 spredende deres taabelige og fiendske Udthdninger fra
 Dør til Dør. I Almindelighed troes de samme, at
 være Forsattere til den ubillige og vanskabte
 Kritik, som kom ud i Göttingen.“ (Hvor-
 ledes denne göttingiske Kritik saae ud, har jeg viist i
 det bagefter tilføiede Supplement, der indeholder
 nogle nærmere Oplysninger til Udskilling af det her
 er sagt om Holbergs Skrifter.)

Først fire Aar efterat Niels Klins latinske Ori-
 ginal var udkommet, blev den, Aar 1745, oversat

*) Holbergs udv. Skr. 21de D. S. 452. ff.

paa banse, da Uveiret, som reiste sig over hiin, havde lagt sig igien. Denne danske Oversættelse kom ud under Holbergs Tilsyn og den kan, siger Abrahamson, ansees for hans eget Arbeide. Saa meget jeg endog erkiender den smukke Oversættelses Fortienester, hvilken Baggesen har leveret til den i typographisk Henseende ei mindre smukke Qvart-Udgave af Niels Klim, saa havde jeg dog langt hellere ønsket, at i Samlingen af vor Digters udvalgte Skrifter hiin ældre ogsaa meget gode og for det meste mere troe Oversættelse var bleven brugt, istedetfor Baggesens. I mine Tanker vilde Rahbek have forøget sine Fortienester af Digteren og af Litteraturen, hvis han, efter en nøisagtig Sammenligning med Originalen og bestedne Rettelser, hvor det behøvedes, havde optaget hiin Fordanskning, der, om den endog ei ganske er af Holberg selv, dog er langt mere Holbergsk end den brugte. Denne er en flydende og ziirlig, for det meste i at udtrykke Originalens Mening temmeligt correct Oversættelse, saaledes som den i en nyere Tid kunde skrives, uden at tage Hensyn til Originalens Tidsalder eller til den oversatte Digters særegne Udtryksmaade, naar han selv gav sine Værker dansk Indklædning. Men man hører, som en Folge deraf, overalt den nyere danske Skribent, ikke Holberg, fortælle. Paa nogle Steder har endog en temmelig upassende Temporiseren (*ad modum Localiseren*) indsnegret sig, s. Ex. hvor Musenalmanakker

og skamløse Malerier i Buegangene omtales, skøndt Holberg i sin Tid kiendte til ingen af Delene; ja undertiden findes endog Tillæg af Oversætterens indblandede i Texten *). Allermest er Holbergs Hand bortfiernet ved de oversatte, egentligen paraphraserede, poetiske Steder. Denne aldeles moderne Poesie, hvoriblandt endog findes Hexametre, saa smukt som den igrigt er, og saa sieldent et Herredømme over Sproget den end lægger for Dagen, er dog i sine høie Spring og modern-antike Former Holberg aldeles fremmed og uvedkommende. Naar den ovenfor nævnte Holbergske Oversættelse var i Samlingen af hans Skrifter bleven benyttet, kunde maaskee, for at giengive Originalen aldeles nøiagtigt og holbergsk, hine poetiske Steder, som den ældre Oversættelse ikkun giver sammendragne og i solut Stil, været oversatte i rimede Alexandriner, som det i Holbergs Tid meest gængse, til de antike Hexametre, som forekomme i Originalen, meest svarende, Versemaal. — Hertil habes i den ældre Oversættelse et Mønster, som jeg finder saa smukt, at jeg her vil anføre det. Dette er Peyvis poetiske Declamation i den forudskikkede Apologie, hvilken Declamation Oversættelsen mod Sædvane har fordansket i Vers, saaledes:

A 2

*) See det herester følgende Tillæg.

Hvad man i Verden seer, staaer alt for mig paa
Pinde, *)

Al Gæst af blomstret Eng maa, naar jeg vil, for-
svinde,

Og naar jeg atter vil, maa den sin Grøde give.

Ja Bierg og Fjælde, Top til Kilde, Vand maa
blive,

For mig den salte Sø maa sine Bølger bøie,

Og Veir med Floderne maa overalt mig føie.

Inden jeg forlader Niels Klim, maa jeg i Hensyn til, at Helten deri begynder sin Fortælling netop fra sine academiske Examina, erindre, at det maaskee paa den Tid har været Skik, helst at begynde derfra. I det mindste har en Skibspræst, Hr. Jens Boje, en ellers meget agtværdig Mand, som dengang udgav tvende China-Reiser, begyndt den første omtrent paa samme Maade, som Niels Klim begynder sin Reise til Underverdenen, saaledes: Efterat jeg Anno 1739 ubi September Maaned havde fæstineret Examen Theologicum, og mig derpaa saasnart som muligt fra Akademiet ved mit Testim. publici Løselse expederet, o. s. v. Dersom samme Chinareise ei var udkommet fire Aar efter den latinske Niels Klim og i samme Aar som den danske, kunde man let troe, at Holberg havde efterlignet denne Begyndelse. Der findes upaatvivleligen i hans komiske Værker adskilligt, hvortil Ting og Be-

*) Denne Talemaade er vel her noget plat; dog var den det maaskee ikke i Holbergs Tid, og derfor behøvede den ikke at forandres i en ny Udgave.

givenheder, som vi nu ikke kiende noget til, have givet Anledning; men jo større den komiske Digter er, jo mindre behøver man at kiende flige Anledninger. Ogsaa naar de ere aldeles usporlige, ville de Steder, der have Oprindelse fra dem, hos en slig Digter beholde deres komiske Kraft og Værd i samme Grad; og saaledes er det hos Holberg. At kiende Oprindelsen er artig, og det er fortienstligt at efterspore den; men Savnet af dette Kiendskab gjør intet Skaar i Læserens Fornøjelse. Jeg vil allene anføre Peder Paars til Exempel; og det er end en Triumph for vor Digter, at samme Roes ei i lige Grad kan tillægges Butlers Hudibras.

Holbergs sex sidste Comedier *) og hans moralske Fabler vil jeg særskilt omtale. Endskiøndt disse Værker ere hans høie Alderdoms, have dog mange af dem en beundringsværdig Friskhed og Kraft, og i Sandhed beundringsværdigt er det, at hans ypperlige Lune saaledes vedligeholdte sig lige til hans Skribentbarnes Ende, skjøndt ei blot Alderen, men mange det borgerlige Livs Forretninger, der hvilede paa ham, og mødende Fortrædeligheder syntes at maatte udslukke det. En Deel af disse Fortrædeligheder ere alt ovenfor berørte, andre forarsagedes ham ved Chicaneer, som i Anledning af hans Godser paaførtes

*) De nævnes af Holberg selv i følgende Orden: Plutus, Eganarels Reise til det philosophiske Land, Huuspøgelset eller Abracadabra, Philosophus i egen Indbildning, Republiken, den forvandlede Brudgom.

ham; heller ikke lode disse Gudsfer ham være fri for borgerlige Forretninger. Som Universitetets Næstfor maatte han ofte tilbringe hele Dage med Regnskaber og Qvitteringer, og med Breve, flige Sager betræffende. Men den Lykke hans Skrifter gjorde og den betydelige Formue de, i Forbindelse med hans indfrænkede Levemaade, forskaffede ham, forarsagede, at han i sin modnere Alder ei kiendte Næringsforger og de Braade, som flige Sorger efterlade selv i det letteste Sind.

I den største Deel af Europa kiendtes hans Bærker saavel som i Danmark. Han var ikke mere beundret og elsket her, end i Sverrige; og i Tydskland opførtes hans oversatte Comedier, og oversattes næsten alle hans Skrifter, naar efterat ethvert af dem var udkommet. Hans Niels Klim er oversat paa fransk, engelsk, hollandsk, tydsk og svensk, i næstforrige Decennium ogsaa paa ungersk *). Hans Universalhistorie er blandt andre Sprog ogsaa udkommet i en engelsk Oversættelse i London. Af Peder Paars habes flere tydske Oversættelser. Mange af hans Skrifter ere oftere oplagte saavel her, som i Tydskland og Sverrige; ligeledes vise adskillige udkomne Eftertryk, med hvilken Begiærlighed disse Skrifter stedse kiøbtas: Og denne Undest blev ei allene hans talrige poetiske, men ogsaa hans mange prosaiske Bærker til Deel. — Ligesom Forsynet

*) See jenaische allgem. Litt. Zeitung, og lærde Efterretn. for 1790, S. 240.

havde forundt ham mange og store Gvner, saaledes forundtes ham ogsaa mange Aar til at gavne og husvare Menneffeslægten ved dem.

Udsigten over en saa heldig og saa frugtbar Digters mange og skionne Værker, er at ligne med den over et frugtbart og velbyrket Landskab, hvor lyse Enge, husvalende Skove og gavnrigt Agerland ere samlede i munter Afverling. Udsigten over Holbergs Skribentbane maa være sjælsopløftende, for enhver, der har Sands for høiere Virksomhed, til hvilket Folk han endog hører; men den, der lever i samme Stat, hvis Prydelse og Ære han var, maa denne Udsigt fylde med levende Beundring og Kiærlighed for den fieldne Mand og med Taknemmelighed mod Forsynet, der skienkede Fædrelandet ham.

T i l l æ g.

For at oplyse den ovenfor omtalte Liighed mellem Holbergs historiske Compendium og Petavii *rationarium temporum* tilføies her følgende sammenlignede Steder:

Holberg. (Udgaven af Petavius. (Udgaven af
1752, pag. 12.) 1710, pag. 16.)

(Samson. Tandem mulierculæ captus illecebris & ab ea Philistæis traditus, cum ab iisdem excæcatus & ad ludibrium	Post hæc & similia inauditi roboris exempla Samson, mulierculæ captus illecebris, & ab ea Palæstinis proditus, inde ex-
--	---

productus esset, concussis utraque manu columnis, quibus ea domus sustinebatur, in quam procures ad epulas & spectaculum confluxerant, ea se & illos ruina sepelivit anno magistratus vicesimo.

(Pag. 35.) Alexandro mortuo, quod is successorem designare nolisset, totidem pene reges emerlere, quot erant præfecti ac duces.

cæcatus & ad ludibrium productus, concussis utraque manu columnis, quibus ea domus sustinebatur, in quam frequentes procures ad epulas ac spectaculum confluxerant, eadem se & illos ruina sepeliit anno vicesimo quam iudex esse cæperat.

(Pag. 106.) Alexandro mortuo, quod is successorem designare nolisset, totidem pene Reges emerlere, quot erant præfecti ac duces.

I det Dyrige paa dette Sted afsøger Holberg igien aldeles fra Petavius, ligesom det ogsaa stedse ikkun ere flige enkelte Perioder, aldrig nogen sammenhængende Fortælling, hiin har indført af denne, og som det desuden er begribeligt, at et kort Udtog ei uden paa meget enkelte Steder kan ordret følge et udførligere historisk Værk.

Den göttingiske Kritik, over hvilken Holberg fører billig Anke, findes i Göttingische Zeitungen von gelehrten Sachen (de nuværende Göttingische gelehrte Anzeigen) for Mæret 1741 No. 47. Den begynder saaledes: „Dette skal være en Satire paa Europæernes Laster og fordærvede Sæder; men en udsvævende Indbildningskraft har mere Deel i dette Værk, end Evne til at domme. Feilene, paa

hvilke han (Ordet Forfatter, eller Forfatterens Navn, er ei engang nævnet iforveien), stikler, ere for det meste af det almindelige Slags og de samme ere langt findrigere forhen blevne giennenheglede af hundrede Skribenter. Det lidet Gode, hvilket han foredrager, bliver næstendeels qvalt af Begivenhedernes alt for stærke (!) og vidtløftige Fabel, saa at det ikke kan have den tilhørlige Virkning. I hans Satire forfalder til saamange Feil, at der behøvedes en ny Satire, for at stille ham dem for Dine. Ikke alene en fornuftig og sandsynlig Digtekunst, men ogsaa en omhyggelig Morals, som og Belansthændighedens Regler blive af ham saare ofte fornærmede og satte tilside. Hvorfor det aldeles ikke undrer os, at denne Bogs Calg, saafremt ellers Rygtet fortæller Sandhed, i Kiøbenhavn er bleven forbudt. — Man seer, at Recensenten har vidst god Bæffed med Bluhmes og Pontoppidans Planer, men at han har ileet for meget med at bekiendtgjøre deres Udfald. Efter den anførte Indledning fremsættes nu Fortællingens Indhold i Korthed, men undertiden paa en Maade, der skal spotte med de formeentlige Urimeligheder og Digterens, efter Recensentens Formening, skrækkeligen extravagante Phantasie. Derfor endes ogsaa denne Fremstilling af Indholdet med de Ord: „Forfatteren fikker sig overmaade vel til at skrive Underverdenens Tusind og een Nat.“ Dette var vist nok i Rec.s Tanker en flen Skøse. — Ligesom vi vel ogsaa i vore Dage have været Vid-

ner til en lignende skamløs Behandling af fortiente Digterværker her hjemme, saaledes mangle os heller ingentunde Exempler paa, at den mest indskrænkede Partiskhed og Avind, naar den ei kunde faae Luft i Danmark selv, skaffede sig den i en af det store Nabolandes mange litteraire Journaler *). Dog er det noget sjældent, at Nigt skeer i kritiske Blade af en i øvrigt saa afgjort Fortieneste og offentlig Tillid, som hine Göttingiske lærde Efterretninger; men Holbergs Fiender vare uden tvivl mere formaaende og havde mægtigere Connectioner her udenfor. — Det forstaaer sig, at Digteren ikke nedlod sig til at besvare en saa aabenbar partisk og hadesuld, men tilslige latterlig Kritik. Rummet tillader i øvrigt her ikke at anføre de forskiellige meget fordeelagtige Kritiker, der i andre fremmede Journaler meddeleltes over Niels Klim, om hvilke Holberg ligeledes taler paa det Sted, hvor han melder om den Göttingiske Recension, og hvilke blandt andet dømme, at Fablen er smukt og sindrigt udtænkt, at det Hele rober

*) See f. Ex. det i Mar under den bekiendte Merfels Bestyrelse begyndte, men allerede ophorte Berlinke Dagblad: Ernst u. Scherz, oder der alte Freimuthige; hvor en slet maskeret Tobias Bramble rober sit egentlige Navn saa ofte han enten roser eller dadler, og ved en mageløs Partiskhed fordunkler sine egne Fortienester, ifledetfor den Digters, ved hvis Forsølgelse han blotter sig og sin slette Kritik. En lig Adfærd skader ifkun ham, der tillader sig den.

et opfindsomt Genie og at det indeholder grundige Lærdomme.

Om Baggesens Oversættelse af det her omtalte Digterværk har jeg ovenfor sagt, at den undertiden afviger aldeles fra Originalen. I Abrahamsens Recension (Kbhvn'ske lærde Esterr. 1790 No. 23) findes paa fire Sider anført mange Beviser herfor. Om Versene i Bs. Oversættelse siger Rec., at deres Skønhed vel maa undskyldes, at de i fire Gange saa mange Linier udmale hvad Originalen ikkun har i nogle saa, men at det ikke saa let kan undskyldes, at i disse Udmalinger den poetiske Sandhed tillige er fæket for nær. Nogle af de værste og aldeles grundløse Afvigelser i Baggesens Oversættelse ere følgende, af hvilke et Par ikke ere nævnte paa Abrahamsens lange Fortegnelse: Oversætteren har reent udeladt det „aflange Stykke Bergenske Brød, som kaldes Bollen,“ hvilket saavel den latinske Original, som den ældre danske Oversættelse lader svæve om Niels Klim, og i dets Sted givet ham „en Kringle,“ noget som Recensenten mener at være „saa meget mere upassende, som et rundt Legeme dog nok er beqvemmest til at beskrive en Planetbane. Dog langt værre er følgende, af Rec. ikkun i Korthed bemærkede, Feiltagelse: Originalen og den ældre Oversættelse lade allene Niels Klim flygte for Tyren i det Forsæt, at krybe op i et Træ (Byfogdens Hustru), men strax blive hindret, i det han vilde forsøge derpaa; hos Baggesen derimod hedder det:

„Jeg stræbte at flahre op beri, men neppe var jeg kommet rigtig op ic.,“ hvorhan paa en løierlig Maade har misforstaaet Originalens: arborum scandere conabar; sed cum in eo esse sem &c. (arbor er fæm. gen. og in eo esse (være ifærd med) er en bekiendt latinisk Talemaade). Ligeledes er det en slem og næsten ubegribelig Afvigelse, naar B. lader Niels Klim sige, at Potuanerne ei kunde vente Salighed efter Døden, „forbi de omgikkes i Mørket,“ endskiøndt Originalen og den Holbergske Oversættelse have: „de vandrede i Mørket.“ I sidstnævnte Oversættelse vil Klim ikke forskyde sin Hustru, hos B. vil han ikke forstøde hende. Originalen og den Holbergske Overs. tale om Kaade eller liderlige unge Menneſker, der prale af deres Seirvindinger hos det andet Kion eller af nydte Gunstbeviiſninger; i Bs. Overs. hedder det: „Emaaherrer, der prale af Dammers Kortrolighed (ofte kun et Drefigen)“! Dette Drefigen tilhører allene Oversætteren, skjøndt det ei er ilde, at han tillige har villet meddele hine usforſkammede Pralere det. Afvigelser af det Slags, som „Parnassets ni faakaldte Jomfruer,“ hvor Holberg og hans Oversættelse aldeles ikke med det mindste Ord have gjort Muserne denne Jomfru-Titlen stridig, forekomme hyppigt. I den nye Udgave af Holbergs Skrifter ere tvende af de her anførte Feil („omgaaes i Mørket“ og „forstøde“) rettede, de andre derimod ikke.

Om den nyligen fra Rom hidkomne Alter-
table af Historiemaler L. Lund. *)

Et Brev til Baronesse Caroline Humboldt, født
Dacheroede.)

De har, min elskte Veninde, stedsse med saa megen Interesse ladet Deres Opmærksomhed følge vor vakre Lund paa hans stille Konstnerbane: hans Billeder have fra Begyndelsen af hans Ophold i Rom saa troligen udtalt Deres Hjertes Tølelser: ved Dem er saa megen Opmuntring, Glæde og Trøst bleven ham til Deel, — at alt, hvad jeg har at sige om ham i Almindelighed, saavel som især om hans sidste smukke Maleri, ret egentligen bør tilegnes Dem. Naar De modtager disse Blade, befinder De, lykkelige Veninde, Dem alt igien i Konstens Hiem, under Roms milde Himmel, og vor Ven Lund, lykkeligere end jeg, nyder den dobbelte Glæde, at kunne leve i Rom og at kunne leve der med Dem. Men hans skønne Billed have vi — og De skal have det med os.

Bemmet er taget af Lucas Evangelium, 24de Cap. 30—31te V., Dieblikket er det, i hvilket Kristus, da han bryder Brødet **) kiendes af Discip-

*) Jof. Bemærkningerne over den sidste Konst-Udstilling, Athene, VIIde Bind. S. 447—450, hvor dette Maleri er omtalt. Overs. Anm.

**) Mange have stødt sig over, at Brødet ikke er fladt og rundt som Jødernes usyrede Brød, og at Mo-

lene. Her lader Konfneren ham, endnu bedende, indvie Ralken, hvilket, efter min Mening, er en meget lykkelig Tanke, da Maleriet er bestemt til en Alttertable, og altsaa ved denne Hentydning erholder en betydningsfuld Forbindelse mere med den hellige Handling, som ofte foregaaer foran det.

Scenen er i en Bygnings aabne Svilegang; lige indenfor en Bue, der bæres af tvende ioniske Piller, staaer det lille landlige Bord. Foran Pillerne staaer paa hver Side et Viintræ; paa høire Haand for Tilskueren betegne desuden et flønt Palmetræ, og en rank opskudt Ysop, Landet og Scenen. Man skuer giennem Hallen og over og imellem Figurene ud i et poetisk tænkt og herligt udført Landskab. — Dog til Personerne!

Trelseren sidder netop lige for Tilskueren; Aleophas, en Olding, paa høire, og Mathias, en ung Mand, paa venstre Side: Hiin allerede i fuld Vished og med Underlighed tilbedende den Gienkomne i det han hæver Dinene og sammenfolder de opløstede Hænder: denne, svævende mellem Overras-

mentet er valgt efter at Brødet er brudt. Men, for det første, vilde Landsbyfolket i Tyen (Maleriets Bestemmelse) ikke have begrebet, hvad en sig rund Stive skulde betyde; for det andet, vilde denne ved at hæves i Beiret, have skult Hovedfigurens halve Legeme; for det tredje, var Hovedfiguren derved kommet i en Stilling, der nærmede sig til det Trivielle. Hvor fløgt var Konfneren undgaaet alt dette!

skelse og Vished, har i den stærkeste Bevægelse ud-
 bredt begge sine Arme og er synlig i Begreb med
 at springe op. Den levende Contrast, hvorved den
 findrige Kunstner har karakteriseret begge Disciples-
 ne, er beundringsværdig. Den ældre har tabt sig i
 stille troende Tilbedelse, rolig i sin Overbeviisning:
 den yngre betages af frydefuld Forbauselse! Da
 hans skionne Profil er i Halvsfigge, saa seer man
 den halv aabnede Mund, der tvivlende forstummer
 og neppe vover at aande. Trelseren sidder i ophøiet
 Rolighed; den venstre Haand hviler smukt aab-
 net ved Siden af det allerede brudte Brød, den høire
 hæver han over den gyldne Kalk, indviende den.
 Nogle Granatæbler ligge paa et Fad for at repræ-
 sentere Maaltidet; og hvo ønskede her at see Ket-
 tene opdækkede? Trelserens ophøiede Hoved omgives
 af glat nedstrøget rødligt Haar, som, sluttende sig
 tæt om den høie Pande, ruller blødt ned og endes
 i zierlige Lokker: Ogsaa Skægget, som omfatter den
 saare skionne, til Velsignelsen huldriig aabnede Mund,
 er zierligt ordnet. Næbene ere klare, himmelblaae og
 frit aabnede, hele Ansigtsskikkelsen blød og idealsk:
 ligesom ogsaa Ansigtsskikkelsen og hele Carnationen er
 yderst huld og (som det bør sig for den Opstandne,
 Tilsynekommande, i næste Dieblig alt igien Forsvin-
 nende) næsten lys-giennemsigtig. En sliq Fremstil-
 ling af en halvforklaret og dog fuldkommen legemlig
 Figur synes kun sieldent at lykkes i en saadan Grad.
 De bløde Hænder, der ere beundringsværdigen skionne

modellerede og bevæges med syblyg varm Pantomime, harmonere ganske med det skønne Hoved: Skuldbrene ere brede og Brystet høit hvælvet, uden at nogen af Delene ere plumpe: Dinene ere roligt hævede, men ei stolt overseende, og Blikket er usigeligt skönt og fuldt af himmelsk Naade. En let gylden Nimbus omgiver Hovedet. Drapperierne ere valgte og ordnede med sin Sands og ikke almindelig Konst. Tunicæen har det persiske Lilas bløde Farve, der spiller noget i det rødlig-hvide; en grøn Kant omgiver den i Halsen og er rigt besat med Edelstene: Dvergevantet, af giennemsigtig viinrødlig Farve, kaster over den venstre Skulder, lader den høire Arm fri: Goldkæftet er let og ziirligt og forraader Gevantets fine Stof. Alt til Hovedfiguren hørende er fuldendt med Pragt og Omhu, som den store da Vinci stedse brugte ved sin endnu dødelige Christus: med hvor meget større Ret vor Lund ved den Forklarede, hvem de ikke kiende uden formedelst Handlingen da han bryder Brødet, da han beder, ikke formedelst jordiske Ting, og hvis Udortes altsaa maa være des værdigere, jo herligere han er.

Den meget gamle Elephas har et grønt Undergevant og en gul Kappe, der er sammenheftet snevert over Brystet. Saa skönt det af graat tyndt Oldingehaar omgivne Hoved, og de knokelfulde gamle Hænder ogsaa ere udtrykte, saa synes os dog Figuren alt for gammel, udmarvet og fattig — hvortil endnu kommer et over det tørre hæn-

svundne Legeme alt for tæt lagt Bevant: Eligt
sees aldrig med Behag.

Matthias's skønne ungdommelig-mandige Ge-
stalt er derimod feilsfri. Hans Dine ere lysebrune,
og skönt kastaniebrunt Haar kruser sig om hans Ho-
ved: hans Profil har den mest udtrykksfulde Skøn-
hed og ædel Nationalitet. Han har et stærk
grønt Undergevant og en bruunlig rød Kappe. Ge-
vantet, der aabner sig i svulmende Folder, de i den
stærkeste Bevægelse udbredte Arme og de aabnede
Haandflader *) — Alt fremstiller ham, som den der er
i Begreb med at springe op: det er en af de allers-
lykkeligste Figurer! Ogsaa her ere Hænderne behand-
lede med udmærket heldigt Udtryk og Følelse, lige-
som deres og det varmt flyggede Hoveds Carnation
er fuld af Liv. Halsen, paa hvilken det indbrydende
Aftenlys falder giennem den aabne Løvgang **),
har samme livfulde Carnation.

*) Den inderste Deel af den aabnede Haand, hvilken
Italienerne kalde palma.

**) Man maa tænke sig Maleriets Scene i en foran
Emaus frit liggende Bygning, der paa alle Sider
omgives af en Vuegang, saaledes som hyppigt bruc-
ges i Orienten, og almindeligen endnu i Schweiz.
Aftenlyset kaster altsaa sine Straaler fra Vesten
uhindret om Husets Hjørne, imedens Scenen, For-
hallen selv, i hvilken man nyder Rolingen, aabner
sig mod Norden. Man har kritiseret Maleriets Be-
lysning meget: jeg boede selv saaledes i Castel a
mare, at en aaben Halle omgav mine Værelser mod

Athene. August 1817.

E

Solen er gaaet ned bag de vestlige Bierge, som hvile i dybt Blaa; men Efterglandsen sees endnu paa Himlen over dem og udgyder sig især til venstre Side giennem en Kløft. Paa en rigt bevoret grønne Klippehøi i Nærheden ligger den lille Stad Emaus. Den nydelige lille Byes arkitektoniske Grupper gjøre den mest indtagende Virkning. En grønlig Biergrand strækker sig skraanende ned fra samme næsten til Maleriets Mellemgrund. Diet drages bort over disse Bierge ved et mesterligt Perspectiv af høie Klipper, mellem hvilke Jordans Flod strømmer majestætisk hen. Over Floden svæver allerede Tusmørket, medens Aftenlysens varme Tone i lette Skatteringer, der gaae over fra rødlig-guult til Violet og Blaat, er udbredt over Bierge-Naserne og det fulde Lys endnu bestraalet de høieste Klippetinder. Luften har den klareste sydlige Giennemsigthed, og er ret som forfrisket af Aftenduggen: Høit paa Himlen svæve brudte Rosenskyer over det guldglimdende Blaa, og den lette Nimbus, som omsvæver den Opstandnes Hoved, hensmelter paa det venligste i den harmoniske Himmelglands.

Her har De, dyrebare Veninde, Alt hvad der kan siges om et Maleri, der (i Forening med den afdøde Schicks i Skyerne slumrende Christus-Yngling) blandt alle nyere Malerier har virket dy-

Norden og Vesten, og at mine Døre og Vinduer gik ud til denne Buegang. Ogsaa i Sorrento boede jeg paa samme Maade.

best paa min religiøse Følelse. En blid hellig Stilhed og en inderlig Klarhed meddeler sig den Beskuerende fra dette Billed, og alle dets Deles rene Harmonie fylder Siælen med Fred. Saa meget det nu ogsaa smerter mig, og den snevrere Kreds, hvis Følelser ved dette Maleri stemme overeens med mine, at dets Bestemmelse fører det bort fra os til Den Fjern; saa er det paa den anden Side en glædelig Tanke, at dette kiære Billed kommer der i en Families Besiddelse, i hvilken Alt hvad der er høit og ædelt og helligtfromt har hjemme. Her vil det i landlig Stilhed fattes dybere og renere af Mennesker med udmærket Dannelse, end i en Hovedstad af den store Hob, hvilken, overhovedet endnu fremmed for høiere Konstfølelse, kun henrevet af overraskende sandfelige Indtryk, tager Rolighed for Kulde og Simpelt ved for Tomhed. *)

Frederike Brun, født Mûnter.

*) Figurerne have omtrent $\frac{1}{4}$ Legemsstørrelse. Maleriet har større Høide end Brede og er indrettet efter Rummet over Alteret i Landsbykirken.

Skabelsen.

(Ovid, Nason, Metamorph. lib. I. v. 5—88).

Sørend Hav og Jord og den altbedækkende Himmel
 Var, den hele Natur den samme Skikkelse frembød;
 Chaos kaldte man det; en Klump, udannet og formløs;
 Ikkun en ubevægelig Vægt, en uordentlig Blanding
 Af den uenige Sæd til ilde forenede Kræfter.

Ingen Titan udsprede endnu sit Lys over Jorden;
 Ingen Phøbe fornæde end de vorende Horn, og
 Kloden, ved egen Tyngde holdt i Ligevægt, hang ei
 I den rundtomflydende Luft, ei strakte om Jordens
 Evige Rand Amphitrite endnu de omslyngende Arme.
 Der hvor det Tørre var, var Luften tillige og Havets;
 Ikke var Jorden til Bolig beqvem, ei Bølgen til
 Søfart;

Luften manglede Lys, hver Ting sin egen Gestalt end.
 Alt var indviklet i Strid; i samme Legeme kæmped'
 Med det Hede det Kolde; det Vaade stred med det
 Tørre;

Haardt bekrigede Blødt, og tungt det som manglede
 Tyngde.

Gud og en bedre Natur den Tvedragt endte om-
 sider,

Skilte fra Himmelen Landet, fra Landet de bølgen-
 Bande,

Og fra den taagede Luft bortfierned den straalende
 Hvælving.

Disse, løsviklede nu og frie fra den blinde Forvirring,
 Fjerner sig bort, enhver til sit Sted, og stiftede
 Venſkab.

Flux den hvælvede, vægtløse Himmels ildige Kraft sig
 Funklende hæved, og valgte ſin Plads i det øverſte
 Høie;

Nærmest ved den i Lethed og Sted er den flydende
 Luſtſtrøm;

Jorden, ſom tungere trak med ſig det grovere
 Grundſtof,

Tryktes af egen Vægt; den rundtomflydende Vædſke
 fandt den yderſte Plads og bandt det faſtere Jords-
 mon.

Da han nu havde, i hvo han end var blandt Gu-
 derne alle,

Sønderlemmet den formløſe Klump, og Lemmerne
 ordret,

Danned han Kloben førſt, og runded, at ingenſteds
 ulig

Enkelt Deel ſkulde worde det hele, den mægtige Kugle,
 Udgød Sundene ſaa og bød dem for ſtormende Vinde
 Taarne ſig op, og ſlynge ſig rundt om den havbundne
 Strandbred.

Rilder kaldte han frem, Landſøer, uend'lige Sumpe,
 Og omgav med bugtede Bredder de faldende Floder,
 Som i forſkielligt Løb deels tabe ſig, ſlugte af Jorden,
 Deels i Havet ſig gøde, og af den friere Belges
 Slette optagne, ſlaae Strandbredden iſtedet for Engen.
 Ogſaa Markerne ſtrakke han ud, og Dalene ſænkte,

Dækkede Skoven med Løv og bød Steenfielde at
opstaae.

Ligesom tvende Zoner til Høire og tvende til Venstre
Skære Himlen, indfattende rundt det hedere Jord-
strøg,

Saa begrændste den ordnende Gud med selv samme
Antal

Den indsluttede Byrde, og gav den lignende Bælter;
Ubeboeligt af Hede er det, som i Midten sin Plads fik,
Tvende bedækkes af evig Sne; mellem disse han
skienkte

Tvende en mildere Himmel med Frost formælende
Flammen;

Over dem er den bølgende Luft, der saameget som
Vand er

Mindre vægtigt end Jord, i Tyngde overgaaer Jlden.
Ogsaa der han Taage besøel og Skyer at færdes,
Der, for Menneskers Hierter at røre, den rullende
Jorden,

Og med knyttrende Lyn de koldthenstormende Vinde.
Disse ei heller tillod hiin Verdens Skaber at fylde
Luften i Flæng; selv nu de kun med Nøie forhindres,
Nu da enhver fra sin egen Kant dog i Rummet
henformer,

Jorden at sønderlide; saa fiendske ere de Brødre.
Eurus bortveg til Aurora, til Nabathærnes Rige,
Til det persiske Land og de Bierge, hvor Morgenens
fødes.

Bephyr er Hesperus nær og den Kyst, som varmes
i Glandsen

Af den dalende Sol; Kuldbringeren Boreas indtog
Scythien og Nordpolens Vogn; det modsatte Jordstrøg
Bæder med evige Skyer den regnedstyrtende Nuster.
Høit over disse udsplændte han nu den uend'lige

Æthers

Bægtløse Klarhed, rensset og fri fra den jordiske
Værme.

Neppe havde han Alt omgierdet med evige Grændser,
Førend Stjernernes Hær, alt længe skjult under
Massen,

Brød flartfunklende frem og lyste paa Himmelen
Hvælving.

For nu at intet Rum skulde savne levende Væsner,
Herske Stjerner paa Himmelen's Bang og Gudege-
stalter;

Bølgenes Blaa blev til Bolig bestemt for de skin-
nende Fiske,

Jorden fik Dyrenes Slægt og Fuglen den flyvende
Luststrøm.

Men et hellig're Dyr, et frit, høittænkende Væsen,
Manglede end, som kunde med Kraft de andre be-
herske;

Da blev Mennesket til, om af guddommelig Sæd det
Danned den skabende Gud, den bedre Verdens
Guldbringer,

Eller den friske Jord, som nylig sig rev fra den høie
Æther, end glemte et Kiim af den beslægtede Himmel?

Men Jäpetus Søn tog Jord og blandte med Bølgen,
 Skabte Mennesket saa i de styrende Gubers Ges-
 stalt, og
 Medens de øvrige Dyr nedboiede skue mod Jorden,
 Gav han sin Skabning det frie Blik, og bød den
 betragte
 Himmels Hvelving og løfte stolt imod Stjernene
 sit Afsyn.
 Saa blev Jorden, der forhen laae udannet og formløs,
 Nu forvandlet til Menneskers for ubekiendte Ges-
 talter.

Schal demose.

Litteratur.

Romantiske Digte af Nicolai Sæ-
 toft. Første Deel. Kbh. 1815. 276 S. 8.

Med sand Begeistring og en allevegne fremlysende
 reen Rieklighed til Poesien ere disse Digte skrevne,
 og hvilke Mangler man end kan tillægge dem, saa
 fattes de dog hverken Varme eller Phantasie. For
 en begyndende Digter gives der maaskee saa almin-
 delige Domme, som bedre kunne udtrykke det Haab,
 han vakte om sig, at han vilde blive en dygtig Konfner,

og den Glæde han beredte enhver, som elsker Poesien, i hvad Dragt den end hyller sig. Thi uagtet Formen i disse Digte slet ikke kan fortjene at kaldes Fion, og ofte er høist raa og umoden; ja mange Steder endog ere saa ujævne og farveløse, at de kunne lignedes med det Ydre af en ringe, knudret Muslingskal: glemmer dog denne Skal ikke sjelden en ægte Perle.

Grunden til at nærværende Poesie-Samling, ligesaa almindeligen som ufortient, er bleven overseet og glemt kort efter at den kom for Lyset, maa vist ogsaa for en stor Deel søges i den usfuldendte Form, som især fremstikker i de lyriske Digte, der slutte den; og negtes kan det ikke, at vi ere berettigede til i vore Tider at fordre en større Omhu for det tekniske i Poesien og for Sproget, end den, Hr. Sotost har anvendt. Vi skulle nu nærmere betragte enhver af disse Afdelinger for sig.

Emnet til det romantiske Skuespil, Ingeborg og Frithiof, er i Grundtrækkene taget af Slutningen paa Samsøes Fortælling, Frithiof, dog med den væsentlige Forandring, at Halsdan er en ædel Charakter, der ønsker Frithiofs og Ingeborgs Forening, og at Helge, efter en svær indvortes Kamp, hvori det Romantiske fornemmeligen er henlagt, til Slutningen forsones med begge disse og med sig selv. Den hele poetiske Indklædning og Charaktertegnning er Digterens egen, og han har kun laant Skelettet af den tørre Fortælling. En Idee er det dog ikke lyk-

bedes ham at udtrykke i sit Digt, og det er ogsaa af denne Grund, det for en stor Deel mangler dramatisk Sammenhæng. Charaktertegning lagde Digteren ikke an paa, men især paa Situationer og Leilighed til Udbrud af hans lyriske Fylde. Rivalitetsforholdet imellem Ingeborg og Frithiof er udmælet med varm Følelse og romantisk Inderlighed, især i Begyndelsen og i Slutningen. I Scenerne paa Baldurshage komme derimod flere personlige Reflexioner frem, som gjøre en uheldig Virkning. Kong Ring er en vel udført Charakter, og de andre mangle ingenlunde individuelle Træk. Derimod er den Betydning, som skal findes i Helges underlige Begivenheder, temmelig søgt, og, om man saa maa sige, materiel. Den mangler det geistige og underfulde, som den romantiske Mysticisme er opfyldt af, og nærmer sig langt mere til det allegoriske end til det symboliske.

I det enkelte beundrer man ikke sjelden Digterens originale Phantasie. Hans Billeder have alle en vis Diærvhed og philosophisk Vægt, som end mere beviser, at han vilde være heldigere i at bearbejde f. Ex. nordiske Emner, end det rene romantiske. Og just den Disharmonie, som den romantiske Bearbejdelse frembragte, overdøver flere Gange Digtets ægte Grundtone.

For ikke at misforstaaes af Læseren, og især af Digteren, ville vi her gjøre følgende Bemærkning. Konstopdet romantisk, har, som alle andre con-

crete Konstord, en historisk Oprindelse, udsprungen af individuelle Forhold i Historiens Liv. Først efterat disse Forhold for den største Deel vare uddøde, har man søgt at udfinde det almindelige, for alle Tider gieldende, som laae til Grund derfor. Dets Betydning er derved mangfoldigen bleven udvidet, ja saameget, at det, i Modsætning til den saakaldte antike Poesie, hos flere store Konstdommere omfatter al den Poesie, som i den christelige Tid er frembragt. Af Grunde, som her ei er Sted til at udvikle, da vi blot fremsatte en Mening, forstaae vi derimod ved romantisk Poesie, al den Poesie, som fostredes i den romantiske Tidsalder, da Ridderlivet, de store politiske Gieringer, den christelige Religion og Kirkens og Scholastikens Lærdomme udviklede en egen Aand i Historien, der siden fra det virkelige Liv gik over i det erindrings- og anelsesfulde poetiske Liv. Romantiske Digte skrives derfor nu enten som Forsøg i den Aand og Stil, hvori hine digtedes, f. E. Genoveva, der Zauberring, Keiser Octavianus, ligesom vi af Gøthe have antike Digte: eller ogsaa forsaavidt som vor nuværende Tid hviler paa hiin romantiske, og saaledes meer eller mindre maa være beslagtet med den selv i sine enkelte Dele. Men da blive alle Digte i det Væsentlige lige romantiske. Shakspeare og Calderon ere at ansee som den romantiske Poesies Fuldbændere, og de nyere store Digtere, der i Forening med en philosophisk Kritik have atter vakt

Sandsen for den ægte Poesie, maae betragtes som Fædre til en ny Alder i Digtekunsten.

Man vogte sig overalt vel for at sammenblande det Phantasiefulde og Kiærlige, ja selv det Betydningsfulde og Symboliske med det reen romantiske. Et Slægtskab er der imellem al Poesie, som imellem alle Nationer og alle Tider; men Naturen satte mange Skillerum paa Individualitetens Scala, og Kritiken, som philosophisk, igiennem Begreber, opfatter disse, maa følge dens Veiledning. Ere Schiller og Dehlenschläger ikke ægte Digtere? Men ere de romantiske? Den første har endog viist ved et mindre heldigt Forsøg, at han ikke havde fattet den sande romantiske Aand. Den anden, en mere poetisk Natur, giennemskuede vel denne Aand, men han lod sig ikke beherske af den. Aladdin er vel for en stor Deel romantisk, men er Correggio det? er Palnatoke det? — Vi komme tilbage til vor Digter; og troe med Grund at kunne opmuntre ham til Behandlingen af nordiske Emner, i Fald han føler sig kaldet dertil af sin Genius. En Efterligner bliver han neppe. Men denne Indblanding af en romantisk Mysticisme i nordiske Emner er imod Naturen.

Hvad man især maa tilraade Digteren i Anledning af hans lyriske Stykker er en kritisk Øvelse i Phantaseringen, og Studium af fuldendte Mærkeve; thi hans Phantasie er endnu ikke luttret, og de

poetiske Billeder, den giver os, ofte meget forvirrede og formløse. Den er vel brillant, men det er ikke alt Guld som glimrer; den er rig og vægtig, men ofte veier Ertsen mere end Guldet selv. Hvad man tilforn har bebrejdet disse Stykker, at de manglede Følelse, er ikke uden Grund, naar det forstaaes saaledes, at en staalhaard Form, og en kold, stormende Phantasie negtede dem Udgang til Hjertet. Desuden lide mange af dem under den samme Feil, som har berednet Staffeldts Digte den kolde Modtagelse, de faa ufortient nød: *U t y d e l i g h e d*. Staffeldt koncentrerer for ofte sine filosofiske Ideer; Sædvanligst ogsaa meget sine symboliske Billeder. Man analyserer for Exempel Tillegnelsen. Digteren „graver blandt Herthalundens Blomsterklub „mange Favne dybt,“ og „støder med Spaden paa Hyacinter og Roser.“ Disse „omhugne Blomster“ beder han strax efter Læseren at „plante i Hjertets Grund,“ da de „dog kom fra dette.“ Derefter gaaer han over til Billedet af „en Marmorgrotte, som han dybere inde i Jorden bygger,“ og tvipler om „Kobber eller Guld der luer.“ Eiden efter forlades atter disse Billeder ganske, og to Vers handle om Digterens „Harpe.“ I Slutningen fører han os atter ned under Jorden, og taler her om „Guldet bag Blomsterhækkeerne, om et Straalehav af Diamant i Konstens dybe Grav“ og andet mere. Denne Analyse er ikke et fordreende Spilsegteri;

men en ærlig Fremstilling af en virkelig forhaanden
værende, ikke ringe Utydelighed.

Slette ere vist ingen af de lyriske Stykker,
men flere ere ikke gode. Der findes i samme en
uægte Melancholie og en barsk Mysticisme, som ere
ligesaa fremmede for den sande Poesie, som for Dig-
teren selv i hans naturlige Tilstand. De bedste ere
udentvivl Vilhelm Tells Capel, Curtius,
Kong Christians Sværd. Dristig i det mind-
ste maa man kalde Agnes af Benosa. Godt
fortalte ere Svanen og den kongelige Kiste.
Ideen i Digtet, Jesu Opstandelse, er vel
smuk, men Udførelsen sikkert ganske mislykket. Det
er overalt en Bemærkning, som paatrænger sig flere
Steder, at Digteren har seet sine Digte i Aanden
baade renere og klarere, end han paa Papiret den-
gang formaaede at nedskrive dem. Genie mangler
han ingenlunde, men vel maafee grundige Begreber
og faste Forestillinger. Dog, i de tvende hele Aar,
siden denne Samling udkom, er han, som man tør
haabe, i flere Henseender betydeligen udviklet, og
han maa derfor gaae tilbage i Tiden, hvis han
upartisk vil bedømme disse Bemærkninger.

Sproget er paa mange Steder utilgiveligen
ucorrekt eller floddesløst, og Digteren kan være glad
ved at Recensenterne ikke have fundet ham deres Op-
mærksomhed værdig. De kunde have forelagt ham
en lang Liste paa Sprogsynder, hvortil han havde
maattet tie; saavel som til den Bebreidelse, at hans

Versefication ikke selben er forsømt, og liber under
Haardhed og Mangel paa Velklang.

π.

Biergmandsdalen. Fortælling af J. M. Thiele.
Kjøbenhavn 1817. 98 S. 8.

Dette Arbejde af en ung Forfatter, som først har
giort sit Navn bekiendt ved nogle ret indtagende ly-
riske Smaadigte, hører ikke til hine Fortællin-
ger, der blot skildre Charakterer og Begivenheder af
den saakaldte virkelige Verden, eller hvis Gienstand
kan siges at være den, paa en interessant Maade at
idealisere det daglige Liv. Det er, med andre Ord,
ingen Novelle, men et Eventyr, hvis Opfin-
delse tilhører Forfatteren allene. Dog kan det
egentlig ikke regnes til det Slags Eventyr, hvor vi
fra Begyndelsen af mærke, at vi befinde os blandt
de af en poetisk Phantasie fremkaldte Væsener, hvis
Liv og Kræfter vises os som uafhængige af Lovene
for den menneskelige Natur. Det Eventyrlige i
denne Fortælling ane vi fra først af mere, end vi see
det virkelig udtrykt; en vis rolig og naturlig Tæyn-
hed i Fortællingens Gang lader os i nogen Tid være
uvis om det Overnaturliges Indblanding; men ef-
terhaanden træder det mere frem, indtil vi mod
Slutningen finde, at det heelt igiennem har været

tilstede, og endelig see det frembringe Eventyrets
Opløsning.

I en Fortælling af denne Art fordre vi frem-
for Alt en livfuld Virkning paa Phantasien, som
let maa kunne fatte de Billeder af den poetiske Ver-
den, Digteren lader fremtræde, og hvis Virksomhed
han maa vide at underholde ved en fortsat Spæn-
ding. Det Interessante og Underholdende i Even-
tyret beroer fornemmelig derpaa, at vi føle os løs-
ladte af de Baand, som fængsle os indenfor den en-
delige Tilværelses Skranker, og at Digteren, ved at
gennembrude og overskylve disse, aabner os Udgang
til Aandeverdenens uendelige Frihed. Ved denne
fættes vi da ligesom i Besiddelse af Alt hvad vi el-
lers neppe drømme om, hvad stille Ahnelser i det
høieste vise os som fjerne Gienstande for en hemme-
lig Længsel og dyb Kiærlighed; og Alt hvad Siælen
i det jordiske Liv attraaer med uopfyldt Higen, eller
hvad der fylder den med Gysen og Rædsel ved Be-
røringen af det Overnaturliges Grændse — Alt
hvad Haab, Tro og Ahnelse kan klæde i Phantasien
rige, brogede Dragt: det bringer den eventyrlige
Digtning os til Anskuelse som levende og virkende
Skikkelser, hvis Betydning hæves til høiere Klarhed
ved den objective poetiske Skønhed. Men i det
Digteren fører os ind i denne Verden, kan han
dog ikke skille sig fra den menneskelige Naturs For-
bringer; og opfylder han ikke disse, da bliver hans
Digtning enten en phantastisk Drømmevæv uden

sand Idealitet, eller en mat Skyggetegning, hvis Skabninger ikke have tilstrækkeligt Liv for at vække og vedligeholde Læserens Deeltagelse.

Det Eventyrlige er ikke hvad en aandløs og for Phantasieens Verden blind Kritik stundom har villet udgive det for, en vilkaarlige, chaotiske Sammenblanding af unaturlige, betydningsløse Drømmerier; men det er Virkningen af en skabende Indbildningskraft, der stræber i poetiske Villeder at sandfælgiggøre den aandelige Side af den menneskelige Natur, det Evige og Uendelige i Livet, hvorved vi, bundne til en jordisk og endelig Tilværelse, dog staae i Forbund med en høiere Verden, hvis Sammenhæng med hin Tilværelse Phantasien paa sin Maade søger at aabenbare. Deraf følger, at selv i det saakaldte Overnaturlige eller Vidunderlige, hvor et poetisk Genie opfatter og benytter det i eventyrlige Digtninger, bliver det reent Menneskelige tilsyn endog giennem det mest phantastiske Stør; og det romantiske Dæmringsflor, det Vidunderliges stierne-lyse Nat tilhører ikke hverken det Store og Høie i den tænkende Aand, eller det Elskværdige, Milde og Rørende i det folende og elskende Hjerte. Det træder os meget mere nærmere frem for Sjælens Øie, i det vi ligesom see det i en lettere, lysere, mere ætherisk Dragt; og hvad der i en kold, prosaisk Fortælling, der kun gientager os det udportede Livs Tomhed, forekommer os tørt, livløst og uinteressant: det viser et poetisk Eventyr os i en aandelig Aethene. August 1817.

lig forklaret Skikkelse, i et livfuldt og indtagende Skønhedsblyd.

Hermed er det ikke vor Mening, at ville ned-
 sætte Novellen, i Sammenligning med Eventyret.
 Hiin forholder sig til dette, omtrent som Komedien
 til Tragedien; og imellem begge Digtarter gives
 desuden flere Grader, hvori de gjensidigen kunne be-
 røre og gaae over i hinanden. Novellens egentlige
 Bestemmelse er at give os en klar og munter Frem-
 stilling af det daglige Livs interessante Situationer
 og Charakterer; det Romiske kan i den, ligesom i
 Livet, være blandet med det Alvorlige, og en finere
 Verdensklogskab, en klar Forstand maa i den vise
 sig ved Siden af den poetiske Fremstillingsevne og
 et dybere Blik i det menneskelige Hjerte. Men i
 Novellen begiver Digteren sigielden uden for For-
 standens og Følelsens Sphære, og befatter sig ikke
 med at løse Aandeverdenens høiere Gaader, om han
 end ikkeielden gjør det tydeligt nok, hvor hyppigen
 de fremtræde i Livet. Novellen udelukker ikke det
 Romantiske, der meget mere er dens, saavel som
 Romanens besjælende Aand; men den viser os det
 ligesom i en bunden Tilstand, eller som enkelte
 skønne Lyseglimt, som en poetisk Morgenrøde over
 det daglige Livs Horizont; hvorimod Eventyret, der
 tillader Phantasien den mest uhindrede Flugt, hæver
 alle Gienstande fra den sandselige Verden til en
 høiere Sphære, hvor vi ikke spørge efter Forstandens
 Midbagslysning, imedens vi vandre giennem maa-

nelyse Lunde og under den aandelige Himmel, der
 uendelig hvælver sig over os med tallose funklende
 Kys. Der gives, som Novalis og Goethe have viist
 os, et Slags Eventyr, hvor Phantasien ganske afka-
 ster ethvert jordisk Baand, og hvor den stræber at
 leve og nære sig allene af sig selv. Et saadant
 Eventyr, hvor Forholdet imellem det Naturlige og
 Overnaturlige forsvinder, fordi det sidste træder i
 det Førstes Sted, bliver enten et lunefuldt phanta-
 stisk Spil, hvori Indbildningskraften morer sig med
 at prøve sine Kræfter; eller en højere symbolisk Digt-
 ning, hvori Poesien vender tilbage til Mythernes
 Tid, og taler i en dybsindig Billedsskrift. Den ge-
 nialste Brug, hine store Digtere have gjort af Phan-
 tasiens ubegrænsede Frihed, frister ikke let til Ef-
 terligning, og vi kunne her ikke opholde os ved Be-
 tragtningen af dette Slags Eventyr. — Hr. Thieles
 Fortælling er vel beregnet paa, især at virke paa
 Indbildningskraften; men den aabner os ingen heel
 romantisk, vidunderlig Verden, og de idylliske natur-
 lige Scener, der nu og da forekomme, synes at
 være de, som bedst lykkes Digteren.

I sit Anlæg er denne Fortælling eventyrlig; et
 Slags ond og fordærvende Naturaand, en med denne
 Aand nær forbunden Troldevinde, ja endog Gien-
 færdet af et Lam, har Digteren brugt som Redska-
 ber for det Vidunderliges Udvikling; men den over-
 naturlige Verden vil dog ikke blive os ret levende
 under Læsningen; thi den hemmelighedsfulde roman-

tiske Tryllekraft, som i Eventyret maa fængsle os til Aandeverdenen og spænde vor Deeltagelse, selv i det den betager os med en ufrivillig Gysen, har Digteren ikke i tilstrækkelig Grad medgivet sin Fortælling. Det synes os, som han vel har grebet efter det romantiske Underhorn, virkelig ogsaa haaret det i sin Haand; men som han endnu ikke havde Kraft nok til at fremkalde de dybe Toner, der imedens de langtsomt rabe sig i fjerne Kløsters Gienlyd, vække Ahnelsen om et forborgent aandeligt Liv og skjulte Kræfters Virksomhed i Naturen. Naar Digteren vil betiene sig af det Overnaturlige i et Eventyr paa en saadan Maade, at han ikke lader det vise sig for os indhyllet i et gaadefuldt Slør, ikke som et Skygebillede, der spøver i den taagede Baggrund forbi Aandens Syn; men ligesom fordre af Læseren, at denne skal erkende dets levende Tilværelse: maa han forstaae den Kunst, at vække den hos ethvert Menneske slumrende Sands for det skjulte Ubegribelige og Uendelige i den aandelige Verden, som, forskielligen udviklet, frembringer det man kalder Overtro, eller en Tro paa Virkeligheden af det, der har Phantasieens aandelige Mulighed. I ethvert gammelt Eventyr, hvis Stof har været poetisk og phantasierigt nok, for at bringe det i Almuens Hænder og Munde, sayne vi aldrig denne Evne til at bemægtige sig Indbildningskraften og ophæve Tanken paa sandelig Realitet. Der forudsættes, at vi for Diebliffet troe paa det, der berettes os; og hvor vidunderligt det

end kan være, synes det os dog rimeligt eller naturligt, fordi det allene gives Phantasien til Anskuelse og blot fordrer dennes uforstyrrede Virksomhed. Kun saadanne Eventyr, hvori vi ikke faae Leilighed til at reflectere over det, som fortælles, kunne ret levende interessere os; og for at vi ganske skulle glemme Tingenes naturlige Gang og overlade os til Phantasjens Førelse, maa Digteren bortfiærne Alt hvad der standser dennes frie Flugt. Han maa henrive os ved det Livfulde og Interessante, eller ved det romantisk-tryllende i hans Opfindelse og Skildringer, saaledes at vi aldrig i hans Eventyr tænke paa nogen anden Verden, end den poetiske, han der aabenbarer os.

Det Særegne ved den romantiske Poesie ligger vel fornemmelig deri, at den altid lader os ahne noget Uendeligt, noget, som er høiere, end ethvert Billede, hvori den søger at fastholde Ideerne; at den ikke brat affærrer Scenen, hvorpaa de handlende Figurer fremtræde; men lader os beholde Udsigt til en vid og rig Baggrund, hvor Billedet taber sig i den uendelige Synskreds, ligesom naar vi i et stort og prægtigt Landskab tilsidst giennem Abningen i Skov og Klipper sene det blaae Hav, der med uimodstaaelig Kraft trækker Diet til sig, og fører Synet ud i det grændseløse Fierne, hvor Himmel og Jord flyde sammen. Mere eller mindre finde vi dette i ethvert romantisk Eventyr. Det vil ikke holde os fast paa Jorden; men heller ikke rive os

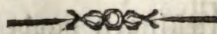
kort fra denne. Ved Phantasiens Hielp bygger den romantiske Digtekunst os en underfuld, dristig hvælvet Bro, paa hvilken vi drage ind i det poetiske Fabelland; og der see vi den samme Natur, vi troe at have forladt, i en harmonisk Forening med det Overnaturlige, som er Digtets uendelige Baggrund. Hvis derimod det Naturlige og det Vidunderlige ere saaledes skarpt affkaarne fra hinanden, at vi see hvert for sig, og begge ikke flyde sammen i uadskillelig Eenhed: da ophæves den poetiske Idealitet; en vis trykkende, materiel Følelse minder os om den sandfelige Verden, og dens Fordringer til Forstanden, og vi finde os ikke længere hjemme i den eventyrlige, hvori Digteren vilde føre os ind. Dette synes tildeels at være Tilfældet med Hr. Thieles Fortælling. Det Overnaturlige i denne har ikke nok gienemtrængt Eventyrets Stof, og viser sig mere som et af Digteren søgt Hielpemiddel for at frembringe en vis Effect, end som noget, der udgjør Fortællingens eget Væsen. Derfor, uagtet det ved adskillige Varsler bebudes, kommer det os temmelig uventet; naar endelig den frygtelige Biergmand selv træder frem i sin skumle Dal og øver sin Trolddom mod den alt for let lokkede Theodor, vide vi endnu ikke ret, hvad vi skulle troe; og den slygge Trolldmand forekommer os som et Spøgelse, der har forvildet sig ind i den legemlige Verden. Dette bliver maaskee endnu klarere, naar man holder den hele Fortælling ved Siden af "Historien om Eivald og

hans ellevé Søner" (S. 66—79), som vel udgjør en Deel af samme, men tillige et for sig selv bestaaende Heelt, hvori det Eventyrlige, om vi saa maae sige, er langt mere naturligt og eiendommeligt eller usøgt, end i den øvrige Fortælling, hvor Digteren ligesom kun har laant det, og hvor vi derfor finde det mere fremmedt og uventet, end i hiint Eventyr, der synes os at være en ret heldig Frembringelse af en reen og fri Phantasie.

Betragte vi de i Biergmandsdalen fremtrædende Charakterer, saa har Ingen af dem nogen betydelig Kraft eller Individualitet, og uden at være uheldigt tegnede, røre de sig ikke liveligt nok for at være poetisk interessante. Theodors og Thereses Personer ere dog, som tilbørligt, dem, vi skienke mest Deeltagelse, og deres idylliske Kiærlighedsforhold, som Ondskab forgieves stræber at sondertrive, er ret heldigen skildret, med adskillige indtagende og rørende Situationer. Lammet, som gaaer igien efter at det er dræbt, og bliver et Redskab til de Elskendes Redning og Forening, forekommer Rec. derimod at være en forfeilet Person; og det synes selv ikke meget oplagt til den kunstige Rolle, det spiller. Dersom Digteren havde ladet det blive et Lam, som andre Lam, og ikke videre brugt det, efterat det var bleven skudt, saa var vel den skulte Betydning, han synes at have lagt i dette Dyr, aldeles bort; men Fortællingen havde neppe tabt derved. Den gamle Wolf er ikke rask og kraftfuld nok for

at være en mandig Jæger, og man seer ingen Grund, hvorfor han ikke for længe siden kunde skilt sig ved den onde Gramberg. I øvrigt faaer man S. 30, hvor han fortæller sin Historie, ikke ret Bessed om, hvorledes han kom i Besiddelse af Jægergaarden. Grambergs Ugudelighed synes vel at være motiveret ved hans Lyst til Guldet; men i det eensomme Skovhuus har han dog lidet Leilighed til at fryde sig ved dette. Overhovedet er han, saavel som Arnold og det hele Jægerliv i Wolfs Huus, kun svagt tegnet. Noget hemmelighedsfuldt og skræksomt synes Forf. at have villet lægge deri; men det levende Udtryk, det Interessante og Charakteristiske fattes.

Foredraget i denne Fortælling har en rolig, ukonstlet Jævnhed, der passer meget vel til en eventyrlig Digtning; Sproget er reent, dannet og uden søgt Pynt eller opskruede Vendinger. Det fattes heller ikke hverken syndig Korthed, eller poetisk Klarhed og Anskuelighed; kun faa ere de Steder, hvor Foredraget gaaer over til at blive noget for vidtloftigt og snaksomt. Man seer, at Forfatteren har umiskjendelige Gaver til den poetiske Fortælling; og Ingen kan, efter at have læst nærværende Eventyr, som er hans første Arbejde af dette Slags, tvivle paa, at de følgende langt mere ville lykkes ham.

Marfagerne til Athenens voxende Magt. Denne Stats Forhold til Lakedæmon efter den anden persiske Krig indtil den peloponnesiske Krigs Udbrud.

Oversat af Thukydides's 1ste B. Cap. 89 — 118, ved
Carl Fred. Molbech, Cand. Theol. og Ad-
junet ved den lærde Skole i Slagelse.

Cap. 89.

Athenienserne kom paa følgende Maade i den Stils-
ling, som gav dem Tilvæxt i Magt og Anseelse.
Efterat Perserne, overvundne af Hællenerne haade
til Søes og til Lands, ¹⁾ havde trukket sig bort fra
Europa, og da de Persere, som paa deres Skibe vare
flygtede til Mykale, havde lidt Nederlag, drog Leo-
tychides, Lakedæmoniernes Konge, som havde anført
Hællenerne ved Mykale, ²⁾ hjem igien med de For-
bundne fra Peloponnesos. Men Athenienserne til-
ligemed de Forbundne fra Jonien og Hellespontos,
der nu vare faldne fra Perserkongen, fortsatte Kris-
gen og beleirede Sestos, som var i Medernes Vold;
hele Vinteren igiennem holdt de Byen belagt og
Athene. September 1817.

indtog den, efterat Barbarerne havde forladt den; derpaa seilede de bort fra Hellespontos, hver *) til sin By. Saa snart Barbarerne vare dragne bort af deres Land, afhentede samtlige Atheniensere Børn, Qvinder og det tilovers blevene Boffab fra de Steder, hvor de havde bragt dem i Sikkerhed, og lavede sig til at opbygge Staden og Murene paa Ny. Thi af Murens Omkreds stod kun korte Stykker; af Husene vare de fleste faldne sammen; kun faa stode endnu, hvori de Fornemste af Perserne havde taget Bolig.

Cap. 90.

Da Lakædæmonierne mærkede Atheniensernes Hensigt, sendte de Gesandter til Athenen, deels fordi de selv helst saae, at hverken de, eller Andre nogenfinde havde en befæstet By, deels endnu mere, fordi de opmuntredes hertil af deres Forbundne, der frygtede baade for Atheniensernes talrige Flaade, som de først nylig vare komne i Besiddelse af, og for det diærvæ Mod, de havde udviist i Perserkrigen. De forlangte altsaa: at de ikke skulde opbygge Murene, men meget mere i Forening med dem nedrive alle Mure udenfor Peloponnesos, der endnu stode. Deres egentlige Hensigt og deres mistænkelige Sindelag mod Athenienserne lagde de ikke for Dagen, men

*) Hver. Det danske Sprog savner dog her og paa lignende Steder det græske Pronomens Pluralis ἑκαστοι.

angave som Skingrund: at hvis Barbarerne igien skulde angribe Grækenland, da skulde de ikke have nogen befæstet Plads, hvorfra de kunde gjøre Udfald, ligesom de i den nylig endte Krig havde gjort fra Theben; Peloponnesos, sagde de, var for alle Hellenere et Tilflugtssted og en tilstrækkelig Forskandsning.

Efter Themistokles's Raad affendte Athenienserne strax de Lakedæmoniere, som havde sagt dette, med det Svar: at de vilde sende Gesandter til dem angaaende disse Forslag. Themistokles raadede endvidere, at de, saasnart muligt, skulde sende ham til Lakedæmon; de andre Gesandter derimod, som udvalgtes foruden ham, skulde de ikke strax bortsende, men tøve saalænge, indtil de havde opført Muren til saa tilstrækkelig en Høide, at de derfra, i yderste Nødsfald, kunde afslaae fiendtligt Angreb; i Byen selv skulde alle Mand, uden Forstiel, baade Borgerne selv, og Koner og Børn hielpe til at opbygge Murene; de skulde ikke spare nogen, enten privat eller offentlig Bygning, hvoraf nogen Nytte kunde høstes til Bærfæts Fuldendelse, men nedrive Alt. Da han saaledes havde underviist dem og tilføiet, at han selv i Sparta vilde bringe det øvrige Fornødne i Stand, drog han bort. Da han var kommen til Lakedæmon, gik han ikke til Øvrighedspersonerne, men trak Sagen i Langdrag og gav nogle Paaskud; og naar nogen af dem, som beklædte Øvrighedsposter, spurgte ham, hvorfor han ikke henvendte sig til

Regieringen, sagde han: at han ventede paa sine Medgesandter; de vare formedelst en eller anden Besskæftigelse blevene tilbage; han haabede dog, at de snart skulde komme, ja han undredes endog over, at de endnu ikke vare komne.

Cap. 91.

Da Lakædæmonierne hørte dette, troede de rigtig nok Themistokles formedelst det Bønskab, de havde for ham; men da Andre kom til *) og angave som tilforladeligt: at Muren opførtes, og at den allerede fik Høide, kunde de ikke andet end fæste Lid dertil. Da han **) nu erfarede dette, bad han dem: at de heller end at lade sig beføre af Rygter, vilde sende nogle ærlige Mænd af deres Midte derhen, som troværdigen kunde forkynde, hvad de fik at see. De affendte da saadanne; og Themistokles skrev desangaaende hemmeligen til Athenienserne og forlangte, at de saa lønligt som muligt skulde holde dem tilbage og ikke lade dem fare, førend han selv tilligemed hans Landsmænd vare komne tilbage; (thi nu vare ogsaa hans Medgesandter, Abrotychos, en Søn af Lysikles, og Aristides, en Søn af Lysimachos, komne til ham med det Budskab, at Muren havde tilstrækkelig Høide.) Han frygtede nemlig for, at Lakædæmonierne, naar de fik Lys i Sagen, ikke mere skulde lade dem slippe bort. Atheniens-

*) Da andre kom til. Næmeligvis Sparta's Bundsforvandre.

**) Han 2: Themistokles.

ferne holdt altsaa Gesandterne tilbage, ligesom han havde skrevet; og da Themistokles kom for de lakedæmoniske Dyrighedspersoner, sagde han dem reent ud: at deres By nu var befæstet med en Muur, saa at den var tilstrækkelig til at beskytte Indbyggerne; men dersom Lakedæmonierne eller deres Forbundne vilde sende Gesandter til dem, da maatte de i Fremtiden henvende sig til dem, som til Folk, der skionnede hvad der tiende til deres eget Lary, saavel som til det almindelige Bedste. Thi da det syntes dem bedst at forlade Byen og begive sig ombord paa Skibene, havde de uden Andres Raad baade fattet denne Beslutning og vovet at udføre den, og i Alt, hvad man i Forening med dem havde beraadslaet, havde de lagt for Dagen, at de ikke stode tilbage for nogen i Indsigt; det syntes dem derfor ogsaa nu at være bedre, at deres Stad havde en Muur, og at dette vilde være gavnligere saavel for Borgerne i Særdeleshed, som for alle de Forbundne; thi det var ikke muligt, at man uden at have lige Forsvarsanstalter kunde fatte en samstemmende Beslutning i de offentlige Anliggender; enten maatte altsaa alle de Forbundne uden Undtagelse have ubefæstede Stæder, eller man maatte ansee Atheniensernes Udfærd for at være rigtig.

Cap. 92.

Da Lakedæmonierne hørte dette, yttrede de vel ingen aabenbar Brede mod Athenienserne; (thi de havde jo ikke sendt Gesandter til deres Stat for

at lægge dem nogen Hindring i Veien, men kun, som man kan tænke *), i den Hensigt at ville give dem et godt Raad, og de vare just da venstabeligt findede imod dem formedelst det Mod, de havde udstyrt i Krigen mod Perserne) imidlertid, da de gik glip af deres Ønske, følte de dog en hemmelig Forskyldelse. Gesandterne fra begge Sider droge nu hjem uden Paaanke.

Cap. 93.

Paa denne Maade befæstede Athenienserne i kort Tid deres By med en Muur. Ogsaa endnu den Dag i Dag viser Bygningsmaaden, at den er opført i stor Hast. Thi Grundvolden er lagt af alle slags Stene, og sammesteds ere disse ikke engang bearbejdede, men saadanne, som de just kom enhver for Haanden. Mange Støtter og tilhugne Stene ere ogsaa tagne dertil af Gravminder. Thi Ringmuren har til alle Sider faaet en videre Omkreds, end Staden selv tilforn havde; derfor toge de i denne Skynding Alt, uden Forskiel, hvad de kunde faae fat paa. Themistokles overtalte ogsaa sine Landsmænd til at opbygge de øvrige Dele af Piræus; ³⁾ (Begynnelsen var skeet tilforn, da han forestod det aarlige Archontembede hos Athenienserne) efterdi han baade anstaae Pladsen, der havde tre naturlige Havne for beqvem, og tillige meente, at de, som havde faaet

*) som man kan tænke. Det græske δῆλον i ironisk Betydning.

Erfarenhed i Søværnet, vilde tiltage betydeligt i Magt paa Havet. *) Han var nemlig den første, som vovede at sige, at man burde søge at sætte sig i Besiddelse af Herredømmet over Havet, og strax gjorde han Foranstaltninger hertil. Ogsaa efter hans Raad byggede de Muren omkring Piræus, af den Tykkelse, som den endnu sees at have. Tvende Bogne, som kunde møde hverandre, tilførte Stenene. Indvendig var hverken Cæment eller Leer; men store og pinketret tilhugne Stene vare lagte oven paa hinanden, og udvendigen vare de sammenbundne med Jern og Bly. Høiden blev i det mindste halv saa stor, som Themistokles havde i Sinde; thi han vilde, at Muren skulde have tilstrækkelig Høide og Tykkelse, for at tilbagedrive Fiendernes Angreb. Et lidet Antal Mennesker og af dem, som vare mest udgytge til Krigstjeneste, meente han, vilde da være nok til Besætning, de øvrige skulde gaae ombord paa Skibene. Paa Søværnet henvendte han sin største Opmærksomhed fordi, som jeg mener, han indsaae, at Perserkongens Hær lettere kunde gjøre et Angreb til Vands end til Lands; Piræus troede han nyttigere for Athenienserne end den Deel af Byen, som ligger høiere oppe, og ofte raadede han Athenienserne, at hvis de nogensinde skulde overvældes fra Landsiden,

*) Vilde tiltage betydeligt i Magt paa Havet. Ved δύναμιν forstaaer jeg her med Schol. δύναμιν θαλασσίαν.

fulde de drage ned til Piræus, og med Skibene sætte sig imod alle Fiender. Saaledes blev da strax efter Persernes Bortgang Atheniensernes Stad befæstet ved Mure, og andre Foranstaltninger gjorde til det offentlige Forsvar.

Cap. 94.

Nu blev Lakedæmonieren Pausanias, Kleombrotos's Søn, udsendt fra Peloponnesos som Grækernes Anfører med tyve Skibe. Med ham seilede Athenienserne paa tredive Skibe og en Mængde af de andre Forbundne; de gjorde et Søkrigstog mod Kypros, og underkastede sig den største Deel af Den. Derpaa drog de til Byzantion, som Perserne havde i Besiddelse, og tvang den ved Beleiring til Overgivelse.

Cap. 95.

Men da Pausanias under denne sin Anførsel opførte sig despotisk, bleve saavel de andre Hellenere, som fornemmelig Jonerne fortrydelige, ligesom og alle de, der nylig vare befriede fra Perserkongens Nag. De henvendte dem da til Athenienserne og bade disse, at de for Slægtskabs Skyld vilde være deres Anførere og ikke tillade Pausanias at begaae nogen Voldsomhed. Athenienserne modtog gierne disse Forslag, og lode det være sig magtpaaliggende, ikke at lade dem i Stikken; i øvrigt gjorde de saadanne Indretninger, som de ansaae for at være dem tjenligst.

Smidtlertid lode Lakedæmonierne Pausanias kalde hjem, for at kræve ham til Regnskab for hvad de havde hørt om ham. Han var nemlig af de did ankomne Hellenere anklaget for megen Uretfærdighed, og hans Udfærd syntes mere at ligne en Despots, end en Hærførers. Nu traf det sig just, at paa samme Tid, som han kaldtes hjem, traadte ogsaa de Forbundne af Had til ham over til Athenienserne, undtagen Tropperne fra Peloponnesos. Da han var kommen til Lakedæmon, blev han vel anklaget for private Forurettelser mod En og Anden, men i Henseende til de vigtigste Punkter [som angik hans offentlige Handlemaade] *) blev han frikendt for Brøde. Fornemmelig bekyldtes han for at have været i Ledtog med Perserne, og denne Forbrydelse syntes at ligge ganske aabenbar for Dagen, hvorfor ogsaa Lakedæmonierne ikke mere udsendte ham som Anfører, men Dorkis, og nogle andre tillige med ham, med en liden Krigshær, hvilke de Forbundne dog ikke betroede Overansførselen. Da de mærkede dette, droge de bort **), og siden den Tid udsendte Lakedæ-

*) Som angik hans offentlige Handlemaade. Disse Ord staae ikke hos Thukydides; men jeg har tilføjet dem som Forklaring af τὰ μέγιστα ester Schol. τὰ κοῖνα ὁ ἐστὶ δημοσία, og som Modsatning af τῶν ἰδίῳ πρὸς τινὰ ἀδικημάτων.

**) Nemlig til Lakedæmon.

dæmonierne ingen Anden, af Frygt for, at de som droge i Krig skulde forværes til Skade for deres Medborgere *); (hvilket de havde seet paa Pausanias.) Desuden ønskede de at befries fra Perserkrigen, og meente, at Athenienserne baade vare dygtige til at anføre, og at de for nærværende Tid vare deres Venner.

Cap. 96.

Da Athenienserne paa denne Maade, med de Forbundnes frivillige Samtykke, formedelst det Had, de bare til Pausanias, havde faaet Overansværselen, bestemte de, af hvilke Stæder, der skulde ydes Penge, og af hvilke der skulde udredes Skibe til Krigen mod Barbarerne. De anførte som Paaskud, at de vilde hævne sig for hvad de havde lidt, ved at ødelægge Perserkongens Land med Ild og Sværd. Dengang blev først hos Athenienserne nedsat en Dyrighed, under Navn af Hellenotamiai, (Ἑλληνοταμίαι) der modtog de skatpligtige Stæders Pengeafgift, som kaldtes Phoros. ⁴⁾ Den første forordnede Afgift beløb sig til 460 Talenter. ⁵⁾ Paa Delos var

*) „Til Skade for deres Medborgere.“

Saaledes har jeg oversat for at forebygge den Misforstaaelse, som kunde finde Sted, naar jeg oversatte σφίσιν ordret: for dem; ved σφίσιν forstaaes nemlig ikke her τοῖς περὶ τὸν Δόρκιν, men τοῖς Λακεδαιμονίοις.

deres Skatkammer og Sammenkomster *) stete i Tempelet.

Cap. 97.

Athenienserne, som først havde Overansværelsen over de Forbundne, der levede efter egne Love og raad slog i fælles Sammenkomster, have baade i Krig og i Statsforretningers Forvaltning udført følgende store Bedrifter imellem denne Krig og den persiske Krig, hvilke de have ladet see saavel mod Barbarerne, som mod deres urodstiftende Medforbundne og mod Peloponnesierne, der bestandigen i enhver Krig kom i Kast med dem. Disse Bedrifter har jeg optegnet, og har saaledes gjort en Afvigelse fra mit egentlige Emne, fordi dette Sted er forbigaaet af dem, som have skrevet før mig; thi de have enten beskrevet de græske Begivenheder før den persiske Krig eller den persiske Krig selv; og Hellasnikos, som virkelig i sin attiske Historie har berørt disse Begivenheder **), omtaler dem kun korteligen og ikke nøiagtigen efter Tiderne. Dette viser tillige, hvorledes Atheniensernes Herredømme opstod.

Cap. 98.

Først indtog de ved Beleiring Staden Eion ⁶⁾ ved Strymon, som Perserne havde inde, og gjorde

*) Sammenkomster. Nemlig de contribuerende Staters.

**) Hine Begivenheder. τῶν i Texten maa henføres til τοιαύτα ἐπ' ἡλθον i det Forrige 3: Atheniensernes Bedrifter.

Indbyggerne til Slaver, under Anførsel af Kimon, Miltiades's Søn. Derefter undertvang de Skyros, en Ø i det ægæiske Hav, som Doloperne beboede, ⁷⁾ gjorde Indbyggerne til Slaver og befolkede den med atheniensiske Colonister. De kom ogsaa i Krig med Karystierne, ⁸⁾ hvori dog de andre Euboeer ikke toge Deel; endelig gjorde de Forbund med dem efter indgaaet Fordrag. Derpaa bekrigede Athenienserne de frasalbne Naxier og tvang dem ved Beleiring. Dette var den første Forbundsstat, som tvertimod vedtagen Skif blev bragt i Trældom; siden skete ogsaa dette med de andre, ligesom det traf enhver.

Cap. 99.

Blandt andre Grunde til de Forbundnes Frasalb vare disse de fornemste: deels at man ikke vilde udrede alle paabudne Afgifter og Skibe, deels at een og anden vægrede sig ved at gjøre Krigstieneste. Thi Athenienserne vare strenge i at inddrive Skatter og de vare besværlige derved, at de brugte Tvang imod Folk, der hverken vare vante til eller skjøttede om haarde Anstrengelser. Ogsaa i andre Henseender var man ikke mere saa tilfreds med Athenienserne's Herredømme som tilforn; de toge ikke lige Deel i Krigstienestens Byrder, og det var dem en let Sag at bringe de Frasalbne til Lydighed, hvori dog de Forbundne selv havde Skyld. Thi formedelst denne Vægring for Krigstieneste, havde de fleste af dem, for ikke at være borte fra Hjemmet, paalagt sig selv at betale en til deres Krigsbidrag svarende

Pengesum istedet for Skibe. Saaledes voxede Athenienserne Somagt paa hines egen frivillige Beskostning, og naar de da faldt fra, vare de baade selv uforberedte og savnede de nødvendige Ting til Krigens Førelse.

Cap. 100.

Derefter foresaldt Athenienserne og de Forbundnes Land- og Søslag med Perserne ved Floden Eurymedon i Pamphylien; og i begge disse Slag seirede Athenienserne paa den samme Dag, under Anførsel af Kimon, Miltiades's Søn; de erobrede Phoeniciernes treradaarede Skibe og ødelagde dem alle, henved to hundrede. Senere i Tiden hændte det, at Thasierne faldt fra dem, med hvilke de vare blevne uens angaaende de Handelspladser og Biergværker, som hine besadde i det lige overfor liggende Thracien. Athenienserne seilede mod Thasos, beholdt Overhaand i et Søslag og gjorde Landgang. Da de mod samme Tid havde sendt ti tusinde Colonister, saavel af deres egne Landsmænd som af de Forbundne til Strymon, for at behygge de dengang saakaldte ni Veie, nu Amphipolis, *) bemægtigede de sig selv de ni Veie, som Edonerne ¹⁰⁾ besadde; men da de vare rykkede frem til midt ind i Thracien, bleve de aldeles flagne ved det edoniske Drabestos af samtlige Thracier *), som anede fiendtlig Hensigt i Behygelsen af Egnen: de ni Veie.

*) Det unaturlige, som Heilmann finder i den almindelige Læsemaade *ἐποικιστῶν* kan jeg ikke indsee.

Cap. 101.

Thasierne, som bleve overvundne i adskillige Elag og beleirede, kaldte Lakedæmonierne til Hielp og anmodede disse om at staae dem bi ved at falde ind i Attika; de gave deres Løfte hertil, uden at Athenienserne fik det at vide, vilde ogsaa opfylde det, men bleve forhindrede ved et opkommen Jord-
skælvs; ved hvilken Leilighed ogsaa Heloterne og af de omkringboende Thuriaterne ¹¹) og Aitheenserne ¹²) gjorde Oprør imod dem og besatte Ithome. De fleste af Heloterne vare Efterkommere af de gamle Messeniere, som da vare bragte i Trældom, hvorfor de ogsaa alle kaldtes Messeniere. Saaledes kom da Lakedæmonierne i Krig med dem, som vare indsluttede i Ithome. Da Thasierne paa tredie Aar havde været beleirede, kom de overeens med Athenienserne om, at de skulde nedrive Muren og overgive Skibene, og at de skulde lade sig paalægge visse Penge-
Afgifter, som de deels strax skulde betale, deels for Fremtiden.

Cap. 102.

Da Lakedæmoniernes Krig med Indbyggerne i Ithome gik i Langdrag, kaldte de saavel andre Forbundne, som ogsaa Athenienserne, til Hielp. Disse kom, under Kimons Anførsel, med en ikke liden Hær. De havde fornemmelig kaldt dem til Hielp, fordi de havde Drd for at være dygtige til at bestorme Mure; thi da Beleiringen blev langvarig, viste det sig tydeligen, at Lakedæma-

nierne endnu savnede denne Konst. De skulde ellers have indtaget Pladsen med Storm. Det var i Anledning af dette Feldttog, at der første Gang opkom aabenbare Uenighed imellem Lakedæmonierne og Athenienserne. Thi da Staden ikke indtoges med Storm, og Lakedæmonierne frygtede Athenienserne's Forrovenshed og Oprørsaad, (hvilke de desuden betragtede som Folk af en fremmed Stamme,) sendte de dem allene af alle de Forbundne hjem; saameget mere, som de befrygtede, at Athenienserne under et længere Ophold skulde lade sig overtale af dem i Ithome til at stifte nye Uroligheder. Dog gavede de ikke deres Mistanke tilkiende, men sagde, at de nu ikke behøvede dem mere. Athenienserne indsaae nok, at det ikke var i den bedste Mening man lod dem drage bort, men formedelst en eller anden opstaaet Mistanke; de tog det meget ilde op, og meente ikke at have forskyldt dette af Lakedæmonierne; saasnart de derfor vare komne tilbage, ophævede de strax det Krigsforbund, som var oprettet med dem imod Perserne, og indgik Forbund med hines Fiender, Argiverne. Begge disse Folk *) sluttede tillige et Forbund med Thessalierne under samme edelige Betingelser.

Cap. 103.

Da Besætningen i Ithome, nu paa tiende Aar beleiret, ikke kunde gjøre længere Modstand, sluttede de et Fordrag med Lakedæmonierne, under den Be-

*) Begge disse Folk s: Athenienserne og Argiverne.

tingelse: at de, efter indgaaet Vaabensstilstand, skulde drage ud af Peloponnesos og aldrig betræde dette Land, men hvis nogen blev fangen, skulde han være dens Slave, som greb ham. Allerede før den Tid havde Lakedæmonierne ogsaa faaet et pythisk Drakels-Udsagn, som bød: „at man skulde lade den fare med Fred, der ydmygeligen bønfaaldt den ithometiske Zeus.“ *) De rykkede nu ud baade med Børn og med Qvinder. Af Had til Lakedæmonierne, hvormed det allerede nu var kommen saa vidt, modtog Athenienserne dem og lod dem nedsætte sig i Naupaktos, ¹³) som de just nyligen havde erobret fra de Dyliske Lokrer. Nu faldt ogsaa Megarenserne fra Lakedæmonierne og traadte i Forbund med Athenienserne, fordi de i Anledning af en Grændse-Strid bekrigedes af Korinthierne. Athenienserne besatte Megara og Pegai ¹⁴), opførte Megarensernes lange Mure fra Staden indtil Nisæa, ¹⁵) og lagde en Besættning derind af deres egne Landsmænd. Fra denne Tid fornemmelig begyndte Korinthiernes heftige Had til Athenienserne at opstaae.

Cap. 104.

Inaros, Psammetich's Søn, en Libyer, Konge over de til Egypten grændsende Libyer, brød op med en Hær fra Marcia, ¹⁶) en By, som ligger ovenfor Pharos, og forlevede den største Deel af Egypten til Trafsald fra Kong Artaxerxes; og da han var

*) Zeus *ιθώμετος*, de Bønfaaldendes Beskytter.

bleven de Trafalbnæs Beherfker, kaldte han Athenienferne til fig. Disse, som just havde giort et Krigstog mod Kypros med to hundrede, saavel af deres egne, som af de Forbundnæs Skibe, forlode Kypros og kom. De seilede fra Havet opad Nilen, gjorde sig til Herrer over Floden og de tvende Dele af Memphis, og angrebe den tredie Deel, som kaldes den hvide Muur. Der vare de flygtede Perser og Meder og de Egypter, som ikke havde taget Deel i Trafalbet.

Cap. 105.

Da Athenienferne havde giort Landgang ved Haliai, ¹⁷⁾ kom de i en Træfning med Korinthierne og Epidaurierne, ¹⁸⁾ hvori Korinthierne seirede. Siden leverede Athenienferne Peloponnesiernæs Flaade et Søslag ved Nekryphaleia, ¹⁹⁾ og Athenienferne seirede. Derefter, da Krig var opkommen mellem Athenienferne og Aigineterne, blev en stor Søtræfning holdt ved Aigina mellem Athenienferne og Aigineterne, hvori begge Parters Forbundne vare tilstede. Athenienferne seirede, og da de havde erobret halvfierdsindstyve af deres Skibe, ginge de i Land, og beleirede Byen under Anførsel af Leokrates, en Søn af Stroibos. Da Peloponnesierne derpaa vilde hielpe Aigineterne, førte de trehundrede Tungtbevæbnede, der tilforn havde været Korinthiernæs og Epidauriernæs Hjelpetropper, over til Aigina, og indtog Forbierget Geraneia. ²⁰⁾ Korinthierne droge nu med deres Forbundne ned til Megaris, menende, at det vilde være umuligt for Athene. September 1817.

Athenienferne at undsætte Megarenferne, da en stor Deel af Krigshæren var fraværende, deels ved Nigina, deels i Egypten; men vilde de end ile dem til Hielp, da maatte de selv trække sig tilbage fra Nigina. Athenienferne brød dog ikke op med Hæren ved Nigina; men af de i Staden Tilbageblevne begave baade de Ældste og Yngste sig, under Myronides's Anførsel, til Megara. Efter et Slag med Korinthierne, hvori Fordelene helbede til begge Sider, skiltes de fra hinanden, og begge Folk tilskreve sig selv Seiren. Efter Korinthiernes Bortgang, opreiste Athenienferne (thi disse havde dog beholdt Overhaand) et Seierstegn. Men Korinthierne, som bleve dadlede for Feighed af de Ældre i Staden, rustede sig omtrent 12 Dage derefter, droge til Balapladsen, og opreiste ligeledes paa deres Side et Seierstegn, ligesom om de havde seiret. Athenienferne derimod gjorde et Udfald fra Megara *), sloge dem ihjel, som opreiste Seierstegnet, leverede de øvrige et Slag og overvandt dem.

Cap. 106.

De Overvundne trak sig tilbage, og en ikke liden Deel af samme, som hidfigen eftersattes og forseilede den rette Wei, kastede sig ind paa en Privatmands Ager, der just havde en stor Grøft, som trindt om indstuttede dem, og der var ingen Ud-

*) Giorde et Udfald fra. Jeg har fulgt Læsemaaden: ἐμβουδύσαντες.

gang. Da Athenienserne erfarede dette, indspærrede de dem fortil ved de Tungtbevæbnede, stillede de Letbevæbnede rundt omkring, og stenede alle dem, som vare komne ind, tilbøde. Korinthierne lede her et stort Nederlag. Den øvrige Hærskot trak sig tilbage til Hjemmet.

Cap. 107.

Paa disse Tider begyndte Athenienserne ogsaa at opbygge de lange Mure til Havet, den ene til Phaleros, den anden til Piræus. Da Phocenserne havde gjort et Krigstog imod Dorerne,²¹) fra hvis Land Lakedæmonierne nedstammede, og mod Boion, Rytion og Erinion, og indtaget een af disse Steder, ilede Lakedæmonierne Dorerne til Hielp med femten hundrede Tungtbevæbnede af deres egne og ti tusinde af de Forbundnes Tropper, under Anførsel af Kleombrotos's Søn Nikomedes, som beklædede denne Post istedetfor den endnu umyndige Konge Pleistoanax, Pausanias's Søn. Da de havde tvunget Phocenserne til at overgive Staden under visse aftalte Betingelser, droge de bort igien. Dersom de nu til Søes vilde sætte over den krisfæisse Havbugt,²²) da vilde Athenienserne, som vare seilede omkring med deres Flaade, forbyde dem det, og det syntes dem ikke sikkert at gaae over Geraneia, da Athenienserne havde besat Megara og Pegai; thi foruden at Geraneia er vanskeligt at befare, bevogtedes det ogsaa bestandigen af Athenienserne; de mærkede desuden allerede dengang, at disse ogsaa vilde forbyde dem

denne Wei; det tykkedes dem derfor bedst at forblive og at overlægge, hvorledes de paa den tryggeste Maade skulde komme igiennem. Der vare vel tildeels ogsaa nogle af Athenienserne, som hemmeligen lokkede dem did, haabende, at de skulde affaase den demokratiske Forfatning, og forhindre de lange Mures Opbyggelse. Men Athenienserne rykkede imod dem med deres hele Styrke tilligemed tusinde Argivere og de andre Medforbundne, saa mange som kunde komme dem til Hielp. Athenienserne gjorde dette Krigstog mod dem fordi de meente, at de vare tvivlsraadige hvor de skulde slippe igiennem; man havde vel ogsaa nogen Mistanke om deres Hensigt at opheve Demokratiet. Ifølge Forbunds-Vilkaarene stødte ogsaa nogle thessaliske Ryttere til Athenienserne, men disse gik under Kampen over til Lacedæmonierne.

Cap. 108.

Et Slag, som blev holdt ved Tanagra i Boeotien, ²³⁾ seirede Lacedæmonierne og de Forbundne, og der fælte paa begge Sider et stort Blodbad. Lacedæmonierne trængte ind i Megaris, fældede nogle Træer og drog derpaa hjem igien over Geraneia og Isthmos. Den to og tredsiendstyvende Dag efter Slaget gjorde Athenienserne et Felttog mod Bæotierne, under Myronides's Anførsel; i en Træfning ved Dinophyta seirede de over Bæotierne og bemægtigede sig Landet Boeotien og Phokis; de nedrev Tanagraernes Muur og toge af de opuntiske Lokrer hundrede af de rigeste Mænd med sig som Gids-

Ver; de bragte nu ogsaa deres lange Mure i Stand. Derpaa overgave ogsaa Aigineterne sig til Athenienserne under de foreskrevne Betingelser: at de skulde nedrive deres Mure, udlevere deres Skibe og lade sig paalægge en Skat for den følgende Tid. Anførte af Tolmidas, en Søn af Tolmaios, seilede Athenienserne ogsaa omkring Peloponnesos, opbrændte Lakædæmoniernes Skibsværfter, indtog Chalkis, Korinthiernes By, ²⁴) og overvandt efter en Landgang Sikyonerne i et Slag.

Cap. 109.

Athenienserne og deres Forbundne forbleve endnu i Ægypten, og førte Krige under mangehaande Skikkelser. Thi først bemægtigede Athenienserne sig Ægypten; derpaa sendte Kongen Megabazos, en Perser, til Lakædæmon med Penge, for at han, naar Peloponnesierne vare overtalte til at falde ind i Attika, kunde bringe Athenienserne til at trække sig ud af Ægypten. Men da det ikke lykkedes ham, og Pengene uden Nytte tilfattedes, gik han tilbage til Asien igien med de øvrige Penge. Derefter sendte Kongen en Perser Megabazos, en Søn af Zopyros, med en stor Hær til Ægypten. Da han over Land var kommen didhen, overvandt han Ægypterne og deres Forbundne i et Slag, uddrev Hællenerne af Memphis og indesluttede dem tilsidst paa Den Prosopitis. I eet Aar og sex Maaneder beleirede han dem der, indtil han, ved at udtørre Graven og lede Vandet andensteds hen, satte Atheniernes

Skibe paa det Tørre og gjorde den største Deel af Den til fast Land; nu satte han over og indtog Den i en Landtræfning.

Cap. II. O.

Saaledes forðærvedes Hællænerne Sager, da de havde ført Krigen i sex Aar. Kun Faa af Mange reddede sig giennem Libyen til Kyrene,²⁵⁾ men de fleste omkom. Ægypten kom nu igien under Perserkongen, undtagen Amyrtaios, som var Konge i Sump-egnene; thi ham kunde de ikke faae i deres Bold, deels formedelst de store Moradser, deels ogsaa fordi Sumpbeboerne ere de stridbareste af Ægypterne. Men Inaros, Ægypternes Konge, som var Ophavsmand til alle Urolighederne i Ægypten, blev fangen ved Forræderi og korsfæstet. Halvtredssindstyve træ-radaarede Skibe, saavel af Atheniensernes som af de øvrige Forbundnes, vare imidlertid seilede som Afsløsnings-Flaade til Ægypten, og aldeles uvidende om hvad der var forefaldet, havde de gjort Landgang ved Nilens mædesiffte Forbjerg.²⁶⁾ Her overfaldt Fod-folkene dem fra Landsiden og den phoeniciffte Flaade fra Søiden, og ødelagde de fleste af Skibene; et ringere Antal reddede sig tilbage ved Flugt. Saaledes endtes Atheniensernes og deres Forbundnes store Krigstog mod Ægypten.

Cap. III.

Den fra Theffalien landflygtige Drestes, en Søn af Echekratides, Theffaliernes Konge, overtalte Athenierne til at føre ham tilbage til sit Fædreneland.

Athenienserne gjorde da i Forening med Boeotierne og Phocenserne, deres Forbundne, et Krigstog mod Pharsalos i Thessalien. ²⁷⁾ De bemægtigede sig Landet, forsaavidt det var dem muligt, uden at rykke for langt frem fra deres Leir, (thi derfra hindredes de af de thessaliske Ryttere) ²⁸⁾ men Byen indtog de ikke. De forseilede ogsaa ganske Hensigten af dette Tog, og med uforrettet Sag maatte de vende tilbage med Drestes. Ikke længe derefter gik tusinde Atheniensere ombord paa de Skibe, som laae ved Pegai, (thi Pegai besadde de selv) og seilede derfra, anført af Perikles, en Søn af Kantippos mod Sikyon. Efter en Landgang overvandt de Sikyonerne, som havde indladt sig i Slag med dem. Nu toge de strax Achaierne med sig, seilede over til den modsatte Kyst*), og gjorde et Feldttog mod Deniadæ, en Stad i Akarnanien; de beleirede den forgieves og droge hjem igien.

Cap. 112.

Da tre Aar derefter vare forløbne, blev en femaarig Vaabenstilstand sluttet mellem Peloponnesierne og Athenienserne. Athenienserne holdt nu inde med den helleniske Krig, men gjorde under Kimons Anførsel et Tog mod Kypros med to hundrede af deres egne og af de Forbundnes Skibe. Af disse seilede tredsindstyve Skibe til Egypten efter en

*) Seilede over til den modsatte Kyst. Næmlig fra Achaia til Akarnanien over den korinthiske Havbugt.

Indbydelse af Amyrtaios, som var Konge i Cyp-
 egnene; de øvrige beleirede Rition.²⁹⁾ Men da Rimon
 var død og en Hungersnød var opkommen, trak de
 sig bort fra Rition, og da de vare seilede op over
 Salamis paa Kypros, leverede de Phoenicerne, Ky-
 prierne og Kilikerne baade en Sottræfning og en
 Landtræfning. I begge disse Slag seirede de, og
 vendte derpaa hjem tilligemed den fra Egypten til-
 bagekomne Deel af Flaaden. Derefter begyndte La-
 fedæmonierne den saakaldte hellige Krig, hvori de
 bemægtigede sig Templet i Delphi og overgave det
 til Delphierne;³⁰⁾ men siden, da de vare bortdragne,
 rykkede Athenienserne derhen med en Krigshær, over-
 vandt Delphierne og overgave Templet til Phocen-
 serne.

Cap. II3.

Efter nogen Tids Forløb, da de landflygtige
 Boeotier havde besat Drchomenos, Chæronæa og nogle
 andre Pladser i Boeotien, gjorde Athenienserne, un-
 der Anførsel af Tolmidas, en Søn af Tolmaios, et
 Krigstog til disse fiendtlige Stæder med tusinde Tungt-
 bevæbnede af deres egne og af de Forbundnes
 Tropper, saavidt disse sidste kunde komme dem til
 Hielp. De indtog Chæronæa, gjorde Indbyggerne
 til Slaver og droge bort, efterat have lagt en Be-
 sætning i Byen. Men undervejs bleve de ved Ko-
 ronæa³¹⁾ angrebne saavel af de boeotiske Flygtlinge fra
 Drchomenos; som af de med dem forbundne Lokrer
 og de euboeiske Flygtlinge, med andre Ligefindede;

i et Slag, som Athenienserne tabte, bleve de deels fælbede, deels levende tagne til Fanger. Nu forlod Athenienserne hele Boeotien, da de havde indgaaet Forlig, under den Betingelse, at de skulde faae Fangerne tilbage. De landflygtige Boeotier kom derpaa tilbage, og bleve, tilligemed alle de andre, igien uafgængige.

Cap. II4.

Ikke længe derefter faldt Euboea fra Athenienserne, og da Perikles allerede havde sat derover med en atheniensisk Hær, blev ham forkyndt: at Megara, som havde bragt Korinthierne, Sikyonerne og Epidaurierne paa sin Side var frafalden, og at Atheniensernes Besætning var ihjelslagen af Megarenserne, undtagen de, som vare undkomne til Missea. Perikles førte nu i Hast Krigshæren tilbage fra Euboea. Derpaa gjorde Peloponnesierne, under Anførsel af Lakædæmoniernes Konge Pleistoanax, Pausanias's Søn, et Indfald i Kantonerne Eleusis og Thria i Attika, og ødelagde dem med Ild og Sværd; dog gik de dengang ikke videre frem, men droge hjem. Athenienserne satte paa ny over til Euboea, under Perikles's Anførsel, og undertvang hele Den. Paa den øvrige Deel af Den bragte de, efter visse Overenskomster, Rolighed tilveie; men Indbyggerne i Hestiea³²⁾ tvang de til at rømme deres Egn, hvilken de selv tog i Besiddelse.

Cap. 115.

Ikke længe efter deres Vortgang fra Euboea, sluttede de en trediveaarig Vaabensstilstand med La-
 fedæmonierne og disses Medforbundne, hvorved de
 tilbagegave Misæa, Achaia,³³⁾ Pegai og Troezene.³⁴⁾
 Thi disse Stæder havde Athenienserne taget fra Pele-
 ponnesierne. I det siette Aar derefter opkom en Krig
 mellem Samierne og Milesierne angaaende Priene.³⁵⁾
 Milesierne, som maatte bukke under i Krigen, hen-
 vendte sig til Athenienserne og anklagede Samierne.
 De understøttedes ogsaa af nogle private Mænd fra
 Samos selv, som vilde indføre en ny Forandring i
 Statsforfatningen. Athenienserne seilede altsaa med
 fyrgetyve Skibe mod Samos, oprettede der en Fol-
 keregiering og toge halvtredsfindstyve Børn og ligesaa
 mange Mænd til Gidsler af Samierne, som de af-
 satte paa Lemnos, og da de havde efterladt en Be-
 sætning paa Samos, vendte de tilbage. Men nogle
 af Samierne, der ikke kunde finde sig i den nuvæ-
 rende Forfatning *), og som vare flygtede til det
 faste Land, sluttede et Forbund med de Mægtigste
 i Byen og med Pissuthnes, Hystaspes's Søn, den-
 gang Hovedsmand i Sardes, og da de havde samlet
 omtrent syvhundrede Mand Hielpetropper, satte de
 mod Natten over til Samos. Først satte de sig op

*) Som ikke kunde finde sig i den nuvæ-
 rende Forfatning. Ved ἐπέμειναν underfor-
 staar jeg med Schol. τὴν δημοκρατίαν.

imod det demokratiske Parti og fik dets fleste Tilhængere i deres Vold; da de derpaa hemmeligen havde bortført deres Gidsler fra Lemnos, faldt de fra, udleverede Atheniensernes Besætning og de Dørrigheds personer, som vare hos dem, til Pissuthnes, og rustede sig strax til et Krigstog imod Miletos. Tilligemed dem faldt ogsaa Byzantierne fra.

Cap. 116.

Da Athenienserne erfarede dette, seilede de med tredsindstyve Skibe til Samos, hvoraf de dog ikke brugte de sexten *); (thi disse vare deels afgaaede til Karien, for at bespeide den phoeniciske Flaade, deels til Chios og Lesbos for at opfordre til Undsætning) men med fire og fyrgetyve Skibe holdt de, under Perikles og ni andre Anførere, ved Den Tragai, et Søslag med Samiernes Flaade, som bestod af halvfierdsindstyve Skibe, hvoraf tyve vare bemandede med Landtropper; disse vare alle tilsammen affeilede fra Miletos. Athenienserne seirede. Siden bleve de undsatte af fyrgetyve Skibe fra Athenen og af fem og tyve fra Chios og Lesbos. Efter en Landgang, beholdt de Overhaand i et Slag og indesluttede Byen saavel fra Landsiden ³⁶⁾ med trende Mure **), som ogsaa fra Søfiden. Men da det

*) „Ikke brugte;“ nemlig i det Slag, som strax omtales.

**) At her nævnes tre Mure eller faste Forskandninger, isædet for at der paa andre Steder almindeligviis kun anføres tvende, anseer jeg ikke for no-

blev Perikles forkyndt, at en phoenicisk Flaade var under Seil mod Athenienserne, tog han tredsindstyve af de indsluttende Skibe og styrede i Hast til Raunos i Karien. Stesagoras og nogle andre vare nemlig afgaaede fra Samos med fem Skibe til den phoeniciske Flaade. *)

Cap. II7.

Imidlertid seilede Samierne pludseligen ud og anfaldt den værgeløse Flaade; de ødelagde Bagtskibene; de øvrige, som seilede imod dem, sloge de i en Søtræfning; i fiorten Dage omtrent beherskede de Havet omkring Samos, og indførte og udførte hvad de vilde. Men da Perikles kom tilbage, bleve de atter indsluttede af Flaaden, som ogsaa siden blev forstærket med fyrgetyve Skibe under Thukydides, Agnon og Phormion, tyve under Elepolemos og Antikles, alle fra Athenen, og tredive fra Chios og Lesbos. Samierne leverede vel et lidet Søslag; men da de ikke kunde gjøre Modstand, bleve de i niende Maaned ved Beleiring tvungne til at overgive sig og at indgaae en Capitulation, ifølge hvilken de skulde nedrive Byens Muur, give Gidsler, udløvere deres Skibe, og bekvemme sig til at betale Krigsomkostninger i visse fastsatte Terminer. Ogsaa

gen tilstrækkelig Grund til at afvige fra den sædvanlige Læsemaade: *πρὸς τειχεσι.*

*) „Til den phoeniciske Flaade.“ Nemlig for at opfordre den til Bistand.

Byzantierne kom overeens med Athenienserne om:
at de ligesom tilforn skulde være dem lydige.

Cap. 118.

Ikke mange Aar derefter indtraf Begivenhederne med Kerkyra og Potidæa, og hvad der ellers blev Foranledning til denne Krig.³⁷⁾ Alle disse Hellenernes Foretagender saavel mod hinanden indbyrdes som mod Barbarerne bleve udførte i henved halvtredsiudstyve Aar, fra Xerxes's Tilbagetog og indtil denne Krigs Begyndelse, i hvilket Tidsrum Athenienserne baade befæstede deres Overherredømme og opnaaede en stor indvortes Kraft. Endskiøndt Lakedæmonierne mærkede dette, satte de sig dog kun med ringe Eftertryk derimod: (de vare desuden ligesom tilforn ikke haastige til at indlade sig i Krige, undtagen naar de nødtes dertil, og de hindredes tildeels ogsaa derfra ved indvortes Strid) indtil endelig Athenienserne's Magt øiensynligen hævede sig, og de begyndte at angribe deres Forbundne. Men da ansaae de det for utaaleligt og meente, at de med al Iver burde lægge Haand paa Værket, og ved at paatage sig denne Krig, søge, om muligt, at nedbryde hines Magt. Ifølge Lakedæmoniernes egen Beslutning blev altsaa Freden anseet for brudt og Athenienserne for at have begyndt Fiendtlighederne. Imidlertid sendte de dog Gesandtere til Delphi og adspurgte Guden: om det vilde være til deres Bedste at føre Krig. Han svarede dem, som Sagnet lyder: „at naar de førte Krigen af alle Kræfter, skulde Seieren

være deres," og tilføiede, „at han selv baade anmodet og uanmodet vilde staae dem bi."

Anmærkninger.

¹⁾ Til Søes og til Lands. Næmlig ved Forbierget Artemisium paa Euboea, ved Den Salamis i den saroniske Havbugt, og ved Staden Plataæ i Boeotien.

²⁾ Den persiske Flaade blev slagen ved Mykale paa den samme Dag, paa hvilken Grækerne under Pausanias's og Aristides's Anførsel vandt det berømte Slag ved Plataæ, hvor Mardonius faldt. (Olymp. 75, 2; før Ehr. 479, 25 Sept.) Ved Mykale anførtes Grækerne af den spartanske Konge Leotychides og Athenienseren Xantippos.

³⁾ Athenen havde tre Havne ved den saroniske Havbugt: Piræus, Phaleron og Munychia. Piræus, (nu Porto Leone) indsluttet af Forbjergene Erktion og Alcinous og vestlig for Munychia og Phaleron, var Athenens rummeligste og fornemste Havn. Den blev forbunden med Staden ved de saakaldte lange Mure, (μακρὰ τεῖχη, μακρὰ σιδή) hvis Længde udgjorde 40 Stadier = 4000 Favne. (Thukyd. 2 B. Cap. 13.) Navnet P i r æ u s (Πειραιεύς) uleder man af διαπεράν, trajicere, fordi Halvøen Munychia, som tildeels danner Havnen Piræus, i de ældste Tider var en Ø. (Meursius.) Piræus havde tre Indløb eller mindre Havne, Κάπταρος, Αφροδίσιον og Ζέα. Den udgjorde med de dertil hørende Bygninger paa Halvøen Munychia lige som en egen Stad, der ogsaa hedte Piræus, og var inddeelt i adskillige Qvarterer. Havnen Piræus, hele Halvøen Munychia, tilligemed den munychiske Havn, vare

omgivne med en overordentlig fast Muur, som hang sammen med de lange Mure. Omkredsen af den Muur, som indesluttede Piræus og Munychia var 60 Stadier. (Thukyd. 2 B. Cap. 13.) I Strabo's Tid stode kun faa Bygninger tilbage af Piræus. Phaleron (nu Porto Poro) var den allerældste Havn for Athenen. Den blev forbunden med Stadens Ringmuur ved en Muur, som var 35 Stadier lang, (Thukyd. 2 B. Cap. 13.) og udgjorde selv en liden By. Havnen Munychia dannes ved den østlige Kyst af Halvøen Munychia, som baade Naturen og Konsten havde besættet.

4) Φόρος. Athenienserne hævdede denne Afgift i Begyndelsen efter Xerxes's Overfald som en Contribution, for derved at sætte sig i Stand til at fortsætte Krigen, hvis Fienden, som man dengang frygtede, skulde gjøre et nyt Angreb. Den første Indsamler af disse Pengeafgifter var Aristides.

5) Hermed stemmer Nepos og Plutarch. Efter Thukydides havde Athenienserne i Begyndelsen af den peloponnesiske Krig 600 Talenter i Indkomster af deres Confoedererede. Efter Perikles's Død begyndte Talerne og de Mægtige blandt Folket efterhaanden at forsøge disse Afgifter, hvis Beløb tilsidst udgjorde 1300 Talenter. Navnet Φόρος, som var Grækerne forhadet, blev af Kallistratos forandret til συντάξις; men af det Anførte seer man, at den formildede Benævnelse ikke formindskede Værnets Udgifter.

6) Eion, en Stad i Thracien, ved Udløbet af Floden Strymon, ikke langt fra Amphipolis.

7) Doloperne boede oprindeligen ved de sydlige Grændserne af Thessalien.

8) Karystos. En Stad paa den sydlige Spids af Euboea.

⁹⁾ Amphipoliæ. En atheniensisk Coloniestad i Ebonernes Land i Thracien, anlagt af Agnon, Nikias's Son, mellem to Arme af Floden Strymon, hvoraf den, som Thukydides fortæller, har faaet sit Navn. (Thukyd. 4 B. Cap. 102.)

¹⁰⁾ Edonerne. Et thracisk Folk.

¹¹⁾ Thuriaterne. Indbyggerne i Thuria, en By i Messenien. Dens ældre Navn var Aipeia (Strabo).

¹²⁾ Aitheenserne. Indbyggerne i Aithaia, en messenisk By, hvis Beliggenhed er ubekendt. See Cellarii notitia orbis antiqui. Tom. I. pag. 967.

¹³⁾ Naupaktos (nu Lepanto). En Stad med en Havn, ikke langt fra Indløbet til den forinthiske Havbugt, i de ozoliske Lokrer's Land. Den havde sit Navn af ναυπηγία (Skibsbyggeri), fordi Heraklidenes her byggede deres Flaade, hvormed de anfaldt Peloponnesos. De ozoliske Lokrer ere de, som af Strabo kaldes de vestlige Lokrer (Λοκροὶ ἐσπέριοι), fordi de øvrige Lokrer boede Østen for disse.

¹⁴⁾ Pegai (rettere Pagai, som Strabo og Plinius skrive), Megarensernes Stabelplads ved den forinthiske Havbugt.

¹⁵⁾ Misæa, Havnen for Megara.

¹⁶⁾ Marea (nu Mariout), en Stad i Nedre Egypten ved Søen Marea eller Mareotis. I Nærheden af samme voxede den herlige mareotiske Vin, som de Gamle saa meget ophøiede. Jævnf. Hor. Od. I. 37, v. 14. Virg. Georg. 2, v. 91.

¹⁷⁾ Haliai. En Søstad i Argolis, ikke langt fra Epidaurus. Cellarius omtaler ikke denne By. Dens Beliggenhed har jeg angivet efter Jacobs.

¹⁸⁾ Epidaurierne. Indbyggerne i Epidaurus, en Søstad i Argolis, ved den saroniske Havbugt og lige over for Den Egina. Epidaurus var berømt af Askulaps Tempel.

¹⁹⁾ Nekryphaleia. En Ø ved den vestlige Side af Peloponnesos.

²⁰⁾ Geraneia. Et Bierg, som strækker sig igjennem Megaris ud til Havet.

²¹⁾ Dorerne, som kaldtes saaledes efter Dorus, en Søn af Hellen og Sønnesøn af Deucalion, boede ved den sydlige Fod af Deta-Bierget, norden for Parnas; men tilforn i Thessalien. Deres Land, Doris, hvorfra de Dorer vare udgangne, som under Heraklidenes Anførsel havde erobret Peloponnesos, var Moderland for de fleste Folkeslag i Peloponnesos, (hvor den doriske Dialect blev den herskende og bevarede sig rene hos Messenerne) ligeledes for flere Colonier i Thessalien, og for de fem doriske Stæder i Lille-Asien. Doris havde kun fire Stæder, nemlig de her af Thukydides anførte og Pindos, ved en Flod af samme Navn.

²²⁾ Den krisfæiske Havbugt er en Vig af den korinthiske Havbugt, som trækker sig ind i Phokis til Søstaden Krisa, hvoraf den har Navn.

²³⁾ Tanagra. En By i Boeotien, nær ved Grændserne af Attika og ikke langt fra Euripos.

²⁴⁾ Chalkis. En By i det sydlige Etolien, ved Udløbet af Floden Euenus. Ogsaa paa Euboea, ved Euripos og i Makedonien var en Stad af samme Navn.

²⁵⁾ Kyrene. En Stad i Provindsen Kyrenæika, vesten for Egypten.

²⁶⁾ Mendesiske Forbjerg. Et Forbjerg ikke langt fra Staden Mendes, ved Nilens munder i Athenes. September 1817.

fiste Munding, som er en af de syv Mundinger, gien-
nem hvilke denne Flod udstømmer i Middelhavet.

²⁷⁾ Pharsalos, (nu Farsa) en anseelig Stad
i Landskabet Phthiotis i Thessalien, bekiendt af Cæsars
Seier over Pompeius.

²⁸⁾ Thessaliske Ryttere. Det thessaliske
Rytteri var udmærket og berømt.

²⁹⁾ Niton og Salamis. Stæder paa Kypros.

³⁰⁾ Overgave det til Delphierne. Til
Tak herfor tilbeelte Delphierne ved en Forordning La-
kedæmonierne den Ret: først at adspørge Oraklet. Denne
Forordning indgrove de paa Forhovedet af en Robber-
ulv, som var indviet til Templet. Samme Forret tilsto-
des siden igien Athenienserne af Phocenserne, som lode
Forordningen indgrave paa Ulvens høire Side.

³¹⁾ Koronæa. I den vestlige Deel af Boeo-
tien, mod Grændsen af Phokis, ved Bierget Helikon.

³²⁾ Hestiaæ laae i den nordlige Deel af Eu-
boea; den blev siden kaldet Dreos. (Strabo. 10 B.)

³³⁾ Achaia. En Stad af dette Navn er ube-
kiendt.

³⁴⁾ Troizén (Troezene). En Stad paa Kysten
af Argolis, helliget Poseidon, hvorfor den ogsaa, efter
Strabo, blev kaldet Posidonia.

³⁵⁾ Priene. En Stad i Lydien, lige over for
Samos.

³⁶⁾ Med trende Mure. En saadan For-
skædsning rundt om en By kaldtes ἀποτειχισμός eller
περιτειχισμός, og bestod sædvanligen af en dobbelt Muur
eller Vold, opført af Steen eller Græstørv. I Mellem-
rummet af samme, som var sexten Fod bredt, var der
Telte og Træsture for Besætningen og de udsatte Vag-
ter. Øventil vare Muurspidser anbragte, og ved hver

tiende af disse Spidser var et større Taarn opført, som gik tværs igiennem fra den ene Vold til den anden. Det hele Værk lignede i nogen Afstand en bred og paa begge Sider med smaa Fremragninger forsynet Muur. Hensigten af den indre Vold var at afværge et pludseligt og uventet Udfald af de Beleirede, og at forebygge, at Staden ikke udvendig fra skulde faae den ringeste Udsætning. Ved den ydre Vold søgte man at beskytte sig mod udvortes Fiender, som maatte komme de Beleirede til Hielp. Til de mærkværdigste Exempler paa Circumballation, som den romerske Historie frembyder, henhører Indslutningen af Staden Alefia ved Cæsar, af Numantia ved Scipio og af Carthago ved Samme.

³⁷⁾ Potidæa (senere Cassandra), en corinthisk Plantestad i Macedonien paa den Landtunge, som forbinder Halvøen Pallene med det faste Land, mellem den thermaiske Havbugt (Golfo di Saloniki) og den toronæiske Havbugt (Golfo di Aiomama). Det var, som bekendt, Stridighederne mellem Korinth og Kerkyra og Staden Potidæa's Opstand mod Athenienserne, fremskyndet af Korinth, som bragte den peloponnesiske Krig til Udbrud.

En Excursion til Monte Bolca og Campo di Fontana i det veronesiske Landskab.

At sætte sig tilbage i Fortidens Begivenheder, og saaledes for endeel løsrive sig fra de Baand, som Tidsformen har knyttet for den menneskelige Pønsen: er en af kiæreste Sysler for det tænkende Menneske; — hvad enten man dvæler ved Menneskeligheds, eller ved Jordens Historie. Vanskeligt er det at bestemme, hvilken af disse tvende Gienstande der har den største Interesse; hiin ligger os nærmere, denne sætter os paa et høiere Standpunkt. — Jeg var saa heldig paa een Dag ret levende at sættes ind saavel i mine Forfædres Historie, som i Jordens, og maa sige kan derfor en kort Fremstilling af denne Dags Hændelser ei være ganske uden Interesse, mangler den endog det Liv og den Skønhed, som kun en mere levende Phantasie og Rigdom i Sproget kan give.

Skøndt det for Botanikeren saa mærkelige Bierg Baldo egentligen var det, der foranledigede mit Ophold i Verona: kunde jeg dog ikke undlade, at besøge det for Geognosten ei mindre vigtige Bierg Bolca, især da det kun var en Dagsreise fra Verona, og en Excursion til hiint Bierg af flere Aarsager i nogen Tid maatte udsættes. Den 24de Junii greb jeg derfor Vandringsstaven og styrede min Kaaas Al Vestena nuova, en liden By i Nærheden af

Bolca. — Den varme Luft, den brændende Sol, det modne Korn, som man hift og her begyndte at høste, de blomstrende Viinranker, hængende i skionne Guirlander imellem Morbærtræer, hvis Blade man just var ifærd med at afplukke, mindede mig noksom om, at jeg var i Italien. Reisen gik en Tidlang ad den skionne Landevei til Vicenza, men siden over endeel med Olie- og Kastanietræer bevandede Høie; stedse hævede Landet sig meer, dybe, frugtbare Dale giennemskar Biergene, og i Baggrunden viste sig de høie Alper, der affondre Italien fra Tyrol. I en liden Hytte begierde jeg et Glas Vand; en fattig Kone gav mig Viin og vilde ei modtage de hende tilbudne Penge, paa Grund af, at jeg kun havde forlangt Vand. Dette Exempel og de mange Prøver, jeg siden i de veronesiske Bierge havde paa Giestfrihed, Uerlighed og Tienstagtighed, have ledet mig til den Tanke, at det usordealagtige Rygte, som Italienerne have, for den største Deel er grundet deri, at de fleste Reisende holde sig ved de store Landeveie og bedømme Nationen efter de Folk, de der træffe.

Giennem store Kastanieskove kom jeg om Eftermiddagen til Vestena, hvor en stærk Regn nødte mig til at søge Ly, som jeg fandt hos en Doctor Pierropant. Om Danmark havde man kun ganske dunkle Begreber; man spurgte mig om vi Danske vare Christne; da dette blev besvaret med ja, men med Tillæg, at vi ei vare Catholiker, fandt man dette at være Skade, eftersom Catholikerne dog altid ere sikkrere

paa Salighed. Den næste Dags Morgen vandrede jeg til Monte Bolca, som de mærkelige Lag af Stenolither have gjort berømt; disse findes ikke egentligen paa Bierget selv, men i tvende saakaldte Huler Besten for samme, henimod Bestena nuova. Ved første Diekast har Stedet intet mærkeligt; man seer kun tvende Høie med Spor til at her er gravet; men de medtagne Mænd begyndte at hugge et Stykke af Stenen; en ubehagelig bituminøs Lugt udbredte sig, og efter nogen Tids forgieves Arbeide tilraabte man mig, at man havde fundet en Fiske. Den tyndskifrede Steen (bituminøs Mergelskifer) løsne sig meget let i Skiver, og mellem tvende af disse laae en Fiske, saa fuldstændig vedligeholdt og Skiællene med saa fuld Glands, at man kunde fristes til at troe, den kun nogle saa Dage havde været indsluttet i Bierget. Det, som især gjør dette Sted mærkeligt, er den forunderlige Sammenblanding af Nutidens Fiske med saadanne, hvortil Originalerne nu forgieves søges, af amerikanske og ostindiske med saadanne, der endnu findes i Italien, af Salt- og Ferskvands Fiske, og, iblandt alle disse, Planteaftryk af Bregner og af Blade, der synes at være af Nutidens Vegetation; et Særsyn, der næsten fuldkaster alle de Hypotheser, man har fremsat i Petrefactlæren. Som Beviis paa den Hurtighed, hvormed disse Fiske have fundet deres Død, fremviser man i Cabinetterne Aftryk af større Fiske, der ere i Begreb med at sluges mindre. — Jeg har kun seet eet saadant Exemplar,

men maa tilstaae, jeg ikke er tilfulde overtydet; thi netop over Gabet var en Spalte udfyldt med Quarts-Chrystaller; hvorfor man ei med Sikkerhed kan vide, om ei en kunstig Sammensætning har fundet Sted; imidlertid er dog rigtig nok under Hovedet af den lille Fisk et Afstryk, der seer ud som Underkiæven af den større.

Det er temmelig bekiendt, at i et lidet Distrikt i det Veronesiske findes et Folkeslag, der, skiondt rundt omgivet af Italianere, taler et fra det italienske aldeles forskjelligt Sprog; og at flere Lærde, blandt andre Italianeren Maffei, have meent, at dette Folk nedstammer fra de saa Cimbrer, der, efter at være slagne af Romerne, søgte Tilflugt i disse Biergegne. Man kiender ogsaa den Anekdoten, at Frederik den Fjerde paa sin italienske Reise var istand til i sit Modersmaal at tale med disse Folk. Da jeg i Bestena nuova erfarede, at jeg til Campo di Fontana, den nærmeste af de Byer hvor disse Folk opholde sig, kun havde et Par danske Miil, saa fortsatte jeg fra Bolca min Reise stedse nord efter og stedse op til Fields, for saaledes, langt fra mit Fødeland, at besøge mine formeentlige Landsmænd. Opsteget omtrent tusinde Fod høiere end Bolca, befandt jeg mig, som ved et Trylleslag sat tilbage i mit Fødeland; de store herlige Bøgeskove rundt omkring mig, Agre med Rug, Hvede og Havre netop saavidt som de paa samme Tid pleie at være hos os; Enge, netop med de samme Urter som i vore, det tætte

Nøddekrat, den tempererede Luft, kort Alt, med Undtagelse af de omgivende høiere Bierge, var som i Himmet, og intet Spor opdagedes til alle de Sydens Frembringelser, jeg nys var omgivet af. — Her altsaa, her hvor alt mindede mig om Fædrelandet, skulde jeg besøge mine gamle Landsmænd. — Jeg kom til Campo di Fontana; i Ansigtstrækkene og Dragten af den første Bonde jeg traf, saae jeg strax den fremmede Herkomst; da han hørte mit Grinde, viste han mig hen til en anden Bonde, den han sagde var en Litteratus (o: en der kan læse og skrive); jeg gik ind til denne, tog Plads i Kredsen af Familien, som var leiret om Arnestedet, og begyndte min Undersøgelse. Virkeligen var jeg istand til, ligesom Frederik den Fjerde, at holde en Samtale med disse Folk, men — det var ikke dansk de talte; det var næsten ganske tydsk. Deres Grammatik er tydsk, de have f. Ex. tre Rion, sætte den bestemte Artikel foran, declinere og conjugere som Tydskerne o. s. v. Kun i enkelte Ord forekom mig større Lighed med det danske, f. Ex. Brok (Buxer), Roa (Ro), Tom (Tommelfinger), drikke (drikke), og nogle flere. — Dog kiender jeg før lidet til det gamle danske og tydske, til at give dette nogen Vægt. Jeg spurgte saavel her, som hos Stedets Præst, forgieves om noget skrevet i dette Sprog. Jeg er naturligviis aldeles incompetent til at afgjøre, hvorvidt Hypotesen om disse Folks cimbriske Udspring er grundet. Hvis det er sandt, at Cimbrernes Nederlag skete i

Omgængen af Verona kunde dette, tilligemed den Omstændighed, at de fra alle Sider ere omgivne af Italienerne, vel tale noget for denne Mening. — Men deres Sprogs store Overensstemmelse med det nærværende tydske gjør det i det mindste nødvendigt for at opretholde Hypotesen, at antage en nyere Nedsættelse af Tydske, der have givet Sproget en væsentlig Forandring *). Efter Naboernes Udsagn ere de forresten brave og talentfulde Folk, saa at vi i al Fald ikke behøve at skamme os ved vore Landsmænd.

I Selskab med fire Geistlige begyndte jeg mit Tilbagetog og steg ned i en dyb Dal; snart forsvandt Bøgeskoven; Ege- og Kastanjeskove traadte istedet. Røddetræet gjorde Plads for Småken; Vinranken, Morbærtræet og Maisen lod sig igien tilsyne, og i Dalen var jeg atter ganske i Italien. Net levende kunde jeg forestille mig, hvilket Indtryk det maa have gjort paa Cimbrenne, da de første Gang steg ned ad Alperne, og saae udbredt for sig en ny Verden, hvorom de intet Begreb kunde have. —

*) Jeg veed ikke om: Marco Pezzo dei Cimbri Veronesi e Vicentini libri due. Verona. 1762. 8vo. er bekendt i Kiøbenhavn. — General-Forstinspektør Giuseppe Gautieri her i Mailand arbejder paa en Giendrivelse af hiin Hypothese; men har den, som mig synes, synderlige Mening, at det almindelige Sagn om dette Folks cimbriske Udspring er grundet paa en Ordforveksling af Cimbrier for Simrer eller Zimmerleute.

Træt af Dagsreisens Besværligheder, tog jeg mig et Muulæsel. Snart dalede Solen; det var en af de skønne italienske Nætter; Alt var stille; selv paa den store Landevei traf jeg ikke et Menneſke; i alle Byer var man gaaet til Hvile; min ærlige Fører gik halv i Søvn ved Siden af mig, og hvad der holdt ham fra ganſke at falde i Søvn, var deels hans Frygt for Røverne, ſom dog nok var uden Grund, deels hans Gudfrygtighed, der ei tillod ham at gaae et Helgenbillede forbi uden at viſe det ſin Erbødighed; mit Muulæsel gik ſin langſomme Gang; mig ſyſſelfatte Dagens Begivenheder ſaa levende, at jeg fuld aarvaagen om Natten Kl. to ankom til Verona.

J. F. Schouw.

Tillæg, af Udgiveren.

De ſaakaldte Veroneſiſke Cimbrier beboe en hiergig Egn i det Veroneſiſke Diſtrikt af den forrige venezianiſke Republik (Il Veroneſe), der ſtrækker ſig fra Øſt til Veſt henved 20, og fra Nord til Syd omtrent 15 italieniſke Mile, op imod den tyrolſke Grændſe. Dette Landſkab fører Navn af de tretten Menigheder (le tredici Comuni) og Indbyggerne have fra Arilds Tid udmærket ſig, baade ved Sprog og Sæder, fra de øvrige Venezanere og Italienere. En anden Afdeling af de

venezianſke Cimbrier beboer et ligeledes af ſteile Bierge heel indſluttet Landſkab i det vicentinſke Diſtrikt, imellem Floderne Brenta og Aſtico, henved 25 italienske Mile i Længden og 20 i Bredden. Diſſe udgøre og føre Navn af de ſyv Menigheder (Sette Comuni). Uagtet endnu ikke uddøde Traditioner blandt diſſe Folk, efter hvilke de ſkulde nedſtamme fra en Levning af Cimbrierne, der reddede ſig fra Nederlaget under Marius, og flyede for Romernes Sværd ind imellem de utilgængelige Bierge, og uagtet Alt, hvormed man i forrige Aarhundrede har ſøgt at beſtyrke denne Tro: gives der vel neppe Mange, ſom i vore Dage endnu tvivle om, at de venezianſke, eller rettere tydſke Cimbrier (ſom, efter Nogles Beretning endnu ſelv kalde ſig med dette Navn *) ikke med nogen hiſtoriſk Grund kunne regne ſig i Slægt med den nordiſke Folkeſtamme, hvis Navn man har tillagt dem. Det er for længe ſiden opklaret, at deres Eprog ikke er andet end en ved Blanding med det Italienske, noget fordærvet tydſk Dialect, ſom tydeligt nok røber ſit Frændſkab med den ſvabiſke eller allemanniſke. Aarſagerne til at denne tydſke Dialect midt i et italienske Land har vedligeholdt ſig i temmelig Reenhed, maae ſøges i dette Folkeſlags Op- hold i en ved Bierge fra det øvrige Land affondret Egn, Nabolavet med Tyrol, ſaavelſom deres Sammenhold og Samfundsſaand (efter Büſching gifte de ſig aldrig

*) Deutſches Muſeum. 1778, 2ter Band. S. 134.

udenfor deres Menigheder og have et Slags egen Forfatning, vare ogsaa særdeles begunstigede af den forrige venezianske Regiering, og udmærkede sig ved deres Trofskab mod denne). Deres oprindelige Fædreland er uden Tvivl det sydlige Tydskland; men Anledningen til at en Colonie derfra er indvandret i det Venezianske, eller Tiden, naar dette skulde være sket: har endnu Ingen kunnet opdage. At de saakaldte Cimbrers Nedsættelse i dette Land kan være sket i de svabiske Keiseres Tid, som førte mange Tydske med sig til Italien: er en af Andre fremsat Hypothese, hvis Rimelighed jeg ikke tør bestemme. S. *Marco Pezzo's* Afhandling: *dei Cimbri Veronesi e Vicentini libri duo* (3die Udgave udkom i Verona 1763), der ogsaa indeholder en kort geographisk Beskrivelse over bemeldte Districter og Indbyggernes Forfatning, findes til Slutning en Ordbog over Folkets Dialect, der indbefatter over 1000 Ord, hvoraf de allerfleste ere almeenkendte og brugelige tydske Ord. *Büsching* indrykkede denne Afhandling paa tydsk i 6te Bind af sit *Magazin für die neue Historie und Geographie* *); hvilket gav *Fulda* Anledning til at undersøge Sproget efter *Pezzo's* Ordbog, og bevise dets Overensstemmelse med nyere tydske Dialecter, i en kort Afhandling „*Von den veronesischen und vicentinischen Cimbern*“ der findes i 8de Bind af bemeldte

*) Jvf. ogsaa *Büschings* wöchentliche Nachrichten. 5r Jahrg. 1777. S. 319. 20.

Magazin. (Jævnf. der deutsche Sprachforscher. Stuttg. 1778. II. Theil. S. 221—274.) Nogle Sprogprøver findes ligeledes i Deutsches Magazin, 1778, 2ter Bd. S. 133—138, hvor de ere uddragne af et italiensk Manuskript, som der i Egnen er i Omløb og har den Titel: Dei Cembali d'Italia e loro origine; Relazione in versi vernacoli. Ogsaa i disse Prøver er Overensstemmelsen med den svabiske Dialect meget kiendelig.

Til dem, som i forrige Aarhundrede have villet tilskrive hiin tydske Colonie dens Herkomst fra Cimbberne, hører ogsaa foruden den bekiendte Historieffriber Maffei (i hans Værk: Verona illustrata) og Marco Pezzo, en anden Veroneser Mariano Silvio, hvis Afhandling: Memorie illustrate intorno alla cognizione dei Cimbri Veronesi ed altri er udkommen i Verona 1757. Anekdoten om Frederik den Fierdes Samtale i Verona 1708 med nogle Folk fra de 13 Menigheder (hvis Sprog "fu tolto riconosciuto molto vicino a quel dei Danesi") fortæller baade Maffei og M. Silvio S. 35. Rimeeligt er det dog, at Kongen har talt Tydsk med dem. Den Mening, som Gautieri i Mailand, efter Hr. Dr. Schouws Beretning, antager om Oprindelsen til Navnet Cimbber ved en Forverling med Cimbre (fordi disse Folk tildeels nære sig af Skovene, og der findes mange Tømmermænd iblandt dem) er ikke ny. Fulda (Wischings Mag. VIII. S. 507) har en lignende Hypothese.

Efterretning om nogle Musici ved Hoffet i Danmark i det syttende Aarhundrede.

(Fragment af et af Forfatteren udarbejdet Skrift, indeholdende Musikens Historie i dette Rige, med Efterretninger om det kongelige danske Capel.)

Quis ignorat, musicen tantum jam illis antiquis temporibus non studii modo, verum etiam venerationis habuisse, ut iidem musici, et vates, et sapientes judicarentur?

Quintil. I. 10.

Musiken, denne det velgiørende Forsyns store Gave til Mennesket, har været dyrket og agtet endog i de allerældste Tider som en Kunst, der ikke allene glædede og oplivede Sindet, men ogsaa ligesom aabnede det Underste og Dybeste af Følelsernes uudtømmelige Verden i den menneskelige Siæl. Saa langt Efterretningerne naaer, har den tient til at opmuntre Siælen, og i Felten til at opflamme til Mod og tappre Handlinger. Naar Regenterne vare trætte af Kampen og mødige af Regjeringsbyrderne, maatte Harpespilleren, Luthenisten og Skaldens Sang adspredde deres sløve Sind, og igien opmuntre de trættede Siælstræfter. Vi finde derfor i de allerældste, saavel hellige som verdslige Historier, at Fyrsterne stedsse have havt Tonekunstnere om sig.

Det lader ellers til, som Musiken i hine ældre Tider indskrænkede sig blot til et Slags Accompag-

nement til Sangen, ved et Instrument, som bestod i en Harpe eller Luth og anden Strengelæg. Denne Sang indeholdt gemeenligen, enten Forfædres eller egne Bedrifter, samt Advarsler og Moraler, som man paa anden Maade ei kunde faae sagt, og almindeligviis var det den Syngende selv, som tillige spillede Instrumentet. Senere i Tiden, da Kundskaben i Musiken tog til, og den dyrkedes i den Grad, at flere sammenstemmende Instrumenter behandlede paa een Gang til samme Diemed, hvorved en større Kraft og Harmonie blev frembragt, indrettedes Orkestre eller Capeller, som bestode af et vist Antal Musici, hvoraf enhver paa sit Instrument bidrog til ved sin Færdighed paa samme at udføre en sammenstemmende Melodie, hvori et enkelt Instrument stikteviis havde Principal-Tonerne.

Ligesom alle saadanne Konstkærdigheder kom stidigere til Fuldkommenhed i Norden, end i Søndens mere begunstigede Lande, saaledes gik det ogsaa heri med vort Fædreneland. Før Reformationen var Tonekonsten for der meste indsluttet i Klostre og Kirker, og tjente kun til at forherlige Gudstienesten; fielden lod en verdslig National-Melodie sig høre. Efter Reformationen, da endelig Tonekonsten deelte sig i den geistlige og verdslige, opstode omfider Capeller eller Samlinger af faste Musici, som aarligen lønnedes af Kongerne, for ved bestemte Leiligheder at opføre Musik for dem. Det allerførste vort Fædrelands Historie omtaler en saadan Indretning, er

under den udvalgte Prinds Christian, som havde et Capel i Nykøbing paa Falster; denne Prinds kom til Dresden, for der at indgaae Ægteskab med den Sachsen-Altenborgske Prindsesse Magdalena Sybille, og behagede Musiken i Sachsen ham saa vel, at han besluttede at anlægge et Capel i Nykøbing paa Falster, og til den Ende erholdt af Churfyrsten, at den bekjendte Musikus og Organist *M a t t h i a s W e c k m a n n*, født 1621 i Oppershausen i Thüringen, saavel som andre flere, bleve entledigede af Churfyrstens Tjeneste, for at træde i Prindsens. *Weckmann* kom til Nykøbing, hvor Prindsen gjorde ham til sin Capelmester; hans Musik og Bestyrelse behagede samme saavel, at han forærede ham sit Portrait i en stor Guldkræde, for at bære det til hans Ære. Men da denne Prinds døde 1647 i Eöribis paa sin Reise til Carlsbad, gik det af ham indrettede Capel indigien, og *Weckmann* blev af Churfyrsten tilbagekaldet til hans Hof-Organ i Dresden. *Weckmann* var en grundig og stor Musikus, havde ogsaa studeret den rene Tonesætning, hvilken i hans Tid var paa et høit Trin i Tydskland. Hans udførlige Liv og Levnet med mange Biographier staaer i *M a t t h e s o n s Grundlage einer Ehren-Pforte tüchtiger Capelmeister, Componisten, o. s. v. p. 394—398.* *Weckmann* døde 1674, 53 Aar gammel.

Om Kong Frederik den Tredies Capel i Kjøbenhavn vil jeg endnu tilføie følgende Efterretninger. Denne Konge indkaldte fra Tydskland den be-

Kiendte Musicens Caspar Forster junior, født
 i Danzig 1617, for at være hans Capelmester, som
 ogsaa bragte Capellet i Kiøbenhavn i stor Berøm-
 melse. Forster afrettede tvende Drenges til Diskan-
 tister, hvoraf den ene var en Brabandter, ved Navn
 Franz de Minde, den anden en Tydsker navn-
 lig Franz Francke. Han forskaffede Kongen
 ogsaa en delicat Tenorist og en Altist; Casrateren
 Giuseppe bragte han selv med fra Italien. Hof-
 Organisten Ewald Hinsch var en Danziger, og Ca-
 pellet var besat med lutter udvalgte Folk. Efterat
 Forster havde tilbragt nogle Aar i Kiøbenhavn, og
 nydt aarlig en Besoldning af 1000 Rdlr. af Kongen,
 blev han af tvende Aarsager kied af sit Dphold her.
 Først fordi en fransk Sangerinde Mademoiselle la
 Barre, der havde en behagelig Stemme, et skönt
 Foredrag efter fransk Maade, og spillede smukt paa
 Claveer eller Luth, blev sat paa samme Loh, som
 han, med 1000 Rdlrs Gage; for det andet, fordi
 Krigen med Sverrige tog sin Begyndelse, og afbrød
 alle Konstøvelser og Forlystelser. Han tog da Af-
 sked 1657, reiste igien til Venedig, blev der nogle
 Aar, gik i Krigstjeneste hos Republiken og bragte
 det i kort Tid saavidt, at han blev Ridder af St.
 Marco, og Capitain over et Compagnie, men satte
 derfor ingenlunde Musiken til Side. Da Krigen
 mellem Danmark og Sverrige var til Ende, lod
 Kongen igien sin Capelmester kalde til Kiøbenhavn,
 for paa ny at istandsætte den en Tidlang forsamte Mu-
 sithene. September 1817.

fik. Denne tog nu desto heller imod Indbydelsen, da Mademoiselle la Barres Syngestemme og forhen vante Levemaade ei godt fordrog det nordiske Elisma, og hun altsaa var vendt tilbage til sit Fædreland. Capellet blev derefter paa ny indrettet, og erholdt endnu mere Berømmelse, end forhen. Forster bragte en ny Organist med sig fra Italien, og satte mange gode Indretninger i Gang: dog Glæden varede ei længe; thi 1661 fordrede Capelmesteren igien sin Afsked, for at gaae i Rolighed. Han reiste derpaa over Hamborg og Dresden til Danzig, hvor han levede i det der nærvæd liggende Kloster Oliva, hvor han ogsaa døde 1673. (Jvf. Matthæsons Ehrenpforte p. 68—76.)

Den forhen nævnte Franciscus de Minde, som Forster indbragte her til Danmark, var en fortræffelig Diskantist i Kong Frederik den Tredies Capel, og tillige Kongens Yndling. Da Krigen imellem Danmark og Sverrige 1657 begyndte, og her var andet end Musik at tænke paa, gik Capellet fra hinanden; kun Minde blev allene tilbage hos Kongen, der yndede ham saa meget, at han en Gang sagde til ham, „Franz! jeg vilde ønske, du var min Søn.“ Hvortil denne svarede: Jeg lader mit Liv for Deres Majestæt, og beder kun, at stille mig paa Prøve. Da nu de Svenske ankom for Kiøbenhavn, og troede at indtage det med stormende Haand, søgte Franz Tilladelse hos Kongen, at være med ved et Udfald af Staden. I Begyndelsen vilde Kongen ei tillade

det, men Minde ophørte ei at bede herom, indtil han endelig fik Tilladelse dertil. Udfaldet skete, og den gode Franz blev fangen. Da de Svenske mærkede, at han var en Sanger, bragte de ham til Feltmarskal Wrangel, som var en Elsker af Musik, og spillede temmelig godt paa Violin. Han udfrittede den Sangne om alle slags, og begierte at høre ham. Nu havde Franz gjort sig bekendt med en Arie, som handlede om Karl Gustav; denne sang han for Felt. herren med saa smukke Manerer, som han kunde, og udrettede derved saa meget, at han blev, som et Slags Foræring, sendt til Kongen. Gaven var Kongen behagelig, og han tog ham med sig til Gothenborg. Da Kongen der blev syg, maatte Franz stedse være om ham, og fornøie ham, saavel med lystige Fortællinger, som og med hans Stemme, hvorved han ei forglemt at berette, i hvilken Naade han havde staaet hos Kong Frederik i Danmark. Dette behagede Karl saa meget, at han forærede ham et Par Armbaand, broderede med kostbare Perler, som uden Tvivl var af det i Polen gjorde Bytte. Kongens Sygdom tog imidlertid til, og skilte ham endelig ved Livet 1660 i hans 38de Aar. Siden efter havde de fornemme Herrer i Sverrige Minde stedse om sig, gjorde meget af ham, og toge ham med sig til Stokholm. Men Forandring af Luft og Næring forvandlede hans behagelige Diskantstemme til en Alt. Hertil kom endnu, at han i Stokholm hensejldt til liderligt Selskab, hvorved han geraadede i Foragt. Han besluttede

derfor at rive sig løs, og gik til Hamborg, hvor Musikken paa den Tid var paa en høi Spidse. Her levede han nogen Tid for sin Kunst, og endte ogsaa der sine Dage.

N. H. Weinrich.

Anmærkninger ved eet og andet i den danske Litteratur og nogle af dens nyere Frembringelser.

Naar man kender den indskrænkede Læselyst, der i senere Tider finder Sted i vort Publicum, maa man undres over, at vor Litteraturs Frembringelser endda kunne være saa gode, og saa mange, som de ere. Om Aarsagen til den aftagne Læselyst ligger i den under Krigen aftagne Formue og Evne til at kjøbe Bøger, eller i den tiltagne Lyst til at søge Selskaber, Klubber og Spilleborde, vil jeg her ikke undersøge; men jeg vil ikkun i Forbigaaende bemærke, at Bøgers Anskaffelse anses hos det store Publicum for den største af alle Overdaadigheder. Først, mener man, maa det Fornødne bringes tilveie til Spille-Udgifter, Contingent til flere Klubber, Loge i Comediehuset, de bestemte aarlige Epiloger, Equipage; hvad der bliver tilovers, naar

diffe og flere lignende Nødvendigheder ere tilfreds-
 stillede, vilde man maaſkee dog anvende til en eller
 anden Bog; men at der meget ofte bliver mindre
 end intet tilovers, er let at indſee. Vil man hertil
 ſvare, at det vel ikke er ſtort bedre andenſteds, ſaa er
 dette, om man endog indrømmer det, vel et Svar,
 men ſlet intet Forſvar. Dog, vi haabe bedre Ti-
 der og troſte os imidlertid ved, at Udsigten over de
 ſenere Aars Litteratur i Danmark, uagtet ſaa mange
 for den ugunſtige Omſtændigheder, dog ingenlunde
 er ſorgelig eller nedſlaaende. Det er deels enkelte
 af denne Litteraturs Frembringelser vi her ville be-
 tragte, deels et Par Bemærkninger over de to for-
 hen forenede nordiſke Rigers ſenere Litteratur i Al-
 mindelighed, vi ville meddele.

Det er et priſeligt Skridt, der ved de i de tre
 ſidſte Aar i Kiøbenhavn udkomne, og fremdeles ud-
 kommende, aarlige Fortegnelſer over alle
 tre ſkandinaviſke Rigers Litteratur,
 er gjort til en nærmere litterair Forbindelſe mellem
 diſſe Riger. Men det maa derhos tilſtaaes, at man
 i de to andre Stater viſer danſk Litteratur langt
 mere Opmærkſomhed, end ſvenſk og norſk viſes i
 Danmark; hvortil den hiſtoriſke Grund heller ikke
 er vanſkelig at udſinde. De nævnte aarlige Skrift-
 Regiſtre bevife endog dette; hvert af dem nævner
 danſke Skrifter overſatte paa ſvenſk, og norſke Skrif-
 ter, foranledigede ved danſke. Det er desuden be-
 kiendt, at Bøger i det danſke Sprog finde langt

større Uffætning i Sverrige, end Bøger i det svenske i Danmark. At her endnu vises den norske Litteratur saa liden Opmærksomhed, har maaskee sin Grund deri, at denne Litteratur først nu er ifærd med at opstaae og Antallet af de i Norge udkomne Skrifter, der kunde have Almeen-Interesse ogsaa udenfor Riget, hidtil ikkun var yderst ringe. Dog burde uden Tvivl selv Bøger af hiin mere indskrænkede Interesse, forsaavidt de behandle Materier den nye norske Stat vedkommende og ei ere blot tomme Kæblerier, finde større Deeltagelse i Danmark, baade fordi en vordende Stats Gælinger og første offentlige Forhandlinger maae vække Opmærksomhed ogsaa hos fremmede Statsborgere, og fordi Erindringen om den fordums nøie Forening her burde gjøre dem dobbelt interessante. Intet kan være ønskeligere, og intet er et værdigere Formaal for begge Nationernes Skribenters Bestræbelser, end at, medens det politiske Baaend, som forenede begge Riger, er sonderrevet, det aandelige, hvormed Naturen selv ved fælles Sprog, og Culturen ved fælles Dannelse, omslynger dem, maatte langt fra at løsnes med hiint, nu tvertimod nøiere knyttes og sammenslynges. Dersom der ellers er noget Høiere, hvorefter Nationer, ligesom Individuer, bør tragte, end blot den jordiske Fordeel, og dersom man vil kalde noget udenfor Hverdagslivet nyttigt, saa maa ogsaa en slig nøie videnskabelig Forbindelse, efterat den politiske er ophørt, være af uberegneligt Gavn for

begge Stater. Den seløstændige Litteratur, som i Norge danner sig, maa nødvendigviis udbrede større Læselyst og skaffe hvad der skrives i det danske Sprog et større Publicum i Norge end forhen, da den danske Hovedstads Monopol paa de betydeligste litteraire Frembringelser mægtigen hindrede et levende videnskabeligt Samkvem over begge dengang forenede Riger. Den norske Litteratur vil saaledes med Tiden erholde mere og mere Bigtighed, og derved skaffe sig et større Publicum ogsaa i Danmark, ligesom den danske i Norge. Særskilt har hver Litteratur ikkun et lidet Publicum. Ogsaa den fælles Trang til et større vil holde dem forenede. Saa dersom ikke Skribenterne ved modvillige Stridigheder og indskrænket Raugsaand forskierte hvad der kan vindes, saa er uidentviol ved et dansttalende Riges Forening med Sverrig banet en ny Wei til en litterarisk Forbindelse imellem de skandinaviske Riger: et Maal, saa længe efterhiget, og hidtil saa forgieves attraaet. Ved Norges Forening med Sverrige maa en nøiere gienfædig Forening mellem en Deel af det danske Sprogs Litteratur og den svenske med Tiden finde Sted, og giennem Norge og ved norske Skrifter vil maaskee svensk Litteratur finde en Wei til Danmark, som den saa vanskeligen har kunnet finde over Sundet. Man mistyde ikke dette, som om Meningen var, at de svenske Bøger skulde gjøre hiin Omvei til Danmark: det er allene Sandisen for svensk Litteratur, som paa denne Wei skulde

bækkes. Heller ikke betragte man disse Ytringer som tomme Forventninger, fordi Tidernes Tegn for Dieblicket synes langt fra at begunstige dem. Thi vel synes for nærværende Tid ingen synderlig Nærmelse mellem Norges og Sverriges Litteratur at finde Sted, saavidt i det mindste, som af de i begge Stater udkomne Skrifter kan dømmes; men urimeligt var det at slutte, at fordi sligt ikke skeer pludseligen i Foreningens første to Aar, det derfor ikke, alt eftersom de nye forenede Nationer lære at kende hinanden nøiere, skulde gaae i Opfyldelse.

En Synderlighed, som man hyppigen støder paa i visse norske Skrifter, er den, at et Sprog, der saalænge det eksisterede har baaret Navn af det danske, nu kaldes det norske. Mig er det ikke bekendt, at man, saalænge Kongeriget Norge var forenet med Kongeriget Danmark, gav det fælles Sprog deroppe et andet Navn, end det havde og har endnu over hele den cultiverede Verden (et Par norske Skrifter undtagne). Heller ikke har jeg, ved at læse norske Skrifter, lagt Mærke til, at man tilligemed en anden Regjeringsform, har indført et andet Sprog. Tingen er i sig selv ubetydelig og Affectationen i det nye Navn, man vil give det gamle Tungemaal, næsten latterlig. Thi hvad enten denne Benværelse skeer af Frygt for, at Riget maatte tabe noget af sin Selvstændighed, naar dets Skriftsprog havde fælleds Navn med en anden Stats (man skulde da egentligen, naar

man forkaster den gamle Benævnelse for Sproget, med det samme forkaste alle de langt vigtigere Benævnelser, den danske og norske Stat have tilfælles, d. e. hele Sproget selv): eller den skeer af et hos visse Skribenter meget kiendeligt Had til Alt hvad der hedder dansk; saa er baade Frygten, og Maaden at yttre Hadet paa, ligesaa latterlig, som smaalig. Hvad hine Skribenter angaaer, da er det langt fra mig at ville bryde nogen Landse med dem enten for Benævnelsens eller for Hadets Skyld: dette Slags Skribenter yttre tydeligt nok, at de vide ei hvad de giøre, hvis Aarsag sikkert ogsaa enhver retsindig Norsk og Dansk vil tilgive dem. Enhver Strid af dette Slags, enhver Strid, der ei er reens videnskabelig eller litterair, bør undgaaes, og vil sikkert af alle Forstandige og Wdle i begge Stater blive undgaaet og affkyet. Det er allene med Hensyn til den Aand, som hiin smaaligen latterlige Benævnelse forraader, og mod hvilken enhver patriotisk Dansk og Norsk bør arbejde, jeg troer endnu med nogle Ord at burde omtale den. Danmark og Norge ere ei de eneste Riger, som have Sprog tilfælles. De forskiellige Stater i Tydskland og Italien have det ligeledes; og dog er det neppe faldet nogen ind i Preussen, f. Ex. at kalde det tydske Sprog, som skrives der, det preussiske Sprog, eller nogen Skribent i Østerrig at kalde sit Skriftsprog det østerrigiske. Paa Sardinien eller Sicilien veed enhver, at det herskende Sprog hedder ei det sardis-

niske eller sicilianiske, og skammer sig ti ved at kalde det hvad det er, det italienske. Endskjøndt de nordamerikaniske forenede Stater skiltes fra England og gave sig en egen selvstændig Forfatning, har jeg dog ikke hørt, at man efter Adskillelsen, kaldte det der herskende engelske Sprog det nordamerikaniske, eller troede at Staterne med den egne Forfatning endeligen ogsaa burde have et eget Sprog, i det mindste i Navnet. Og dog havde England givet disse Stater langt større Grund til at have det engelske Navn, end Danmark nogensinde, selv efter de mest enragerede blandt hine antidanske Skribenter, har givet Norge til Had mod det danske.

Enten bør det Skriftsprog, som Danmark og Norge have tilfælles, beholde sin gamle ved Aarhusdrederens Brug hævdede Benævnelse *), eller det maa kaldes det dansk-norske eller norsk-danske, hvorimod dog kan indvendes, at ogsaa de to sidste Benævnelser synes at tilkiendegive Dannelsen af et nyt, blandet Sprog, som ikke eksisterer. At ville, tvertimod hiin ældgamle Brug, og tvertimod hvad blandt alle cultiverte Nationer er antaget, tillægge dette fælles Sprog en Benævnelse, som forhen, og fra Arilds

*) Denne Benævnelse er endog, som bekendt, langt ældre, end det nuværende danske Skriftsprog. Thi ogsaa det gamle nordiske Sprog, der siden fik Navn af islandsk, fordi det tilsidst blot taltes og skrevs paa denne Ø, kaldtes i ældre Tider, da det var levende over hele Norden: *den danske Tunge*. (Jof. P. Vidalins *Commentatio de linguæ septentrionalis appellatione: danica lingua*, i Quart.-Udgaven af *Gunlaugs-Saga*.)

Tid allene tilhørte et eget Mundsprog, fielsent brugt i Skrift, er en synderlig Forvirring. Troede man Sagen af saa overvættes Vigtighed, saa burde man opfinde en Benævnelse, der formedelst logisk Nøiagtighed og Bestemthed klart og utvetydigt betegnede det samme, som nu Benævnelsen det danske Sprog, formedelst den lange Brug aldeles fyldestgørende betegner, og der, saaledes som denne, forstodes af alle. Enhver veed, at dansk Sprog er det, som baade Danske og Norske skrive, men hvo veed, at „det norske Sprog,“ der forhen allene betegnede den Mundart, hvilken den hæderlige norske Bondestand taler, nu ogsaa skal betegne det Sprog, som er Danmarks og Norges fælleds Skriftsprog? Benævnelsen „norsk Sprog“ i denne Betydning er altsaa aldeles stridende mod den hidtil antagne Sprogbrug; og den er det ikke mindre mod al Logik; thi den er tvetydig, ikke almindelig antaget og har paa engang en almindelig og en indskrænket, egentlig to ganske forskellige Bemærkelser. Ingen Magt i Verden formaaer at give noget Ord nogen ny, eller nogen mere eller mindre udstrakt Betydning end Brug, Overenskomst og Bedtægt eengang have givet det, og ingen Skribent i Verden er det lykkelig, at indføre nogen ny Benævnelse, der stred saa aldeles, som den her omtalte, mod alle logiske Regler for slige nye Benævnelser. Nu, da Sprogene ere saa gamle og uddannede, at ville give eet af dem et nyt Navn, er ikke stort klo-

gere, end om man nu vilde opfinde og indføre et nyt National-Sprog. —

At Trykkefriheden, som Norges Grundlov har fastsat, fremkalder endeel usle Døgnskrifter og i Dagbladene adskillige Udbrud af Raadhed og lave Liden-skaber, er et Onde, som maa taales ved Siden af det meget Gode denne Frihed lover. Men beklageligt er det, at i det mindste Udgivere af Journaler og Blade ikke besidde saa megen Agtelse for Litteraturen, at de fra de periodiske Skrifter stræbe at udeholde hvad der beskæmmer og nedværdiger den: af Forlæggere tør man vel i Almindelighed ikke haabe sligt. Vi have i den senere Tid haft flere Exempler for Dine paa, at adskillige Boghandlere, der forlægge Skrifter, tage allene Hensyn til Fordelen, uden at bryde sig om Skammen, hvilken Forlæggeren af et ondskabsfuldt og skadeligt Skrift i mine Tanker deler med Forfatteren. Hvorvidt et litterairt Arbeid er godt eller slet, kan man vel ikke fordre, at enhver Forlægger skal kunne bedømme; men hvorvidt det er Uforfæmmedheds eller Raadheds Foster, hvorvidt det er ondt eller uanstændigt, kan uden Tvivl bedømmes af enhver god Mand. Vore Boghandlere have en vigtigere Indflydelse paa Litteraturen, end man enten i Almindelighed troer, eller mange iblandt dem selv vide af. —

Det er med Anonymitet, som med Trykkefrihed i Almindelighed; den har baade Godt og Ondt ifølge med sig. I vor Trykkefriheds-Forordning af 27de

September 1799 ere anonyme Skrifter forbudne, fordi Erfaring havde viist, at Anonymitet kan tiene lumsk og nedrig Ondskab til Skiul. Dette er ligesaa unegteligt, som det paa den anden Side er viist, at Tilladelsen til at skrive anonymt, naar denne er saaledes givet, at den uncævnte Forfatter dog ingenlunde kan undbrage sig Lovens retfærdige Straf, kan være meget gavnlig ei allene for Litteraturen, men ogsaa for Staten. Vor liberale Regiering synes ogsaa at have erkendt dette, ved i senere Tider at tillade adskillige Undtagelser fra hiint Forbud. Har Anonymiteten end ofte maattet være et Middel for uædle Hensigter, saa har den dog maaskee ligesaa ofte været det for beskeden Sandhedskjærlighed. Overalt er det ikke allene i Hensyn til Yttringer om Sager, der vedkomme Staten og dens Indretninger, men i Hensyn til videnskabelige Forhandlinger i Almindelighed, at Frihed til i Litteraturen at turde tale unavngiven, kan have de gavnligste Virkninger. Jo mere litterair eller videnskabelig en Materie er, jo mindre maa en Forfatters Navn, eller noget Slags Auctoritet komme i Betragtning. Meget ofte blive gavnlige Meninger ikke horte, fordi Mængden, som seer paa Navne og Auctoriteter, finder dem fremsatte under et ubetydeligt eller forhen ukiendt Navn; og meget ofte vinde skadelige Meninger Tillid og Fremgang, fordi en berømt Forfatter fremsætter dem og Ingen giendrriver dem. Thi til Giendrivelsen, naar den skulde vinde Udgang hos Publicum, ud-

fordrebes, foruden Grunde og Grøner til at fremsætte disse, desuden et Navn af samme Indskydelse, som den Forfatters, der skulde bekæmpes.

Et Slags Fiender og Forfølgere af al litterair Anonymitet ere de, hvilke en skjult Forfatters Navn er langt vigtigere end hans Bog, hvormeget Værd denne i sig selv endog monne have, som ikke helme for de komme paa Spor efter dette Navn, og som ikke undlade, naar de endeligen have det fat, at meddele det til Venner og Bekjendte, d. e. til hele Publicum. Hvad de saaledes selv have udfundet, troe de ingensunde at være forpligtede til at skaane; thi ingen har jo anmodet dem derom. Paa samme Maade kan den undskylde sig, der finder en andens tabte Eiendom paa Alfavei og ei skaaner den til Eieren kommer. „Hvilken uffel Nysgierlighed, siger Lessing, Nysgierligheden efter Navne! efter et Par Bogstaver, satte i denne eller hiin Orden! En anden Sag er det, naar vi tilligemed Navnet og ved Navnet erfare, hvorvidt vi kunne fæste Lid til et lyseffty Menneffes Vidnesbyrd. Men der, hvor Talen slet ikke er om Vidnesbyrd eller om Ting, som allene beroe paa Vidnesbyrd, hvor Fornuften paa sin egen Bei ikkun skal prøve Grunde; hvad har Navnet paa den, som er disse Grundes blotte Organ, der at bestille? Det nytter ei alene intet, men skader vel endog oftere, derved at det aabner Udgangen for en Fordom, der saa jammerligen gjør Ende paa al fornuftig Prøvelse. Thi

enten kiendes den Unævnte at være en Mand, som det ogsaa forhen hverken har manglet paa Willie eller paa Kraft til at erkiende Sandheden; og strax lader Pøblen, hvem al Tænkning falder saa suur, sig blindt hen lede af ham: Eller det udfindes, at den Unævnte engang forhen har teet sig slet; og strax vil den samme Pøbel intet videre have med ham at gjøre; i den smukke og faste Mening, at den som lider Brøst paa een Sands, maa nødvendig ogsaa mangle de øvrige fire." Jeg har anført Lessings Ord, fordi ligesom hans Anbefaling og Forsvar for uanvngivet Forfatterskab i sig selv maa have megen Vægt, saa maa hans Stemme ogsaa være saa meget des upartiskere, som det er vitterligt, at han selv ikke betiente sig af Anonymitet. Det er altsaa ingenlunde sin egen Sag han her har villet tale.

Man skulde dog begribe, at ogsaa ædlere Grunde, og ei stedse Frygt eller Underfundighed, kunne bevæge en Forfatter til at holde sit Navn skjult; og man skulde skamme sig ved at tiltænke nogen Ukiendtlave Bevæggrunde, fordi han er unævnt. Denne Tænkemaade røber kun, at man selv var istand til at handle efter flige Motiver.

Ligesom hiin saa gængse Sagen efter at opdage anonyme Forfattere i Almindelighed er i høi Grad indiscret, saaledes er den det allermest, naar den anstilles af den anonyme Auctors Modstandere selv. Thi intet røber mere deres onde Samvittighed og

deres Uret, og, om de ere blevene fremstillede i et latterligt Lys, saa rober intet i høiere Grad hvor meget de fortiente det, end netop denne latterlige Bestræbelse efter at opdage et Navn, ved hvis Opdagelse deres Sag i ingen Henseende kan blive bedre, eller deres Dpførsel mindre latterlig.

(fortsættes.)

Et Par Ord i Anledning af Fru Conferentsraadinde Bruns Beskrivelse over Hr. Lunds Allertable.

Overdreven offentlig Roes, som tillægges en Konstsners eller Forfatters Arbejde, skader maaskee i flere Henseender mere, end overdreven Daddel. Den sidste gjør i Almindelighed mindre Virkning saavel paa den, der egentlig rammes derved, som paa det læsende Publicum. Den første er i mange Tilfælde, især naar den gives med udbortes Bægt og Auctoritet, i Stand til at vildlede baade Konstneren eller Forfatteren, og den Deel af hans Publicum, som af en eller anden Grund er mere tilbøielig til at see med Andres Dine og høre med Andres Dren, end med egne. De, som godmodigen troe, at personlig Belvillie bør eller kan komme i

Betragtning, hvor det gielder om en reen og uindtagen Dom, ere vel mindre at dable, end de, som i lignende Tilfælde drives af Uvind og fiendtlige Lidenskab; men som Konstdommere vise de sig sielden dette Kald vorne.

Denne Betragtning er opstaaet hos mig, og maaskee hos flere, ved at læse Fru Conferentsraadinde Bruns ziirlige Besskrivelse over Hr. Lunds nyeste Alttertable. Muligen er det ogsaa Tilfældet med flere, at de hellere læse denne Besskrivelse, naar den tænkes at være over et idealt Maleri, som i Virkeligheden endnu ikke er til, end see den besskrevene Alttertable. Da jeg nu helst vil betragte den berømte Forfatterindes malende Besskrivelse som et saadant frit Foster af Phantastien, kan det ikke falde mig ind at indvende noget mod dens Indhold. I ottende Bind af *Athene* S. 447—450 har jeg sagt min Mening om Hr. Lunds Alttertable, og jeg har havt den Tilfredshed at erfare, at den i det Hele stemmer overeens med Fleres, hvis lignende Dom maatte være mig behagelig. Uden at tilføie noget videre, beder jeg derfor kun dem, som have Maleriet i frisk Minde, eller som kunne betragte det selv, at ville sammenholde Besskrivelsen i *Athenes* Augusthefte med den foregaaende Dom over Alttertablen. Resultatet af denne Sammenligning kan jeg rolig overlade Andre at angive.

Forfatteren af Bemærkningerne over
Konstudsillingen i April 1817.

Litteratur.

Nogle Betragtninger over National-Repæsentationen under en constitutionel monarkisk Regiering; fornemmelig med Hensyn til Norge.

Af W. N. Heiberg, Medlem af Selskabet for Sandhed i Kiøbenhavn (?), af det celtiske Academie i Paris, samt af Academiet for de nyttige Videnskaber i Erfurt. Christiansand 1817. VIII og 82 S. 2.

I dette Skrift af en i Danmark født Forfatter, hvis forhen sammesteds udgivne Værker ere blevene modtagne med udmærket Yndest, findes Udskilligt, som neppe kan være Danske behageligt; ikke desmindre maatte Skriftet have Interesse for danske Læsere for dets Forfatters Skyld, om endog dets Gienstand ikke var af høi Interesse for enhver Statsborger. Det i Bogen, som ei synes at være skrevet for Danske, ville vi ikkun i Forbigaaende berøre. Forfatteren har adopteret nogle norske Skribenters Skik, overalt at kalde det danske Sprog Norsk; hvor tvetydig og ubestemt denne Benævnelse er, kan sees af følgende Exempler tagne af Fortalen til det her omtalte Skrift. „Det norske Sprog, hedder det her, eier to Ord, der hidtil have været anseete for synonyme“ &c. Hvo skulde troe, at „dise Ord,“ som det norske Sprog eier, „ere Fædreland og

Fødeland''? *) Naar nu Forfatteren endvidere siger:
 „Ordet Fædreland bør nok udstødes saavel
 af det norske Sprog, som af det danske;“ saa
 skulde man ved første Næst troe, at her tales om
 tvende forskellige Sprog, der hændelsesviis havde
 eet Ord tilfælles! Dette her anførte Sted lyder
 netop ligesaa meningsløst, som om en tydsk Skribent
 vilde sige: „dette Ord bør nok udstødes saavel af
 det preussiske Sprog, som af det østerrigiske.“ **)
 Besynderligt kunde det maaskee ogsaa synes, at For-
 fatteren omstændeligen documenterer „sin Ret til at
 tælles iblandt Norges Sønner“; „endskiøndt, som
 han tillige siger, Hændelsen har ladet ham fødes
 i Danmark.“ Men Hændelsen, i samme For-
 stand, er det jo ogsaa, som har ladet hans Forfædre

R 2

*) See det nævnte Skrift, S. VI; at de tre her om-
 talte Ord forresten allerede 1792 ikke ansaaes for
 synonyme af Alle, viser Etatsraad P r a m s Sprogs
 anmærkning om Ordene Fædreland, Fødeland,
 Fædreland, i Minerva 1792, 4 B. S. 80.

**) Forf. har i øvrigt ikke meget strengt holdt over det
 af ham saakaldte norske Sprogs Reenhed. Hans
 lange Ophold i Frankrige er kiendeligt i de unød-
 vendige franske Ord, der findes hist og her i Skriftet,
 og Ordet sednere, som Forf. bruger for senere
 (S. 15 o. fl. St.) er svensk, vedkommer altsaa ikke
 det danske Sprog, hvad enten dette skrives i Danmark
 eller Norge.

fødes i Norge, paa hvilken sidste Fødsel han dog grunder sin Ret til at kaldes Norges Søn. Dog herom ville vi ingenlunde stride med Forfatteren; endog uden hans Erklæring i Fortalen vilde vi være tilfulde overbeviste om, at hverken Forsængelighed eller Egennytte have bevæget ham til hiin Beviisførelse. Han har allene dermed villet godtgjøre sin Udkomst til at give sin Stemme med om Norges nye Forsatning, hvortil vel ingen vil ansee ham for ucompetent; skøndt man har vanskeligt ved at indsee, paa hvad Grund han i Fortalen S. VIII kalder sig en „Medborger af den norske Nation.“ Hos en Forfatter, som denne, bør man vel i øvrigt ikke betragte den ovenfor paatalte Benaevnelse af det danske Sprog, som andet end en *captatio benevolentiae* ikke for Manden, men for Skriftet; men billige denne Benaevnelse kan man alligevel ikke.

Ligesom man paa nogle Steder i denne lille Bog gienkiender Forfatterens Skarpsindighed, og sporer hans Iver for Ret og Sandhed, saaledes gienfinder man vel ogsaa Maximer, der ikke kunne fortjene Bifald, f. Ex. naar Religion S. 58 omtales, som noget der er langt mindre nødvendigt i Stater end Moral, og naar Religion og Moralitet, der i en christelig Stat hverken kan eller bør tænkes adskilte, saaledes betragtes som noget hinanden uvedkommende.

Læseren vil maaſkee allerede af denne sidstangførte Uttring see, at Forf. ikke aldeles strengt hol-

der sig blot til den paa Titelbladet angivne Gienstand. Dette har han ogsaa selv erkjendt, S. 65; den følgende korte Udsigt over Skriftets Indhold vil ligeledes fremdeles vise det.

Efter at have erklæret, at han ikke vil undersøge om eller hvad Norge har vundet eller tabt ved Adskillelsen fra et andet og Forbindelsen med et tredje Rige, gaaer han over til at bestemme en National-Repræsentations Pligter, nemlig: i Forening med Regjeringen at give og ophæve Love, og at vaage over Lovenes Overholdelse (denne Inddeling er dog neppe fuldstændig nok, naar f. Ex. Stændernes Forsamling er bemyndiget til at gjøre Laan paa Rigets Credit, som i Norge); han betragter dernæst Maaden at vælge Repræsentanter paa, og hvilke Egenskaber disse bør have for at kunne vælges. Han anstiller derefter nogle Betragtninger over de Rettigheder, hvilke ved den norske Grundlov ere Nationen forbeholdne (f. Ex. Rettigheden, selv at paalægge sig Skatter, lige Udgang til alle Stats-Embeder, Trykkefrihed, o. s. v.) Med disse Bemærkninger forbindes et Par Erindringer om nogle Savn i bemeldte Grundlov og nogle Bestemmelser i samme, som forekomme Forf. at trænge til Forandring eller Indskrænkning. (Det han savner i Grundloven er f. Ex. Bestemmelse for, at ogsaa andre Religioner end den, som er Statens egentlige, maae have fri Udøvelse i Riget. Herved sigter han dog allene til Reformeerte og Catholiker, ei til Jøder). Forf.

fremfætter mod Slutningen deels Opmuntringer til at undgaae Overdaad, især i det Offentlige, og til at indføre streng Sparksomhed i alle Administrationens Grene: (gylbne Ord, som man maatte ønske, at aldrig nogen Stat tabte af Dine: alt for rigelige Lønninger kunne fordærve de dueligste Embedsmænd, ligesaavel som altfor knappe: et for stort Antal Embeder, og Administrationens alt for indviklede og vidtløftige Gang, er ogsaa et Slags Udselhed, som aldrig bekommer en Stat vel): deels Advarsler mod pludselige og overilede Forandringer i Constitutionen og deels nogle korte Betragtninger over den republicanske Regieringsform. Disse Betragtningers Resultat er, at den Stat, hvor National-Repræsentations-Systemet er indført og Folket sikket for al arbitrair Regiering (ja, hvis en sliq Sikkerhed var mulig!) er en virkelig Republik, hvad enten den udøvende Magt kaldes Keiser eller Konge, Doge eller Consul o. s. v.

At udfinde den bedste Maade, hvorpaa en Nation kan repræsenteres og ved Repræsentationen beherske sig selv, er, som Gorf. har bemærket, et af de vanskeligste og endnu uløste Problemer. Vi tilføie, at kunde endog Maaden findes, saa vilde dog ved Udførelsen møde Vanskeligheder, som grunde sig i den menneskelige Naturs Ufuldkommenhed. Endskiøndt Folket selv vælger sine Repræsentanter, saa er det dog ikke istand til at sikre sig tilfulde for disses vilkaarlige Handlemaade. Til dem og deres formodede

Indsigter og Retsskaffenhed overdrager Folket sin Villie paa en vis Tid, og underkaster sig altsaa deres. Men vilde man endog til Repræsentationsforsamlingen medgive dem Instruxer (hvilket ei pleier at skee), hvor kunde dog alle mødende Tilfælde i disse præcaveres? Dermed er det dog naturligviis ikke sagt, at denne Regieringsform ei fortjener Anbefaling eller at den ei, skiondt ufuldkommen, har, i det mindste theoretisk, afgjorte Fordele fremfor andre Statsystemer. Saalænge der bæres den muligste Omfarg for, at Repræsentationen stedse har et Antal af kyndige, og en Pluralitet af erkjendt rettskafne Mænd, saa har Staten af dette Slags Folkeregiering (om den saa kan kaldes) neppe at frygte for voldsomme Omvæltninger eller sønderlidende Factioner; hvorimod den tillige i sin Forsatning har en ypperlig Drivesfæder til National-Aands Vækkelse og Vedligeholdelse. Til at drage det muligst høieste Gavn af en saadan Statsforfatning ere vel endnu saa eller ingen Stater aldeles modne. Dertil staae endnu en stor Deel Borgere paa et alt for lavt Culturens Trin, og naar man endog vilde indrømme Forsk. af det her anmeldte Skrift, at „Dplysningen i det sidste halve Aarhundrede har gjort uhyre Fremfærdt,“ og at „derfor Mennesker selv af den lavere Almue i det mindste begynde at faae Affky for arbitrair (?) Behandling;“ saa vilde det dog neppe kunne indrømmes, hvad Forsk. neppe heller vilde paastaae, at man i nogen Stat, i de lavere Borger-Classer

eller blandt de simple Ugerbyrkere, var istand til at finde Mænd af en flig Duelighed og Indsigt i Statsfager, at de kunde hensigtsmæssigen deeltage i Deliberationer, disse Sager betræffende. Af Nytte kunne flige Mænds Betænkninger vistnok være, dersom deres Stemme allene hørtes ved Deliberationer, der angik deres egen Stands Affairer; men Stemme om andre Materier, der overgaae deres Sphære, kan dog heller ikke negtes dem, med mindre de selv godvilligen ville tie. Ofte kunne de og, selv med gode praktiske Indsigter i deres Sag, dog ei besidde den fornødne Circumspection til at bedømme Forslag til nye Indretninger eller til gamle Misbrugs Udbrydelse i dette, og de kunne saaledes foraarsage en meget skadelig Opposition. Men Manglen paa fuldkommen repræsentantdygtige Borgere maa uden Tvivl efterhaanden blive mindre, eftersom National-Aand og Cultur blive mere udbredte. Til at danne flige Borgere er uden Tvivl ogsaa Publicitet i Regieringsfager, der gjør Borgerne bekiendte med de indre Statsforhold, og ansporer dem til at tænke derover og studere sig ind i Statsstyrelsen, et af de øpperste Midler. Ogsaa for Stater, der ingen repræsentativ Forsatning have, er en saadan Offentlighed i høi Grad at anbefale. Intet kan mere bestyrke Tilliden mellem Regiering og Folk, og intet er en sikkrere Spore til velvilligen at underkaste sig de Byrder, der til Statens eller enkelte Communes Tarv maa paalægges, end naar enhver kan overbe-

vise sig om den huusholderiske Anvendelse af Statens og Communens Midler. Meget ofte vilde Fremlæggelsen af en sliq Status gjøre ubesoiet Klage stum og beskaemme ondskabsfuld Dadel.

Forsatterens Uttring i Noten S. 33, at han ikke veed, hvori Forskiellen mellem despotisk Regiering og uindskrænket Enevoldsmagt (uindskrænket Monarchie) bestaaer, hvis denne Mening ikke er Ironie, saa grunder den sig dog i intet andet, end en paradok Forklaring, der holder sig til Ordene, istedetfor til Sagen. Montesquieu, hvem Forsf. saa ofte og netop i samme Aandedraet citerer, har beskrevet begge Regieringsmaader i Bogen l'Esprit des loix, dens første Deel, s. Ex. i 2 Bogs 1ste, 4de og 5te Capitel, saaledes, at al fornøden Oplysning maatte kunne udledes af det der Sagte. Det er tilvisse Ordstrid, naar man ei vil indrømme, at der er Forskiel mellem den Magt, Regenten i en cultiveret Stat, hvis Regieringsform er absolut monarchisk, udøver, efter skrevne publicerede Love, over cultiverede Borgere, og den Magt, som Despoten i en ucultiveret Nation, hvis hele Regiering og Regieringsmaade beroer paa hans Luner, har i Sie over raae Slaver; disse staae under ingen Love, men beherskes efter Dieblikkets Indskydelser. Ikkum en sliq Stat kan siges at have en „arbitraire Regieringsform,“ men naar Forsf. (S. 32) synes at ville have det anvendt paa det danske Monarchie, saa maa dette have sin Aarsag deri, at han aldeles

urigtigen antager Despotie og uindskrænket Monarchie for synonyme Begreber. Vilkaarlig kan den Statsforfatning ikke siges at være, der beroer paa en Grundlov, hvilken Regenten, efterat være af Folket creeret til den høieste Villies Organ i Staten, har i Kraft af denne Creation gjort til uforanderlig og ufravigelig Norm for alle efterfølgende Regenter. — I Hensyn til Udtrykket: uindskrænket Enevoldsmagt, kan endnu tilføies, at dog vel intet fornuftigt Menneſſe vil paaſtaaе, at Undersaatterne, i det de overdrage Regenten en ſlig Magt, eller Regenten, i det han modtager den, kunne taget Ordet „uindskrænket“ i den Betydning, at Kongens Villie heller ikke er indskrænket ved Guds Love, eller at han er berettiget til at føre et ugudeligt og uretfærdigt Regimente. Denne Indſkrænkning maa i Monarchiets Grundlov ſtedſe erkiendes, og imod denne Grundlov kunne de øvrige Love ei ſtride. *).

Den Paaſtand af Forfatteren, at Embedsmænd ei, ſom ſaadanne, bør have Stemmeret ved Repræſentant-Valg, og at de ei heller bør kunne vælges af Folket til dets Repræſentanter, kunde der vel indvendes adſkilligt imod. Frygten for, at Regentens mulige Indflydſe paa ſlige Committerede kunde bringe dem til mindre Omhu for Committenternes Interesſe, synes at være ugrundet der, hvor Regenten ei har Rettighed til at affætte eller dimittere

*) See f. Ex. den danſke Kongelov og Indledningen til danſke Lov.

Embedsmænd uden Stændernes Samtykke. Vanskeligt vilde det uden Tvivl ofte blive, udenfor Embedsklassen at erholde et tilstrækkeligt Antal i Regjeringsager virkelig kyndige og til Repræsentation duelige Mænd.

W.

Gienmæle mod nogle Ytringer om den nyere tyske og svenske Litteratur, i Anledning af en Recension over Bibliotheksecretair Molbechs Breve fra Sverrige.

Jo mere den i Tydskland dannede nyere æsthetiske Skole efterhaanden vinder Tillid og Agtelse, ogsaa hos dem, der i Begyndelsen, enten formedelst Fordom eller Ubekiendtskab med dens Frembringelser, modsatte sig den, jo mere det erkiendes, at denne Skole har gienvakt den indslumrede Sands for det Høiere og Andeligere i Poesien, og sat dennes sande Væsen i et klarere Lys: jo mere maa det have forundret enhver Fordomsfri, at see denne Skole, og dens begyndte Udbredelse i Sverrige, nyligen berørt i den danske Litteratur-Tidende (No. 35) paa en Maade, der hos den mindre kyndige Læser ikke kan andet, end vække ugunstig Fordom imod den. Recensenten af Molbechs Breve fra Sverrige har, i at omtale den deri indlemmede Udsigt over den

Ivenske Litteratur, aldeles undladt at skielne mellem det meget Gode, hiin Skole har frembragt, og det enkelte Glette, der, efter ethvert, Menneſkeværks Natur, kan have vedhængt det Gode, eller have ſin Oprindelse fra uægte Læringer af hiin Skole. Han har udtrykt ſig paa en ſaadan Maade, at den ei bedre underrettede Læſer maa troe, ikke allene at Beſtræbelſerne for at udbrede de nyere æſthetiſke Grundſætninger i Sverrig ere intet andet end Umodenheds og latterlig Efterabelfes Værk, men ogſaa at diſſe Grundſætninger ſelv ere aldeles forkaſtelige og blot extravagante Hoveders ørkesløſe Paafund. Neppe behøve dog ſlige aldeles ubeviſte og ubeviislige Fremſtillinger af hiin Skoles Væſen, nogen vidtloſtig beviisførende Giendrivelse. Man behøver allene at pege hen til de Værker af almeen erkendt Værd, hvilke den her omtalte Skole (ogsaa i Sverige) har frembragt (thi ſlige Værker maatte vel egentligſt komme i Betragtning, naar Taler er om Grundſætningernes Prøvelse, efterſom det hedder: viis mig din Tro af dine Gierninger): Man behøver allene at heraabe ſig paa de Meſterværker fra ældre Tider og fremmede Lande, hvilke vor Tidsalder iſær ved den ſaakaldte nye Skole har tilegnet ſig, at nævne de forhen i Støv og Mørke begravne Monumenter fra de nu blomſtrende Nationers Fortid, hvilke Almeenheden ved Forfattere af hiin Skole har ſaaet Sands for, og hvilke tildeels ved den ere igien fremdragne for Lyſet. Eller er det en ringe

Fortieneste, at Shakespeares Mesterværker ere værdigen tolkede af Schlegel i eet af den nord-europæiske Litteraturs vigtigste Sprog, og have haft en uberegnelig Indflydelse paa Folkets Smag og Dannelse? Er det uvigtigt, at Folket igien ledes til at kiende og agte hiin uvurdeerlige Arv fra Forfædrene, og at denne Oldtids kraftfulde Aand og simple Størhed foreholdes Nutiden som et Mønster, hvorfra den er sunket saa langt tilbage? Det være mig her tilladt med nogen Forandring at anføre Tiecks Ord i Fortalen til Novalis's Skrifter: „Enhver Videnskaberne og Konstens Hviagter skulde Bestræbelser, der sigte til et saadant Maal, være vigtige og tiltrækkende, om han endog i meget var af andre Tanker og Udskilligt tyktes ham fremmed og uforstaaeligt. — Han skulde overalt erkiende det Gode og Sande, og ei lade sig forstyrre af enkelte Modsigelser, der ere Mennesket saa nødvendige, som Krig Menneskeheden.“

Det maa stedse geraade den Schelling-Schlegelske Skole til Anbefaling, at den overalt, hvor den har udbredet sig, har vundet og syffelsat tildeels meget udmærkede Evner. Dette er ogsaa Tilfældet i Sverige, skiondt man af de her omtalte Uttringer i Litteratur-Tidenden slet ikke skulde formode det. Men Recensenten kan dog sikkert ei være uvidende om, at Mænd som den philosophiske skarpsindige Hoyer*)

*) Professor i Philosophien i Upsala, f. 1767, d. 1812.

vare denne Skoles første Udbredere, og at den har vakt en udmærket Digter, som Atterbom. Det fortiente Bifald, hvormed den Sidstes siden 1812 udgivne poetiske Kalendere, hvoraf fire allerede ere anden Gang oplagt, modtoges i Sverrige, viser, at det for en stor Deel ikkun er Academikerne og deres Parti, der med den, alle Forbudsfulde egne, Uforsømlighed forfølge og vrage hvad de dog ei formaae at tilintetgjøre og hindre. Ligesom Atterboms Poesier vidne om en Digter med varm Phantasie og Følelse, saaledes vise hans Fortæller til et Par af hans Kalendere ham som den, der philosophisk og grundigt har tænkt over sin Kunst.

Ingen den ædlere Naturs og den sande Poesies Ven kan uden et medlidende Smil betragte det saakaldte svenske Academie med sit slaviske franske Tilfænit, med sit af Regjeringen tildeelte Privilegium til at give ufeilbare Love for Smagen og meddele Digterne Pergaments-Attester om deres Digterkald. Man maa undres over, at et slikt Institut saalænge har kunnet bevare et Slags Autoritet hos en fri og kraftfuld Nation. Dets Medlemmers og Tilhængeres latterlige Holden paa den gammelfranske Smag, efterat (Frankrige undtaget) det hele øvrige Europalige siden Lessings Tider har indseet dens Urimelighed, er virkeligen et Phænomen i Cultuurhistorien. Vilde dog Regjeringerne stedse afholde sig fra al voldsom Indgriben i Smagens og Videnskabelighedens Rige, ikkun venligen understøtte det, men aldrig

foreffrive det Love. Langt hellere end at oprette Academier og Geniets Drivhuse, at give Smagen uovertrædelige Love og betale Folk med Medailler, for at gaae i disse Loves Ledebaand, søge man at skaffe udmærkede Digtere (men ogsaa allene saadanne, og de ere stedse kun meget faa) et værdigt Stium, frit for fløvende Næringsforger. Forresten overlade man enhver til sin egen Genius og til den Dannelselse, hvortil alle civiliserede Stater have aabnet Videnskabernes Dyrkere Udgang. Det er aldrig Geniet, men ikkun det nødtørftige Talent, der lader sig slutte i hine Ledebaand.

Al den Nytte det svenske Academie har stiftet, indskrænker sig til Poesiens ydre Behikel, til Sproget, og det er endda et Spørgsmaal, om det ikke paa den anden Side har skadet det svenske Sprog mere derved, at medens dette under Academiets Ledning blev mere uddannet og zirligere, blev det tillige mod dets Natur forfransket, og bebyrdet med en Deel unødvendige fremmede Ord. Upaatvivleligen kan det antages, at det svenske, som ethvert af Naturen begunstiget Sprog, vilde uden Academiet og dets Medailler ligesaa sikkert have naaet sin Uddannelse; og det vilde da tillige have aldeles undgaaet den Fare, hvori det under Academiets uindskrænkede Herredom svævede, den, at tabe al sin Selvstændighed, og al Receptivitet for sand og høiere Poesie.

Om nu den nyere æsthetisk-philosophiske Skole i Sverrige endog ingen anden Fortieneste havde, end

at have løstrevet Nationens Sprog af hiint academiske Slaveri, at have ved dets Behandling i genialste Poesier itide (thi snart havde det været for sildigt) begyndt at giengive det sin eiendommelige Bøielighed til andre og naturligere Versformer, end de franske: var ikke allerede dette en Fortieneste, som enhver, der elsker det Sande og Skønne, hvor det saa findes, skulde glæde sig over? Men at hiin Skole har endnu i flere Henseender gavnnet Fædrelandet, at det er den, som ved at slutte sig til den ældre skandinaviske Litteratur, har lagt Grunden til en ny National-Litteratur i Sverrige, i det mindste til en mere nordisk og Nationen eiendommeligere, dette maa vel enhver, som ei forsættligen tillukker Øinene, kunne see.

En af de nyere svenske Æsthetikeres og Philosophers ivrigste Modstandere er Hr. P. A. Wallmark, Kongelig Bibliothekar i Stockholm, og Udgiver af en Journal, der især skulde sysselsætte sig med Litteraturen. At denne Journal i visse Henseender kan have sine Fortienester, vil jeg ikke negte; men det er neppe troligt at Nogen, som gjør sig bekendt, f. Ex., med de i den danske Litteraturtidende Nr. 35, S. 552, paaberaabte Afhandlinger i samme Journal, hvilke ere stillede mod den nye Æsthetik og Philosophie, paa den anden Side vil negte, at denne Journals Forfattere heri røbe den største Eensidighed og den mest indskrænkede Partiskhed *).

*) Det Dødis, Wallmark i elleve Nummere (5½ Ark) af sin Journal har villet give for den nye Skoles Skade-

gen udbevne Stumper af et philosophisk System, og ved Hielp af tom Spot og Fordreielser, kan man ublede af dette System Alt hvad man vil; men Kunstgrebet er saa plumpt og forslidt, at det falder let i Dinene og blander selv den store Hob ikkun til en Tid.

lige Hensigter og Indskydelse, udmærker sig ved en utrolig Snaksomhed og et Consequentsmageri, som man neppe skulde troe, nogen fornuftig Mand kunde nedlade sig til. Men saavidt gaaer Akademikernes Harm og deres Had til „nya Skolen,“ som de kalde den : til Enhver, som arbejder paa at give Eversrige en egen Litteratur og national Digtekunst.

Anmærkning.

Anmelderen i Litteraturtidenden af mine Breve fra Eversrige har der i Slutningen af sin Recension angrebet saavel den saakaldte nyere æsthetiske Skole, som min Udsigt over Epokerne i den svenske Nationallitteraturs Historie, og bl. a. beskylde mig for „had ske Udsald mod et gallicant Institut“ „grændseløs Partisthed,“ „eensidige Domme,“ forringet „Kritik fornuft“ (?) „uliberal Tænkemaade“, „vrang Bedømmelse, der er et Echo af en glubsk Polemik,“ Ubekiendtskab med Hr. Wallmarks Journal, m. m. som i No. 34 og 35 af bemeldte Litteraturtidende kan efterlæses. Uheldigviis har han glemt Bevise for disse Beskyldninger, hvis Siendrivelse han saaledes ganske har sparet mig. Forfatteren af det ovenfor aftrykte Siennemåle har imidlertid holdt det for nyttigt, at
Athene. September 1817. S

Bringe Anmelderen lidt til Estertanke, i Henseende til dennes Domme og Udladelser om den nyere Æsthetik og Poesie i Almindelighed, i hvilke han viser sig omtrent som den, der i en vel røget Have vilde gaae forbi Mængden af skionne, duftende Blomster, der prise Urtegaardsmændens Glid og Kunst, men trække hist og her et Græsstraa eller en Nælde op af Jorden, og derpaa overlydt udraabe: at Manden er en ussel Gartner, og Haven forgroet med Ugræs! Da Anmelderen i disse Ytringer, der reent mangle baade Grundvold og Grundighed, kun er et Echo af Hr. Wallmark, vil jeg ikke spille mange Ord paa det, der selv lægger sine Mangler for Dagen.

Jeg vil blot berette Anm. at jeg har læst de fleste mig anbefalede Nummere af Hr. Wallmarks *Almänna Journal*, hvorved jeg har faaet en overflødig Bekræftelse paa det, jeg siden 1812 har vidst, at denne almindelige Journal virkelig er et almindeligt Magazin for alle Sverriges indskrænkede, eensidige, upoetiske, uphilosophiske, gallist-academiske og sladderagtige Forfattere, hvis Producter Hr. Wallmark, formodentlig nært Slægtskab, og med en Pleiesaders samme Omhu og hiertelige Glæde, der stiller til Skue.

Da Anmelderen har havt den Godhed at henvise mig til saa underholdende en Lecture, vil jeg til Giengjæld anbefale ham, at han dog ikke blot vil læse Hr. Wallmarks Journal og den Upsalske Litteraturtidende; men at han i Særdeleshed vil studere Goethes og Tiecks poetiske, Schellings philosophiske og Brødrene Schlegels æsthetiske Skrifter, naar han vil lære at kiende og reifærdigen vurdere den saakaldte nyere Skole i Poesie og Philosophie. Ligeledes drifter jeg mig til at anbefale ham Hr. Wallmarks Recension over Maleren Hørbergs Levnet udgivet af Atterbom (i

Almänna Journalen, Jun. 1817), — hvor Rec. tillige gaaer ud paa at ville tilintetgjøre Atterboms hele Digter-Existens — som et Monster paa den laveste, Sandhed forvanskende Partifhed, i Forening med den tomme Hjerne og den mest begrændsede Smag, skult under en latterlig Arogances Maske, som det fast er muligt i en æsthetisk Recension at lægge for Dagen. Denne kan tillige være et Exempel, inkar omnium, paa de usle og vanærende Midler, som anvendes i Sverrige paa at nedtrykke den ungdommelige National-Litteratur i sin første Fremspiren og paa at forfølge den aandfulde Digter, som, uden Hielp af Regieringen, eller af Landets Rige og Mægtige, paa en ublid Ungdomsbane, uden Midler, uden Støtte i det borgerlige Liv, har maattet udvile sig som Digter i en uophørlig Strid, og arbejde for Konstens Fremme og sit Fædrelands Hæder under Kamp mod Livets Nødterst og mod sine Alvindsmænds Efterstræbelser.

Hvad herom og om Hr. Wallmark, med hans almindelige Journal og dens paa ny begyndte Angreb paa Poesie og Philosophie, videre kunde være at sige, forbigaaes her, da det snarere vedkommer svenske eller tyske Læsere, end danske. Som et Supplement til Udsigten over den svenske National-Litteratur skal jeg derimod meddele det til den tyske Oversætter af mine Breve fra Sverrige.

C. Molbech.

Korte Efterretninger
om de vigtigste Original-Skrifter i den svenske
Litteratur i Årene 1813—1817.

Prof. Psalmer af *Franzen* och *Wallin*. Stockh.
1812. 90 S. 8. 2. Häft. ib. 1813. 90 S. 8.

Den mindre ægte Iyriske Land, det mindre inderlige Kiendskab til Bibelen, som endnu røber sig i det første Hefte, er heldigen forandret i det andet. Derhos har begge Digteres altid kiendelige Talent udviklet sig med mere Selvstændighed; ligesom de og have viist en større Omhu for Versemaaliet med Hensyn til de gamle, oprindelige Melodier; hvorfor endog den strengeste Grandsker maa tilstaae, at der i det andet Hefte findes „ret gode Stykker, og nogle udmærket fortræffelige.“ Denne Dom gielder dog især om de Psalmer, der ere digtede af Hr. Dr. *Wallin*, som ved senere Mesterstykker har erhvervet sig endnu større Rettrighed til den første Plads blandt Sverriges hertil bekiendte Psalmedigtere.

Forök till Psalmer, af *E. G. Geyer*. Ups. 1812.
45 S.

De udmærke sig „ved Klarhed i den religiøse Anskuelse, ved Kraft og Energie i Udførelsen. Hvad man egentlig maaskee kan bebreide Hr. *Geyers* Psalmer, er alt for kiendelige Spor af Hastværk, hvorved det er skeet, at flere Strofer, maaskee ogsaa

en og anden enkelt Psalme, ikke svare til det Heles Værd, og at man finder mange Vendinger og Udtryk, som kunde og burde været anderledes."

Psalmer af Sam. Hedborn. Stockh. 1812. 88. S.

12. 2. Samlingen. ib. 1813. 58 S. 12.

Inderlig Følelse, en mildt glødende Phantastie, varm Kiærlighed for Guds Ord, from Andagt og en melodios Diction udgiøre Charakteren i Hr. Hedborns Psalmer. Dog er han i den første Samling mere usikker og incorrect; ligesom den poetiske Kiærlighed til en yppigere Billedpragt stundom har forledet ham til at overskride Psalmens rette Grænser. I den anden Samling (hvori ogsaa nogle Stykker af andre unævnte Forfattere ere optagne) har han søgt at undgaae denne Feil; men, som en Følge af denne for ham uvante Tvang, har det ogsaa undertiden hændt sig, at Tørhed og Kulde have indsneget sig i Stedet for Følelsens forrige naive Varme.

Grundlinier till Staternes Historia, af F. B. Schwe-

rin. 1. D. Upsala 1811. 339 S. 8. 2. Del.

ib. 1813. 338 S. 8. (Med en historisk Tabel paa to Kobbertavler og et Kort over Europa, Asia og en Deel af Afrika.)

Ustridigen det mest genialste Arbeide, som den nyere historiske Litteratur i Sverrige har at fremvise. Originalitet og Omfatning i Anskuelser, Rigdom paa Facta, en lys Orden i Planen og bestemt Mandighed i Stilen, udgiøre dette Værks Fortien-

ster. Man læse blot Indledningen, eller Skildringen af Folketammers Vandringer og Staters Dybb, og man har omtrent læst den smukkeste svenske Prosa i sit Slags; og derhos ikke savnet Leilighed til at fatte Ugtelse for Historieffriverens dybe Blik og sikre Dmdømme. Den egentlige historiske Fortælling er bestemt blot til en Forklaring over den historiske Table; men er udført med saamegen Originalitet, at den, ogsaa uden Tablen, vil læses med Interesse. Endog Forfatterens Ensidighed er interessant og ofte lærerig.

Phosphoros, Månadsskrift. 1812 och 1813. Häft 1—3. Upl. 1812—13. 390 S. 8.

Disse ere de trede sidste Hefter af det bekendte Tidsskrift, som i de fire Aar, hvori det udgaves, har frembragt uberegnelige Virkninger. Det var det første Forsøg, som skete i Sverrige, paa at modarbejde positivt det Feilagtige i en misdannet Samtids indskrænkede Begreber; det har, om end for en Deel rhapsodisk og ikke nok udviklet, fremstillet høiere og rigere Anskuelser af Konst, Videnskab og Religion; det har redeligen stræbt at fremkalde en indenlandsk Litteratur og at vække Rærlighed og Iver for en saadan; det har oplivet en større Opmærksomhed paa Grækenlands, Indslands, Italiens, Spaniens og Englands Konstskatte; det har givet de Svenske i det 19de Aarhundrede næsten de første Toner af en indfødt, reen, hiertelig og melodisk Digtekunst; og det har temmelig almindeligen

i det mindste hos den opblomstrende Slægt, udbredt den Overbeviisning, at Poesie er noget andet, end en aandløs Phraselogie og en artig Epøg for halvcultiverede Selskabskredse. — Det Mangelfulde, der findes i dette Tidsskrift, saavel i Henseende til Plan, som til Udførelse, blotter sig let for Kienderens Blik, og det skionnes let af den virkelige Konstdommer, hvor tidt de unge Forfattere have maattet give Lærepenge, og at de have maattet opdrage sig selv tilligemed deres Læsere. Men at en ny Epøke i Overriges Litteratur begynder med Udgivelsen af Phosphoros: dette skionner Konstdommeren ogsaa.

Ovenstaaende Omdømme vil man uden Tvivl i alle Dele finde retfærdiggjort ved disse tre sidste Hefter, hvis vigtigste poetiske Stykker ere følgende: 1.) Minnesrunor. (Minderuner.) En ømt rørende Sang, i ellevestavede urimede Tamber, som man kunde ligne med en musicalsk Composition over Ungdomshaabets bedræglige Løfter og Indbildningens fluffende Lygtemænd. 2.) Oversættelse af Ilios's Erobring, efter Tryphiodor; i mesterlige og konstnæssigt vellydende Hexametre. Man træffer derimod ikkeielden paa haarde Inversioner og usvenske Talemaader; stundom er Originalens ordrette Mening heller ikke fulgt. 3.) Kiærligheds Kilde, et skiont allegorisk Digt, hvori de høiere Siæles indbyrdes Længsel, ofte daaret under Virkelighedens Gernaaag af Haab og Erindring, er poetisk skildret i de mest vellydende Vers. 4.) Diokles og He-

Liobora, i det antike elegiske Versemaal. Det antike Poesies Verdensanskuelse har forenet sig med den modernes, og lykkelig opsvinget sig til orphisk Begeistring. Udførelsen er ligesaa heldig, som Ideen; det rigeste Billedsprog i melodiske Vers. 5.) Solens Drøm; en fin Tanke udført i en findrig Allegorie. 6.) Canzone efter Petrarca (den tredje i P. seconda.) En meget tro og dog ikke flavisk Oversættelse, der er særdeles skikket til at vise det svenske Sprogs Bøielighed og Belyd. 7.) Odysseus blandt Kykloperne, efter Homer. Oversættelsen af denne Episode af Odysseen udmærker sig fordeeltagtigen ved Nøiagtighed, et bøieligt Sprog, en simpel Tone og passende metrisk Pragt. 8.) Epilog. Denne er vel ikke udført med den muntre Ungdomskraft, der er præget i den skønne Prolog, hvormed dette Tidsskrift aabnedes; thi Veemod maa altid være Grundtonen i enhver Afslutning; men med lige poetisk Dybde og Kraft.

Blandt de prosaiske Bidrag bør især nævnes: 1.) Charakteristik over Bellmann og Valerius — en Afhandling, rig paa frugtbringende æsthetiske Anmærkninger, i et udmærket skönt og reent Foredrag. 2.) Om Romanen, en Dialog. Efter nogle mindre indholdsrige theoretiske Reflexioner, karakteriseres med livelige og træffende Strøg de vigtigste og mest bekendte Romanfigurer. 3.) Grundene for Skønhedslæren, i to Afhandlinger af Plotinos; Over-

fættelse af det Græske. Enhver som er bekendt med Vanskelighederne ved at oversætte denne Nyplatoniskernes Ypperste, vil ikke undres over at det her meddeelte Stykke ikke er omnibus numeris absolutum. 4.) Benj. Carl Hoyer, Necrolog. Dicteret af en varm og inderlig hengiven Agtelse for den dybe Tænker, der alt for tidligt blev revet ud af sin Virkekreds. 5.) C. N. Ehrensvård's Lære om Skønhed og Konst. En meget god systematisk Udvikling af den vittige Æsthetikers genialste Anskuelse af Konstens Væsen. — De Forfattere, som have leveret Bidrag til disse tre Hefter af Phosphoros ere: Utterbom, Dahlgren, Hammarföld, Hedborn, Lundblad, Palmblad, Scherwin og Condén.

Don Carlos; Jungfrun af Orleans; Wallenstein, af Schiller, öfvers. af B. I. Törneblad. Stockh. 1813. 1814.

Skiondt vi her egentlig kun have originale svenske Arbejder for Die, her vi dog ikke forbigaae disse heldige Oversættelser af den udsødelige Schillers fortræffelige dramatiske Værker, ved hvilke Hr. Törneblad har erhvervet sig en sand Fortieneste af sit Lands Litteratur. Oversætteren har været lige heldig i at undvige de tvende Klipper: Forseelse imod Originalen, der selv i sine mindste Træk burde efterlignes, og Feil i Modersmaalet, hvilket han derimod med en overordentlig Smidighed har vidst at lempe efter det saa rigt uddannede Trykke. Ligeledes røber Over-

sætter en allevegne et fiint, dannet og tactfast Dre for alle Versificationens Modulationer, og en udmærket Duelighed i at efterligne dem. Som Prove herpaa maa man læse Kapuzinerens Prædiken i Walsenstein og de lyriske Partier i Jomfruen fra Orleans. Smidlertid kan man dog ikke undlade at bemærke, især i de to første Stykker, at det havde været ønskeligt om Oversætter en hist og her havde givet mere Agt ogsaa paa den grammatiske Mening i Originalen.

Klytia. Första Häftet. Strengnäs 1813. 101 S. 8.

Hensigten med dette Tidsskrift synes at have været den, at skienke den mere fiint dannede Deel af Almeenheten en underholdende Læsning; og det røber i det mindste en alvorlig, uegennyttig Kiærlighed for det Skønne hos Udgiveren. Af originale Digte finder man kun tre, hvoriblandt Kiærligheden, en Allegorie af Ring, et af hans bedste poetiske Arbejder, fordeelt i to Stykker. De øvrige poetiske Stykker ere Oversættelser efter Goethe, Dehenschläger og Schack Staffeld. Afhandlingen om det stockholmske Konst-Academies Udstilling i Aaret 1813 er, i Hensyn til Stilen, godt skreven, og Oversætterens Uttringer om de udstillede Konstværker ville uden Tvivl i Almindelighed findes rigtige og grundede; men hvad de æsthetiske Grundsætninger i Indledningen angaaer, da maa man beklage, at han slet ikke paa en philosophisk Maade har gjort sig Rede for sine Forestillinger; hvorfor hans Udsagn ikke ere

blevne andet end en Estersnacken af Lessings og Winkelmanns uforstaaede Ord. Han gaar endog saa vidt, at han reent ud vil forkaste al Historiemaling, og ikke have andet end enkelte Figurer i Maleriet.

Macheth, Tragedie af Shakspeare, öfvers. af E. G. Geyer. Upsala 1813. 106 S. 8.

At denne Oversættelse er en interessant Binding for den svenske Litteratur, kan ikke negtes, da den er det første Forsøg paa at overføre den store Shakspeare i dette Tungemaal. Men den Forventning, man gjorde sig om en Oversættelse af Hr. Geyers Haand er ikke tilfulde bleven opfyldt; og man faaer her en ny Bekræftelse paa den Bemærkning, at heldige Originaldigtere derfor ikke ere heldige poetiske Oversættere. Enhver Kiender af Shakspeare vil, i Henseende til Detaillerne, ønske, at de vare givne med mere Trohed, med nærmere Efterligning af Originalen; han vil ahne, at Oversætteren har vel meget raadført sig med Schiller og Voss.

Om Recognosceringer af *Carl Akrell*. Stockh. 1813. 176 S. 8.

Unegteligen det fortrinligste tactiske Værk, som i de sidste Aar har forladt Pressen i Sverrige. Man kunde vel paastaae, at Forf. synes at tage Ordet Recognoscering i en noget mere udstrakt Betydning, end den sædvanlige, da han i sin Bog ogsaa omfatter Gmner af Landmaalings-Videnskaben og den theoretiske Geometrie. Men disse Episoder udmærke sig meget ved Sagkundskab og Grundighed; og i Særdeleshed er det 5te Capitel, eller Terrain-Læren, der paa en vis Maade er en Udvidelse af Forfatterens Indledning til hans Beskrivelse over Sverrige, meget vel udarbejdet. Stilen er overhovedet klar, simpel og fileet; men stundom er ogsaa denne Forfatter bleven betaget af den hos visse

Skribenter i Overrige faa hyppige Begierlighed efter at være veltalende, d. e. ikke at nøies med, paa en værdig og tydelig Maade at fremstille Sagen; men tillige at ville udmale den med glimrende Zirlighed, hvorved især i videnskabelige Skrifter al Præcision sættes paa Spil.

Poetisk Kalender, utgifven af Atterbom. 1812. 1813 (med et Supplement, 295 S. 12.) Upsala.

Det er ikke muligt, at i Poesie-Samlinger, som nærværende, ethvert Stykke kan have lige Fortieneste; men det er i det mindste vist, at med saa Andtagelser, ere alle de Digte, som findes i denne Samling, udsprungne af rene poetiske Ideer, og overgaae derfor alle de Poesier, hvormed det Svenske Publicum lige siden Kellgrens Død er blevet hiemsøgt. Heller ikke kan det negtes, at visse iblandt disse Digte høre til det skønneste, den svenske Sangmø for at fremvise. Hertil regne vi især de bekjendte Blommorna (Blomsterne) af Udgiveren, i Kalenderen for 1812, hvilken upaatvivlelig, ved nogle Digtes Fortræffelighed, overgaaer den for 1813. Dog vil ogsaa Buggevisen af Hedborn, der findes i den sidstnævnte, altid regnes til de skønneste Frembringelser af den svenske lyriske Poesie. — I Kalenderen for 1813 er begyndt en Roman af Hr. Palmblad, der neppe udholder enhver Indsigelse af den æsthetiske Kritik, og blandt andre Egenheder har den, at være uden Navn. Den er fortsat, saavel i Kalenderen for 1813, som i det dertil udgivne Supplement; men endnu i dette er den ikke fluttet. De Forfattere, som have leveret Bidrag til disse to Udgange af den poetiske Kalender, ere: Afzelius, Atterbom, Borgström, Dahlgren, Hammarföld, Hedborn, Ingelgren, Ling, Palmblad, F. B. Schwerin og Sonden.

En ny Udgave af disse to Kalendere, beriget med en skion og indholdsrig Fortale af Udgiveren, er udkommen 1816 og er et Tegn paa, at det svenske Publicum, der saalange har maattet døie de prosaiske Poeters Arbejder, ikke fattes Kiærlighed til sand Poesie. Romanen savnes ganske i den nye Udg.; nogle andre Stykker, som fandtes mindre værdige til at bevares, ere ubeladte, og adskillige forhen utrykte Digte have indtaget deres Plads.

Psaltaren. Prof.-Öfversättning af I. A. Tingstadius. 3die Uppl. Strengnäs 1813. 306 S. 8.

Fortræffeligheden af dette Arbejde har længe været almindelig erkjendt. Her behøves derfor kun den Anmærkning, at dette Dplag er aldeles liigt det foregaaende af 1794.

Sånger till Guds och Jesu Christi förherrligande; försökte af I. I. Thomäus. Christianstad 1813. 200 S. 8.

Disse Sange, skrevne i Herrenhutisk Aand, røbe mere en from Bestræbelse, end poetisk Talent eller en sand Anskuelse af Christendommen. En og anden ikke mislykket Psalme træffer man dog stundom paa.

Sophokles Sorgespel, öfversatte af W. F. Palmblad. 1 Band. (Ajas, Electra.) Stockholm 1812.

Den, som af eget Studium kiender Chariternes Yndling, Sophokles, og saaledes er i Stand til at bedømme Vanskeligheden af at overføre hans udsødelige Værker i et Sprog, som hidtil er saa lidet metrisk uddannet, og saa sielden lempet efter de antike Former, som det svenske: han vil snarest undskylde de ikke saa Feil, som findes i nærværende Ungdoms forsøg, og erkiende det Heldige i disse Översættelser: Bevaringen af det egne og karakteristiske i Sophokles's Poesie, den ægte energiske Tone, og en i Almindelighed ret høielig Versification.

Lärobok i allmänna Geographien, af G. A. Silfverstolpe. 1 Del. Stockh. 1813. 350 S. 8.

Ikke blot en ny Lærebog, men ogsaa en ny Methode for Geographiens Studium — dog kun ny for svenske Begyndere i dette Studium. Man kan ikke negte, at her findes adskillige lysere Blik over Emnet og endeel vigtige Bemærkninger; men det Hele er dog overfladeligt og flødestøft udført; aabenbar feilagtige Opgaver findes heller ikke sjelden. Min första Resa till Stockholm, Fragment ur mitt Lefverne; en speculation i femti Kapitel, &c. &c. Stockh. 1813. 192 S. 8.

Den trivielleste og urimeligste Plathed, udfæstet af den tomme og tørreste Hjerne, og dog med en Prætension paa at være vittig og satirisk, der røber sig i enhver Linie. Først læstes dette aand- og meningsløse, meifomt frempiinte Product, hvori man forgieves søger Plan, Charakteertegning, komiske Situationer eller Omhu for Sproget, i Journalen for Litteratur og Theater. Siden udkom den samlet i nærværende Form, og det er et høist usordeeligt Vidnesbyrd for en Deel af det svenske læsende Publicums Dannelse og Smag, at dette usle Skrift har oplevet en ny Udgave, der udkom i Stockholm 1815. Poetiska Studier af L. Hammar/köld. Stockh. 1813. 197 S. 8vo.

Titelen er passende. De poetiske Stykker, her meddeles, ere, hvad en svensk Recensent kalder dem, „blotte Studier i en elsket, men ikke tilstrækkelig erhvervet Konst.“ Fra dette Synspunkt kan man ogsaa finde den Mangfoldighed af tekniske Former, hvori de fremstille sig for Læserens Øie, naturlig. Hvad disse Digtes indre Værd angaaer, kan man vel tilstaae dem, at overalt hvor en ikke dyb, men smuk Tanke, en ikke stærk eller usædvanlig, men mild og levende Følelse har grebet Forfat-

terens Siæl, der har han ogsaa fundet den passende Fremstillingsmaade; og i deslige korte, naive og fordringsfrie Compositioner, kan man ansee ham for at være paa sin rette Plads. I øvrigt har denne Samling ogsaa den udbortes Værdi, at den i mange af sine Bestanddele, Former og Hentydninger repræsenterer, naturligviis i det Smaa og ligesom i Sammen drag, den chaotiske Viæring i Sverriges æsthetiske Litteratur, der endnu ikke har udviklet sig til nogen ordnet Skikkelse. Et strengere Valg af de optagne Stykker vilde ikke været til Forfatterens Skade. Det bør ogsaa anmærkes, at hverken Sprog eller Versification bøier sig under hans Haand med den Lethed og Smidighed, som under den ægte og af Naturen kaldede Digters.

Iduna. Fjerde—Siette Hæftet. Stockh. 1813—1816.

En mandig Begeistring for det Gode og Skønne, Genialitet i Ansæelser, forenet med ægte Popularitet i Fremstillingen, og empirisk Sagkundskab, ordnet under universelle Grundsætninger, udmærker dette Tidsskrift, der har virket meget paa den litterariske Dannelse i Sverrige, og hvis Fortsættelse derfor er saa ønskelig. Man vil maaskee dog, ved at sammenligne disse Hester med de foregaaende, finde, at Tidsskriftets Udgivere ikke ganske have bevaret det ungdommelige Liv, som i dets Begyndelse udmærkede samme. De vigtigste Stykker i disse tre Hester af *Iduna* ere, blandt de poetiske: 1.) Sol-Sangen, en god Oversættelse af det islandske Digt *Solar liod*, med Originalen efter et nylig opdaget Manuskript. 2.) Skialdens Morgenspsalme. 3.) Siukungernes Fald. 4.) Kæmperne fra Trondhiem, en ypperlig Oversættelse efter la Mothe Fouqué. 5.) Bluf Tryggvason. Blandt de prosaiske Afhandlinger: 1) Om Viarmeland, udmærket ved grundig Forskning og

Forbudsfri Kiærlighed til Fortiden. 2.) Unmærkede Ringer om Ettehoeie. 3.) Tanker om Maaden, at opsoge og bevare vore Oldtidslevninger, fremkaldte ved de senere Tiders Bandalisme, og skrevne af en Mand, der grundigen har tænkt over Sagen. 4.) Udtog af to Breve fra London, der indeholde interessante Oplysninger om Sverriges ældste Benævnelser, hentede fra Samscritsproget og den indiske Mythologie. 5.) Den skandinaviske Halvø — en Afhandling, som Tidens Conjuncturer have givet forhøiet Interesse. — De Forfattere, som have meddeelt Bidrag til disse Hefter ere J. Adlerbeth, Atterbom, Bruzelius, Ekenstamm, Geijer, Hammarssköld, Lidman, Ring, Schröder, Sjöborg, Tegnér, Tholander.

Forök till en Historia om första, andra och tredje Korståget, i Sammandrag efter de tillförligaste Häfdatecknare. Stockh. 1813—1815.

Den svenske Litteratur kunde være ret vel tilfreds med dette Skrift, hvis det, som man efter Titel og Fortale skulde troe, var originalt. Men i sig selv er det blot en forkortet Oversættelse af Hakens Gemålde der Kreuzzüge. 1—4 Theil. Moreau, biographiskt Utkast. Strengnäs 1813. 8.

Ved nøiagtige Efterretninger, en overalt frembrændende livelig Enthusiasme for den faldne Helt, og ved en rolig, smuk Diction, udmærker denne lille Biographie sig, uden Sammenligning, fra de sædvanlige Leiligheds Skrifter. En grundig Charakteristik af Moreau, som Menneske og Hærfører, maa man dog her ikke søge.

(fortsatte.)

Agnes Bernauer, en historisk Anekdote fra det femtende Aarhundrede.

Oftere, end Mængden seer eller troer det, fordunkles den Glands, der omstraaler Fyrsternes Tilværelse, endog af saadanne Sorger og Lidelser, som deres Vælde og Frihed synes at maatte ophøie dem over. Det er ikke nok, at de maae kiøbe Høihedens og Herfermagtens Akenodie ved mangen Dpoffrelse af det borgerlige Livs Rolighed og Nydelse — et Gavn, som deres høie Kald og uindskrænkede Virkefreds maae erstatte dem; men selv de ædelste og reneste menneskelige Følelser maae de ofte med smertelig Evang dæmpe og voldsomt undertrykke, for at lyde høiere og strengere Pligters Kald. Vi beklage dem i saadanne Tilfælde, saalænge vi kun betragte Fyrsten fra det Standpunkt, hvorpaa Mennesket staar, som borgerligt Individ, som Medlem af et Statssamfund. Men Fyrsten, der repræsenterer et saadant, forener i sin Person saa mange og store Rettigheder, at allene Haandhævelsen af disse sætter ham udenfor de almindelige menneskelige Forhold; og ligesom han, hvad enten hans Magt er heel uindskrænket, eller ikke, dog nyder den høieste Athene. October 1817.

udvortes Frihed, et Menneske i den endelige Tilværelse kan naae, saaledes maae ogsaa de Tilfælde, hvor denne Frihed ikke lader sig anvende, fordi den netop er betinget ved Udvølsen af den herskende Magt med alle dens Pligter og Byrder, betragtes fra et ganske andet Synspunkt, end om de indtraf hos en Privatmand. Fyrsten tilhører ikke sig selv, saaledes som den enkelte Borger. Vel kiender han ingen høiere Lov, end Folkets Bælfærd; men for denne maa han tilside sætte alle personlige Hensyn, og hvad han derved lider, maa han bære med den Styrke, der tilkommer den høieste Værdighed. Man kunde derfor sige, at Fyrster ere ophøiede over Medlidenshed, og at vi ikke maae beklage, men hellere beundre dem, naar vi see dem med den høie Rolighed, som deres Værdighed maa indgyde, modtage Livets heldige og uheldige Skiebner; og naar vi i Fyrsten ville betragte Mennesket, maae vi aldrig glemme, at i Alt, hvad der vedrører det Timelige og Jordiske, gives der for ham en anden og høiere Maalestok, end den, hvorefter vi veie og dømme andre Mennesker.

I Historien betragter man derfor ikke med Uret Fyrsternes Privatliv kun med Hensyn til den Indflydelse, det har havt paa deres Regtering. Hos den udmærkede Regent træder sædvanlig hans Privatliv meget i Skygge for det offentlige; men det bliver os dog ofte af megen Bigtighed, deels fordi det tie-
ner til at fuldende hans Charakteristik, deels fordi det kan kaste et vigtigt Lys paa Personer af Ind-

Hyndelse og paa enkelte Begivenheder, hvis skjulte Draade vi maae opsoge uden for den politiske Skueplads. Ikke sielden kan ogsaa den Kamp imellem Pligt og Lidenskab, imellem den høie Værdigheds strenge Fordringer og Hjertets milde, menneskelige Følelser, der stundom fremtræder i Tyrsternes Privatliv, være en interessant Gienstand for Historikeren og Psykologen. Denne Kamp har ofte frembragt høist tragiske Situationer; og det er ikke altid at Hjertet i saadanne Tilfælde er tilfreds med, hvad Forstand og Klogskab billige. Men selv der, hvor vi omsider ved Hjælp af Reflexionen komme til den Overbeviisning, at en Tyrste ved slige Leiligheder, hvor dybt det end smerter ham, maa være i Stand til at beherske enhver Følelse, der kommer i Strid med Statsklogskaben, og aldrig over sin Personlighed glemme sin Værdighed — selv der have vi Ret til at ynke et uskyldigt Offer, som rammes af den Skiebne, der gaaer den mægtige Hersker forbi, og som hans Arm stundom ikke engang er stærk nok til at befriærne fra en Undergang, hvori han mod sin Villie styrtede det. Et saadant Offer for en Tyrstes, i sig selv rene og daddelfrie Kiærlighed, var ogsaa den ulykkelige Agnes, hvis rørende Skiebne giver et saa ægte tragisk Stof, at det vel kunde fortiene en dramatisk Behandling af en fortrinlig Digter. *)

I 2

*) Saavidt jeg veed, existerer der et tydsk, her ikke meget bekendt Gørgespil, hvortil Agnes's Historie har givet Stoffet.

Tildragelsen, saavidt den er historisk vis, er i Korthed følgende:

Hertug Albrecht III. af Bayern-München, en Søn af Hertug Ernst og Elisabeth af Mailand, blev født i München 1401. Opdraget i Prag ved den böhmiske Konge Wenceslai Hof, hvis Dronning var hans Fæster, modtog han i sin Unglingsalder en noget bedre Dannelselse, end Fyrstesønner i Middelsalderen pleiede at erholde. Han lærte ikke blot ridderlige Dvenser, men ogsaa det böhmiske Sprog, og fik stor Kiærlighed for Tonekonsten, hvori han besad en ikke ringe Færdighed. Tillige var han, som de fleste store Herrer i ældre Tider, en lidenskabelig Jagtelsker; lagde ogsaa tidlig Mod og Tapperhed for Dagen i adskillige Fejder, og hjalp blandt andet sin Fader og Færbroder at uddrive Husfitterne af Baiern. Af Væxt var han høi og anseelig; han var mild, munter og venuesalig, havde af Naturen et fromt og fredeligt Sind, og vandt ved disse og flere gode Egenstaber Alles Hjerter *). Af sin Moder var han især høit elsket; og hun lagde sin Kiærlighed for Dagen ved at skienke ham Grevskabet Böhurg og flere private Besiddelser i de baierske Lande. Da han var kommen til modne Aar, satte

*) "Vir mitis, pacificus & jocundus, procerus stature — — prudens & humilis", falder en gammel Kronikeskriver ham; og en anden "Albertus, cognomento Pius — — vir admodum largus & humanus."

Faderen ham til Befalingsmand over Slottet og Byen Straubing, som da blev hans sædvanlige Opholdssted.

Albrecht havde naaet en Alder af 28 Aar, uden at være gift, skiondt han ikke var ligegyldig mod qvindelig Skionhed *). I Aaret 1428 forlovede hans Fader ham med Grevinde Elisabeth af Würtemberg; men denne elskede hemmelig Grev Johan af Werdenberg, og for at undgaae et hende forhadt Ægtekab, flygtede hun fra sin Faders Hof, undslap de Hoftieneres Forfølgelse, der satte efter hende, og blev viet til hendes Elsker. Albrecht sørgede ikke over Tabet af sin Trolovede, som han ikke kiendte, mindre elskede; men paa samme Tid, som han fik Efterretning om Elisabeths Flugt, opholdt han sig i Augsburg, hvor han i Fastelavnstiden forlystede sig med Turnering, Dands og Gilder, som de adelige Slægter til hans Ære foranstaltede. Her saae han den deilige Agnes, en Datter af Baderen Caspar Bernauer; og hun, som hele Staden beundrede for hendes fældne Skionhed, hendes herlige, ranke Væxt, lange guldgule Haar og yndige Væsen — denne Engel, som man pleiede at kalde hende i Augsburg **),

*) "Er liebte die Weiber; weniger die Ehe." H. Ischoffes baierische Geschichten. 2. Bd. S. 349. Elisabeth af Würtemberg foregav, som Grund til hendes Alyst til at ægte Hertug Albrecht: "quod audivit, eum esse magnum amatorem mulierum." Oeffele Script. rer. Boic. II. p. 570.

**) "Agnes, vulgo Angelam appellabant, venustissima puella." (En Annalist i Mænken. Scr. Rer.

optændte en heftig Lidenſkab i Albrechts Barm; og ſom han ſelv var en ſmuk og elſkværdig Mand, kunde den deilige Pige, hvis Stand ſværede ſaa ſlet til hendes Skønhed, ikke længe modſtaa ſin fyrſtelige Elſker. Men Agnes var dydig og ſædelig; Albrecht havde vundet hendes Hierte; for at beſidde hende ſom ſin Huſtru, maatte han, ſom de fleſte Hiſtorieſkrivere antage, hemmelig lade ſig vie til hende *). Han førte hende nu fra Augsburg til ſit Slot Bohburg, hvor han, ſkiult for den ſtore Verdens Dine, vilde nyde ſin Lykke, indtil han engang kunde offentlig erkiende Agnes for ſin Gemaalinde.

Hertug Ernſt erfarede vel ſin Sønns Kiærlighedsforſtaaelse, men anſaae den maafkee for en lige ſaa flygtig Lidenſkab, ſom den, han ſelv i ſin Ungdom havde følt for en Wiingaardsmands Datter. Da Hgteffabet med Eliſabeth af Würtemberg maatte gaae ind, beſtemte Hertugen efter nogle Aars Forløb Anna, en Datter af Hertug Ernſt af Brunſvig, til Albrechts Hgtefælle. Men denne modſatte ſig

Germ. I. p. 1589.) En anden beſkriver hende ſaaledes: "Fuit venuſta nimium & bene proportionata in omnibus membris ſuis, & valde ſubtilis fæmina, & habuit longos crines aurei coloris."

- *) Diplomatiſt beviiſt er det ikke, at Albrecht var viet til Agnes; men det har en høj Grad af Sandsynlighed. Gaavel i Diplomer af Faderen, ſom af Sønnen, udfædte efter hendes Død, kaldes hun Fru Agnes og "den ærverdige og hæderlige Fru Agnes." De øvrige Beviſer ere for vidtloſtige til at anføres her.

Giftermaalet saa bestemt og vedholdende, at Faderen nu mærkede, hvorledes Albrechts Kiærlighed til Agnes vilde lægge en maaskee uovervindelig Hindring i Veien for det Egtteskab, som Hertugen af politiske Grunde vilde stifte, hvis ikke Aarsagen til denne Hindring paa en eller anden Maade blev ryddet af Veien. For at udforske Sonnens Sindelag og forsøge at bøie ham ved en offentlig Bessæmmelse, udskrev Hertug Ernst en Turnering for den bayerske Nation i Regensbug paa St. Clemens' Dag 1434. Da Albrecht mødte der i de øvrige bayerske Fyrsters og Ridderses Flok, og i Turneerrustning vilde ride ind i Kredsen, lukkedes Skrankerne for ham, og man tilkiendegav ham, at som den, der levede i Utugt med et Truentimmer, var det ham efter Turneerlovene ikke tilladt at bryde en Landse med ærlige Riddere *). Denne Skam, som i Nærværelse af Baierns Adel og Albrechts tilkommende Undersaatter og Lehnsmænd, tilføiedes ham, forbittrede Fyrsten i saadan Grad, at han, efterat have udraabt, at Agnes var hans retmæssige Hustru, med Magt vilde trænge giennem Skrankerne, hvorved det kom til Slagsmaal, og Albrecht, som det fortælles i Kronikerne, maatte tage imod mange Hug og Slag for sin Elskerindes Skyld **). Optændt af Brede mod

*) Allerede Henrik Fuglesænaers Turneerlov af 938 forbyder dette i det 10de Capitel.

**) „Dux Albertus ab aliis vehementer pulsatus est propter amicam & Amasiam suam Agnetem Bernawerin.“

sin Fader, i hvem han let giettede Ophavsmanden til hiin Bessømmelse, vendte han tilbage til sit Slot, førte Agnes derfra til Straubing, gav hende Hof-folk til Opvartning, og holdt hende offentlig som Tyrstinde. Hun, lidet glad i sit Hierte over denne Hæder, levede sin Tid hen i stille Sorg, og lod sig i Carmeliterklosteret i Straubing bygge et Capel og et Gravsted, da hun maaskee allerede ahnede, at Søn-nens Kiærlighed ikke kunde beskierme hende mod Fa-derens Vrede. Saalænge Albrechts Farbroder, Hertug Wilhelm levede, vederfores hende dog intet Ondt. Denne elskede sin Brodersøn høit; han var en klog, mild og sindig Mand, der ved sin Indflydelse no-genlunde holdt Fred imellem Fader og Søn.

Men ikke saasnart var Hertug Wilhelm død (II. Sept. 1435), før den længe truende Skiebne brød ind paa det ulykkelige Par. Ernst, der ikke kunde taale den Tanke, at en ringe, ja neppe ærlig Borgers Datter *) skulde bestige Baierns gamle Tyrsteseade, besluttede hendes Undergang. Agnes, som vel ikke har manglet Fiender og Misundere,

*) Bader og Badsere ansaaes i Middelalderen, til henimod det 15de Aarhundrede, for uærlige. In-gen Haandværksmand tog en Dreng i Lære, naar han ikke havde Beviis for at han var ægtefødt, og ikke var i Slægt med en Barberer, Bader, Hyrde eller Natmand. Keiser Wenceslaus gav Ba-derne 1406 et Privilegium, hvori han erklærede dem for ærlige Folk og skienkede dem et Baaben; men lige til Leopold I. Tid vedblev man desuagtet i Tydskland at sætte dem i Klasse med hine, saa faldte uærlige Mennesker.

bekyldtes desuden for at være Morsag i, at Albrecht
 henlevede sine Dage i bestandig Græmmelse. Efter
 Tidsalderens Tro tilskrev man hende ogsaa, at have
 givet Hertugen en Elfskovsdrik, foruden andre For-
 brydelser, saasom at have ville forgive Hertug Lud-
 vigs Søn. I Albrechts Traværelse begav hans Fa-
 der sig til Straubing, lod sin Søns Hustru kaste i
 Fængsel og bringe for en Ret, der bestod af Hertu-
 gens Statsraader. For disse Dommere, der forud
 kiendte deres Herres strenge Villie, maatte den skyld-
 frie Agnes, lænket som en Forbryderiske, staae til
 Rette for hendes Forbindelse med Albrecht; og da
 hun ikke vilde bekiende sig skyldig i nogen Forbry-
 delse, men afviste Dommernes Sigtelser, med det
 Svar: at hun var Hertug Albrechts Egtehustru
 og kun af ham kunde forskydes, dømte de hende
 uden videre Randsagning til Døde. Hertug Ernst
 befalede derpaa Fogden i Straubing, Emeran Nuz-
 perger til Kalmberg, at lade den ullykkelige Agnes,
 hvis Skionhed og Dyd var hendes Brøde, uden Op-
 hold aflive. Bunden paa Hænder og Fødder, brag-
 tes hun til Donaubroen i Straubing. Her tog
 Bøddelen fat paa hende, og styrkede i Folkets Paa-
 syn den deilige blomstrende Kvinde ned i den rivende
 Strøm. Da hun fik en Fod løst af Baandene,
 lykkedes det hende at holde sig en kort Tid over Van-
 det, og under lydeligt Raab om Hielp at svømme
 nær til Flodbredden. Da løb Bøddelen til, greb
 med en Stang fat i hendes lange, gule Haar, og

dukkede hende ned under Bandet til hun maatte opgive Anden. Saaledes omkom Agnes Bernauer den 12te October 1435, et Offer for en raa Tidslalders barbariske Politik. Det affaaledede Legeme bragte man til St. Peters Kirkegaard ved Straubing, hvor man i Stilhed begroev det.

Da Hertug Albrecht ved sin Hiemkomst savnede sin Hustru, og erfoer hendes skændige Død, styrtede han i Dieblirket sandsesløs til Jorden; men da han igien var kommen til sin Samling, og hans Smerte havde faaet Lust i Taarer, svor han i Forbittrelsens Raseri, at han ei vilde lægge sit Hoved til Hvile, før han havde hevet sin uskyldige Elskedes Død paa sin egen Fader og Alle, som havde raadet og hiulpet til saa stor en Udaad. Fra Straubing ilede han til sin Fætter Ludvig den Skiæggede, Hertug i Baiern-Ingolstadt, og ved dennes Hielp faldt han med væbnet Magt ind i sin Faders Lande, som han uden Skaansel ødelagde med Ild og Sværd. Hertug Ernst, søgte ved Bønner og Forestillinger at formilde Sønnens Hierte, mindede ham ogsaa om, hvorledes han i Slaget ved Muling mod Hertug Ludvig (1422) selv havde reddet Albrechts Liv, og vendte sig endelig til Keiser Sigismund om Mægling. Albrecht sølte vel, at den unaturlige Feide imod en Fader endnu forøgede hans Ulykke, og gav efter. En Forsoning bragtes til Veie; Hertug Ernst lod opbygge et Capel over Agnes' Grav; Albrecht fikste en evig Messe for hendes Siæl hos Carme-

litermunkene i Straubing — og Aaret efter ægte-
 han efter sin Faders Willie Anna af Brunsvig, som
 ved ham blev Moder til syv Sønner og tre Døttre.
 Han elskede dog ikke sin Gemalinde, som han havde
 elsket Agnes, og søgte forgieves hos andre Qvinder
 den Lykke, han ved hendes Side havde nydt. Endnu
 tolv Aar efter Agnes's Mord, fornyede han paa hen-
 des Navnedag (d. 21. Januar) Stiftelsen af en
 Aarsdag og evig Messe for den Afsiælede; lod ogs-
 saa hendes Liig bringe til det Klostercapel, som hun
 i levende Live havde ladet bygge til sit Gravsted, og
 i Klosteret lægge en prægtig Liigsteen til hendes Minde.
 Paa Stenen er hendes Billede udhugget i Legems-
 størrelse; hendes Dragt, en sid Kiortel, foret med
 Hermelin, og et Slør om Hovedet, er den, som paa
 Liigstene pleier at gives Abbedisser eller høi-
 stelige Personer. Hovedet hviler paa en Pude, og en Ros-
 senkrands har hun i Haanden. Ved Fødderne sees
 to smaa Dyr, hvoraf det ene skal være en Hund
 (ægteskabelig Trostels Symbol) det andet en Fjir-
 been. Indskriften er følgende: Anno D. 1436. *)
 12. die Octobris obiit Agnes Bernawerin. Re-
 quiescat in pace. Denne Steen sees endnu i Klo-
 sterkirken St. Peter uden for Straubing, og er 1787,
 for at bevares, optaget og befæstet i Muren. I
 Begyndelsen af det syttende Aarhundrede sang man
 endnu i Baiern Viser om Agnes og Albrecht.

*) At dette Aarstal er urigtigt, viser Lipowsky i hans
 Skrift om Agnes Bernauer. S. 108.

Blade af en Reisendes Tegnebog.

(i Sommeren 1817.)

Diesmal streust du, o Herbst, nur leichte, velskende Blätter;
Gieb mir künstlig einmal schwellende Früchte dafør.

Goethe.

Landveien igiennem Siælland fra Kiøbenhavn til Korsør fører ikke den Rejsende giennem Danmarks skønneste Egne, og er mere skicket til at give ham en Forestilling om Siøllands naturlige Frugtbarhed og Opdyrkning, end om dette Landsskabs Natur-Charakter og Skønhed. Dog er denne Veigere paa en velskende Mangfoldighed af interessante Gienstande, end vi, som jævnlig giennemkrydse vor D, vide af at sige. Det er den naturlige Virkning af Vanen, at søve Diet hos den flygtige Besøker; og først ved at optage Billedet af udbortes Gienstande i vort Indre, og saa at sige aandeligen tilegne os samme, give vi disse Billeder en Fasthed og Varighed, som modstaaer baade Indvirkningen af det Nye, forhen Ukiendte, der ellers gierne vil fortrænge det Gamle, og den fløvende Magt, som Vansken har over det blot sandfælige Blik.

Seg tilstaaer, at uagtet jeg kiender de fleste af Siøllands deilige Egne — uagtet jeg oftere paa andre Veie giennem denne af Naturen rigt begavede D har tænkt og sagt ved mig selv: at det neppe vil være saa let, i Europa at finde et skønnere Land,

naar man ikke stiger op til den høiere Biergnatur i
 saa reiser jeg dog aldrig uden Fornøielse paa denne
 strenge, lige Kongevei — selv et agtværdigt
 Monument om danske Kongers Omhu for Fol-
 kets Liv — og har aldrig endnu paa denne
 Vel fundet Grund til at klage over Kiedsomme-
 lighed. Den fører os giennem Landets Mid-
 te, hvor det jævner sig til frugtbare Eletter og
 Dale, og viser os saaledes ikke meget af det Cha-
 rakteristiske ved den siællandske skønne Natur, som
 man fortrinligen maa søge i Kyst- og Skovegnene.
 Dog fattes den hverken afvejlende Udsigter, forskiel-
 lig Charakter i Landskaberne, eller interessant Mangan-
 foldighed for den, som med et opmærksomt Øie be-
 trakter Virkningen af det i de sidste tredive Aar
 stærkt fremskridende Jordbrug. Selv den store,
 skovløse Elette, som med eet, i en kort Afstand fra
 Hovedstaden, aabner os en vid og reen landlig Ud-
 sigt, naar vi forlade Søndermarkens og Frederiks-
 bergs konstskønne Lunde og den isolerede Valkhybakke
 — selv denne udstrakte Glæde, hvor Diet svæver om-
 kring blandt tætte Rhynger af Gaarde, Byer og
 Kirker, indenfor en Horizont af flere Miles Gien-
 nemsnit, er i sit Slags udmærket, og langt fra at
 være uinteressant. Den har af Naturen faaet yppig
 Frugtbarhed til Erstatning for den maleriske
 Skønhed, og frembyder i sin vide Udstrækning det
 glædelige Syn af Danmarks sande, usorgængelige
 Velstandskilde. Udsigten over saa stor, saa vel bez

bygget en Slette kan vel maaſkee kaldes eensformig, men aldrig er den livløs eller ſorgelig, ſom Synet af den nøgne, udyrkede Hede. Det ſtore, frie Overblik har i ſig ſelv noget ſtyrkende og qvægende for Diet, og mangen venligt intagende Enkelthed hæver ſig frem af det Hele og bryder den i Længden ſolelige Eensformighed.

Fire af Siællands mindre Kiøſtæder berører man paa denne Hovedvei giennem Provindsen, og een ligger den ſaa nær, at man let friſtes til, med en halv Times Omvei ogſaa at beſøge denne. Enhver af diſſe Stæder har altid noget Mærkværdigt at byde den Reiſende, der ikke vil giøre for ſtore Fordringer, og to af dem, Roekilde og Sorø, have en ſtør Omegn, ſom man ved den første jævnlig overſeer, fordi den ikke ſaa let bemærkes paa en flygtig Giennemreiſe. — Ganſke forſkiellig er Roekildes Omgivning paa den nordre Kant fra den mod Sydſiden. Her: rige, vel dyrkede og hegnede Agre, der i en vid Omkreds tilhøre Byens Borgere, hvoraf nogle eie ſmaa Herregaarde paa to til tre hundrede Tønder Land; en vidtloftig Udfigt over det jævne, fornrige Land; men intet Spor af Vand eller Skov. Paa den anden Side: den brede, bugtede Eſſefjord, paa hvis Vandflade Diet taber ſig fiernt mellem høie Strandbredder, og Udfigten lukkes i Nord af Selsø Skov og Eſkilds Kloſter; nærmest ved Byen et mod Stranden dalende Jordsmon, vandet af nedriſlende Kildebække, og paa høire Side

oplivet af smaa Lunde og Trægrupper i den saakaldte Klostermark, som med ubetydelig Omkostning kunde omdannes til et smukt Have-Anlæg. Paa hiin skraanende Slette, imellem Byen og Fiorden blandt de jorddækte Grunde af Roeskildes sunkne Gader, staaer eensom en forfalden Levning af den nedlagte, nu taarnløse St. Jøns Kirke. Denne Ruin, som mangler pittoresk Omgivning og Virkning, er just ingen Prydelse for Landskabet; men lige over for denne, paa hiin Side af en lille Bugt, seer man Landsbykirken paa Bierget, der midt i en venlig, broget Klynge af Træer og Huse hæver sig i malerisk Vnde over disse og over det grønne Land, hilsende ndmygt fra Fiordens Bred sin høie, prægtige Søster, hvis majestætiske Bygning med de himmelstræbende Tvillingspiir hersker vidt over den hele Egn. Høiere oppe i Nordvest sees den gamle Herregaard Bistrup, tilforn de roeskildske Biskoppers Eiendom, nu et sundt, vel indrettet, vel bestyret Opholdssted for Vanvittige, i en smuk, munter Egn, hvis Horizont paa denne Side affæres ved Boserups Skov og den fiernere Dyrehave paa det skionne Bogenæs, som hører til Lindholm. Vandringen fra Byen ud til Bierget, forbi Vandmøllerne og den nye Papirfabrik, som nu er i god Drift, er baade smuk og interessant; gierne fortsætter man den langs med Fiorden til Bistrup og Boserup; den hele Egn har en livelig, lys og aaben Charakter, hvis Betydning i høi Grad forstærkes ved den herlige Domkirke, der

altid bliver sig selv lig, altid gjør en mægtig, her-
rivende Virkning, fra hvilket Punkt man end seer den.

Ligesom denne ærværdige Bygning er et Mid-
belpunkt i Roskildes Omegn, hvortil Diet stedse,
som ved en magisk Kraft drages tilbage, naar det i
nogen Tid har hvilet paa Landskabet, saaledes er
den Middelpunktet for den hele Klynge af Fortids-
erindringer, der have deres Hiem paa dette i Dan-
marks Historie klassiske Sted. Ingen Dansk, der
er fortrolig med sit Fædrelands Fortid, kan betræde
Roskildes Grund, uden at røres af den alvorlige
Sølelse, som Betragtningen af det Forgængelige i
Tiden og dens udvortes Skikkelser maa vække i
Sindet; ingen saadan kan træde ind i hiin Dan-
marks Fionnefte Kirke, uden at Billedet af al den
Storhed og Herlighed, der nu er Støv og Aske,
maa stige frem af Tidernes Grav for hans Dø, og
ligesom forklaret ved Konstens Tryllekraft, i Fores-
ningen af Stedets Hellighed og Mindets Ærvær-
dighed, vække den levende Anskuelse af det Fors-
vundne. — Danmarks forlums Kongestad kiendes
ikke mere i den nærværende By; Jorden dækker
dens fleste Gader, og Ploven har længe gaaet over
Grundvolde af dens Kirker og Borge. Kun eet
stort og værdigt Monument over den hele danske
Middelalder er tilbage i Domkirken, og da denne er
bleven de fleste nyere danske Kongers Hvilested efter
Døden, forbinder den paa en betydningsfuld Maade

den gamle med den nye Tid. Riget fik en Hovedstad, der snart nedtrykte og fordunklede sin ældre Søster; Kongerne forlod deres gamle Gaard ved Issesfiordeus Bred, og Axelhuus ved Sundet blev deres Sæde; men selv efterat Roeskilde havde op hørt at være Kongestad, beholdt den ærværdige Kirke sin gamle Hellighed, og der, hvor Harald Blaatand, den første Konge, som fik det hele Danmark i Arv, lod reise en af de ældste christne Kirker i dette Land, der samles endnu de danske Kongers Been til deres Fædres. Intet Sted kan være mere værdigt til denne Hæder; og ingen anden Kirke i Danmark overgaaer Roeskilde Domkirke i Skønhed.

Vel er det sandt, at dens Bygning i det Udvendige ikke fremstiller sig for Diet i fuldkommen Reenhed og Frihed, og at uregelmæssigt tilbyggede Capeller i nogen Maade svække Indtrykket af det arkitektoniske Hele. Men denne Forringelse er hverken væsentlig eller betydelig; den giælder egentlig kun ved en nær Beskuelse. I længere Frastand tabe de mindre, tilbyggede Dele sig for Diet, og den store Hovedmasse, med de vældige Taarne og deres ziirlige Spire, gjør sin fulde Virkning. Man kan dog ikke andet end beklage ved denne, som ved de fleste gothiske Kirkebygninger, at Middelaalderens Religiøsitet, i Forening med den geistlige Vælde, sielden tillod de efterlevende Slægter at see Kirken i sin oprindelige Skikkelse. Man klinede eet Capel efter det andet op til Murene, uden at tænke paa Athene. October 1817.

hvad man i Skienhed berøvede Bygningen, imedens man paa anden Maade meente at pryde og berige den; Biskoppen eller Prælaten, der vilde stifte sig et Minde, et Gravsted og en evig Siælemesse, ændse ikke et saadant Brud paa den arkitektoniske Heelhed; Mængden havde i hine Tider ligesaa lidt Vie for den sande Skienhed, som i vore Dage. Derover ere saa mange gothiske Kirker blevne vanzirede ved Udbygninger, der forstyrre baade Symmetrie og Harmonie; og mangen uforskyldt Bebreidelse for smagløs Uorden og Regellosshed er derved paadraget Middelalderens Architekter, som dog saa ofte arbejdede efter rene, høie og store Ideer.

Ikke anderledes er det gaaet med Roeskilde Domkirke, af hvis majestætiske Bygning i sin oprindelige Skikkelse og arkitektoniske Skienhed man nu blot i det Indvendige kan faae en klar Anskuelse. Lige fra det trettende til det attende Aarhundrede har man arbejdet paa dens udvendige Forvandling ved tilbyggede Capeller, som vise de forskiellige Tidens forskiellige Smag, og hvoriblandt især Christian den Fierdes Capel udmærker sig ved en temmelig overlæstet Mængde af udvendige Prydelser i den halv gothiske Stiil, som hersker i denne Konges Bygninger. Fra hans Tid er ogsaa den vestre Hovedindgang til Kirken, hvis Portal man ikke kan frakende en vis imponerende Storhed og Pragt. I en meget renere og simplere Stiil er det nye kongelige Gravcapel opført (af Harsdorf), som endnu

venter sin Fuldbendelse. Med Længsel maa Enhver, som har Sands for det Skønne og Følelse for Stedets Erværdighed og Hellighed, see denne i Møde. Roeskilde Domkirke er et sandt National-Monument, og kan paa en Maade betragtes som Landets Hovedkirke. I ni Aarhundreder har den været indviet til et Hvilested for danske Kongers jordiske Levninger; og ingen dansk Borger kan tilbageholde det Ønske, at see sin elskte Konges nærmeste Forfædres Erindring paa en værdig Maade overantvordet Efterslægten, ogsaa i deres Gravminder. — Et saadant fordrer vel ogsaa Danmarks Genius for Christian den Fjerde, som uden Marmor er vis paa U dødelighed; men derfor ikke mindre fortiente, at Konsten ogsaa rakte ham sin evige Palme. Med taknemmelig Glæde og Grefrygt vandre vi endnu derned, hvor hans Kiste staaer rolig i den dunkle Hvælving, medens Tidens Storme bruse hen over hans Grav. Maaskee vil intet Monument have den begeistrende Kraft, som Øynet af det vældige Sværd, hvormed Kongehelten værnede for sit Land og Folk. Men naar vi igien stige op af det stille Gravkammer, naar Dagens- og Livets Klarhed igien omstraalet os, og vi træde ind i det store, lyse Capel, som Christian byggede: da synes det, som vi her savne noget, og det er vel Konstens Evighedsblomst paa den kongelige Bygherres Grav. Vi tænke da paa den Danmarks Søn, som forherliger sin Moder i den gamle Verdens Hovedstad og den nyere Konsts

Gødeland — hvis Værker udbrede hans og det danske Navns Pries over den hele dannede Verden. Af Thorvaldsens Kunst venter Christian den Fjerde sit Gravminde.

Ganske i Nærheden bør man ikke betragte Møestilde Domkirke, naar man vil faae den heldigste arkitektoniske og maleriske Anskuelse af denne imponerende Bygning. I nogen Afstand gives der mange Standpunkter, hvorfra den i sin Heelhed gjør en stor og skion Virkning; nær under Murene seer man egentlig mere Capellerne, end Kirken; kun den vestre Facade, hvor Taarnene indslutte den store Hovedindgang, er temmelig fri og reen. Træder man derimod ind i Domkirken, da ophører enhver Afbrydelse af Eenhed i Anskuelser; ethvert uharmonisk Indtryk forsvinder; Diet saares ikke ved nogen regellos Vilkaarlighed, eller standses i sin frie Flugt ved nogen Enverhed og Begrændsning. Det hele lyse, høie, majestætiske hvælvede Rum aabner sig med eet i sin fulde Storhed for den beffuende Sands, og Intet hindrer Siælen fra at modtage det mægtige Indtryk, som et saa herligt og opløstende Syn efterlader sig.

Det synes mig som denne Kirke endog viser sig endnu større og længere, end den er, uagtet den har tabt meget i Storhed og Anseelse derved, at det nye Chor med Altertavlen er flyttet over tredive Alen længere frem i Kirken, end det gamle Høichor, som

nu er afløst, og gemmer, foruden de gamle Kongebilleder, malede i Kalk paa Villerne, ogsaa de i en meget fløt Smag udførte Monumenter over Christian den Femte og Frederik den Fjerde med deres Dronninger *). Overhovedet kan man vel sige, at Alt hvad der i Domkirken støder Diet og Smagere tilhører den nyere Tid; med Undtagelse af de grotestykkede Figurer af den bibelske Historie, udskaarne i Træ over Kannikestolene i Choret, som dog kun ved en nærmere Beskuelse falde i Øinene og fløt ikke høre til de Ting, der forstyrre Kirkens arkitektoniske Skønhed. Denne har man derimod ikke lidet formindsket ved at flytte Høialteret frem, ved at lade Choret optage den halve Deel af Kirken, og bygge Stolestader omkring og imellem Villerne. Men Domkirkens fiendne Høide og Lysning formindsker dog Virkningen af disse Rummet's uflønte Udførelser. Fra Gulvet op til den herlige Døngang, der løber rundt om Kirken, oven over dens Sidehvælvinger, i tretten Alens Høide, har Diet allerede

*) Monumenterne over Frederik IV. og hans Dronning Lovise ere efter Behrmann forfærdigede af Billedhuggeren Diderik Gerken efter Tegninger af Architekten Chura. De taale ingen Sammenligning med Christian den Tredies og Frederik den Andens, i Nederlandene forfærdigede og hundrede til halvandet hundrede Aar ældre Gravminder; thi skøndt disse ere langt fra at bære Præg af en reent Konstsmag og idealt Skønhed, have de dog intet Smaaligt eller Ubetydeligt, men imponere ved en vis ærværdig Storhed og Pragt, som hine næsten aldeles mangle.

en ei ubetydelig Bei at giennemløbe; men bestiger man denne Omgang for at nyde det pragtfulde Nedsyn over Kirken, da seer man først med Forundring, at herfra endnu er mere end dobbelt saa høit til de store Hvelvingers Toppunkt, som ned til Gulvet. — Man vil maaskee ogsaa have vanskeligt ved at finde i nogen anden Kirke en skønnere fordeelt Virkning af Lyset; og lige fortræffelig er den, hvad enten man seer Morgenlyset fra Østen straalet ned giennem de høie Chorvinduer og overalt udbrede den reneeste Klarhed, eller man ved Solens Nedgang seer det rødtligt flammende Lys i en mægtig Strøm trænge giennem de meget store vestlige Vinduer, og kaste sin luende Glans over den halve Kirke, imedens den østlige Deel allerede hviler i en begyndende Dæmring. Stærkere har uden Tvivl Lysningen været, inden saamange af Kirkens Sidevinduer bleve tilmurede eller forbyggede; men om den kan have været skønnere, ved jeg ikke. En paa alle Punkter lige stærk Lysning i en stor Kirke kan neppe giøre en saa høitidelig Virkning, som naar de største Masser af Lyset falde oven fra, eller fra begge Ender af Bygningen.

I arkitektonisk Henseende er Domkirken ligesaa udmærket ved rene og gode Proportioner, som ved en, syv Aarhundreder og flere Jldsvaader trodsfende Styrke, ved Lys Rummelighed, Frihed og en ædel og høi Simplicitet (Jeg taler her kun om den egentlige Bygning.) Det kan vel neppe være tvivls-

somt, at Biskop Vilhelm, en Engländer, har brugt Bygmestere fra sit Fødeland til at opføre den prægtige Kirke, der er en af de ældste i Danmark og gjør sin ukiendte Mester saa megen Ære. Choret, som ved Vilhelms Død (1074) ikke var fuldbendt, og blev det først under hans Eftermand paa Roeskilde Bispestol (1084), har dog uden Tvivl været grundlagt med den øvrige Kirke. *). Dets hvælvede Baggrund, de fire Granitpiller, som i en Halvreds bære samme, Omgangen over Hvalvingen og i det Hele en noget større, skøndt med Simpелhed forenet Siirlighed, udmærke det gamle Hoichor tilstrækkelig fra den øvrige Kirke, og i det man for en stor Deel har skilt det ved Alteret og Altertavlen, har man berøvet Domkirken meget af sin Pragt.

Blandt de Gienstande i Roeskilde Domkirke, som ved gientagen Beskuelse fortrinlig have interesseret mig, er ogsaa Dronning Margarethes Grav og de gamle Malerier paa Pillerne i Choret. Dronningens Billede af Alabast, hvilende paa den sorte Marmor-Sarkophag, er ikke blot i historisk Henseende, men ogsaa fra Konstens Side mærkværdigt. Da Monumentet er fra Erik af Pommerens Tid,

*) I Debrmanns Beskrivelse over Domkirken S. 66 tales om „det under Erik af Pommern byggede ydre Chor;“ men herved forstaaes, som man ogsaa seer af S. 29 og 71, den Afdeling af Kirken, hvor Kannikestolene findes, og som er det nuværende Chor. Det opførtes, tilligemed Stolene og de i Kræ udstaarne Figurer over samme, under Biskop Jens Andersens imellem 1416 og 1431.

og formodentlig forfærdiget ikke længe efter Margrethes Død, have vi al Grund til at troe, at Billedet giemmer den store Dronnings lignende Træk. Som et Kunstværk fra Begyndelsen af det femtende Aarhundrede fortienner det ikke mindre Opmærksomhed, og er langt fra at være uheldigt. Skiondt Dødens Kulde og Stivhed hersker i den hele Figur, er dog Ansigtets Udtryk meget talende; Trækkene have en rolig Skionhed, og synes at sige, hvor sødt den Henslumrede hviler efter et Liv fuldt af Uro og byrdefuld Møie. I Margrethes Ansigt, som vi her see det, ligger mere Qvindelighed, end man efter den mandig kraftfulde Aand, der udtaler sig i hendes Historie, skulde vente sig. Fremfor mange andre fortiente dette, ikke alt for vel bevarede Monument at stikkes i Kobber af en duelig Kunstnerhaand, tilligemed det gamle Marmorbillede, som menes at være Kong Olufs, og nu giemmes i St. Laurentii Capel ved Kirkens nordre Side. Skulde vi aldrig opnaae, at faae et Udvalg af vore vigtigste og interessanteste Fortids-Monumenter udgivne i Kobberstik efter nøiagtige Tegninger — eller er den Tid forsvunden hos os, da Nationalværker af denne Art interesserede Nationen? — Ikke mindre fortiente ogsaa de gamle Kalkmalerier paa Villerne i Choret, der skulle forestille Harald Blaatands, Svend Estrithsens, en ældre Dronning Margrethes *) og

*) Formodentlig Kong Nielses Dronning, en Datter af den svenske Kong Inge, og Enke efter Magnus Barfod. (Wehrmann. S. 81.)

Biskop Vilhelms Billeder, at opfriskes og derefter af-
 aftegnes. Suhm er vel af den Mening, at de ikke
 ere ældre end fra Begyndelsen af det sextende Aar-
 hundrede; men det lader sig dog ikke negte, at de
 gierne kunde være ældre end Gravskrifterne, hvis
 Alder neppe stiger meget høiere, end til den angivne
 Tid, og det maatte vel kunne opdages ved Undersø-
 gelse, om de oftere ere fornyede. I al Fald, da
 disse Billeder engang ere der, og Ingen bestemt kan
 sige hvor nye eller gamle de ere, burde de dog altid
 være synlige.

Naar man har mættet Synet ved denne Kirkes
 Skønhed, og med mere end det udvortes Die be-
 skuet de mange ærværdige og mærkværdige Gienstande,
 som den indbefatter — meget er desværre deels af
 Tiden fortæret, deels ved skammelig Efterladenhed
 adsplettet og tilintetgjort — da bør man tilsidst endnu
 stige op til den forlums Riddersal oven over det af
 Christian I. byggede Helligtrekongers-Capel, hvor nu
 Christian den Tredies og Frederik den Andens Grav-
 minder findes. Denne Sal troer man, har været
 Forsamlingsstedet for den geistlige Orden, Christian I.
 stiftede, og hvorfra Elefantordenen nedstammer.
 Navnet, som den til vore Dage har beholdt, gjør
 dette rimeligt. Nu er den indrettet til Samlings-
 sted for Siællands Geistlighed ved Landemodet; Ma-
 lerier af alle de siællandske Biskopper pryde en af dens
 Vægge, og Stiftsbibliotheket har faaet en sikker og
 beqvem Plads under dens høie, lune Hvælvinger.

Her oplæses ogsaa efter Landemodet de litterariske Arbeider, hvis udgivne Samlinger ere et agtværdigt Vidnesbyrd om Lærdom og videnskabelig Aand hos en Deel af det siællandske Præsteskab. Et mere passende Sted til disse Forhandlinger, som man nu ogsaa i flere danske Stifter, efter Siællands Exempel, har indført, kunde ikke let findes, end denne ærværdige Sal, hvor saamange tause Vidner minde Taleren eller Forfatteren om ikke blot at hige efter Tidens Årandse og Dieblikkets Bifald, da ogsaa Efterverdenen skal dømme ham. Allerede tæller denne Bogsamling imellem fem og sex tusinde Bind; og man kan ikke andet end ønske en saa ærefuld og gavnlig Indretning af den Opmærksomhed og Fremgang, som den fortjener.

Fra Roeskilde begynder Landet at faae en anden Charakter; den store Slette er ophørt; Udsigterne blive mere indskrænkede; Skoven kommer tilsynne, først imod Vesten i fiernere Afstand; siden nærmer den sig Landeveien mere og mere, og denne gaaer i en Strækning af omtrent en Miil igiennem Skovegne, der vel ikke, saaledes som de vise sig mod Veien, høre til de smukkeste eller rigeste i Siælland, men dog frembyde en venlig og kjærkommen Afveiling. I denne Egn imellem Roeskilde og Ringsted, kun en halv Miil fra Kongeveien, ligge to af Siællands smukkeste Herresæder: Letheborg og Skjoldnæsholm. Af Hiint seer man fra Veien

den anseelige Bygning, der hæver sig prægtig og glimrende frem, som et modernt Slot; men man ahner ikke den romantiske Beliggenhed og Omegn. Fra et af Bærelserne paa Lethraborgh har man en af de skønneste og interessanteste Udsigter, jeg paa nogen Gaard i Sjælland har seet; og dog er her ingen Sø, men deilige Skove og et rigt, tæt bebygget Landskab. En herlig Dal imellem to svære Bakker — paa den ene af disse ligger Hovedbygningen — er benyttet til Haveanlæg. Disse ere tildeels udførte med Smag og et heldigt Blik for det Skønne i Egnens Charakter; Naar, der slynger sig igiennem Dalen, bidrager ikke lidt til dens Skønhed, og kunde, ved at udgraves og udvides, forskønne den end mere. Bygningen er i Afstand mere prægtig, end i Nærheden smuk, og meget for smal til sin Længde. Naar man har seet den i sin ydre og indre Glands, (her findes ogsaa en ei ubetydelig Malerisamling) og nu vandrer ud til det gamle Leire, hvor kun endeel Gravhøie og nogle faa, ikke betydelige Steendyffer bære Vidne om Oldtiden og det fordums danske Kongesæde: da maa vel Tanken mægtigen drages hen til det Jordisfles Forgængelighed og det Selsomme i Tidernes Omskiftning; men imedens Diet stirrer paa de mosgroede Stene og nedploiede Høie, træder dog Billedet af den for Aarhundreder forsvundne Storhed og Glands frem i Sjælens Indre, og Historien skænker os den samme Trøst, som Livet: at kun dettes Form forsvinder,

men Ideen eller Bæsenet gienføder sig giennem alle Tider, og overlever Slægters og Nationers Undergang. Naar det ikke er for at nyde den egne, halv mystiske, halv melancholiske Solelse ved at betræde en Egn, der har faaet en historisk Hellighed og for Aarhundreder siden har været det tause Vidne til saa mangen stor og mærkværdig Bedrift: kan man uden alt Tab spare sig den Umage at besøge Leire By og dens Marker. Hvad man finder, er meget ubetydligt, og nye Opdagelser efter Mønter vil man have vanskeligt ved at gjøre. De Ålterfleste ville bedre finde deres Regning ved at gennemvandre den smukke Skovegn ved Lethraborg; og Enhver vil finde den saakaldte Herthed al at være en nydelig, ved et Par Smaasøer meget forskjønnnet Lystskov; om man endog aldrig har havt eller kan faae mindste Tro paa den tydske eller germaniske Guddom, som nogle Antiquarer af al Magt ville paanøde det gamle Norden.

Skoldnæsholm seer man ikke, som Lethraborg, fra Landeveien. Det følger sig bag Skov og Høider, men fortjener at man op søger det; thi den hele Omegn i en Kreds af flere Mile er en af de interessanteste, ligesom af de mest romantiske Skovegne i Siælland. Gaarden ligger smukt ved et lille Vand, og omgivet af prægtige Haver, der af Naturen have en gunstig Beliggenhed og fortræffelige Udsigter, og hvis Omdannelse efter nyere Ideer er skeet med Konst og Smag. Bygningen, fra det attende Aarhundredes første Halvdeel, er solid, stor

og ikke uden Pragt. Det Hele har noget saare tiltrækkende; man glemmer det vanskelige, naar man engang har været der, og Duffet at komme der igien fornøyer sig saa meget lettere ved Erindringen, som vel Ingen har besøgt Skioldnæsholm uden at indtages ligesaa meget ved Husets, som ved Egnens Genius.

Hvis man umiddelbar fra denne Egn, eller fra det nærliggende Hærsted, hvor man finder Fortættelsen af Skioldnæsholms Natur, kommer til Ringsted: kan man ikke andet end føle det Hurtige i Overgangen og den for Byen ufordeelagtige Contrast. Den ligger paa en ikke ubetydelig Høide, og er synlig i en meget vid Omkreds. Ikke uden Hensigt er vel dette høie Sted midt i Landet bleven udseet til Anlægget af en Stad — og Ringsted er, som bekendt, en af de ældste i Danmark, tilforn anseelig ved sit betydelige Benedictinerkloster og ved Sjællands Landsting, der fra Arilds Tid blev holdt i denne By, eller længere tilbage i Tiden, under aaben Himmel i Nærheden af samme. (Efter Pontoppidans Fortælling, om jeg ikke feiler, i eller ved en Skov, kaldet Rærelund, som formodentlig alt for lang Tid siden er forsvunden.) Uden Naturskionhed i sin Omegn, uanseelig, liden og flet bygget, savner Ringsted nu enhver Egenskab, der er indbydende for Diet. Den Reisende, som gierne, jo for jo fikrere, iler bort fra et Sted, hvor Intet uden Vertshuset

synes at kunne opholde ham, - vil dog i Fremtiden mere end tilforn drages hen til en Gienstand, som endnu er et ærværdigt Minde om Byens mere glimrende Periode. Klosteret blev en Herregaard, hvis Bygninger Ilden har fortæret; Landstthinget er nedlagt; Capellet, hvor det holdtes, nedbrudt; den gamle Kirke stod endnu i sin fordums Skikkelse, og hvælvede sig over nogle af Danmarks mægtigste Kongers Been. Men Ilden, som 1806 ødelagde Ringsted Kloster, hvis Bygninger stødte lige op til Kirken, truede ogsaa denne med Undergang. Taarnets Kuppel og Spiir brændte; Klokkerne styrtede ned, og siden een af Hvælvingerne; Ilden havde allerede grebet fat i den vestre Ende af Kirken og i eet af Capellerne; men ved heldige Anstrengelser reddedes denne, ligesom syv Aar senere Sorøes Klosterkirke. Smidlertid havde den lidt meget; de tunge Krigsaar paafulgte; Ingen tog sig med Iver af den ærværdige Bygnings Istandsættelse. Man begyndte omfider denne med uden Nødvendighed at borttage tolv Alen af Kirkens Længde i den vestre Ende, nedrive den gamle, frofaste Gavlmuur og opføre en ny, hvorved Bygningen tabte meget i Anseelse og Skionhed. Da dette var fæet, og den nye Muur var bleven overkalket, saae man formodentlig, at det ikke uden alt for stor Bekostning kunde lykkes, at omdanne den gamle gothiske Kirke til et modernt græsk Tempel; og den blev altsaa staaende med sine hvide Muur og sit forfaldne Taarn til et lidet

ophyggeligt Syn for Giennemreisende. I ti Aar holdtes der ingen Gudstieneste, og Tidens Dmskiftning vilde, at i Choret, hvor fordom Munkene sang, og Siælemesser læstes over Knud Lavard og de mægtige Baldemarere, og hvor man i Aarhundreder med Urefrygt havde nærmet sig saa mange danske Kongers og Dronningers Hvilested, der gik nu stundom Ryttere og Trosknegte med døsig Ligeegyldighed ud og ind for at hente Hø og Halm til deres Heste. — En Mand med Følelse for Stedets dobbelte Hellighed kom paa den Plads, hvor han nærmest kunde tale Kirkens Sag og virke for dens Istandsættelse. Den har reist sig af sit Fald, skønnere end tilforn; eller rettere kan man sige, den gamle Kirke, som Tiden og Mangel paa Dmsorg havde gjort ukiendelig, er bragt for Lyset igien i sin rette Skikkelse og Skønhed. Noget har den taat ved at miste endeel af sin Længde, men endnu er den stor, høi og passende bred. I Bygning er den omtrent samtidig med Roskilde Domkirke (den er fuldført i Knud den Helliges Tid, ved 1082); og skøndt den i arkitektonisk Storhed og Pragt ikke tør maale sig med samme, seer man dog nu, at den heller ikke gjør Bygmesteren Skam, og at den vel kan staae som en Overgang fra hiin til Klosterkirken i Sorø, hvis rene, ædle Bygningsstil den dog ikke ganske naaer.

Meget hensigtsmæssige ere alle de Foretagender, hvorved denne gamle Kirke har erholdt, om ikke i eet og alt sin fordums Glans, dog en sømmelig og

takkelig Skikkelse. Orgelet har faaet en smuk Plads i den vestre Ende, høit under Hvælvingen; Kirken er bleven lysere og rummeligere ved Bortflytning af endeel lukkede Stole imellem Pillerne; de høie Chorkrancker ere blevne lavere, og med et frit Blik overfluer man nu den hele, skønne Bygning. De opvudsede hvide Hvælvinger ere malede med Arabesker, pynteligt nok og ikke uden Effect, men uheldigviis uden Smag. Heller ikke har man glemt at opfriske de gamle adelige Waabener, hvormed denne Kirke, ligesom Sorøes, i Klosterets Tid er bleven prydet. Disse Waabener tilhøre saadanne Adelsmænd og Fruer, som have beriget Klosteret med Gaver, og hvoraf de fleste formodentlig have faaet deres Gravsted i Kirken. De have ikke den Alder eller Interesse, som Skieldmærkerne i Sorøe Kirke, der næsten Alle tilhøre Absalons Slægt *); men fortjene dog ligesuldt at bevares paa deres Sted for Efterkommerne, saameget mere, som Kong Frederik den Fierde efter

*) Man holder med Rimelighed for, at disse Waabener, med deres Underkrifter, saaledes som de nu sees, ere malede 1582, paa samme Tid som Frederik den Andens og Dronning Sophies Waabener og Titler i Choret. Men man vil tillige have fundet Spor af en ældre Maling under den nyere. Aldrig burde en saadan Ommalning af gamle Ralkmalerier skee uden med den omhyggelige Nødsigtighed for at bevare de oprindelige Træk og Farver, som denne Gang, under Hr. Amtsprovst Mønsters eget Opsyn, er anvendt i Ringsted Kirke. At man har været ligesaa omhyggelig ved den sidste Opfriskning af endeel Waabener i Sorøe Kirke, tør vel formodes, men er mig ikke til Visshed bekendt.

Sagnet skal have reddet dem fra Undergang, da han engang besøgte Ringsted Kirke, og saae at man var i Færd med at overkalke disse Baabener, hvilket allerede var skeet med dem, som fandtes i Choret; de øvrige derimod sparede efter Kongens Befaling.

Jeg kan ikke opregne Alt, hvad der er skeet for at sætte denne Kirke i Stand, saameget mindre, som Arbeidet endnu ikke var ganske fuldført; men den, som saae den for to eller tre Aar siden, og seer den nu, vil undres over den paafaldende Forandring, og neppe troe at see den samme Bygning. Ogsaa det Udvendige har vundet meget, og man har overalt forjaget den hvide Kalkfarve, der passer saa ilde til en Kirke, og, snart forvandlet til et smudsigt Graat, berøver en stor Bygning meget af den karakteristiske udvortes Anseelse, som en rød Muur uden Kalkdække aldrig taber. — Af de ikke saa Monumenter, som endnu ere bevarede i Ringsted Kirke, og findes omstændeligen opregnede i Reiserens Beskrivelse, er intet mærkværdigere, end Erik Menveds og Dronning Ingeborgs opmurede Grav bag Alteret. Vi have intet ældre, med Indskrift forsynet Gravminde over nogen dansk Konge, og saavidt mig er bekendt, intet andet Konstarbejde fra Middelalderen, der ligner dette. Det drevne Arbejde paa den med Kongens og Dronningens Billede prydede Metalplade, som bedækker den sorte Marmorsteen over Graven, er saa konstrigt, og de overflødige, deels arkitektoniske, deels plastiske Decorationer.

Athene. October 1817. X

ner, der omgive Billederne, ere udførte med saa stor
 Flid og i en saa uddannet gothisk Stiil, at noget
 smukkere og fuldkomnere af den Art vanskeligen vil findes
 nogensteds i de nordiske Riger. Vi have for et Par
 Aar siden faaet et Kobberstik af Abildgaards Teg-
 ning over denne Plade; *) men skiondt den vel i
 det Hele er temmelig nøiagtig, giver den dog intet
 Begreb om den uendelige Flid, Ziirlighed og Reen-
 hed, hvormed enhver Streg er drevet, enhver Figur,
 fra de største til de mindste er udført. — Da dette
 Slags Konstværker, hvori man har en Art tidlig
 Begyndelse til Kobberstikkerkonsten, ere meget sield-
 ne **), fortiente Pladen over Erik Menveds Grav
 en nøiere Undersøgelse og Beskrivelse af en Konst-
 fiender. Hvor stor eller liden Rimelighed det gamle
 Sagn har, at de større Jordenbninger i Pladen, der
 paa mange Steder ere giennemborede med smaa,
 runde Huller, have været udfyldte med Sølvs, vilde
 vel ogsaa ved en saadan Undersøgelse kunne blive
 afgjort. Hvorfor man har indgravet beage Hoved-
 figurers Ansigter i Alabastplader, veed jeg ingen ret

*) Bekostet af Hs. Exc. Geheime Conferenteraad J.
 Bülow paa Enderumgaard; med en Beskrivelse,
 dog ikke efter egen Undersøgelse, af Professor Ber-
 lauff. Kbh. 1815.

**) Den roeskildske Biskop Niels Jepsen (Ulfelds) Grav-
 steen, (1395) hvori var indlagt en 4 Alen lang
 og 2 Alen bred Messingplade, med hans indgravede
 Billede, har maaskee været et Konstværk af samme
 Art, som Erik Menveds Monument. Om dens
 Bankebne see Behrmanns Beskr. over Roeskilde
 Domkirke, S. 24 og 59.

Grund til. Det kunde ellers tænkes, at Pladen er forfærdiget udenlands; og at man derimod, for at give Trækkene Liighed, har ladet dem indgrave i Steen her i Landet; eller har man maaskee indsat disse Stykker Alabast i Stedet for bortranede Sølvplader? — Denne Gisning har dog, saavidt jeg veed, ingen Grund i Sagnet. For at bevare Monumentet fra videre Skade (thi endeel har det allerede lidt, ikke ved Tiden, men ved aabenbar Vold) er det nu giemt i et Træskjul.

I mange Tider efter vore, ville de, som besøge den ærbørdige Kirke i Ringsted, erkiende Hr. Amtsprovst Mønsters Fortienester af dens nyeste Istandsættelse; thi denne er skeet baade efter hans Ideer, og under hans umiddelbare Opsyn. Historien af Kirkens Skiebne i de 11 Aar, fra Branden indtil nærværende Tid, er i det Hele mærkelig, og vilde, naar den blev fortalt, give Stof til mangehaande Betragtninger. — Ved at see den i sin nuværende Skikkelse, kan man ikke tilbageholde det Dnske, at den tilligemed de øvrige Forskionnelser ogsaa maatte blive prydet med en ny Altertavle. Hvor værdig en Gienstand for vor Eckersbergs Kunst! — Det kunde vel heller ikke været upassende, om man havde benyttet Leiligheden til at undersøge Hvælvingerne under Choret, hvor de gamle Kongegrave findes; og maaskee vil dette endnu skee. I det mindste burde vel Kongernes Liigstene enten ophøies over Gulvet, eller, da de neppe mere ligge paa deres oprindelige Plads,

borttages og henlægges paa et Sted i Choret, hvor de vare mindre udsatte for at trædes under Fødder.

Ganske forskielligt er Indtrykket, man modtager ved at betragte Torøe Kirke, fra det, som Synet af den restaurerede Kirke i Ringsted frembringer. Her træder man fra en aaben Gade, eller snarere fra en Landevei ind i en gammel Bygning, der har faaet ny Glæds, eller vundet sin forrige Anseelse tilbage, og glæder sig ved at see Præget af et ligesom gienfødt Liv; hist nærmer man sig gienem en yndig, blomstrende Natur et Sted, hvor sørgelige Ruiner fremkalde den tungsindige Tørlse, som Livets Undergang vækker; og hvor man i de hensmuldrende Mure ikke blot seer Levingerne af en stor og prægtig Bygning, men den eneste Rest af den engang saa berømte Stiftelse, der var begavet med alle udvortes Midler til en kraftig Tilværelse, og dog maatte svinde hen og bortdøe i Forglemmelse. Endelig, efterat den selv længe havde været en Ruin efter bedre Tider, sank ogsaa den kongelige Bygning, som Holberg havde seet reise sig paa det Absaloniske Klosters Grundvold, og selv med rundelig Gæmildhed havde understøttet. I det samme Aar, da Frederiks-Universitetet i Norge — vor Konges sidste og største Gave til dette Rige — begyndte sin Virksomhed, vaagnede Udelæggelsens Aand, for at fuldende den længe døende Stiftelses Undergang. I saa Timer af en skien Commernat var Torøe Aa-

demie en Afteehob. Ethvert Minde om Stiftelsens
 fordums videnskabelige Tilværelse udslettedes; det
 bedste og skønneste, den rige og betydelige Bogsam-
 ling, gik med det øvrige op i Røg. Man reddede
 ikke engang det ærbørdige Monument, der i flere
 Aarhundreder med den største Omhu var bevaret, den
 gamle Sorøiske Tavle eller Krønike om Klos-
 terets Stiftelse, om dets Abbeder og Absalons
 Slægtled. En betydelig Samling af gamle Brev-
 skaber, hørende til Klosterets og Academiets ældre
 Historie, og deriblandt ogsaa det originale Stiftel-
 sesbrev af Christian IV. med Kongens og alle Rigs-
 raaders Segl og Underskrifter, blev ligeledes med
 Bibliotheket et Nov for Luerne. Ingen vilde vove
 Noget for disse ærbørdige Mindesmærkers Redning;
 men flere skulde have sat Livet i Vove for den
 skønne, gamle Klosterkirke, der udgjør den fjerde
 Fløi af Academiets Bygninger, og virkelig, som ved
 et Underværk, blev fuldkommen ufsadt midt i den
 rædsomme Brand. Alt hvad der hørte til disse
 Bygninger, lige indtil Døren, hvorigiennem der fra
 Academiets andens Etage var Nedgang til Kirken,
 fortærede Ilden *); men den skaanede selv det øverste

*) Af den hele store Bygning, hvis tre Fløie vare
 sammenbyggede med Kirken, blev kun det staaende,
 som ikke kunde brænde: den hvælvede Klostergang,
 eller saakaldte Munkegang, der løber i en
 Girkant rundt om Bygningen, og et stort hvælvet
 Værelse i den ene Fløi, hvilket ligeledes er en
 Levning af den gamle Klosterbygning. Dette brands-
 frie Værelse havde meget passende kunnet bruges
 til Archiv.

Trin af den Trætrappe, som fører ned til Kirken. — Høit under Hvælvingen i denne Gavl af Kirkens søndre Kors er anbragt en rund Niche i Muren, hvor et Mariabillede med Jesusbarnet er malet med en slet og grov Pensel. (Klosteret var indviet til den hellige Jomfru.) Dette Billede var i Aaret 1808, da endeel spanske Tropper havde deres Qvarter i Sorøe, ikke sielden en Gienstand for Soldaternes Tilbedelse — en Ure, som det henved 300 Aar havde savnet — og i Spanien eller Italien vilde Mængden upaatvivlelig have tilskrevet det Kirkens Redning. Da Troen hos os ikke rækker saa langt, burde vi finde saameget større Anledning til at have de brave og kiække Mænd i taknemmelig Erindring, ved hvis Mod og Anstrengelse under en saa voldsom Ildbrand den herlige Kirke blev reddet. Men saavidt jeg veed, ere ikke engang deres Navne offentlig nævnede, skiondt jeg haaber, de ikke ville glemmes, saalænge Kirken er til.

Saaledes staaer nu denne, som et eensomt Minde om Sorøes fordums Glands; og skiondt den intet har tabt af sin Skionhed, forekommer det mig dog altid, som om den ikke ganske var den samme Kirke som tilforn. Denne Indbildning kunde jeg endog overføre til Egnen, hvis yderst indtagende, venlige Ynde stundom synes mig at have faaet et Anstrøg af en mindre lys og mere melancholisk Charakter, siden den Bygning, der var synlig fra de fleste Punkter paa Egnen og omkring dens Bredder,

forvandlede til en traurig Ruin. Saaledes for-
 verle vi undertiden i Anskuelsen den udbortes Ver-
 dens Skikkelser og den Stemning eller Følelse, hvor-
 med vi betragte dem. Vi troe at blive en Foran-
 dring vaer hos vel bekiendte Gienstande; men glem-
 me, at vi selv ere forandrede, og at vi ikke see med
 det samme indvortes Syn, som tilforn.

Ved at betragte Ruinerne af det forrige Aca-
 demie i Sorø, og ved at see, hvorledes Murene,
 som tildeels endnu ere Stykker af den under Chris-
 tian VI. forandrede Klosterbygning, Aar for Aar
 lide mere og mere Skade af Veiret, kan man ikke
 undertrykke det Ønske, at Bestemmelsen af Stiftel-
 sens og Bygningens Fremtidsfæbne ikke maatte
 udsættes for længe. Den gamle Klostergang, som
 man med Agtelse skaanede ved den forrige Ombyg-
 ning, lider mest ved at dens aabne Hvalvinger ere
 udsatte for Regn og Sne. En uforsvarlig Lige-
 gylbigthed mod et af de sieldenste og interessanteste
 Monumenter af Middelalderens Bygningskunst i
 Danmark vilde det være, hvis man lod denne hvæl-
 vede Dmgang, der har staaet fra Midten af det
 13de Aarhundrede, forfalde. Den rige Stiftelse,
 hvis Midler saa længe have været ufrugtbare for
 Landet, burde dog i det mindste vedligeholde en
 Bygning, der i sex Aarhundreder har været ligesom
 dens urørte Grundvold.

Glumsø. (17. Jun.) Den første egentlige Sommerdag, jeg i Aar har kiendt — den første i det mindste, som jeg har tilbragt paa et Sted, hvor man kan være i Stand til at skionne, hvad Sommeren er. Inde imellem høje Mure, hvor Solen kun trænger ind, for at brænde med sammenpressede Straaler, kommer aldrig Aarstidens yndige Genius.

Varmen er dog endnu ikke overvætted stor; Aftenerne stundom meget kolige; men ved at sammenligne denne Dag med de mange foregaaende mørke, regnfulde og ret umilde Dage, som Mai og Junius har bragt os, efter en unaturlig Vinter uden Frost, Is og Sne, har jeg fundet Veiret fortræffeligt, og engang ret glædet mig over at kunne nyde Aarstidens og Naturens Skionhed paa et ganske landligt Opholdssted. En Skovvandring i Formiddags var yderst behagelig. Luften var usædvanlig let og klar; Træerne havde endnu deres første Friskhed, skøndt det lyse Foraarsgrønne begynder at mørknes; Himlen var ikke ganske skyfri, og dette gjorde Lysets Virkning, og dets Vexling fra svagere til stærkere Grader, endnu skionnere. Vi lagde os til Hvile under en stor Bog, og laae der over en heel Time. Hvor lys og livelig er Naturen paa en varm Sommerdag i de danske Skove! — En yppig Vegetation spulmer i rige, bløde Former. Middagsjolen brænder ikke med Sydens fortærende Hede, men sender milde Straaler ned giennem de grønne Hvælvinger, hvor de i tusinde Brydninger

lege med Lovets svage Skygger. Ensomheden er ikke taus; en hemmelig Røst hvisker i den roligt følgende Susen; Fuglenes lystige Dviddren og Sang er det bevægelige Liv, som besjæler det Stille, Hvilende i den vegetative Natur. Medens Diet suger Klarhed af det muntre Farvespil, fængsles Dret af de smaa Sangere, hvis Sommerqvad er Glædens rene, lyriske Melodie. Jeg kunde ikke blive træt af at betragte Træernes og Buskenes forskellige Grupperinger, den mangfoldige Virkning af Lys og Skygge, og det Maleriske, der syntes paa mange Steder at blive mere og mere synligt for mit Die, jo længere dette hvilede paa Gienstandene. Hvor ønskede jeg da, at jeg havde haft Petersen fra Fredensborg hos mig! — Det var en Skov og en Dag, hvis Skønhed den heldige og flittige Konstner vilde have paaflionnet langt mere og bedre end jeg.

En prægtig, stor og vel bevaret Steendyffe og Steenkreds nær ved Byen, som jeg paa min Formiddagsvandring besaae, forhøiede endnu dens Behagelighed. Om jeg ikke lærer noget nyt af et saadant Mindesmærke, betragter jeg det dog aldrig uden levende Deeltagelse. Hvor raar disse National-Monumenter fra Hedenold end ere, saa have de dog en særegen kraftfuld og gigantisk Charakter, som, læselig uden Indskrift og uden Forklaring, er præget i de svære, med uhyre Anstrengelser sammendynge Steenmasser. Et Folks Aand pleier at udtrykke sig i dets Monumenter; vore Forsædre kiende vi i det

mindste ret godt igien i deres Gravminder og Offersteder. — Egnen heromkring kan vel ikke kaldes frappant eller stor; men den er derfor dog interessant, og har baade nærmere og fiernere ret vide og rige Udsigter. Landsbyen, og især Kirken og Præstegaarden ligge temmelig høit; fra Kirkegaarden, som støder til Præstehaven, er en meget livelig og munter Udsigt over den lille Sø ved Foden af Bakken, paa hvis Ekstraaning Byen ligger, over videløstige Marker mod Skoven. Denne ligger vel ikke ganske nær ved Byen; men i passende Afstand for at indbyde til en Vandring. Det Hele er et siællandsk Landskab, som man finder mange af, og som altid behage ved deres venlige Charakteer og livfulde Ynde.

Herlufsholm (19. Jun.) Denne Nat har jeg tilbragt, ikke egentlig paa Klosteret — som Egnens Bønder endnu bestandig kalde denne ærværdige Stiftelse — men i den nye, prægtige Skolebygning, der for en halv Snes Aar siden er opført, og med sin lette, elegante Architektur og sine lyse Mure fremstiller en mærkelig Contrast til det gamle, bruunrøde, gothiske Skovkloster, der med en alvorlig, sørgmodig Mine seer over til sin unge Broder, som om det vilde sige ham: Du har den ydre Glands, som jeg mangler; see til, at du ogsaa kan eie den indre, faste Kiærne, der ikke forgaaer med hiin! Jeg har staaet her i fem hundrede Aar; og

dersom ikke utaknemmelige Efterkommere glemme hvad jeg var for deres Forfædre, eller Tiden fortæller hvad Tiden maatte skaane — saa lad os tales ved om andre fem hundrede Aar!

Jeg kom i Gaar til Gavnsø. Veien fra Glumsø til Næstved, forbi det gamle Ravnstrup, igiennem Herlufsmagle, fandt jeg ret behagelig. Den førte mig igiennem et Par forskjellige Skove, hvoraf een hører til Næsbyholms Gods, den anden til Herlufsholm. Disse blomstrede nu i deres yppigste Pragt, og deres lunende Skjærm var endnu mere kjærkommen, end deres Skygge; thi, som det alt for tidt skeer i vort Land, en voldsom Blæst for- dærvede for en Deel den skønne, solklare Dag, og forstyrrede den rolige Harmonie i Naturen. Næstveds Omegn er paa den nordvestlige Kant, hvor Herlufsholm ligger i sin gamle Skov, smuk og indtagende. Paa den modsatte Side reise sig høie, nøgne Sandbakker, og Egnen nær omkring Byen er i det Hele meget sandig. Naen, der slynger sig uden om Næstved, frembringer adskillige tækkelige og maleriske Partier; Haverne omkring Byen ere rigeligt forsynede med Træer, og den tager sig derved meget vakker ud fra den søndre og vestre Side, naar man kommer fra Gavnsø eller Bordingborg. Fra de høie Møllebakker, hvoraf den ene i Middelalderen havde en Borg eller Skanse, Huusvolden kaldet, anlagt af Lybekkerne, er en meget vid og rig Udsigt.

Gavnøes Beliggenhed er interessant og mærkelig. Gaarden paa sin D, omringet af brede Bælte, med Skove i nogen Afstand, og frie Udsigter paa alle Sider til Hav og Land, tager sig ret prægtig og imponerende ud; endnu mere vilde det være Tilfældet, hvis den laae noget høiere. Bygningen er stor og vidtloftig, tre Etager høj, omdannet af Geheimeraad Otto Thott fra den gamle Skikkelse, hvilken den indtil hans Tid, som fordums Klostersbygning, for en stor Deel havde bevaret *). Dog var det især kun Taarne og Udbygninger, man borttog; Husets tre Fløie staae der endnu, som de forðum stode, med meget massive, tykke Mure, og det Indvendige bærer endnu ikke Spor af Ælde. Havestuen, i anden Etage, hvorfra en smuk Altan med en nylig anlagt Steentrappe fører lige ned i Haven, er hvælvet; ligeledes alle Værelser i første Etage, der ikke beboes af Herskabet. Et smukt, rummeligt Capel har været den gamle Klosterkirke, og et Par Liigstene paa Gulvet vidne om dets forrige Bestemmelse. Det var Dronning Margrethe, der 1390 kjøbte Gavnø, en meget gammel Herregaard, af Baldemar Bydelsbach, og stiftede der et adeligt Nonnekloster, indviet til St. Agnes. Dets Historie er ikke meget bekendt; saavidt jeg erindrer, var der i Klosteret baade Nonner og Munkke af Augustinerordenen.

*) Geheimeraad Thott kjøbte Gavnø 1737, og 1755 begyndte han at lade Gaarden ombygge.

Det Udvendige af denne Bygning er temmelig simpelt, men ikke i den bedste Stil. Gult malede Stiber, der skulle forestille Vægpiiler, af en halv Steens Tykkelse, men uden Fod og Capitæl, pryde i mine Dine ikke den ellers imponerende Ridderborg, der endnu har meget Gammelt og Ærværdigt i sin Charakter. Indvendigen er den i sit Slags eneste i hele Danmark. Der er en overflødig Mængde, tildeels i en meget gammel Smag decorerede Værelser, og ikke mindre end fire lange Gange eller lyse Gallerier i de to øverste Etager. Hvad der nu strap og i Særdeleshed falder i Dinene, er Væggenes Beskædning. Overalt, selv paa Trappegangene, ja i Dienerværelserne, seer man ikke en haandsbred Plet, uden at den er bedækket ved Malerier. Samlingen, hvoraf en meget stor Deel bestaaer af danske Adeliges Portraiter, er et Værk af Otto Thott; og den er ved hans Testamente uadskillelig forenet med hans Fidei-Commis, saaledes at ikke et Stykke deraf nogensinde maa borttages fra Gavnø. Jeg havde lovet mig noget stort af denne berømte Samling; anegtelig gjør det en forunderlig Effect, saaledes, hvor man kaster Diet hen, hvor man end vil flygte hen i den hele store Bygning, at møde intet andet end malede Billeder; men Diet trættes ubeskriveligen og Nanden forvirres, uden at mættes eller styrkes, ved dette uendelige Chaos af maadelige, flette og usle Malerier, blandt hvilke de gode tabe sig, som enkelte, vildfarende Blomster paa en Lynghede. Jeg

fik her snart en Følelse, liig den, der opstaaer hos mig, naar jeg læser en Mængde flette Vers: Tomhed i Aanden, midt under den overvældende Masse af et raat, legemligt Stof. Selv det store Antal af interessante gamle Portraiter, her findes, fornøiede mig ulige mindre, end om jeg havde seet dem allene; og desuden seer man dem med liden Nytte baade i historisk og artistisk Henseende; thi en Fortegnelse over dem mangler aldeles. Hvor meget vilde dog Samlingen vinde i Værd, hvis man havde en saadan, og Portraiterne efter den vare ophængte i genealogisk og chronologisk Orden. Udvalget af de Stykker, man for endeel Aar siden har rangeret i et af Gallerierne forekom mig ikke at være heldigt; og en intet mindre end delicat Pensel har uden Tvivl ikke forbedret adskillige gode gamle Malerier, og mange af Portraiterne, ved at restaurere, eller overstryge dem.

Er man nu heldig nok til at kunne oversee dette, og vogter man sig for, ikke at see alt for meget af det Slette: saa kan dog Beskuelsen af denne sieldne Samling paa en forunderlig levende Maade sætte een tilbage i den forsvundne Riddertid. For Konstneren, saavel som for Historikeren, er det et lærerigt Studium; ingensteds kan man lettere faae et fuldstændigt anskueligt Begreb om den danske Adels Klædedragt i Middelalderen, end i dette nationale Gallerie. Fortrinligen udmærker sig blandt denne store Mængde af danske Adelsmænd, Fruer og Frø

kener den talrige og berømte Thottſke Familie, hvilken i mange Ledſ opſtigende Linie, tilligemed en Mængde Portraiter af de med den beſvogrede Slægter, fylder en ſtor Sal, ſom bærer Navn af Familieſalen, og et heelt langt Gallerie, foruden enkelte Stykker, der hænge adſpredte i de øvrige Værelſer. Skade er det, at man ikke veed, hvilke af alle diſſe Portraiter der ere Originaler, og hvilken Grad af Paalidelighed Copierne have. Den hele Samling af den Thottſke Slægt i Familieſalen har uden Tvivl Stifteren af Galleriet, Grev Otto Thott, ladet copiere; thi diſſe Portraiter ere alle af een Størrelſe og Form. — I Spiſeſalen udmærker ſig blandt andet et meget ſtort og prægtigt Familieſtykke, hvor man ſeer Hannibal Seheſted og hans Gemalinde ſtaaende ved to Hefte, for at tage paa Jagt, derhos endeel Tienere og Jægere med Falke og Hunde, Børn, en Morian, m. m. Dette Maſteri er en Original af Carl von Mandern, af hvem endnu nogle flere Arbeider findes. En anden Mærkværdighed i denne Sal er et uhyre ſtort, over halvdanet hundrede Aar gammelt Skab, der gaaer igjennem Bæggen ind i et andet Værelſe, og hvis mange Døre og Skillerum ere paa det konſtigſte udſkaarne og prydede med Piller, Løvværk, Baabener af Trolſlægten, m. m. Ena gamle Prydelſer af Baabener, udſkaarne Dørpiller og deſl. finder man i flere Værelſer; og i mange af diſſe ſeer man endnu den hele gammeldags Pragt, ſom Adelen for et hundrede

Nar siden brugte: prægtige, store Senge med Omhæng af Fløiel og Silke, chinefiske Skabe, japanſke Porcellain paa Natbordene, og ſaadant mere. Siel- den møder man noget af den moderne Smag, blandet imellem denne antike Luxus; det Gamle er endnu allevegne i denne Ridderborg det Herſkende. Kun et eneste Bærelſe, ſom Herſkabet om Vinteren beboer, og hvoraf de gamle Malerier ere udtagne, er be- trukket og decoreret paa nu brugelig Maade. Her ſaae jeg et nydeligt, i høi Grad indtagende Maleri af Stub: en Søn af Hr. Baron Rees Thott, ſom døde, fire Aar gammel; og atter ved at ſee dette beklagede jeg vort tidlige Tab af en ſielden Konſtner.

Gavnøe er en virkelig Ø, ſom man ved en Steendæmning, 400 Alen lang, med en Bro i Mid- ten, et Værk af Grev D. Thott, har forenet med det faſte Land. Stundom overſkyller endnu Havet, ved ſtarke Storme, denne Dæmning, og gjør Færd- ſelen til Gavnøe beſværlig; men forend Dæmningen anlagdes, var den til ſine Tider umulig. Den allene udgør Hovedgaardens Marker paa noget over hun- drede Tønder Hartkorn; og diſſe behøve ſaaledes ikke andet Hegn, end Vandet. I den ſøndre Ende af Øen er en ſmuk lille Skov, og ved Gaarden en ſtor, gammel og ſmuk Have, med herlige tætte Buegange og ſtore Alleer. En af diſſe har den Mærkværdig- hed, at Træerne have ſtaaet paa Kongens Nytorv, hvor der tilforn var en Have. Da Torvet i Fre- derik den Femtes Tid blev planeret, forærede Kon-

gen Grev D. Thott, hvis Billede her vel tidt falder
een i Minne, disse Træer, og de udgiøre nu en af
de smukkeste Alléer i Gavnøes Have.

Efter et alt for kort Ophold forlod jeg denne
Herregaard med meget interessant og behagelige Er-
indringer. Fra et smukt Sted kom jeg til et andet,
ikke mindre skönt, men med en ganske forskiellig
Charakter. Herlufsholm, omgivet af Skove,
uden vide Udsigter, med en Na i Nærheden, i Ste-
det for Havbugten, har ikke Gavnøes aabne, frie
Natur; men en blid Rolighed i Egnen, en lys,
venlig, ikke trykkende Tensomhed, i Forening med
Klosterbygningens romantiske Charakter og det mun-
tre, ungdommelige Liv, som en talrig Skole fører
med sig, giver Stedet en indtagende stille Ynde.
Med denne Ynde i Beliggenheden og den omgivende
Natur forener Herlufsholm udvortes Livelighed,
Interesse, Mærkværdighed. Det kan vel ikke være
Tvivl om, at Stedet er et af de heldigste og mest
passende til en Indretning, som den, her blomstrer;
og enhver Ven af Fædrelandet maa glæde sig ved
at være Vidne til det Held, hvormed den glæve
Herluf Trolles Stiftelse trives i vore Dage som en af
de bedst indrettede lærde Skoler i Danmark. Umis-
kiendelig er de nærværende Bestyreres og Læreres
Fortienester af Stiftelsen; men det kan ikke tilkomme
mig, at udvikle dem. Jeg maa dog bemærke, at li-
gesom man overalt sporer en fortræffelig Orden og
vangløs Flittighed og Virksomhed, saaledes ogsaa
Athene. October 1817.

et exemplariff Forhold imellem Lærerne og Disciple-
ne, og en behagelig, venftabelig Dmgangstone blandt
de forfte.

De faa Aften- og Morgentimer, jeg har til-
bragt her, høre overhovedet til de fornøieligfte, jeg
har nydt, fiden jeg forlod Hovedftaden. Skiondt
Intet var mig nyt her, har jeg feet det altsammen
med fornøyet Lyst og Deeltagelfe. Den nye Bygning
er ftor, rummelig, lys og beqvem; Vestibulen præg-
tig, Lærefalene ftore, luftige, fhy Alen høie; men en
væffentlig Feil ved Bygningen er, at man ikke har givet
den to Etager, hvorved den baade vilde vundet i
Skionhed og Beqvemhed, og hvorved man kunde
undgaaet den Uleilighed, at Disciplene boe og fove i
Dviftværelfer, der hverken ere lyse eller rummelige;
og ingenlunde fvere til det Dvrige. Det bedfte er,
at denne Feil maafee i Tiden fan blive rettet; da
det vel ikke vilde være faa vanffeligt at forhøie
Bygningen med en ordentlig Etage. — Den natur-
hifloriffe og phifficalffe Samling er vel ikke udmær-
ket ftor, men meget feeværdig. Den er anlagt med
Indfigt og efter en paffende Plan, fortræffelig ord-
net, og fmukt opffillet; faaledes at Enhver, enten
han er kyndig i Faget, eller ikke, vil fee den med
Intereffe. Den ffylbes næften allene Hr. Doctor
Melchior's Iver for fin Videnfkap og utrættelige,
med Smag forenede Flid. I Salen, hvor denne
Samling giemmes, hange Herluf Trolles og Bir-
gitte Wiess originale Portraiter, og imellem dem

Arild Hvitsfelds, der en Tid var Skoleherre paa Herlufsholm. Med Grefrygt og Taknemmelighed maa enhver Dansk betragte disse af Fædrelandet evig fortiente Udsødeliges Billeder; og hvor karakteristiske ere de, hvor levende udtale de Aand og Gemyt hos dem, de forestille! Herluf er malet i sit 36de Aar; dog et temmelig aldrende, ærligt, mandigt, dansk ridderligt Ansigt, hvori man læser den Trofskab mod Gud og Konge, den Oprigtighed, Standhaftighed, Tapperhed og Velgiørenhed, der udmærkede Helten. Birgitte Gise er malet samme Aar (1551), i hendes 39de Aar; hun er ikke smuk, og har ingen fine Træk, seer noget streng ud, men derhos ligesaa ærlig, gudfrygtig og trohiertig, som hendes Husbond. Den kloge Rigs-Sanzler, Arild Hvitsfeld, har et fra hines meget forskiellig Physiognomie, et fiint, stolt Ansigt, med noget af spansk Grandezza og dog meget livelige Træk, udtryksfulde Dine, Statsmandens giennemskuende Blik, og megen Charakterfasthed. — Bibliotheket, paa henved 13,000 Bind, er godt ordnet og pyntelig opstillet i et smukt, lyst og høit Værelse. En systematisk Catalog forhøier dets Brugbarhed. Jeg kunde ikke see det, uden med Sorg at tænke paa den skønne Bogsamling i Sorø, hvortil Holberg havde lagt Grunden, ligesom Herluf Trølle til denne, som nu vel er den største i de danske Provindser uden for Hovedstaden. Nylig var den bleven beriget med det kostbare Værk af Hamilton over de saakaldte etruskiske Vaser — en Gave af den

uforglemmelige Charlotte Grevinde af Schimmelsmann. Man viste mig her blandt flere gamle Bøger i Samlingen en Commentar af Luther over Davids 118de Psalme, trykt i Wittenberg 1548, som 1553 tilhørte Eline Gise. I denne findes skrevet med Christian Machabæi Haand den daglige Bøn, som Fru Birgitte Gise pleiede at bede, da hendes Husbond 1564 var draget ud i Orlog med den danske Flaade, og som maa røre enhver Læser ved den hjerdelige Naturlighed og inderlige Gudsfrøgtighed og Ægtekiærlighed, som den udtaler *). — I en anden gammel Bog, Luthers Oversættelse af Profeterne (Wittenb. 1528. 4.) som jeg håndelsesviis aabnede, fandt jeg følgende Sentents skrevet i samme Aar:

„Großen Herren und schönen Frauen
Soll mann dienen, und wenig vertrauen.“

*) Man vil tillade mig, at jeg her afskriver denne Bøn, uden dog at beholde den gamle Orthographie: „O min kiære, barmhiertige himmelske Fader, som haver selv befalet, at den ene skal bede Godt for den Anden, og haver lovet at ville gierne bønføre: jeg beder Dig af mit ganske Herte, at Du vil forbarme Dig over H. T. hviilen Du haver selv givet mig at leve mit Liv med i denne Verden, og til hvilkken jeg haver vendt mit Herte næst Dig blandt alle Mennecker paa Jorden. Der var ham naadelig fra alle sine Venner, og hielp ham af al Nød og Fare, som ham kan tilfalde til Lands eller Vands. O Gud! und ham for Dit hellige Navns Skyld at komme karst og sund hient til sit Bo og Bygge, Dit hellige Navn til Ære, Dig til Glæde og Gavn, og mig bedrøvede Mennecke til Trost og Husvælelse. O kiære himmelske Fader! viid mig Bøn for Jesu Christi Skyld. Amen.“

Tilfødt, efterat jeg havde seet de store, rummelige Høresale, en smuk Concertsal, hvori holdes Taler ved høitidelige Leiligheder, og flere Bærelser i den nye Bygning, var jeg ogsaa i den gamle Klosterkirke, der, siden jeg sidst var her, er bleven malet og oppyntet, ikke til dens Skade. Den er ikke egentlig smuk, og hverken lys eller stor, men nu dog meget takkelig, og har adskillige interessante Mærkværdigheder, hvoriblandt Herluf Trolles og Birgitte Gieses Gravminde staaer øverst. Begges lignende Billeder i Legemsstørrelse hvile paa en Særopfugl af sort Marmor; Arbeidet er godt, fra Aaret 1568 og formodentlig nederlandsk. Denne Middelalderens Skik, at lægge de Afdødes Billeder til Skue paa deres Grav, er vist nok langt fra at tilfredsstille en Konstsmag, der allene har dannet og næret sig ved antike Mønstre; men man kan ikke negte, at den gjør en stærk, alvorlig og ofte meget imponerende Virkning. Mig interesserede ogsaa Herluf Trolles fuldstændige Jern-Rustning (rettere maa sige den, som ved hans Begravelse er benyttet), der staaer eller hænger i en Krog ved hans Grav. Det er ligesom Helten havde reist sig af denne, og stod der og betragtede sit eget Monument. — I en langt anden, mindre ærværdig Stil er Marcus Gieses brammende Gravminde af hvidt og sort Marmor, som er udført A. 1700 af Thomas Quellinus, i denne Konstners sædvanlige, yderst slittige men aandløse Maneer. Man seer Manden som lys levende

for sig, liggende i Midten af Monumentet ligesom paa en Sofa, i Statsdragt, med en vældig Alkon-geparnk og Brystharnisk. Denne Figur, en Justitia, med Vægtstaa, men uden Sværd, en Pallas, der er intet mindre end Gudinde, og dertil i Høiden nogle blæsende Basun-Engle, ere af hvidt Marmor; det øvrige sort. Man beklager virkelig den overordentlige Flid, som er anvendt paa et Værk, der svarer saa lidt til sit Diemed, og snarere vækker kommisske, end alvorlige Ideer. Langt skønnere og interessantere i sit Slags ere tre meget høie, smale Taarne eller Pyramider af Træ, i hvis underste Deel to ikke slet udskkaarne Helgenbilleder have deres Plads. De have tilforn staaet i Choret, og ere udarbejdede i en saa reen og smuk gothisk Stil, at jeg ikke erindrer mig at have seet noget mere ziirligt af den Art. Nyere, men ligeledes et Værk af en Kunst, der med let Haand har præget Liv og Udtryk i Træet, er Prædikestolen. Den gamle Altartavle af Alabast, der, om jeg ikke feiler, er en Gave af Birgitte Gise til Kirken, er hensat ved Herluf Trolles Grav, og et nyt Alterbord med en simpel Tavle, hvis Sted formodentlig engang et Maleri vil indtage, er kommen i dens Plads. Man har heller ikke ved Kirkens Oppyntning glemt Arild Hvitsfeld, hvis Levninger i mange Aar laae i en aaben Grav, udsatte for Raadhed og Nysgierrighed. Nu ere de optagne, og man kan vel sige skrinlagte i en Kiste af Fyrretræ, der staaer i Choret,

lige over for Herluf Trolles Gravminde — en Opmærksomhed mod den uforglemmelige Historieſkrivers Skygge, der fortjener Agtelse. Risten gjør paa ſit Sted ingen god Virkning; men vi bør haabe, at den engang i Tiden vil blive indſluttet i et Monument, der er Hvitfeld værdigt.

Der kunde endnu optegnes meget om denne Kirke og den gamle Kloſterbygning; men Tiden indskrænker mig til det, jeg fortrinligſt har udmærket; den tillader mig hverken vidtloſtige Underſøgelſer eller Beſkrivelſer. Herluſtsholm er et af de Steder, ſom, med hver en Gang jeg har beſøgt det, er blevet mig kærere og intereſſantere. At ſee det i ſin blomſtrende Tilſtand har været mig en ſand Glæde, og denne vil i det mindſte for en Tid ſvække det nylig modtagne Indtryk af Sorøes ſorgelige Ruiner.

B a s n æ s. (20. Jun.) I Gaar, en meget ſkøn og varm Dag, førte jeg fra Herluſtsholm til Karrebek, og gik derfra til Holſtenborg. Her var jeg nu allene, og første Gang paa denne Reife i ganſke ubekjendte Egne; ligesaa fremmed i enhver Henſeende vare mig de Steder, hvortil jeg agtede mig. Veien var ſmuk; den gik for det meſte over høie Bakker, temmelig nær ved Stranden, med prægtige vide Udfigter over Land og Hav; tilſidſt førte den mig lige ned til Strandbredden, ſom jeg fulgte omtrent en halv Miils Wei, tildeels ved Foden af

en steil og høi Bankeryg. Den klare Himmel, den friske Soluft, Stormen og Bølgenes Brusen, det majestætiske Hav og den eensomme Strandvei forenede sig til et stort, begeistrende Heelt. Jeg glemte mig selv, Livets tunge Byrder og dets smaalige Indskrænkninger. Hvor lykkelig er man, naar man saaledes engang kan aande ret frit, og modtage det friske, kraftige Indtryk af Skabningens Herlighed! — Ved denne Strand opdagede jeg betydelige Levninger af en lang Forstændsning, hvilken man siden har sagt mig, er opkøstet i Krigen mod Carl Gustav, for at hindre de Svenskes Landgang. Til sidst kom jeg ind i en Skov, hvor Solen brændte umaadelig hedt paa Veien i Middagstimen, og hvor jeg snart følte mig saa mat, at jeg maatte hvile mig en Tid under et Træ. En prægtig Allee af høie Kastanietræer førte mig endelig nær til Gaarden, og snart laae denne for mig i sin hele gammel dags Ærværdighed.

Holstenborg (tilførn Trolleholm) er en stor, imponerende Bygning, tre Etager høi, i gothisk Stil — hvis man tør bruge dette Udtryk om et Hus, som ikke er ældre, end fra Midten af det 17de Aarhundrede. Gaarden eiedes længe og indtil Begyndelsen af det 18de Aarhundrede af Trolleernes Slægt, hvis Vaaben man finder mange Steder; blandt andet bæres det af to Steenløver ved Enden af den murede Bro, som fører over Graven, der omgiver hele Gaarden tilligemed dens svære, grundmurede

Ladebygninger. Hovedgaarden selv, der er stor og vidtløftig, som et Slot, er indbygget i fire Længer, der omgive en rummelig og lys Borggaard, og af hvilke den, som vender imod Ladegaarden, er forsynet med to Taarne og tre spidse Gavl imellem Taarnene. I øverste Etage gaaer en Gang heel omkring Huset i Firkant, hvorfra Indgangen er til Værelserne. Jeg fandt den saakaldte Ridderstie i anden Etage, med skønne Loftmalerier, og Havestuen, som gaaer heel igiennem første Etage, at være de største og smukkeste af de Værelser, jeg saa. I den sidste saa jeg det af en Udstilling paa Charlottenborg bekiendte italienske Maleri af Benvenuti, der forestiller Hs. Exc. Geheime Conferentsraad Schuchart og hans Kone, med en Udsigt til Livornos Havn. — Mere overraskede det mig her at finde en Samling af tyve til tredive kostbare Malerier, hvoriblandt jeg ikke kunde see et eneste maadeligt eller flet; og at erfare, at disse Malerier i mange Læder havde hængt i flette Kammer og lidt agtede omkring paa Gangene, indtil Greven var bleven opmærksom paa deres Værdi, og nu havde ladet dem opfriske ved Møllers heldige Kunstnerhaand. Endnu stod de i nye Kammer paa Gulvet i en af de store Sale; jeg hindredes herved og ved mit korte Ophold fra at betragte denne skønne Samling med den Opmærksomhed, som den fortjener. Heller ikke havde jeg den Lykke, at træffe den grevelige Familie hjemme; og en ung Udsforvalter, som med en meget fores

kommende Høflighed viste mig omkring paa Gaarden, kunde ikke give mig nogen Oplysning om Malerierne og deres Mestere. Uden Tvivl findes deriblandt adskillige ældre italienske Originaler. Blandt de Stykker, jeg under det hastige Oversyn fortrinlig lagde Mærke til, faldt et meget stort, langagtigt Maleri mig især i Øinene ved sin udtryksfulde Charakter, stærke Colorit og levende Handling. Et Selskab af Spillere er i forskjellige Grupper samlet omkring et Bord; en Krigsmand, der synes at være bleven besvaret i Spillet, har grebet en af de Andre fat i Haaret, og vil giennemføre ham med sit Sværd; et Fruentimmer paa højre Haand i Forgrunden staaer med den roligste Kulde og betragter denne Scene. Mig forekommer dette Maleri bekendt; uden at jeg dog veed hvor jeg skal henføre det.

Fra Værelserne i øverste Etage er en fortræffelig, meget malerisk Udsigt til Havet, hvor to Der, den mindre, Ørmø, heel bevoxet med en deilig Skov, den større, Blæmø, der ogsaa har Skov og ni Bøndergaarde, danne et skönt Sund. Den samme Udsigt har man ogsaa fra en Strandbakke i Haven, som er forfionnet ved et nyt engelsk Anlæg, og hvor et smukt Gartnerhuus har en fortryllende yndig Beliggenhed. Haven er i øvrigt gammel, med skønne Alléer og Buegange, men ikke særdeles stor. Et vildt Bøsket, i en Dal eller Forbygning midt i Haven, fandt jeg meget forvoxet; det kunde ved nogen Omfarg blive en smuk og ind-

tagende Plet. Deilig er Pladsen foran Huset, imellem dette og Borggraven, og smukt er den benyttet til et Blomster-Parterre, hvortil der er Udgang fra Havestuen.

Paa en interessant Maade henrandt nogle Tæmmer med at beseer et saa skönt Sted; behageligere og lærerigere vilde de blevet, om det tillige var falsden i min Lod, at gjøre den som Landoeconom berømte Eiers Bekjendtskab. Med Savnet heraf drog jeg om Eftermiddagen videre, og giennem en smuk og frugtbar Egn kom jeg her til Basnæs, der ligger en lille Miil fra Holstenborg, ligesom dette nær ved Stranden og i en skøn Egn. Dog finder jeg Holstenborgs Beliggenhed smukkere, og Udsigterne derfra til Havet noget rigere. Basnæs er en gammel Herregaard, men Bygningen ny, efter en Ildbrand i forrige Aarhundrede. Af den gamle Bygning, som Axel Arnfeldt under Christian IV. havde ladet opføre, er nu blot en Deel af Murene med et Hjørnetaarn tilovers, og en stor, med Billedværk af Steen udsmykket Port, der har Aarstallet 1638. Paa denne Port seer man blandt andet øverst oppe en Ørn i sin Rede, med den Underkrift:

Ørnen bygger paa høien Hald,

Avind ligger i dyben Dal;

hvormed Manden, efter Nogles Fortælling, skal have villet stikle paa sin Nabo, en Baldemar Daa paa Borreby, med hvem han levede i Uenighed. Han var desuden tilbøielig til Satire, og havde i en stor

Tal paa Gaarden ladet male enbeel adelige Familiers Baabener paa Loftet, med et Spottevers over hver af dem; men Ilden havde ingen Agtelse for hans satiriske Lune. — Haverne ved Basnæs ere store og meget vel vedligeholdte; Alkeerne i den saakaldte Dyrehave høre til de skønneste, jeg nogensteds har seet; og et nyt Anlæg, hvor en rig Mangfoldighed af Træsorter staae i fortræffelig Væxt, er meget vakkert udført. Omegnen har skønne Vandringer med meget afverlende Udsigter; Skov mangler ikke, og Jordbruget drives med Kraft og Forstand.

Fra Basnæs, et muntert, liveligt Sted, hvor jeg i en talrig og behagelig Familiekreds ikke mærkede, at jeg var aldeles fremmed, har jeg besøgt en af de mindste, uanseeligste Kiøbstæder, og en af de interessanteste og i Bygning mærkværdigste Herregaarde i Sicelland. Skielshørs Beliggenhed, ved en lille smal Fiord, der løber op til Byen, er baade smuk og fordeelagtig; og fra hvilken Side man seer den, tager den sig i malerisk Hensyn saa smukt ud, at i Sicelland maaskee kun Vordingborg og Præstøe deri overgaae den. Kirken hæver sig anseelig frem over Husene, der strække sig langs med Vandet, som adskiller Byen i to Dele; Udsigterne til Omegnen ere livfulde og ikke indskrænkede. Men naar man kommer ind i Byen, finder man smaa, for det meste gamle, og tildeels ret stygge Huse; nogle saa brøstfældige, at de true med at

styrte ud over de Forbigaaende; Gaden flæb og froget, og Byens udvortes Charakter intet mindre end venlig. Det pynteligste Huus, jeg saa, sagde man mig var Byens Klub. Raadhuset i Skielshør er vel et af de mest beskedne, som findes i nogen dansk Riibstad. En lille Bygning af Bindingsværk med en Trappe i Midten, hvor Raadstuen er paa den ene Side, Fængselvogterens Bolig paa den anden, og under Trappen en Dør ud til Gaden, med en Hængelaas for, og et stort Hul (jeg veed ikke om et Lust- eller Talehul) i Døren. Denne Dør gaaer ind til Byens Fængsel, der ikke synes indrettet til at holde længe paa dets Beboere.

Kirken er stor nok for saa liden en By, men intet mindre end smuk. Den seer baade ud- og indvendig meget gammel ud, og endeel af Choret er opført af Kampestenene næsten lige op til Taget. Man kiender ikke dens Alder; og den er upaatvivlelig langt ældre end det Carmeliterkloster, som Erik af Pommern stiftede i Skielshør. (1418) Inden i er den mørk, trang og uryddelig; har to Rader svære, ilde dannede Piller, og seer næsten ud, som om den i mange Aar ikke havde været brugt. En gammel catholsk Altertavle, som endnu benyttes, med flert Billedsfæerer-Arbejde, der forestiller Christi Korsfæstelse, var det Eneste i denne Kirke, som jeg lagde Mærke til; og dog kan denne Tavle, naar man har seet bedre af samme Art, neppe fortjene at man opholder sig ved den. Romisk er den Forestilling,

hvortledes en lille Diævel bortfører den ene Rovers
 Siæl, under Skikkelse af et formindsket Menneske,
 og en Engel den Andens. Nedentil paa Tavlen,
 som er fire Alen bred, findes et gammelt Maleri
 paa Kridgrund, forestillende forskellige Scener af
 Christi Lidelse i Gethsemane Urtegaard, med latinske
 Citater af Evangelisterne. Dette Arbejde er vel fra
 det 15de Aarhundrede. Dørene til Altertavlen have
 ligeledes Malerier uden og inden, efter sædvanlig
 Skik. — Jeg er langt fra at høre til dem, som i
 deres Begeistring for Middelalderen ere nær ved at
 sætte gamle tydske og nederlandske Malerier ved Si-
 den af Raphaels og Correggios uopnaaede Værker.
 Men jeg troer, at man ligesaa lidt af blindt Had
 bør foragte, hvad der i det mindste for Konsthisto-
 rien kan have Værd, og hvad der mangen Gang i
 enkelte Dele endog har det for Konstneren. Jeg
 gaaer derfor ikke gierne forbi et gammelt Maleri
 paa en Altertavle eller andensteds, om jeg endog
 har god Grund til at formode, at Udbyttet ei vil
 være stort. Dog vilde maaskee en Kiender ogsaa i
 denne Green af Konsten kunne gjøre Opdagelser,
 selv i vore Landsbykirker; og Konstens Historie i
 Danmark, der, hvad de ældre Tider angaaer, endnu
 er saa godt som et ubekiendt Land, vilde vel ikke
 tabe ved deslige Undersøgelser.

Skielfskor, hvis Udseende er saa ringe og uan-
 seeligt, er dog ingen fattig By; men skal endog i de
 seneste Tider have holdt sig i temmelig Velstand.

Der gives nogle ret rige Kiøbmænd, og Byen driver temmelig stærk Handel med Korn og Brændeviin, som hentes fra Flensborg. — Det er for Resten gaaet med Skielskør, som med de fleste danske Kiøbstæder: den har været større, anseeligere, mere befolket i ældre Tider, end i de nyere, og adskillige nedlagte Gaders Grund er nu Algerland. Endog et Slot eller en Kongsgaard (hvoraf en Gade længe efter kaldtes Hovgaards-Strædet) har Skielskør for-
dum havt, tilligemed en kongelig Dyrehave. Man veed ogsaa af Historien, at der er bleven holdt et Danehof i denne By (1289), som Dronning Agnes, Erik Menveds Moder, havde udskrevet, og hvor det kom til aaben Feide imellem Dronningens og den fiesvigiske Hertug Baldemars Parti; hvilket anføres iblandt Beviserne for at Skielskør i Middelalderen regnedes til de anseeligere danske Stæder. Det synes ellers især at være fra Kong Christoffer den Førstes og Erik Menveds Tid, at Byen kom i Forfald, og efterat den 1320 var bleven pantsat af Christoffer II. og i mere end hundrede Aar var i den Thottske Families Magt, astog den mere og mere; hvorom vidtløftigen kan læses i Edvardsens Beskrivelse over Skielskør — en Bog, som har en betydelig Mængde historiske Noticer, men er skrevet uden al Smag og i den fletteste Stil.

Vorreby ligger kun en god Fierdingvei fra Skielskør, i en frugtbar Egn, som vel er uden Skov, men ikke uinteressant. Denne Gaards Bygning er en af de mest karakteristiske, jeg har seet i

Danmark, og jeg tager ikke i Betænkning at sætte den i Ligning med Frederiksborg Slot; skøndt dette naturligviis overgaaer den i Effect, som i Beliggenhed. Indkørselen skeer over en herlig muret Bro af hugne Stene med tre Hvælvinger, giennem en dyb hvælvet Port, ind paa Ladegaarden. Denne er omgivet af brede Grave; men en egen Grav affsondrer Hovedbygningen, tilligemed en Deel af Haven, fra de øvrige Huse. En anden Port gaaer igiennem Ladegaardsbygningen, og fra den indre Gaard kommer man endelig over en smal Bro, der ikke er indrettet til Kørsel, til Hovedgaarden, hvis massive Bygning har et svært Taarn i Midten paa den Side, der vender imod Broen og Borggaarden. I dette Taarn er Indgangen paa Siden, saaledes at den forfra slet ikke er synlig; og en bred Vindeltrappe af Steen fører heelt op igiennem Taarnet. Paa den modsatte Side af Huset, der udgjør kun een Længe, har det derimod tre Taarne eller Udbygninger, og alle ere de prydede med flere, een over den anden fremspringende Muurkrands i gothisk Smag, som bidrage meget til at give Bygningen et karakteristisk Præg. En høi Grad af Styrke og Fasthed er i det Hele dens Charakter; kun Skikkelse og Bygningsmaade vidner om en Alder af over halvtredie hundrede Aar; og man vil ikke let finde nogen Ridderborg i Danmark, som bedre er bevaret i sin antike Form, end denne. Det var den i vor Historie saa berømte, af Religionen, Staten og Vi-

Bencksaberne lige fortiente Cantsler Johan Friis (til Hesselager, Hagested og Borreby) *), der ogsaa i denne Bygning reiste sig et varigt Minde. Man seer paa det store Taarn hans Familie-Vaaben (tre forte Egerner), en latinsk Indskrift og Aarstallet 1556. Det er bekjendt, at han var meget rig og en stor Elsker af at bygge. Han lod ogsaa sine to andre Gaarde ombygge, og Borreby skal allene have kostet ham 80,000 Rdlr. at opføre — i hans Tid en umaadelig Capital; og dog byggede han sig ikke fattig, anvendte endeel Penge paa at understøtte Studerende, paa gudelige Bøgers Trykning og paa Legater, og efterlod sine Brodersønner tre Herregaarde uden Gield. — Man kan lægge Mærke til, at de fleste gamle Herregaardsbygninger i Danmark, der fremvise en arkitektonisk Luxus i Størrelse og Soliditet, som i vore Dage neppe findes ved de vigtigste offentlige Bygninger, ere opførte i Tidsrummet af omtrent et Aarhundrede fra Reformationen til Souverainiteten; den Tid, da den danske Adels uden Tvivl var paa det Høieste i Velstand og Rigdom, som i Magt og Anseelse; og en Tid, da en almindelig Byggelyst synes at have været herskende i Landet, hvilken ogsaa Kongerne deelte med Adelen.

Borreby er ikke blot en meget stærk og solid, men ogsaa imponerende Bygning paa tre Etager, foruden Kieldere. Grundvolden er, ligesom Freder-

*) Født paa Hesselager den 20. Febr. 1494; død paa Reisen til Kjøbenhavn i Kjøge d. 5te Dec. 1570.

riksborgs, opført af Quaderstene. En hemmelig Gang i Muren, med Udgang fra Kielderen, skal være opdaget for nogle Aar siden; men jeg fik derom ikke ret Bessked. I anden Etage er, ligesom paa Holstenborg, en saakaldet Ridderstue, og i Taarnene ret vakke smaa Kamre. Paa Gangene saae jeg hist og her gamle Malerier, der hang bedækkede med Støv; og adskillige af dem syntes at fortiene en bedre Skiebne *). — Overhovedet fandt jeg i det Indvendige af denne Gaard ingen Spor af en alt for voldsom Modernisering, eller Had til Alt hvad de Gamle have yndet. Enhver, med nok saa lidet Sands for det Eiendommelige i en forgangen Tid, maa dog tilstaae, at det vækker en ganske anden Følelse, at see en saadan Bygning, der uden og inden forkynnder sin Tidsalder og dens Smag, end naar man træder ind i et af vor Tids Huse. Vi vilde nu ikke bygge eller boe saaledes; men vi kunne dog ikke modstaae den Virkning, som det ærværdige

*) Det er langt fra ikke almindelig bekiendt, hvor mange Malerier, der fra ældre Tider findes adspredte i Danmark især paa Herregaardene; og Ingen kan tvivle om, at en Konstiender ved at undersøge saadanne skjulte, eller lidet kiendte Samlinger, vilde kunne gjøre interessante Opdagelser. Det vilde heller ikke være lidt interessant, om en Kiender tog sig for at udgive en kritisk Fortællelse over de vigtigste og fortrinligste Malerier, der saaledes findes omkring i Landet. Jeg har hidtil seet Malerisamlinger paa følgende Herregaarde: Lethræborg, Gavnø og Holstenborg i Slesland; Sanderumgaard og Traugdegaard i Thy og Vygholm i Jylland.

Præg af Styrke, Soliditet og en Aand, der i eet og Alt saae mere paa det Varige, end paa det Glimrende, ikke kan forseile.

Haven ved Borreby er stor og i gammel Smag; jeg fandt den yderst pyntelig og vel vedligeholdt. Et nyt Anlæg, (af den nylig afdøde Generalleutenant Castenskiöld) fører igiennem en stor Plantning af vilde Træer, og ender sig med en Banke, i Nærheden af en lille Sø og en Bugt af Havet, der affikrerer den under Navnet Stensnæs bekiendte Halvø. Fra denne Høi har man en meget vid Udsigt, over en Deel af Siællands Kyst lige til Korsør, og over Bæltet; man seer Agersø, Langeland, Fyen, m. m. I Høien, som nu er indgierdet og omgivet med et vakkert Blomster-Parterre, har man fundet Grundvolde af gamle Mure; og man troer, at Borreby, eller en anden gammel Borg, fordom har ligget paa dette Sted. Dette Anlæg var den afdøde Eiers sidste Arbeide; han saae det ikke fuldendt, thi han døde i Foraaret netop i de Dage, det blev færdigt, og hans sidste Gang i Livet var ud til den Plet, hvor han glædede sig ved at dække det gamle, øde Boldsted med et friskt, ungdommeligt Liv. Nu blomstrer det som et smukt og rørende Minde over en Oldings Kiærlighed til Naturens evige Skønhed og Ynde.

(Slutningen i næste Hefte.)

Fragmenter over Holberg.

(See Athene 9de Bind, S. 97—156.)

VI.

Om Holbergs sidste poetiske Værker.

Efterdi Holberg har skrevet endeel af sine Comedier og de moralske Fabler i den høie Alder af henimod halvfierdsindstyve Aar, saa kan det være i meer end een Henseende lærerigt, at betragte disse Værker noget næriere; saa meget mere som de fleste af dem ere mindre bekendte end hans Manddomsalbers Frembringelser, og som en Deel af dem ere Vidner om en forunderligen vedligeholdt Geniets og Lunets Friskhed. Betragte vi de Livets Vilkaar, under hvilke han frembragte sine sidste poetiske Arbejder, saa er det vel upaatvivleligt, at disse Kaars Blidhed have nogen Deel i hiin Vedligeholdelse. Digteren havde, som jeg alt i det Foregaaende har omtalt, ved sine mange Værker vundet ei allene Hæder, men ogsaa Rigdom. Han levede i sit Livs sidste Periode et beqvemt, roligt og sorgløst Liv. Med Tilfredshed kunde han see tilbage over den giennemvandrede Bane, hvilken alt saa mange ypperlige Værker betegnede, og ei mindre tilfreds kunde han skue fremad hen i den kommende Tid; thi han maatte være sig selv bevidst, at han ogsaa havde virket for den, og at ogsaa den vilde mindes og ære ham. Han havde

overlevet en Tidssalder, i hvilken skiemtesfulde Skrifter ansaaes for syndige, og han havde overlevet dem med Held, skiondt han aldrig havde nedladt sig til at smigre dens Aand og Væsen. Nu var en mere liberal og for hans poetiske Arbejder mere gunstig Periode indtruffet; han vandt stedse flere Venner og seirede stedse mere over sine Fiender. Det maatte forøge hans Tilfredshed, at kunne ved saa hæderliggen erhvervede Midler være (hvad han stedse var) ubemidlede Studerendes Understøtter og Belgiorer; de Hiulpnæs Hengivenhed, ligesom trofaste Venners Kiærlighed, manglede ham derfor aldrig.

De borgerlige Forretninger, han ofte maatte besfatte sig med, og de Ubehageligheder, der ofte vare en Følge deraf, kunde under Omstændigheder, som de nævnte, vel stundom fortrædige ham, men ingenlunde forstyrre hans gode Sindsstemning. De tiente ham snarere til Afværling i et ellers maaskee for eensformigt Liv. De droge ham ud fra Studerestuen (hvor hans Alders naturlige Tilbøielighed til Ro maaskee ellers havde holdt ham) i den Verden, hvis Bekiendtskab han som Comiker ei nogensinde maatte savne.

Saaledes tilfreds med sig selv, uafhængig, istand til at forskaffe sig enhver Bequemmelighed, som enten hans Alder eller hans Studeringer eller hans Tilbøielighed fordrede, sund, formedelst sin ordentlige Levemaade, paa Legem, som paa Siæl, sikker paa sit Navns Udødelighed og æret og elsket i sin Omgangskreds, levede han et værdigt Digterliv.

og nok Bevidstheden om sin vidtubbredte og velfortiente Hæder.

Blandt hans Skuespil fra den her omtalte Periode, og altsaa tillige blandt alle de fra en tidligere, ere den forvandlede Brudgom, Sganarels Reise til det philosophiske Land og Philosophus i egen Indbildning de svageste, skiondt man uden tvivl med temmelig Sikkerhed kan paastaae, at ethvert af dem paa Skuepladsen vilde ved gode Acteurs Fremstilling gjøre megen Virkning. Det sidstnævnte maa af disse tre tilkiendes Fortrinet, ligesom det ogsaa er det største. I det Hele synes Digteren ved disse Stykkers Udarbejdelse mere at have haft Hensyn til Tilskueren end til Læseren, da deres comiske Styrke for det meste bestaaer i Situationer, som først ved Fremstillingen kunne gjøre Indtryk. Brudgommen og Sganarels Reise ere een Acts Stykker; det første skrevet efter Anmodning, det sidste i Hensyn til Emnet taget af Niels Klim, 9de Kapitel *), hvor Fortællingen selv er mere morsom og comisk end Udførelsen i Dramet. Den mest comiske Scene i Fortællingen, hvor Klims Ryg bliver vaad derved, at en dybsindig Philosoph tager ham for en Statue, kunde ei bruges i Skuespillet: de deri indførte nye Situationer synes at være alt for overfladisk behandlede, skiondt de ere godt opfundne og virkelig af meget comisk Natur. Ligesom denne ei er tilstræk-

*) Rahbeks Udgave, 8 B. S. 323.

Feligen benyttet, saaledes er det Hele behandlet med
 megen Flygtighed. Den subtile Philosoph, der for-
 medelst sit alt for skarpe Syn løber Eganarel om-
 kuld, og uagtet sin Subtilitet pryglers ham, Astro-
 logen, der ei kan hielpe ham op, fordi det er en
 Dag, hvorpaa man intet af Vigtighed maa fore-
 tage sig, og Skeptikeren, der tvivler om al Virke-
 lighed, indtil Eganarel ved haandfaste Argumenter
 betager ham Tvivlen, ere Personer og Situationer,
 der, behandlede med den Holberg ellers saa egne co-
 misse Grundighed, synes at kunne blive i høieste Grad
 morsomme. En sliq Behandling er ikke bleven dem
 til Deel; ikke desmindre troer jeg, at dette Stykke,
 da det er meget concentreret og dets især paa Thea-
 ter-Effect byggede Situationer følge Slag i Slag
 paa hinanden, vilde paa Theatret være meget mo-
 rende og meget brugbart foran Stykker, der ei kunne
 udfylde en heel Aften, eller foran store Balletter.
 Den forvandlede Brudgom er endnu ubety-
 deligere end Eganarels Reise, og, især hvad Cata-
 strophen angaaer, mislykket. Dog kan det ikke neg-
 tes, at en Charakter, som Terentias, en gammel
 Coquette, der udmaier sig for at gjøre Erobringer
 og uagtet sin Alder har Indbildninger om sin Skion-
 hed, er en comiss Character; men den maa behand-
 les med megen Varsomhed og Delicatesse for ei at
 blive væmmelig. En saadan Delicatesse har Holberg
 ei overalt iagttaget, og derved er denne Characters
 comisse Virkning for en Deel tilintetgjort. Cata-

Strophen er ubentviol meget uheldig og fordærver Indtrykket af det Hele; thi Opdagelsen, at Terentias Brudgom er forvandlet til et Fruentimmer, er hverken comiss eller nogen tilfredsstillende Løsning af Fabelens Indvikling. Det vilde have været let for Digteren at ombytte denne Opløsning med en anden, og derved havde hans Stykke vundet en mærkelig Forbedring.

Philosophus udi egen Indbildning, Comedie i fem Acter, er i Hensyn til hele Fabelen meget grundigere behandlet; her findes ogsaa veltegnede Charakterer, vittig Dialog og gode comisse Scener. Men Holberg er i dette Stykke, aldeles imod sin Cædvane, forfaldet til en undertiden temmelig besværlig Vidtløftighed i Udførelsen, de raisonneerende Debatter mellem den i øvrigt meget heldige Pernille og hendes Frue (til hvem Philosophen frier), om den ægte og uægte Philosophie, forhale Stykkets Gang uden Nytte og mangle for det meste den Vitzighed og det Piquante, hvormed alle i Digterens øvrige Comedier forekommende Dialoger af dette Slags i en beundringsværdig Grad ere forsynede. Dog sligt er ikkun Biting. Undtager man hiin trættende Udførlighed, saa ere de tre vigtigste Charakterer i Stykket: Cosmoligoreus (den indbildte Philosoph), Pernille og Philosophens Diener Petronius interessante og Holberg værdige. Især er Pernille en Charakter, hvori en Skuespillerinde, med Talent til dette Slags Roller, gives udmærket Lei-

lighed til at vise sig. Denne Pernille er saa at sige af et høiere Slags end de øvrige Holbergske, og end Fruentimre af hendes Stand i Almindelighed. Hun har, da hun har en lærd Frue, fundet Leilighed til at danne sig ved gode Skrifters Læsning, og hendes Forstand og Vittighed lære hende at gjøre en fortræffelig Anvendelse deraf i hendes Kamp mod den indbildte Philosoph og den Intrigue hun, forklædt, og udgivende sig for „en pragist Doctor,“ spiller imod ham. Disse Scener ere næsten de mest comiske i hele Stykket, og Cosmoligorei Glæde over de nye Moder i Philosophien, hvilke den pragist Doctor meddeler ham, er, som Rahbek anmærker, endnu stedse et meget træffende og karakteristisk Træk af hiin uægte Philosophie. Dog kunde der, ved at lade Pernille hyppigere betiene sig af philosophiske Glosser, være gjort noget mere for disse Sceners Sandsynlighed. Sligt savnes ogsaa vel meget hos Cosmoligoreus selv; men Holberg har maaskee frygtet for, at han paa denne Maade skulde blive Stygotius i Jacob von Eyboe alt for liig, og en Sammenligning mellem disse to Charakterer var ikke fordeelagtig for den her omtalte. Man maa tilstaae, at den i comisk Kraft staaer temmeligen under Stygotius. Cosmoligoreus forekommer mig undertiden mere at være en skindhellig Heldøse, end en uægte Philosoph, og ved hans Tværen mod „Verdens Daarligheder som tage mere og mere til“ (see I A. 3 Sc.), mod Comedier og Mafferader, er det faldet

mig ind, om Holberg ikke tilligemed den uægte Philosophie ogsaa her har villet fremstille noget af den ovenfor omtalte Periodes uægte Religiositet. Sine Philosopher, hvis Philosophie især hang i Aaben og i pedantiske Former, hadede isvrigt, som vi vide, ogsaa Comedier og Comedieskrivere. — Naar Holberg om denne Cosmologiske Charakter paaftaaler (i Epistlerne 5te Bind, S. 21), „at en saadan af Ingen tilforn i Skuespil er udført,“ saa maa man uden Tvivl indrømme, hvad i Noten til dette Stykke i Rahbeks Udgave herimod anføres: „om da ikke Stygotius, Montanus og selv Rosiflengius torde høre til samme Familie.“

De tre øvrige Skuespil, hvis Alder skriver sig fra vor Digters seneste Leveaar, ere alle af langt større Værd end de tre førstomtalte. Endskiøndt Plutus (Comedie i fem Acter) i Hensyn til Udførelsen af det Hele ikke er heldig, saa indeholder den dog saa meget sandt og fortræffeligt Comisk, og Ideen selv er saa smuk, at man uagtet Stykkets Feil ikke kan andet end faae det kjær. Ikkun en Deel af Fabelen i denne Holbergs Plutus er taget af Aristophanes's Comedie af samme Navn*). Hos den sidstnævnte Comiker endes Handlingen dermed, at Plutus, der har faaet sit Syn, antages til Sta-

*) Et Udtog af Aristophanis Fabel findes hos Rahbek, 6te Deel. Det er sammesteds ogsaa anmærket, hvilke Scener Holberg i sit Stykke skylder Aristophanes.

tens Skytsgub, istedetfor Penia, som bortvises. Holberg har havt den findrige Idee, at forlange Handlingen indtil Følgerne af denne Forandring, for at vise, hvorledes Overgangen fra Lævelighed (thi det forstaaes her ved Penia), hvilken er Staters Styrke og borgerlige Dyders Moder, til Rigdom og Overflod, fordærver Sæderne og fremkalder Uheld og Uenighed i Staten. Hvis han i Udførelsen heraf havde blot fulgt sin egen Genius, og ikke Tidsalderens, hvis han havde villet skrive en Comedie istedetfor et „heroisk“ Skuespil, saa var uden Tvivl alt lykkes ham i langt høiere Grad. Thi denne smukke Allegorie kan man vel tænke sig udført aldeles alvorligt; men det Alvorlige i Udførelsen hos Holberg er for endeel uheldigt. Hos Aristophanes er det Hele reen-comiske: *) Holberg derimod har labet Hovedhandlingen bestandigen gaae frem med største Gravitet, medens dog alle dens Omgivelser ere comiske og tildeels aristophanisk barokke. De lange alvorlige Raisonnements om Rigdoms eller Læveligheds Fortrin, Processen mellem tvende Guddomme, Jupiters høitidelige Fremkomst enes ikke godt med den barokke Sammenblanding af nyt og gammelt Costume, hvilken selv i de mest alvorlige Sce-

*) Selv Debatteerne mellem Penia, Chremylos og Plepsidemos (to Borgere, der forsegte Pluti Sag mod Penia, hvilket han i Processen hos Holberg, 4 A. 2 Sc, selv gjør) ere fra de to sidste Side næsten stedse comiske. Hos Holberg er Processen fra begge Sider heel alvorlig.

ner finder Sted. Hvor langt kraftigere kunde vor Digter ikke have i comisse Scener fremstillet, hvad han i alvorlige blot har raisonneret over! Dersom saaledes hele Allegorien havde været behandlet comiss og med samme comisse Styrke, som f. Ex. adskillige af Diogenis Scener, Scenerne mellem Davus og Palæstrio, der faae hinanden i Haaret over de Rigdomme, de endnu ei have erholdt, mellem Plutus og den drukne Strobilo, Davi Monolog, hvori han gjør Balance-Regning over sine Dyder og Lysder; saa vilde det Hele blevet af overordentlig comiss Interesse og Virkning. Den omtalte frapante Sammenblanding af antik og modern Costume (f. Ex. Dfferpræsten, der kommer paa hele Geistlighedens Begne, Jupiter og den extraordinaire Ket, der har sin Skriver, og Skriveren der har Paryk) *) vilde da have været diærve comisse Træk, burleske modvillige Lystigheder, hvilke især i en comiss Allegorie, der er passende paa alle Tider og Steder, vare ypperligen anbragte. Saaledes anbragte ere iøvrigt mange andre af de her forekommende comisse Urimeligheder, f. Ex. Bonden, der klager for Plutus over sin Ridesfoged, Strobilo, der raaber: wer da? o. s. v. Man kan overhovedet vel sige, at en aristophaniss Lune har under Frembringelsen af Stykkets comisse Scener hvilet over

*) Optrinnet med denne Skrivers Paryk, som Skolemeesteren i 5 A. 9 Sc. i Distraction og sin Klages Iver tager af, er overmaade lystigt og forvilligt.

Holberg, uagtet disse Scener netop høre blandt dem, der, saavel hvad Opfindelse, som Udførelse angaaer, ei ere laante hos Aristophanes. At Holberg ikke har benyttet hiins Exposition, undrer mig; thi den er baade simpel og findrig. Draklet har befaleet Chremylos, at den, han først mødte, naar han gik ud af Templet, skulde han ikke forlade, men overtale til at følge sig hjem. Han har nu mødt en blind Mand i skidne Klæder, men som længe ei vil indlade sig med ham, og ei sige hvo han er. Endelig giver han sig tilkiende; det er Plutus, som af Frygt for Menneskene, der mishandle ham, snart ved at nedgrave ham i Jorden, snart ved at kaste ham hen for Skoger og i Epil, søger at holde sig skjult og ukiendt. (Paa Spørgsmaalet: hvorfra han kommer saa skiden? svarer han: Fra Patrokles's, som aldrig i sit Liv har ladet vaske *). Chremylos faaer ham tilsidst overtalt til at gaae ind i sit Huus med, indbyder ogsaa sine Venner for at nyde godt af ham, de skaffe ham sit Eyn ved Hekulaps Hielp o. s. v.) Pluti Klage over Mishandling af Menneskene, har Holberg anbragt paa to Steder i sit Drama. I tredie Act, niende Scene, siger Plutus: „De Ddøle har ligesom deelt mig ud iblandt Skoger og Kromænd, og Gnierne have holdt mig bunden udi Lænker, og kastet mig ned udi mørke Huler og gra-

*) — — εν πατροκλεος ερχομαι,

‘Ος εν ελουσατ’, εξοτε περ εγεννητο.

vet mig under Jorden:“ Det andet Sted forekommer i syvende Scene i første Act.

Ligesom Plutus skulder ogsaa *Abacadabra* eller *Huusspøgelse* (i tre Acter) een af de Gamle sin Oprindelse. Dette Stykke er, som bekendt, en Efterligning af *Plauti Mostellaria* (Spørgelse-Comedie). Men en sliq Efterligning kan med al Ret kaldes en Original; thi den indlader sig i en Veddestrid med sit Forbillede, i hvilken det ikke er tvivlsomt, hvem Seiren tilhører*). Her er det ikke blot, som i Plutus, i en Deel af det Hele, at Digterens eiendommelige Lune og Bittighed hersker i Ungdoms-Kraft og Munterhed (skøndt begge Stykker ere skrevne i hans høie Alderdom), men det Hele besjæles deraf fra først til sidst. Indretningen og Følgen af Scenerne er ganske som hos Plautus, saavel som Indviklingen og Catastrophen: Og dog er Handlingen selv, Personerne og hele Dialogen under Holbergs Pen bleven saa aldeles dansk, det Comiske, Indfaldene, hele Udførelsen saa national, at man skulde sværge, Ideen var, som Udførelsen, opstaaet paa dansk Grund. En uefterlignelig vis comica stiger bestandigen fra Act til Act og naaer netop sit Høieste i den Scene, der paa den naturligeste og tillige mest comiske Maade fremleder

*) Ogsaa af den nævnte *Plauti Comedie* findes et Udtog og adskillige oversatte Scener i Rahbeks Udgave af Holberg, 6te Bind.

Catastrophen. Denne Scene, hvori Jeronimus endeligen vil betale Leonard Penge for et Huus, den sidstnævnte kun i Jeronimi Indbildning har solgt ham, overgaaer hos Holberg langt dens Original hos Plautus. Det samme er Tilfældet med hine to Gamles Scener ved Huset, som Jeronimus vil besee. Endeligen har Holberg ogsaa megen Fortieneste fremfor Plautus af Fabelens Exposition; den er hos hiin langt morsommere og Interessen mere vækkende end hos denne.

Republiken eller det gemene Bedste (Comedie i tre Acter) har jeg alt i et foregaaende Fragment omtalt, og der anstillet en Sammenligning mellem dette Stykke og Aristophanes's *Kiddere* *). Jeg har sammesteds tilligemed flere af Holbergs Stykker anført dette, som Beviis paa hans Held i den comiske Allegorie; thi skiondt dets Catastrophe maafee kunde kaldes uheldig, saa er dog Allegorien, der fremstiller personificeret den forfaldne Stat, som end mere forqvakles ved Projectmageres Curer, særdeles dybsindigt udtænkt. Jeg bemærkede tillige, at Udførelsen var, paa Catastrophen nær, Ideen værdig. Ved gientaget Studium af Stykket er jeg end mere bleven opmærksom paa dets Fortienester. Det er en i hoi Grad underholdende, morsom Række af Scener, godt forbundne og alle udslydende af den høist simple Fabel. Fru Respublica lover sin Dat.

*) *Athene*. 5te B. S. 490—492.

ter til den, som lægger mest Kundskab og Dygtighed i Deconomie for Dagen, og nu strømme alle Stats-Marre og Stats-Hans-Wurster til, for at vise deres Dulighed ved Stats-Projecter, hvoraf det ene er rangalere end det andet. Følgen bliver, at den gode Republik, istedetfor at komme i en bedre Tilstand, kommer, da hun laaner Dre til disse Forslag og benytter sig af et af dem, i Fare for at tabe Liv og Helsen; dette Tab undgaaer hun allene ved strax at søge Hielp og Helbredelse. Det maa tilstaaes, at Maaden, hvorpaa hun helbredes (ved at kaste Projecterne op igien), og Maaden, hvorpaa Digteren lader Henrik berette Tilskuerne denne Cuur, er udelicat og heel frastødende for en sensibel Læser, naar han tager i physisk Forstand, hvad kun skal tages i allegorisk. Det snurrige Udtryk om det Opkastede: „at det seer saa buntet, saa politisk og saa diæbleblendt ud, at ethvert enfoldigt Menneske maa grues ved at ansee det“, skal vel drage Tanken hen paa den comiske Allegorie, men er dog neppe istand til at retfærdiggjøre den her alt for physiske Indklædning. Catastrophen er ogsaa temmeligen fremmed, og tilfældigen indbragt. Dog for saadanne, der ere mindre sensible i ovennævnte Henseende, og derfor kunne holde Tanken allene ved Allegorien, vil hiin Indklædning ligesaa lidet som Catastrophen forstyrre en saa rig Fornøielse, som det Heles comiske Kraft, ypperlige Lune og raske Gang maa vække. Stærk og dyb Charakteristik findes her ikke; dog ere de for-

fiellige optrædende Projectmagere saa snurrige og underholdende, som man kan vente sig det af Holberg. Ypperligt er det Indfald, imellem disse Statsmænd ogsaa at lade Herman Bremenfeldt fremkomme, en Charakter, der alt iforveien er Tilskueren tilfulde bekendt, og hvis ægte comiske Gravitet og Suffisance er i saa flygtige Træk fortræffeligen vedligeholdt. Han kalder sig her „fordum Borgermester, og nu Politicus udi den nedersachsiske Kreds,“ og sættes især i sidste Act, hvor Pernille faaer ham til at troe, at hun er Republiken *), i en meget lystig Situation. Scenen forlader han her fuldkommen i sin gamle Charakter „tællende til tyve“ efterat han er bleven drillet og prostitueret. To andre Projectmagere, af hvilke den ene stjaeler et Project fra den anden, hvorudover de siden geraade i det heftigste Klammeri, medens Projectet, hvorom de lives, befinder sig at være aldeles ubrugeligt, give ligeledes Anledning til nogle i Sandhed comiske og forlystende Scener. Endeligen er ogsaa Scenen, hvori de indgivne Projecter oplæses, saavel som disse Projecter selv, noget af det morsomste og lunefuldeste i dette høist underholdende Stykke.

*) „Herman. Jeg veed ikke hvilken af de tvende Damer er Republiken. — Pernille. Det er jeg, kiender han ikke Republiken bedre, min gode Mester Herman?“ 15.

De „moralſke Fabler,“ hvilke Holberg udgav 1751 *), tre Aar før ſin Død, ere nu omſtunder ei meget kiendte, men have hos de fleſte et Slags Fordom imod ſig; hvilken uidentvøl iſær grunder ſig paa Ubekiendtheden. Thi, om der endog med Henſyn til Titlen Fabler (eſter Leſſings Definition er Ordet moralſk aldeles overflødigt) kan gøres Indſigelse mod en Deel af diſſe Smaaſortællinger: ſaa ere de dog alle af ſaa megen Interſeſſe, og, hvad den ſtorſte Deel af dem angaaer, ſaa vigtige og lunefulde, at neppe nogen, ſom begynder at læſe dem, lægger dem ulæſte bort. Havde Digteren kaldet dem Fabler og Indfald, eller givet Samlingen hvilkenſomhelſt anden Titel, der tydede paa en Blanding af virkelige Fabler og korte Fortællinger, ſom allene have Indklædning tilfælles med Fablen; ſaa vilde Critiken uden Tvivl, ſaa lidet ſom Læſeren, gaae i Rette med ham om Indholdet. Den Læſer nemlig, der allene ſøger Underviisning og Moro, ubekymret om de udvortes Former, finder her en baade lærerig, munter og forlyſtende Læsning, mange ſindrige Fremſtillinger af moralſke Sætninger, afvejlende med mange humoriftiſke Træk, der forraade den comiſke Digter, ſtundom endog med overgivent Spøg. Hvor tiltrækkende denne Lecture i ſin Tid har været, vidner ogſaa det andet Dplag, der alt udkom ſamme

*) Jeg har andet Dplag for mig; Titlen er: L. Holbergs moralſke Fabler med hoſſeiede Forklaringer til hver Fabel.

Aar som første, og den tydske Oversættelse, ligeledes udgivet samme Aar, altsaa i eet Aar tre Dplag: derom vidner endeligen ogsaa den Kiendsgierning, at intet Exemplar nu er at erholde deraf hos Hovedstadens Boghandlere. *)

Jeg har allerede berørt hvad Kritiken kan have at indvende imod Holbergs Fabler, nemlig at en Deel af dem slet ikke ere Fabler. Ei at omtale, at han endog mellem Fablerne har indført et Par virkelige historiske Begivenheder, hvis Curiositet vel ingenlunde kan negtes, sed nunc non erat his locus: saa ligne et Par andre af Fablerne ogsaa mere Anecdoter, end Fortællinger, der skulle fremstille en almindelig moralsk Sætning. Endeligen ere der adskillige, som ligesaa lidet ere Fabler, men blot et lunefuldt Indfald, en Bittighed, et comisk Træk, udført i en kort Fortælling. Jeg anfører her et Par af de korteste til Beviis for det Sagte. „En Somfru, som var bleven kied af Skjæbende, havde engang faaet en Griis, hvilken hun med adskillige Zirater lod pryde, forgylde dens Børster og purpurfarve dens Fodder, og havde hun stor Omsorg for, at den ikke maatte komme ud af hendes Kabinet, paa det den ikke skulde see andre Sviin og

A a 2

*) Forfatteren af disse Fragmenter, der har i Sinde at besørge en ny Udgave af Holbergs Fabler med en Afhandling om Fabeldigtet, har hidtil forgæves søgt et saadant Exemplar tilkiøbs paa Bogladerne.

have Umgængelse med dem. Hun sagde: det kommer alt an paa Optugtelsen; thi den kan forandre Dyr's og Menneskers Natur. Men, da Døren engang stod aaben, listede den sig langt ud paa Marken, hvor man omsider fandt den veltende sig udi en Dynd. Da den i saadan Tilstand blev bragt til Huset igien, sagde Jomfruen: sy skam dig! Jeg seer, at jeg forgieves har anvendt Flid paa at optugte og zire dig. Grisen svarede da dertil: min kære Jomfru, alt hvad man gjør med et Sviin, saa er det dog og bliver stedse et Sviin. — Fablen lærer, at Naturen gaaer over Optugtelsen." Dette er, efter min Mening, ingen egentlig Fabel, men en lunefuld Commentar over hiint Ordsprog. Den fremstiller vel en almindelig Sandhed, men ingen almindelig moralsk Sætning. Dog, Fabler af dette Slags, skøndt ei saa comisse, findes ogsaa hos Holbergs Forgængere, f. Ex. hos Phædrus. Men den følgende, som for Rummet's Skyld meddeles lidet forkortet, kan i ingen Henseende forsvare nogen Adkomst til Navnet Fabel: „Jupiter skikkede Mercur til Athen for at lade en Bog indbinde: men Bogbinderen lagde af Vanvare udi Mercurii Badsæk en anden Bog med samme Bind, som indeholdt en Satire over Jupiter, og beskrev hans forargelige Elskovshistorier; saa at han her fik at læse Ting, som han mindst ventede." Dette er et meget comiss Træk, og Indklædningen heel snurrig, men man søger forgieves efter en moralsk Lærdom; thi „at

mange ved Hændelser faae at vide Ting, som ingen tør sige dem," indeholder ei noget saadant, ikke engang nogen vigtig almindelig Sandhed. Derimod seer man, hvorledes stedse Comikeren rober sig, og hvorledes det ypperlige comiske Humor aldrig forlod den herlige Digter. Naar jeg betragter en Deel af disse hans Fabler, og ei tager Hensyn til hans mange alvorlige og videnskabelige Værker, saa maa jeg paa ham anvende, hvad Ovid har sagt om sig selv: *quicquid tentabat scribere, versus (comicum) erat.*

Men det vilde være uforsvarligt, at omtale disse Værkets relative Feil, uden at omtale de Fabler, der i enhver Henseende kunne forsvare dette Navn og opfylde enhver Fordring, hvortil det giver Anledning. Af slige Fabler findes her mange, der ere findrigen opfundne, simple, og af hvilke en virkelig Moral let og tydeligen fremspringer. Ogsaa af slige skal jeg anføre et Par korte Prøver, naar jeg først med et Par Ord har omtalt en Uttring af *Lessing* angaaende *Holberg* som Fabeldigter. Denne Uttring findes i de, *Lessings* Fabler (Berlin 1759) tilføiede, i øvrigt meget skarpsindige og interessante Afhandlinger om Fablens Væsen &c. S. 131: „Et ethvert Træk, siger han, der har Hens

fydning paa en physisk Sandhed, en Fabel? J. Er, naar den besynderlige (der seltfame) Holberg fortæller: (her anføres Holbergs Fabel om Fanden, hvis Moder gav ham fire Geder at vogte; men han leverede hende dem tilbage med de Ord: Kiære Moder, jeg vil heller vogte et heelt Compagnie Ryttere, end en eneste Ged.) — Har Holberg, vedbliver han, fortalt en Fabel? Der er i det mindste en Lærdom i denne Ting. Thi han fører selv udtryksfælg til: Fabeln viser, at intet Creatur er vanffeligere at holde i Ave end en Ged. — En vigtig Sandhed! Ingen har ffammeligere mishandlet Fabeln, end denne Holberg!“ Beskyldningen vilde være bitter, dersom han ei førte til: „Dg enhver mishandler den, som faaer det Indfald, deri at foredrage nogen anden Lære, end en moralsk;“ thi derved gøres saa mange, d. e. alle Holbergs Forgængere, deelagtige i Broden, at hans Deel bliver let at bære. Ingen har mishandlet Fabeln ffammeligere end Holberg, siger Lessing altsaa, men mange have mishandlet den ligesaa ffammeligt. Mishandlingen bestaaer deri, at de have kaldet adskilligt Fabel, som ikke var det. Dette indrømme vi, ifølge det alt forhen anførte; men

billigt syntes det dog at have været, om Lessing paa den anden Side havde erkjendt Holbergs Fortienester af Fablen, og tilstaaet, at det ikkun var i visse, langtfra ei i alle Fabler, han havde misbrugt Navnet. Jeg vil ikke omtale, at han, efter sine Grundfætninger, kunde regnet Holberg det til en Fortieneste, at han er den eneste blandt de Nyere for Lessing, der har valgt den simple prosaiske Indklædning for sine Fabler: Men det er mig ubegribeligt, hvorledes Lessing kan have giennemlæst hele Samlingen af Holbergs Fabler, og dog fælde en saa almindelig Dom over deres Uværdighed til dette Navn, som den anførte. Eller skulde han have overseet eller ei bifalde saadanne, som de tvende følgende, der ingenlunde ængsteligt, men blot efter et flygtig Gienemsyn, og for deres Korthed, blandt mange ere valgte.

„Maanens Klagemaal: Maanen besværede sig engang for sin Moder over Hundene, der hele Timer med Bitterhed stode og giøede mod den. Hun meente sig saadant ikke at forskyldte, hverken af Dyr eller Mennecker. Moderen sagde da: Ei, min Dotter! Læg saadant ikke paa Hjertet: Hundene ere mere at beklage, der giøe sig hæse, end du, som er saa langt fra dem. — Fablen lærer, at

daarlige Menneſkers Skældsord maa foragtes, ef-
 terdi de ſkade ingen uden ſig ſelv.“ — Den følgende
 anføres blot udtogsviis: „Theodorus blev en Dag
 adſpurgt af ſin Fader, hvi han ei havde været i
 Kirken. Han undſkyldte ſig med, at have plettet ſin
 Halsklub ved Paaklædningen. Faderen ſagde da:
 Al, min Søn! Gud ſeer ikke efter, om du har en
 reen Klub, men om du har et reent Hjerte.“ Der-
 ſom Fablen ogſaa i diſſe Exempler er miſhandlet,
 ſaa har ingen værre miſhandlet den, end Aſopus
 og Leſſing ſelv; thi de anførte ſynes mig, vel at
 kunne udholde en Sammenligning med hines. —
 Hermed forlader jeg for denne Gang vor Digters
 Fabler, til hvilke jeg haaber andenſteds ſnart igien
 at komme tilbage.

Fragmenter over Holberg.

VII.

Om nogle tydske Skribenters Domme over Holberg som Comiker, og om den tydske comiske Litteratur.

Det er allerede forhen bleven erindret, at næsten alle Holbergs Skrifter oversattes paa tydske efterhaanden som de udkom, nogle endog det samme Aar, i hvilket de saae Lyset. Ogsaa i Tydskland modtoges de med stort Bifald, skiondt Oversættelserne, i hvilke de meddeelttes det tydske Publicum, ikke altid vare enten troe eller ziirlige. Derom vidner blandt andet følgende Uttring, som er taget af en Recension i de Altonaiske lærde Tidender for Aaret 1745 *): „Den lærde Hr. Holbergs Skrifter finde endnu bestandigen saa megen Yndest, at nye Oversættelser

*) See: Altonaische gelehrte Zeitungen, LXI Stück 1745, hvori „Drey Lustspiele, aus dem Dänischen des Hrn. Prof. Holberg übersetzt, 1745“ anmeldes.

af dem dagligen vedblive at udkomme i Trykken. Men disse Oversættelser ere af heel forskjelligt Værd, og man finder saare meget at udsætte paa dem, endogsaa at der meget ofte er giort Vold paa Hr. Forfatterens Tanker. De atten Lystspil, der i Alene 1743 og 1744 ere oversatte af en Skribent i Schwaben, tilfredsstille ikke Yndere af Sprogets Reenhed og ziirlig Skrivemaade." Det er naturligt, at det Uheld, at oversættes flet, især maatte træffe Holbergs Comedier, da dette Slags Skrifter ere des vanskeligere at oversætte, jo fortræffeligere de ere og jo mere sand, dyb og eiendommelig Comus, de ere i Besiddelse af. Men paa den anden Side var det heller ikke muligt for nogen Oversætter (her tales ei om Efterlignere og Omstøbere) aldeles at forjage den comiske Aand, der overalt giennemtrænger Holbergs Comedier. Disse flette tydske Oversættelser af for det meste samtlige hans Lystspil ere derfor ikke desmindre med stor Begierlighed blevne læste og seete; de udgiorde forðum en saare vigtig Deel af de tydske Theatres Repertoarer. „Førend Lessing, Göthe og Schiller fremstode, siger August Schlegel *), bestod den tydske Skuepladses Repertorium i flette Oversættelser af franske Lystspil og Sørgepsil. Men foruden disse opførtes ogsaa Holbergs af det Danske oversatte Comedier med stort

*) Dramatische Kunst u. Litteratur, 2 D. 2 Afdeling, S. 384-86.

Bifald *). Denne Skribent har upaatvivlelig megen Fortieneste. Hans Charakterskildringer have stor Local-Sandhed; hans Fremstillinger af Forkeerthed, Naragtighed og Dumhed ere overordentlig grundige. Kraft i comiske Motiver og Situationer mangler ham ikke, kun fra Intriguens Side besidder han liden Opfindelse. Udførelsen gaaer alt for meget i det Brede." Jeg afbryder for det første Schlegels Ord her, for i Korthed at betragte de to, i det Anførte giorte Indvendinger angaaende hans Intriguer og alt for brede Udførelse. Først maa jeg bemærke, at det er til ikke liden Ære for vor Digter, at uagtet den strenge Dom, hiin Forfatter her har villet fælde over ham, har han dog tillige maattet yde ham ubetinget Roes for Sanddrubed og Grundighed i comisk Fremstilling, og det, skiondt han, saavidt mig bekendt, neppe har læst hans Lystspil uden i hine uheldige Oversættelser. Berømmelsen for comisk Kraft i Motiver og Situationer er mere sparsom, end billigt,

B b 2

*) Lydslands berømteste Skuespillere: Ackermann, Eckhof, Schröder og Borchers have i deres yngre Dage spillet i Holbergs Stykker. „Meer end een gang, joier Rahbek til denne Est-retning, have Lydslands tvende ypperste Skuespillere, Schröder og Borchers, med høieste Grad af Interesse talt med mig om de holbergiske Stykker, hvori de i tidligere Dage havde alimret; meer end een gang har den forstnævnte opfordret mig til en ny Oversættelse af et af Holbergs Lystspil, hvis flette gamle Klædedragt i de senere Aaringer havde udeløst dem fra Theatret." Om Holberg, 1 D. S. 15 og 14.

og Dablen for Mangel paa Opfindelse i Intriguer temmeligen uretfærdig. En Intrigue kan uden tvivl være meget vel opfunden, uden at være af en saa mangfoldig Sammensætning og Indvikling, som de spanske romantiske Skuespils. Hos de gamle Comikere er Fabelen simpel, eensformig, ofte heel ubetydelig og blot Behikel for Charakterers og Situationers Udvikling *): hos Holberg, som i meget efterfulgte dem, er Fabelen undertiden ogsaa meget ubetydelig og Stykkets Interesse beroer blot paa Charakterernes og Situationernes comiske Kraft; men ligesaa ofte lægge hans Intriguer, skiondt simple, megen og sindrig Opfindelse for Dagen; de ere meget interessante og deres Interesse mesterligen vedligeholdt, lige til Oplosningen selv. Denne er gierne hos Holberg den comiske Krafts høieste Spidse. Som Beviser herfor, saavel som paa en interessant og sindrig Intrigue kunne især nævnes den Stundesløse, Diderik Menschenfræk, den ellevte Juni, det lykkelige Skibbrud, den politiske Kandestøber, Jacob von Lybo: Thi hvo vil negte, at f. Ex. Intriguen, hvorved den indbildt kloge Politicus ridiculeres og bringes i den allerlatterligste Forlegenhed, er sindrig og underholdende, at den Intrigue, Lyboes Jesper sætter i Gang mod de tvende Narre,

*) I den ældste Comedie, hvilken vi allene kiende af Aristophanes, er endnu mindre nogen indviklet Fabel. Her overlader Digteren sig aldeles til Phantasie og Lune, eftertraagende blot den høieste Grad af Overgivenhed og Skiemt.

den militaire og den lærde, og ved hvilken de verel-
 viis underminere og prostituere hinanden, er fortræf-
 feligen opfundet, eller at Intriguen, hvorved Di-
 derik Menschenkræft kommer til at omfavne sin gamle
 og stygge Hustru i det Dieblig, han troer at om-
 favne en ung og deilig Pige, lægger ligesaamegen
 Opfindsomhed som comist Styrke for Dagen? I det
 sidstnævnte Lystspil, saavelsom i den ellevte Juni og
 i Skibbrudet, tilhører Intriguernes Opfindelse vel
 ei ganske Holberg, men den Deel af Fabelen, der
 fremkalder hiin comist Situation i Menschenkræft,
 er aldeles hans egen Opfindelse, ligesom han ogsaa
 ved eget Tillæg saaledes har forbedret hvad han har
 laant til de tvende andre Stykkers Intriguer, at
 han ogsaa derved har hiemlet sin Originalitet. Jeg
 holder det ufornodent, fremdeles enten at henvise
 til flere af Holbergs findrige Intriguer, eller nær-
 mere at udpege det Opfindsomme, der ligeledes
 udmærker den ovenfor nævnte Stundesløses In-
 trigue. Upaatvivlelig kan Intriguens Simpelt-
 hed være forenet med Interesse og Invention,
 ja hvor comist Charakteristik er Hovedsagen, der
 arbejder Digteren, efter min Formening, imod
 sig selv ved en alt for indviklet Fabel. Saa meget
 en saadan kan tiene til Frembringelse af en Mængde
 comist Situationer (Skiondt vi see hvorledes Hol-
 berg ogsaa hyppigen af de comist Charakterer udleder
 saadanne), saalidet er den uidentvivelig tienlig hvor
 grundig og dyb Charakteristik er Digterens Hoved-

siemed. I Hensyn til den Besskyldning, at Holbergs Behandling af Sujettet gaaer alt for meget i det Brede, kan jeg heller ikke ubetinget være enig med den skarpsindige Forfatter. Var hans Dom indskrænket til enkelte af Digterens Stykker, saa kunde den maaſkee retfærdiggjøres, f. Ex. ved Barselsstuen og Jacob von Lybo, hvor dog neppe Noget, som har Sands for den ægte og rige comiske Begeistring, vilde ønske det Yppige og til Siderne Udsulmende bort. Men vanskeligt vilde det uidentvivel være, at gjøre Besskyldningen gieldende for Holbergs Udførelser i Almindelighed, thi disse gaae neppe, hvor sligt er Tilfældet, mere i det Brede, end det ved ethvert comisk Drama maa være tilladt. Noget af den gamle græske Comedies Frihed er dog i denne Henseende gaaet i Arv til den nye, skiondt de i øvrigt ere langt fra at være nærbeslægtede. Jo mere genialt og begeistret et comisk Product er, jo mindre vil det binde sig til en aldeles streng Form i Udførelsen; og saa forskiellig, som den nyere Comedie baade i Hensyn til Form og Væsen er fra den ældste, saa lidt bør den dog udelukke det stundom vilkaarlige Luges eller Overgivenhedens Uttringer, naar disse ei ere geile Udværter, men kiække Skud af en kraftfuld og nærerig Stamme. De berøbe ei denne og dens øvrige Grene noget af den fornødne Consistence; de aflede blot den alt for rige Kraft, der ellers var spildt. Den forstandige Gartner afhugger ikke flige diærve Skud; han veed at de ei

forstyrre det Hele, men at de forffionne det og gjøre ved den dristige Frihed et des stærkere Indtryk paa den Beskuende.

„De Danske“ vedbliver Schlegel „berømme meget hans Skiemts Fiinhed i deres Sprog; hans Tones Plathed er vor nuværende Smag anstødelig, skiondt denne Plathed vel kan være naturlig i den lave Sphære, i hvilken han bevæger sig, og hvor Hagl af Stokkeprygl uophørlig styrter ned. Man har nyligen forsøgt at opføre ham igien“ (i Røgesbues Bearbejdelser?), „for det meste ei med synderlig Lykke. Da hans Hovedfortieneste bestaaer i den rigtig nok caricaturagtige Charakteristik, saa behøver han gode comiske Skuespillere for behørigen at fremstilles.“ Hvad for det første den lave (niedrige) Sphære, hvori Holberg skal bevæge sig, angaaer, hvis hermed ellers menes, at hans Scener ere henlagte blandt Folk af lav Stand (d. e. af Almueclassen), saa bliver man noget forundret, naar man giennemgaaer hele Rækker af Holbergs Lustspil og finder at af dem alle, tredive i Tallet, kunne iføen i det allerhøieste ni siges enten tildeels at foregaae mellem Folk af hiin Classe; eller at have saadanne til Hovedpersoner *). I de øvrige optræde deels velhavende og fornemme Borgere, deres Søn-

*) Randestoberen, Jeppe paa Bierget, ellefte Juni, Barselskuen, Henrik og Pernille, den pantsatte Bøndedreng, Julekuen, Erasmus Montanus, Geert Westphaler.

ner og Døttre, deels Officerer, Lærde og Udelige. Dog, om endog Digteren havde valgt alle sine Scener mellem Folk af Hermans eller Jeppests Klasse, men havde udrustet disse Scener med samme Grundighed, comiske Kraft og Sandhed, som Schlegel indrømmer de Skuespil, vi nu have fra ham, skulde da Kritiken deri finde nogen Anstødssteen, at de comiske Motiver vare hentede ikke fra høie og fornemme Cirkler eller conditionerede og velopdragne Personer, men fra gemene Haandværkeres og Bønderes lave Sæder og ringe Huse? - Saa sandt som det egentlige Comiske, der ei vil nøies med at fremlokke et fattigt og fornemt Smil, men som, selv udflydende af comisk Begeistring, vil vække og henrive Andre til den samme, ei kan trives uden en vis Grad af Frihed og Overspringen af conventionelle Former: saasandt er det ogsaa, at dette Comiske har hjemme der, hvor Naturen mest livfuld og, om jeg saa maa sige, genialst faaer Lov til at yttre sig. Hvilken Sphære maa da det Comiske i Lystspillet helst vælge, enten de fornemme Cirkler, hvor man i det høieste træffer kiedsommelige, affecterede Narre, der mere ærgre end more, eller de lavere (d: de borgerlige) og laveste Classer, hvor Frihed i Tone og Omgang hersker, og hvor den flebne Forstillelseskonst ikke kiendes? Her træffer man sande comiske Naturer, diærve og uforbeholdne; i denne Sphære kan Phantasten hente Stof til comiske Idealer og til de lystigste, mest gottende comiske Skabninger. Cha-

raakterer, tage af de Stænder, der leve i Etiquet-
tens og Forskillelsens evige Slaveri, maa, for at
blive ægte comiske, ei allene gives en vis fremmed
Tilfætning, hvilken viser dem som Folk, der egent-
ligen ved Naturens Feiltagelse eller Skiebne's Lune
ere komne i en Stand, hvortil de ei ere skabte *);
men de maa ogsaa sættes i Opposition til Charak-
terer af en lavere Klasse, ved hvis Forstands Over-
legenhed, og de Forhold og Situationer, hvortil
denne giver Anledning, hine komme i et comisk Lys.
Paa denne Maade finde vi ogsaa, at Holberg, naar
han har valgt Charakterer af den fornemme Ber-
den, har fremstillet disse. Ikkun maa man lægge
Mærke til, at ogsaa den fornemme Tone var i Hol-
bergs tidligere Levealder langt mindre fleben her
til Lands, end den siden blev. — Indvendingen om
Holbergs alt for platte Tone, har jeg ved en anden
Leilighed i et foregaaende Fragment, med Hensyn
til, at denne Indvending sædvanligen af den saa-
kaldte fine Smag gjøres mod vor Digters Skuespil,
udførligen fremstillet i sit egentlige Lys **). Jeg
kan derfor i Anledning af Schlegels ovenfor an-
førte Uttring henvise til hiint Fragment; dog kan
jeg ikke undlade her at bemærke tvende Synderlig-
heder i bemeldte Uttring. Den første er, at Schles-

*) Det vil sige, at det mangler dem paa Receptivis-
tet for et vist Slags trivial Politur, hvorved Lands-
fattigdom skjuler sig for det almindelige Blik.

**) See forrige Bind, S. 247—264.

gel paa dette Sted tager den fine Smag i Forsvar mod Holberg, efterat han i samme Bog tilforn har taget Shakspeare i lignende Hensyn i Forsvar mod den fine Smag *). Det er vist, at Shakspeare paa mange Steder i sine comisse Digtninger bevæger sig i en endnu lavere Sphære end Holberg, hvilket har bevæget Schiller til det Udraab: hvor dybt lader den høie Shakspeare os undertiden synke! og Schlegel selv til den Tilstaaelse: at Shakspeare imellem bringer os i anstødeligt Selskab og lader til andre Lider Tvetydigheder siges i Fruentimres Nærværelse eller endog af Fruentimre selv **). Den anden Synderlighed er, at den Smag, hvilken Digterens Tone er anstødelig, kaldes: vor nærværende *har' ехоту*, da der dog, som Rahbek træffende har bemærket og beviist ***), har været en slig, Holberg bragende Smag til, alt i meer end tredfindstyve Aar. Men dette Slags Smag er neppe den, der kan komme i Betragtning, naar en Digter skal bedømmes, hvis Værker, uagtet hiin uægte Smags Modstand, have vedligeholdt Bifald og Undest giennem meer end een Menneske-Alder, og endnu ville overleve mange. — „Den uophørlige Hagl af Stokkeprygl“ er en uendelig Mængde meer end man finder hos Holberg. Det er langt fra ikke i

*) Ueber dram. Kunst u. Litt. 2ter Th. 2te Abth. S. 31—33.

**) See ovenanf. Et. S. 31.

***) Om Holbergs Lysspil, 1ste Deel, S. 91—93.

alle hans Comedier, at Slagsmaal eller haandfaste Argumenter finde Sted, og endnu i færre af dem bruges Stokkeprygl. Forresten høre uden Tvivl flige legemlige Grunde, deels blandt de comiske Midler, deels blandt de retfærdige Tugtelsler, hvilke den dramatiske Digter med fuld Ret tør betiene sig af, naar det skeer passende og med Maadehold. Shakspeare bruger endog sliq Tugtelse i sine Tragedier, f. Ex. i Kong Lear, hvor Kent to Gange giver den nedrige Huushovmester en Røvselse, hvilken sikkert er passende og vel anbragt. At Holberg som oftest har ligesaa passende betient sig af dette Middel, deels til comisk Virkning, deels til velfortient Straf, har Rahbek allerede tilstrækkeligen vist *). Hvad nu endeligen den Paastand angaaer, at Holbergs Charakteristik er caricaturagtig, da skal vel dette hos Schlegel ligesaa lidet være en Dabdel, som det nogenfinde kan være en saadan. Heller ikke kan hiint Udtryk antages for at skulle betyde mere, end at vor Digters comiske Personer undertiden have stærke caricaturagtige Træk; thi den, som grundigen kiender de af ham fremstillede Charakterer, vil aldrig kalde dem Caricaturer tilhobe, fordi enkelte af dem maaskee ere det. At Charakteristik er Holbergs Hovedfortieneste synes neppe ubetinget at kunne siges, da comiske Situationer, genial Udførelse af det Hele, og Benyttelse af alle comiske Midler, hvilke Emnet frembyder, ligeledes i høi Grad ere hans

*) See hans nævnte Værk, 1ste D. S. 47 o. f.

Fortienester. At en Comiker af saa udmærkede Egenskaber, ved sin nye Indførelse paa den tydske Skueplads ei har gjort synderlig Lykke, (som tillige i det ovenfor Anførte bemærkes) maa upaatvivleliggen ikke tilskrives ham selv. Enten maa det (som Schlegel med den Bemærkning, at „hans Stykker udfordre gode comiske Skuespillere,“ sandsynligen vil pege paa) tilregnes den theatralske Fremstillings Mangler, eller den flette og desuden nu forældede Oversættelse; eller, hvis det ei er denne, der er benyttet, maaſkee endog Rokebues uforkammede Efterligninger. I dette Tilfælde har man kun seet meget lidt, rettere slet intet, af Holberg. Det tydske Theaterpublicum, hvis Smag i Hensyn til Comedien ei synes i Almindelighed at være den bedste, er vel heller ikke for Dieblirket nogen competent Dommer heri, saa længe det endnu forvænnedes ved en Hær af halv begrædelige, halv naragtige Lystspil, hvilke deels oversatte, deels originale, oversvømme de tydske Theatre.

Ved at omtale Shakspeares Forspil til Comedien: *The taming of a Shrew* (en ond Qvindes Dømmelse), i hvilket Forspil en drukken Kiedelsflicker spiller Hovedrollen, gjør Schlegel følgende Bemærkning: „Opfindelsen (at den beskienkede, sovende Kiedelsflicker bringes ind i et Pallads og indbildes, da han vaagner, at han er en Herremand) er vel ikke af Shakspeare selv. Holberg har bearbejdet det samme Emne grundigt og med uesterlignelig Sand-

heb, men han har udspondet det i fem Acter, hvor-
 til Indholdet neppe er tilstrækkeligt. Formodentlig
 har han ikke øst af den engelske Dramatiker, men
 ligesom denne benyttet et Slags Folke-Eventyr.
 Der gives flige comiske Motiver, der ere meget
 gamle, uden nogensinde at ældes. Shakspeare viser
 sig her, som altid, en fornem Digter: Alt er ikkun
 let antyndet, men i Birlighed og fint Maadehold
 turde han være vanskelig at overgaae.*) Jeg
 negter ei, at jeg ved dette Sidste meer end eengang
 har studset, og at jeg ikke er istand til deri at kiende
 den rigtige og træffende Kritik, ved hvilken den her
 anførte lærde og geniale Konstdommer ellers (kun
 ikke altid naar han bedømmer Holberg) i saa høj
 Grad udmærker sig. Altsaa, Holbergs giennem fem
 Acter, med mageløs comisk Styrke og Grundighed
 udførte Charakter Jeppe, de i alle Acter fore-
 kommende ypperlige Situationer, det i alle Scener
 herskende Liv og Lune, endeligen den beundringsvær-
 dige Konst og Genialitet, hvormed den, skiondt heel co-
 miske, dog i sig selv meget eensidige Hovedhandling
 er sammenknyttet med endeel deraf naturligen ud-
 springende lystige Begivenheder, og derved en rask
 og livfuld Gang bragt ind i det Hele, — alt dette
 skal formodentlig dog ikke kunne overgaae Shak-
 speares Forpil, der er i lige saa mange Scener,
 som Holbergs Drama har Acter, og hvor Alt er

*) Shakspeares her omtalte Forpil findes oversat af
 Rahbek i Udg. af Holb. 6 B.

ikkun i største Korthed behandlet, blot antydet og
 skizzeret! Og i denne løselige skizzerende Behandling
 (efter min Mening en Følge allene af,
 at Shakspeare her skrev et kort For-
 spil, der ei tillod grundigere Udfø-
 relse) skal Digterens „Fornemhed“ vise sig,
 dette skal være en Følge af hans fine Maade-
 hold! I Sandhed, saa fin maadeholden er han
 ikke i sine største comiske Mesterværker, saa fin og
 maadeholdende eller fornem er han ikke (takket være
 hans herlige Humor og comiske Genius) i Kronen
 paa alle hans lystige Charakterer, den høicomiske
 overgivne Falstaf, eller i alle de Scener, hvori denne
 ypperlige comiske Helt optræder. Neppe har nogen
 dramatisk Digter med større og udførligere Grun-
 dighed behandlet tragiske, saavelsom comiske Charak-
 terer og Emner, end Shakspeare. Hvorledes han
 derfor paa dette Sted, hos en Mand, der forresten
 har lagt et saa dybt og ægte Studium af hans
 Værker, baade theoretisk og praktisk, for Dagen, kom-
 mer til at roses for hiin Fornemhed, der skal grunde
 sig paa Emners og Charakterers aldeles modsatte
 Behandling, er mig meget uforklarligt. Thi jeg vil
 ei forklare det af Partiskhed for Shakspeare mod
 Holberg, hvem Forfatteren selv har tillagt Grun-
 dighed og uesterlignelig Sandhed, og som, naar
 Sammenligning skal gøres mellem hans Jeppe og
 Shakspeares Kiedelsikker, dog upaatvivleligen maa
 tilkiendes Fortrinet. Det forekommer mig i øvrigt,

som nogen egentlig Sammenligning i Hensyn til Udførelsen her ikke kan skee, efterdi begge Digtere have behandlet Emnet paa en aldeles forskjellig Maade. Shakspeare har allene brugt det til Behi-
fel for nogle faa lystige episodiske Scener. Han har blot dramatiseret en Deel af Begivenheden og holdt sig især til Hoved-Situationen (den Beskien-
kedes Mystification). Holberg derimod har ei allene benyttet denne, men og et Par andre ei mindre co-
miske Situationer, og desuden selv opfundet nogle. Det Hele tiener hos ham til Udvikling af en ægte
national-comisk Charakter, der uden Tvivl er den eneste i sit Slags, og fra denne mesterligen udførte
Charakter udbreder sig den højeste Grad af comisk
Pathos over hele Stykket.

Jeg har nu anført saavel hvad Schlegel har sagt til Holbergs Roes, som til hans Dadel, samt efter Gyne undersøgt, hvorvidt den sidste er grundet. Det er mit Forsæt her at meddele en Udsigt over de
Yttringer, der hos de mærkeligste tydske Skribenter i den nyere Tid findes om ham, dels fordi især hans comiske Værker fordum vare saa yndede i Tydsk-
land, dels fordi de, efter i en Periode at have væ-
ret temmeligen forglemte, nu synes ifkun at mangle en værdig og tro Oversættelse for igien at komme i
fuld Besiddelse af den forrige Yndest. Desværre
kiende vi endnu ikke den Mand, fra hvem en sli-
g Oversættelse kunde ventes. Min Udsigt over de
nyere Domme om Holberg i Tydskland begyndte jeg

med Schlegels, fordi denne er den betydeligste og udførligst fremsatte. I Schillers Afhandling over den naive og sentimentale Digtning *) forekommer følgende Sted:

”Selv for den sande naive Digter kan den lave Natur blive farlig; thi endog hos de lykkeligste Genier af denne Klasse vil Receptiviteten i en vis Grad overveie Selbvirkksomheden. Nu er Receptiviteten stedse meer eller mindre afhængende af det udbortes Indtryk, og ikkun den productive Evnes uophørlige Virksomhed, hvilken dog ei lader sig vente af den menneskelige Natur, vilde kunne hindre, at Materiet ei undertiden udøvede en blind Magt over Receptiviteten. Men saa ofte dette er Tilfældet, forvandles den digteriske Følelse til en lav og uædel. Intet Genie af den naive Klasse, lige fra Homer og ned til Bodmer, har aldeles undgaaet denne Klippe. Men vist nok er den farligst for dem, der udenfra have en lav Natur at modsætte sig, eller som af Mangel paa Disciplin indenfra ere forvildede. Hiint er Skyld i, at selv dannede Skribenter ei altid kunne vogte sig for Platheder, og dette har alt forhindret mangen et herligt Talent i at indtage den Plads, hvortil Naturen havde kaldet det. Comedie-Digteren, hvis Genie allermest henter Næring fra det virkelige Liv, er netop derfor ogsaa allermest udsat for Plathed, hvilket ogsaa Aristophanis og

*) Kleine prosaische Schriften, 2r Th. Leipz. 1800. S. 155—159.

Plauti Exempler, saavelsom alle de senere Digteres, der ere traadte i hines Fodspor, lære. Hvor dybt lader ikke den høie Shakespeare os undertiden synke; med hvilke Trivialiteter vælges vi ikke af Lope de Vega, Moliere, Regnard, Goldoni, i hvilket Dynd neddrager ikke Holberg os; Schlegel (den ældre), een af vort Fædrelands aandrige Digtere, hvis Genies Skyld det ikke var, at han ei glimrer blandt de første i dette Slags, Gellert, en sand naiv Digter, som ogsaa Raskbener, Lessing selv, om jeg ellers tør nævne ham her, Lessing, Kritikens dannede Discipel og en saa vaagen Dommer over sig selv — hvor maae de ikke alle meer eller mindre bøde, fordi de valgte Naturens aandløse Charakter til Emne for deres Satire. Af de nyeste Skribenter i dette Slags nævner jeg ingen, fordi jeg ingen kan undtage."

Saavidt Schiller. Efter hvad jeg allerede deels i nærværende Fragment, deels og især i det alt ovenfor anførte tredie, har talt om det tilsyneladende Anstødelige i Holbergs comiske Digtninger, saavelsom i alle hans Forgængeres, behøver jeg neppe at tilføie, at denne Schillers Anskuelse af Sagen efter min Mening er aldeles vrang. Vil man, saaledes som han, forklare enhver Plathed og Elibrigthed hos hine Comikere deraf, at det er Emnet som bemestre sig Digteren, istedet for at han skulde bemestre sig det, saa blive samtlige disse Digtere ei, hvad man dog antager dem for, Mestere i deres Kunst, men Athene. November 1817. C c

vildtsamlende Barbarer, der gribe tre Gange feil, naar de gribe eengang rigtigt. Borttage vi det, Schiller kalder Platheder, af Aristophanes, hvorledes ville vi da ikke lemlæste hans Værker! Borttage vi det af Shakspeare og Holberg, hvormegent ægte Commiss, hvormegen Lune og Grifshed maa vi da ikke berøve dem! Shakspeare lader os ei synke dybt, og Holberg neddrager os ikke; det gjør den indskrænkede og urigtige Forstand, hvori vi tage hvad de fordrage os. Vi bedømme efter Conveniensens Maalestok, hvad der kun skulde maales med Konstens og Phantasjens, og til hiint forføres vi uden Tvivl, fordi Comikeren tager sit Gemne som oftest af det daglige Liv, eller rettere, bruger dette til Behikel for sine Phantasjer: Vi glemme da alt for tidt, at han vel benytter hiint Livs Materie, men dets Former derimod ikkun for saavidt, som de ei forstyrre hans Kunstværk eller indskrænke den ei toileløse, men ikkun ved Konstens Regler bundne Phantasie. Til comiske Værkers Nydelse fordrer, endnu mere end til noget andet Digtsslags, Sindets Frihed ei blot fra Livets Sorger, men ogsaa fra dets indskrænkede Forhold. Vilde man dog vel lægge Mærke til, at Holberg og Shakspeare aldrig kunne siges at være usædelige i Die med, eller at tage Immoralitet og Gemeenhed i Beskyttelse mod Dyd og Anstændighed. Sligt gjør ikkun den underordnede Digter, eller i det mindste den, der, som Schiller udtrykker det, er forvildet af Mangel paa Disciplin indenfra. Han

forblander Miblet med Diemedet. Men hvad den sande comiske Digter angaaer, da bør det ligesaa lidet regnes ham til Brøde, naar der tages Forargelse af hans comisk-grundige Fremstillinger, der intet fremmedt, og intet andet Diemed have, end Konstens, som det tilregnes den alvorlige Digter, naar Ondskab eller Overgivenhed fordreier hans høitideligste Steder og derved faaer den modsatte Mening ind i dem. — Hvad nu saaledes her, ikkun efter den inderligste Overbeviisning, af Kiærlighed til Sandhed og til den høie Genius, hvem mit Fædreland for dets Cultur og Videnskabelighed skylder saa uendelig meget, er sagt imod den fortræffelige Schiller, det være sagt med al den Høiagtelse og Erbødighed, der tilkommer en stor og sielden Afdøds Mænes.

Den berømte Jean Paul har, ligesom Schiller, leilighedsviis omtalt Holberg *). Ved Overgangen, siger han, fra den episke Comus til den dramatiske møder os strax den Forskiel, at saa mange store og smaa comiske Epikere, Cervantes, Swift, Ariost, Voltaire, Steele, Lafontaine, Fielding, kunde enten ingen Comedier gjøre, eller flette; og at, paa den anden Side, store Lystspilbdigtere maa anføres som flette Ironikere, f. Ex. Holberg i hans prosaiske Afhandlinger (Afsæge). — Saa enig jeg med den elskværdige Jean Paul, hvis dybsindige Æsthetik

Ec 2

*) Worschule der Æsthetik. Th. 1. S. 315.

er en sielben Skat af sund og ægte Konst-Philosophie, maa være, naar han kalder Holberg en stor Lystspilbigter, saa lidet kan jeg bifalde den Mening, at denne Digter har viist sig som en slet Ironiker i sine prosaiske Opsatser. Dog, da Jean Paul hverken har anført Exempler eller nævnet noget prosaisk Skrift af Holberg, hvortil han især sigtede, saa er det umuligt herover at indlade sig i nogen Underfølgelse.

Det er mig ikke vitterligt, at Lessing har yttret sig paa noget andet Sted om Holberg, end paa det, som i det nærmest foregaaende Fragment om hans Tabler er anført, og, saavidt Rummet tillod det, drøftet. Maaskee vare Holbergs Stykker i det Tidsrum, da Lessing skrev sin ypperlige Dramaturgie, (1767—1768) forjagne fra det tydske Theater ved den fine franske Smag, hvilken først Lessing seierlig bekæmpede. Her hjemme har Holbergs Skiebne paa samme Tid uden Tvivl ei været syn-derlig bedre.

Hvad vor i Tydskland levende berømte Landsmand, Steffens, i sit i Berlin udkomne tydske Skrift: over den nærværende Tid, smukt og særdeles træffende har sagt om Holberg, er for kort siden heelt anført i Athenes forrige Bind (S. 574). Her behøver da blot at nævnes, at denne competente Dommer kalder Holberg „en saadan ægte national Lystspilbigter, som neppe nogen anden blandt de nyere Nationer kiender,“ og at han

bevidner, at „efterhaanden som man i Tydskland lærer at sætte mere Priis paa en bygtig Natur, end paa conventionel Glathed, stiger ogsaa Ugtelsen for den nævnte store Comiker.“

Den nu afdøde Skribentinde, Fru Stael-Holstein, berømt af flere genialske Værker, har i sit Værk: de l'Allemagne, i Anledning af Rokebues Bearbejdelse af Don Ranudo, omtalt Holberg og dette hans Stykke, men paa en Maade, der viser, at hun ei engang har kiendt Rokebues Bearbejdelse ret. Hun tilstaaer i øvrigt, „at der ere meget vittige og endog meget comiske Scener“ i Don Ranudo, „men, føier hun til, af et barbarisk comisk.“ Mod Subjectet har hun giort nogle Indvendinger, som meget godt ere giendrevne i den i Trykken værende 3die Deel af Rahbeks Skrift om Holberg som Lustspildigter. Da denne Deel, som flutter et Værk, der maa være enhver Holbergs og Litteraturens Ven kiært og agtværdigt, udkommer i disse Dage, og da det egentlige ikkun er tydske Skribenters Domme om Holberg, hvilke paa dette Sted skulle omtales; saa kan jeg her forbigaae Fru Stael-Holsteins ovenfor nævnte Indvending.

Jeg har i det første Fragment havt Leilighed til at omtale den i flere Henseender udmærkede Dieck, som en varm Ynder af Holberg, og som Tydsklands baade første og ypperste egentlige Comiker. Senere har jeg i et tydsk Skrift af J. F.

Reichardt *) fundet den Bemærkning, at „det er en sand Nydelse, at høre Tieck læse eller rettere agere comiske Theaterstykker af Shakspeare eller Holberg.“ Ogsaa en for nærværende Tid i Tydskland reisende Danst har i et Brev fortalt, at „Tieck gjør meget af Holberg og forelæser undertiden af den gamle Oversættelse af hans Lystspil i Selskaber;“ saavel som, at man i Almindelighed i Berlin sætter høi Priis paa denne danske Comiker. **)

Vor Dehlenschläger, om hvis comiske Genie og ægte Humor hans egne Værker, forsaavidt de ei udelukkende ere helligede den tragiske Muse, i høi Grad vidne, har paa sine Reiser i Tydskland forelæst i venstabelige Kredse Comedier af Holberg efter den gamle tydske Oversættelse, f. Ex. de Ulyselige ***). „Det er en underlig Følelse (saaledes har han i denne Anledning udtrykt sig i et Brev til Venner i Fædrelandet), at læse Holberg i en slet tydske Oversættelse. Tydskland fortiente vel en god.“

Da vi her have omtalt det Navn og Værd, Holberg tillægges i Tydsklands Litteratur og paa det

*) Briefe eines Nordländers, geschrieben in den Jahren 1807 bis 1809. Nyt Udgave.

**) Jeg har kun paa eet Sted fundet Holberg omtalt af Tieck, hvor han i Phantasus 2 Bd. S. 144 indtræder sin Mening om Holbergs Ulyselige „at den, ligesom Gherardis Farer, paa en behagelig, lystig Maade parodierer den hele Verden.“

***) Den ovennævnte Forf. til Briefe eines Nordländers har, ved at omtale Tieck i bemeldte Anledning, ogsaa roest Dehlenschläger (med hvem han trøf sammen, om jeg husker ret, i Berlin) for skøn og værdig Declamation.

tydske Theater, saa kan det ei være upassende til Slutning, og som Bilag til den i det første Fragment fremsatte Paastand om den tydske Litteraturs Mangel i den ægte og nationale Comedie, at berøre nogle tydske Æsthetikeres Dom over deres Fædrelands nyere comiske Litteratur og dets Nationaltheater.

Jean Paul pttter sig om den tydske Comedie i Forbigaaende og kort. Han siger i sin Æsthetiks første Bind *), at det er et Spørgsmaal: om de Tydske endnu eie et heelt Lystspil og ikke blot nogle Acter? Schlegel **) omtaler Tydske-lands moderne Comedier noget vidtløftigere, og Aarsagen til, at det endnu intet nationalt Lystspil eier, finder han med Lessing „i Vanskeligheden at indføre nationale Sæder, der dog ikke vare blot provindsiale.“ Naar man seer hen til den Mangel paa Nationalitet, der længe var en naturlig Følge af det store tydske Riges Udstykning i mange smaa Dele, vil denne Bemærkning uden Tvivl findes meget rigtig. Den indflumrede National-Aand synes i øvrigt ved de sidste store Begivenheder at være bleven gienvakt, men dette kan naturligviis i det her omtalte Hensyn ei have nogen Indflydelse. Det moderne tydske Lystspil deler Schlegel i tvende Grene: Familie-Maleriet og det rørende Drama. „Jeg vil ikke nævne nogen, siger han, men ikkun antage, at tvende Forfattere med noget Talent og med theatralisk Indsigt

*) S. 19.

**) Dram. Kunst u. Litt. 2 Th. 2 Abth. S. 415 ic.

havde opoffret sig til hine to Slags : De havde begge
 miskiendt den dramatiske Poesies Væsen , og begge
 foresat sig et , som de foregave , moralsk Diemed :
 Men denne Moralitet fandt den ene blot i den snevre
 Huuslighed , den anden fandt den i Blodhiertighed :
 hvad Frugter vilde dette bringe , og hvilken af disse
 Medbeilere vilde Mængdens Bisald tilsidst give For-
 trinet ? — Man seer , at de tvende dramatiske For-
 fattere , hvilke her i saa Ord karakteriseres uden at
 nævnes , ere Iffland og Kockebue . Men at Ifflands
 Skuespil alle indskrænke sig til den snevre Huuslig-
 hed , er vel noget for almindeligt sagt ; som mig sy-
 nes kan den dramatiske Poesies Væsen ikke i ethvert
 af hans Stykker siges at være opoffret et fremmedt
 moralsk Diemed . Disse Dramer tilkommer endvi-
 dere en langt høiere Rang , og en ganske anden
 Plads , i Hensyn til deres moralske Virkning , end
 Kockebues . Dennes Skuespil have fremdeles skadet
 Smagen langt mere end Ifflands . I Plan og Cha-
 rakteertegning staaer Kockebue langt under ham , men
 Fortrin maa tilstaaes hiin i Hensyn til en stundom
 vittigere og altid beieligere og mere flydende Dialog .
 — Hvad den ovenfor anførte Inddeling af begge
 disse Forfatteres Stykker angaaer , da maa det be-
 mærkes , at Huuslighed meget ofte er begge s Gien-
 stand , men Kockebue holder sig mest til Skildringer
 af den huuslige Lykke , uden at indlade sig i de
 huuslige Ulykker . For en Deel har man vel nu
 indseet , at Huuslighed (daglige huuslige Forhold ,

Misforstaaelser o. s. v.) blot er smuk hjemme i Familiefredsen inden fire Vægge og ellers i det borgerlige Liv; men at den hverken har noget at bestille paa Prædikestolen (hvorhen man ogsaa en Tid var meget tilbøielig til at bringe den) eller paa Theatret. Ikkun flige huuslige Nyder, som kunne bringes i store heroiske Forhold, f. Ex. Hustruens grændseløse Trofasthed, kan den alvorlige Poesie benytte. — Vi komme igien til Schlegel. „Familie-Maleriet, siger han, vil skildre Middelstandens Hverdagsliv. Motiverne og Situationerne kunne vel imellem her være lunefulde og snurrige, men aldrig virkelig lystige, fordi det prosaiske alvorlige Viemed, som stedse bringes Tilskueren i Tanke, forhindrer dette. Lystspilletts raske Oplosninger ende for det meste ved Familielivet, som fastbinder alt til det Sædvanlige og Hverdags. At gjøre Deconomien poetisk, er umuligt: om et lykkeligt og roligt Huusvæsen er der for den dramatiske Familiemaler ligesaa lidt at sige, som for Historieforfatteren om en Stat, hvor Fred hersker inde og udenfor. Han maa altsaa interessere os ved Hielp af Huuslivets Plage og Sneverhed, skildret med pijnlijk Trofskab: Fortrædeligheder ved redeligen iagttaget Embedspligt, ved Børnenes Opdragelse, evindelige Tvistigheder mellem Mand og Kone, Tyendets flette Dpførsel, men for alting Næringsforger. Tilskuerne forstaae flige Skilbringinger mere end tilstrækkeligt; thi enhver veed, hvor Skoen trykker ham. Det kan være dem ret tjenligt saaledes engang om Ugen i Skuespilhuset at

kunne i Tankerne balancere Huusholdningsbogens Indtægts- og Udgiftsposter; men Siælsopløstelse og Lise ville de paa denne Maade neppe hente der: thi de træffe netop det samme igien paa Scenen, som de have hiemme fra Morgen til Aften."

Dette var nu det huuslige Drama. Det rørende Drama derimod er ikke saa ubarmhiertigt i at plage Tilskueren med huuslige Sorger. „Det gjør ham, hedder det videre, des lettere om Hjertet. Dette Drama's almindelige Lære er egentligen, at et saakaldet godt Hjerte kan undskylde alle Feiltrin og Udsvævelser, og at man med Dyden ikke skal regne det saa nøie efter Grundsætninger. Giver kunns Eders naturlige Drifter frit Løb, synes han (den rørende Digter) at sige til sine Tilskuere; seer hvor deilig det klæder mine naive Piger, at bekiende alting om sig! Væed nu Digteren at bestikke ved bløde, mere sandseligt end sædeligt rørende Skildringer, og til Slutning smukt at jævne Alt, ved at lade en eller anden høimodig Belgiorer træde frem og udstroe Gaver med fulde Hænder: saa behager det de forvænte Hjertes overordentligt; det forekommer dem, som de selv havde udført en ædel Daad, uden dog at gribe i egen Lomme; Alt bestrides af den liberale Digters Pung. Upaatvivlelig vil derfor det rørende Drama i Tiden seire over det oeconomiske, og saaledes er det i Tydskland virkeligen gaaet. *)

*) Saavidt mig bekiendt, kunne vi med Chilian sige: ligesaa hos os.

Men det overgaaer al Forestilling, hvad der i disse rørende Dramer afmales os ikke blot som naturligt og tilladeligt, men ogsaa som moralsk og ædelt; og denne Forførelse er langt farligere, end det overgivne Lystspils Ligefremhed, netop fordi hiin, uden at frastøde ved udbortes Uanstændighed, sniger sig ind i endnu usforvarede Hjerter og bruger de helligste Navne til sin Skalkheds Skiul." Dette sidste kan tages til Hierte ogsaa af vor finere Verden, der med Glæde og Rørelse seer Røkebues smeltende og fiint forførende Dramer (eller andre flette Skuespil af samme Slags, hvilke ideligen oversættes), medens den drager Forargelse af Holbergs kraftfulde og lærerige Comedier, fordi de ved enkelte alt for jevne Udtryk eller usine Talemaader imellem fornærme den fine Tone, eller træde den precieuse Preenhed for nær.

„Vor Skuepladses Repertorium fremviser i sin fattige Rigdom et broget Allehaande af Ridderstykker, Familie-Malerier og rørende Dramer, som kun sielden afveirle med Bærker i en større og kunstfuldere Stiil af Shakspeare eller Schiller. Derhos kunne vi ikke undvære Oversættelser og Bearbejdelser af fremmede Nyheder, især franske Efterspil og Operetter. Formedelst det Enkeltes ringe Værd, dreier Skuelysten sig allene om Nyhedens flygtige Tillokkelser, til stor Skade for Skuespilkonsten, da en Mængde ubetydelige Roller overilet maa indstuderes, for strax igien at glemmes." - Netop ligesaa hos os, hvor Skuepladsens Repertoire dog ikke er

fattigt paa udmærkede tragiske Original-Værker, hvor det vilde være rigere, hvis man benyttede Alt hvad vi i dette Slags eie, hvor vi paa senere Tid ogsaa faae Stykker af Shakspeare at see, og hvor vi altfaa, formedelst hine Værker, Holbergs talrige Comedier og nogle nyere originale Lystspil, uidentvivl bedre kunde undvære det nye, flette Fremmede, end det tydske Theater. Her synes det ikke saameget at være dura necessitas eller en tung Nødvendighed, der drager det maadelige Fremmede ind, som Schlegel antager det at være i Tydskland. Men vist er det dog, at denne idelige Indstudering af nye jammerlige Roller, der igien skulde glemmes, kun alt for øiensynligt viser sine skadelige Følger ogsaa paa vor Skueplads.

Følgende Bemærkning over det nyere tydske, ei for Theatret bestemte romantiske Skuespil, maa det endnu være os tilladt af Schlegel at anføre: „Virkeligen udmærkede Talenter have hengivet sig til det romantiske Skuespil; men ere for det meste (ubekymrede om det Sammentrængte, som den dramatiske Form absolut fordrer) forfaldne saameget i det Brede, som kun Romanen kan tillade. Eller ogsaa de af de spanske Skuespil have ikkun grebet den musikalskphantaserende og malerisk gøglende Side, uden tillige at gribe den faste Holdning, den drastiske Kraft og den theatralske Virkning.“

Blade af en Reisendes Tegnebog.

(I Sommeren 1817.)

Slutning.

Tranekær paa Langeland. (d. 22de Jun.) I Gaar Morges Klokken halv otte gik jeg i Skielssør ombord paa en Seilbaad, der skulde føre mig til Langeland. Veiret var fortræffeligt; Folkene, en Styrmand og to Matroser, muntre, høflige og gode modige; Morgenluften paa Vandet var sval og oplivende; op ad Dagen brændte Solen stærkt, men i den friske Søluft er Heden taaleligst, og Farten gik temmelig rask paa den anden Halvdeel; dog medtog den i det Hele nær ved fem Timer. Klokken var omtrent halv eet, da jeg landede ved Langelands østlige Strandbred, noget Sønden for Fruens Bænge. Vinden bar paa Land, ikke uden Brænding; her var en Mængde Stene, og ingen Ankergrund; vi kom Strandbredden saa nær, at jeg kunde kaste en Stok i Land, men kunde dog ikke lægge op med Fartøiet. En af Matroserne tog mig da paa sine Skuldre, og saaledes landsattes jeg; Sluppen vendte øieblikligen og gik til Søes. Jeg stod allene paa den fremmede Strand, uden at vide, hvor jeg egentlig var paa Langeland.

Ikke langt derfra saae jeg en Fiskerbaad lagt op i Land. Jeg vandrede da lige frem op ad Strandbakken, og snart mødte der mig en Huusmand og

Fisser, som gav mig Underretning om Sted og Bei, og førte mig op til sin lille bitte snevre Hytte, hvor der saae ret fattigt ud. Arnestedet var inde i Stuen; en Seng, et Bord med en Bænk for Ennen og en Kiste optog næsten det hele øvrige Rum. Dog syntes Manden ganske vel tilfreds med sine Aar — og fattig var han heller ikke; thi tre smukke Børn legede uden for Huset. Konen var gaaet ud for at malke sine to Køer, og da det varede noget længe før hun kom tilbage, dristede Manden sig endelig til at tage en af hendes Melkebøtter ned fra Hylden, som han i Begyndelsen nødig vilde til uden at indhente „vor Moders“ Samtykke. Jeg fandt virkelig megen Godmodighed og slet ingen Egennytte hos denne fattige langelandfke Fisser; neppe kunde jeg, efterat han endnu havde fulgt mig et Stykke paa Bei, saae ham til at modtage en lille Erkiendtlighed.

Da jeg erfarede, at jeg havde over to Miil til Tranekær, gav jeg mig for det første paa Bei til Egelykke i en virkelig stegende Hede (det var netop en af de to eller tre hede Dage, som denne Sommer bragte os), og Klokken tre, efter en besværlig Vandring af henved halvanden Miil, saae jeg den venlige Gaard smile mig i Møde fra Skovbakken. Meget snart gjorde jeg den Erfaring, at Egelykke endnu kunde indtage mig ligesaa meget som for fire Aar siden. — Ved at komme paa et Sted, hvor man i flere Aar ikke har været, ved der at finde meget i

samme Skikkelse, som da man sidst forlod det, bringes man ganske naturligen til, med større Livelighed at forestille sig, hvad der hos een selv er forandret, i det man gaaer tilbage i Tiden, og derefter ligesom i eet Moment sammenfatter det Tidsrum, som er forløbet fra et vist Punkt, der nu just træder saa meget mere levende frem for den vakte Erindring. Egelykke var det samme, med saa og uvæsentlige Forandringer, som da jeg forrige Gang var der; men det syntes mig næsten, som jeg selv havde bragt en heel anden Verden med mig, end den, hvori mit Liv for fire Aar siden bevægede sig. Smidlertid, uagtet saa meget forenede sig for at gjøre mig mindre forsket end dengang, til at modtage det friske, levende Indtryk af den ydre Verden, glemte jeg dog virkelig her i nogle Timer, hvad der fattedes mig til en reen og fuldkommen Nydelse af enhver skøn Gienstand; og tilstod ogsaa nu: at Egelykke er et af de smukkeste Steder, jeg kender i Danmark.

En egen yndefuld romantisk Charakter udmærker det, og en Rigdom af malerisk Skønhed er udspreidt nær omkring det, som man i lang Tid ikke udtømmer. Jeg vil ikke tale om de herlige Udsigter fra høie, skovbevorne Bakker, der sænke sig temmelig steilt ned mod Stranden, ud over Langelandsbæltet til Fyen, paa nogle Steder ogsaa ind ad Landet. — men selv ganske nær omkring Gaarden, blot saa Skridt ud i Haven, har man en overraskende Mangfoldighed af maleriske Partier. Luunt og stille

ligger det venlige Huus, beffiermet af de høie Strandbakker og af Skovene, midt inde imellem disse, og dog frit og aabent. Haven er anlagt paa Skraaningen af en Bakke; en rig Blomsterflor slynger sig nær omkring Huset. Høist indbydende og tillokkende er den hele Omegn; hvor man vender sig hen, møder Diet en Skovvei, en venlig Dal mellem de høie Bakker, en smuk Eng med græssende Dvæg, eller en frodig Kornmark. Og nu den herlige Strand, som er saa nær — en deilig Fodsti giennem Skoven, i hvis Udkant Egelykke ligger, fører derved — uden at man nogentid mærker den mindste Uleilighed af dens Nærhed; nu den hele Rigdom af skønne Egne og Vandringer, som findes overalt paa Landet, mod Nord lige op til Hou, og sønder paa indtil Tranekær og Rudkøbing: har man seet alt dette, med Die og Sind for Naturens Skønhed, da føler man vist ogsaa, at Egelykke er et Sted, hvor man tidt ønsker sig hen, naar man engang har været der, og som man ugiærne river sig løs fra, naar man er der.

Dette følte jeg i det mindste, da jeg allerede den følgende Dag maatte sige det Farvel. Dets Billede fulgte mig paa en Vei giennen Skove og yndige Dale, som vist enhver Vandrer vil kalde en af de skønneste Veie, man i Danmark kan finde. Egnen ved Tranekær har en Charakter, som er meget forskjellig fra Egelykkes; Slottet, hvis prægtige Beliggenhed udmærker det ligesaa meget, som den

skønne Smegn, og Byen, gjøre det her mere live-
 ligt, mindre stille og landligt; men dog finder man
 den samme, med den rigeste Fylde af maleriske
 Partier smykkede Natur, som er egen for den hele
 nordlige Deel af Langeland. Mit Ophold paa dette
 interessante Sted var indskrænket til nogle Aften- og
 Morgentimer, og Langeland saae jeg denne Gang
 kun som paa en Flugt; men denne ene Aften paa
 Tranekær hørte til de skønneste, som det er muligt
 at opleve i Danmark. Efter en meget hed Dag
 uden trykkende Luft, stod Maanen som en Solvskive
 i den klare Æther, imedens en stærk Aftenrøde lu-
 ede paa den vestlige Himmel og over Skovenes mørke
 Rand. Den hele deilige Egn svømmede i en ma-
 gisk Glæde; Aftenen var stille, varm, og Luften
 dog reen og let; Naturen feirede i en herlig Fest
 Aarens Dvergang til Sommeren; jeg drømte mig
 levende hen under de sydlige Zoners rene Himmel
 og evige Foraar.

Valdemars Slot paa Thorseng. (d. 23.
 Jul.) I et uhyre stort og høit Værelse, der kunde
 indrettes til et ret vakker Slots-Capel, hvor Lysene
 paa det svære Marmorbord under Speilet kun kaste
 et mat Skin ud i det store, halvdunkle Rum, ime-
 dens Maanen skinner lige ind giennem de vældige
 Vinduer, og vækker de gigantiske Billeder paa Ta-
 peterne af deres Sønn, saa at de, eet efter det an-
 det, komme frem i Baggrunden, og rundt omkring
 Athene. November 1817.

som levende Skygger stirre næsten rædsomt ned paa mig — i denne Sal, som vel er den største, hvori jeg nogentid har tilbragt en Nat, skriver jeg disse Linier i den berygtede Midnatstime, da Troldkvinder ride til Hekkenfielb, Blaafulen eller Bloksbjerg, og de, som ere udrustede med dertil fornødne Gaver, vandre ud paa Korsveie eller i Skove, for at udforske deres Skiebne i det tilkommende Aar.

Jeg har vel ogsaa paa denne Sanct Hans Aften været ved en Kilde i Nærheden, hvor en stor Mængde af Dens Folk vare samlede — jeg troer dog, paa dette Sted, mere for at more sig, end af nogen Tro paa Kildens helbredende Kræfter — men jeg smagte ikke engang Vandet; er heller ikke født paa en Søndag; hvorfor jeg ikke engang i denne fra gamle Tider af miraculeuse Midsommernat, ikke engang i dette skumle Bærelse paa et næsten ubeboet Slot, har mærket noget til Syner eller Indskydelser. Jeg anvender ganske rolig disse Dieblif, som jeg stæler fra Sønnen, til en kort Fortælling om Dagens Reise-Eventyr, der har været artige og underholdende nok.

Tranekær forlod jeg i Formiddags; paa Veien til Rudkøbing var jeg nogle Dieblif i Cimmerbølle — en By, i hvis Navn uden Tvivl ældre Antiquarer have troet at see Cimbrerne spøge paa Langeland, imedens de nyere Slet ikke ville taale dette Folk paa denne Side Eideren — og disse Dieblif gienkaldte mig Erindringen om mange glade og

muntre Timer i „en bedre Tid, som svandt.“ Disse Timer syntes endog at ville vende tilbage i Rudkøbing, hvor jeg efter en Indbydelse fra forrige Aften tilbragte Middagen i et ret jovialt Selskab, og medtog fra det smukke og indtagende Land ogsaa denne venlige Erindring om den godmodigste og hjerteligste Gæstfrihed. — Af Rudkøbing saa jeg ellers kun ganske lidt, og vilde vel heller ikke have fundet meget at see; det synes at være mig bestemt, at komme til denne By kun for at forlade den. Jeg ilede saa hastigt det kunde ske om Eftermiddagen til Færgebroen, og efter en nydelig Fart af en halv Time sprang jeg munter i Land paa Thorseng, der er mod Langeland som en yndig Datter af en skøn og endnu ungdommelig Moder. Rudkøbing, med sin pyntelige Råd Huse og med sin hvide Kirke, kneisende i Midten med Taarn og Spiir over Huse, tager sig fra Vandet ret anstændigt ud, og ikke ganske uværdig til at være det skønne Langelands Hoved- (ikke Residents-) Stad. Ved Bæmmenæs paa Thorseng er den smukkeste Færgegaard, jeg nogensteds har seet. Bærelserne ere elegante, Beliggenheden fortryllende, og en vakker, meget peent Have forskionner endnu Stedet. Herfra førte en herlig Vej af noget over en Mil mig først igiennem en Bondeby, derpaa et langt Stykke imellem Skoven og Stranden langs med en deilig Havbugt, siden igiennem dyrkede Marker med levende Gierder, og atter ind i en Skov, indtil jeg endelig

ved Udgangen af denne igien kom til Stranden; og her, tæt ved Havbredden, paa en lille Høide, fandt jeg et nydeligt, smagsfuldt bygget Landhuus, hvor jeg saaæ Dørene staae aabne, men ingen Menneſker. Jeg gik det forbi, kom efter en kort Vandring igien- nem et Porthuus ind paa en stor Gaard — og nu laae Valdemars Slot for mig — en høi, svær, mørk Bygning, med gammel, kongelig Størhed og Soliditet *), men ikke smuk, heller ikke godt situes- ret, da den ligger ganske lavt. I en anden og ny- ere Smag ere de to fristaaende Pavilloner med Porte til Giennemførsel, og Sidebygningerne, som ind- slutte Gaarden.

Da jeg heller ikke her traf Nogen, gik jeg lige op ad Hovedtrappen, aabnede en svær Dør, og stod nu i en Vestibule, der kunde rumme et ret artig Huus, som jeg slet ikke ønskede mig større. Her gik jeg en kort Tid op og ned, og hørte mine Skridt paa Flisegulvet gienlyde fra Loftets høie Svælvin- ger; Ingen kom; jeg aabnede Døren til et Værelse,

*) Bygget efter 1629 af Christian IV. for hans Søn Grev Valdemar Christian, der aldrig kom til at behøve det, og døde i Polen paa sin Hiemreise fra Rusland 1645. Han havde kjøbt Thorseng 629 af sin Moder Fru Kirsten Munk, og efter hans Død saldt Den tilbage til hende; siden efter hendes Død til Datteren Hedevig, gift med Ebbe Ulfeld, der pantsatte Gaard og Gods til Svogeren Corſis Ulfeld, med hvis øvrige Eiendomme denne ogsaa blev confisteret. Admiral Niels Juel blev 1678 Eier af Thorseng, ikke som en kongelig Gave, men ved Kjøb.

her i Størrelse svarede til Vestibulen; dette kunde
 jeg see var beboet; men da ingen Folk lod sig tilsy-
 ne, begav jeg mig tilbage ned i Gaarden, og her
 erfarede jeg langt om længe Marsagerne til denne
 Tomhed. Jeg vandrede ud i Haven, som er stor
 og har adskillige interessante Partier. Det smukkeste
 fandt jeg ved at søge Veien til det ovenfor omtalte
 Landhuus, som vender den ene Side mod Stranden,
 den anden mod en herlig stor Grønning, malerisk ind-
 hegnet af Skoven og Haven. Længe glædede jeg
 mig ved det venlige, smilende Landskab, og da jeg
 gik tilbage, traf jeg en Karl, der viste mig Veien
 giennem Skoven til Kilden, hvor St. Hans Aften
 havde forsamlet næsten alle Slottets Folk og mange
 af Dens Indbyggere. Paa Veien derud saae jeg
 en Deel af Gaardens Dvæg, en Blanding af holl-
 stenskt og siællandskt Race — jeg veed næsten ikke at
 have seet smukkere Køer; og hvor malerisk vare de
 grupperede paa Engen i det rolige, klare Landskab,
 som en stærkt Aftenrøde belyste! — Kilden fandt jeg
 paa en Eng i Skoven, og her en stor Forsamling
 af snakkende, leende og spøgende Menneſker af en-
 hver Alder, alle pyntelig klædte, og dog, saavidt jeg
 kunde see, næsten Alle i hiemmegiorte Tøier. Fruen-
 timmerne havde for det meste mørke Farver, og jeg
 saae blandt dem adskillige smukke Ansigter; Mange
 af Karlfolkene gik i korte Tøier og vide Buxer,
 som Søfolk; Alle saae de raske og vel nærede ud.
 Midt iblandt den lystige Mængde opdagede jeg ogsaa

den herfabelige Familie. Hs. Exc. Hr. Generals lieutenant Juul havde den Artighed at forestille mig for en Kreds, hvor jeg var ganske ukiendt, og siden at føre mig paa en meget smuk Vandring giennem Skoven og Byen Troense til et Sted nær ved Havbredden, hvor jeg fandt en udmærket skøn Udsigt til Ekenborg Sund, en lille med Skov indfattet Bugt, som danner en god Havn, videre mod Byens deilige Kyst og den lige over for liggende nydelige Thorøe. Den omtalte Landsby eller Flekke, Troense, er et interessant Sted, der viser i det Smaa, hvorledes Industrie, Folkemængde og Velstand i et rigtigt indbyrdes Forhold kunne i kort Tid være til en betydelig Høide. Troense har noget over 100 Huse, alle med vel dyrkede Frugthaver, de fleste med halvanden Tønde Land. Folkemængden er over 700; den har i de sidste 20—30 Aar fordoblet sig; og Velstanden har i det Hele snarere tiltaget, end aftaget; hvortil under Krigen nogle meget heldige Frugtaar ogsaa have bidraget. Før den Tid eiede Byen kun 3 Skibe, nu har den 20—24 større og mindre Fartøier, hvoraf adskillige gaae paa Fragt i Østersøen og Middelhavet. Indbyggernes Hovednæring, foruden deres Frugthaver, er Søen og Skibsbyggeriet, der allene pleier at sysselsætte et Par hundrede Mennesker, og drives til megen Fuldkommenhed. Før Krigen byggedes her sædvanligen en halv Snees Fartøier om Aaret, og endnu ere Værfterne om Sommeren fielden uden

Skibe paa Stabelen. Skibsbyggere fra Troense ere ogsaa andensteds i Landet meget søgte; de udgiøre som et Slags Laug, og vandre stundom ud for at øve deres Kunst paa andre Steder. Saaledes have de ved Evenborg og paa Thorse anlagt ligesom smaa Colonier, og Haandværket gaaer i Almindelighed i Arv i Familierne.

Sanderumgaard. (d. 25de Jun.) — Thorsfeng er et af de yndigste Landskaber med dansk Natur og Cultur, man kan forestille sig. Selv naar man kommer fra Langeland, hvor Naturen har været saa yderst gavmild, vil man dog finde, at Thorsfeng besidder egne Skønheder og visse Fortrin for hiin deilige D. Jordbunden er maaskee i det Hele bedre paa Langeland; men Culturen er fortrinligere paa Thorsfeng, og Vegetationen endnu rigere; en bedre Skovbund, en yppigere Løvært, end her, gives maaskee ikke i Danmark. Hvor man seer Træer, det være i Skove, Haver eller Gierder, kan man ikke andet end beundre deres Frodighed, tætte Vært og maleriske Skønhed. Skovene paa Thorsfeng ere betydelige, og udgiøre i Alt 1500 Tønder Land. Ved mange Aars ypperlige Omsorg og Fredning ere de nu saaledes inddeelte og forstmæssig behandlede, at de om 60 Aar, da den fuldstændige Hugst tager sin Begyndelse, ville give et bestandigt aarligt Udbytte af 3000 Favne Brænde, og saaledes være den vigtigste Indtægtskilde for Thorsfengs Ciere. For

uden de fredede Bøgeskove, saae jeg ogsaa paa Veien fra Slottet til Færgegaarden en betydelig ung Egeskov, der stod i den herligste Væxt, og hvis Værdis Efterkommerne, der om et Aarhundrede eller to derfra hente Skibstømmer, ville vide at vurdere. — Ligesaa udmærkede og for Landet vigtige, ere Frugthaverne, der ikke allene findes ved ethvert Huus i Troense, men næsten uden Undtagelse over hele Den. Fra Thorseng og Als skeer derfor den betydeligste Udsæls af Frugt til Kiøbenhavn. — Godt Fiskeri og hyppelig Jagt hører endnu til Thorsengs Herligheder. Jordbruget ved Hovedgaarden er berømt, og det er bekjendt, hvor stor Omfarg, Møie og Bekostning den nærværende Eier har anvendt saavel paa Godsets Udskiftning og Forbedring, som paa at prøve og indføre et forbedret Jordbrug og Brakfrugters Dykning paa Hovedgaardens Marker; men deels tillod mit korte Ophold mig ikke at gjøre mig bekjendt med de nærværende Resultater af disse prisværdige Bestræbelser; deels mangler jeg endnu alt for meget, til at kunne besfatte mig med landoeconomiske Details. Jeg har imidlertid baade selv lagt Mærke til og lært af Andre, at Bønderne paa Thorseng i deres Agerbrug ere videre end de langelandiske, og staae ikke tilbage for de syenske, om de ikke overgaae dem. Overalt paa Den finder man Bøndernes udskiftede Jordlodder indhegnede, og Hegnet bestaaer næsten allevegne af levende Gierder. Disse ere dog i Almindelighed ikke saa høie, som man pleier at

finde dem i Holsten og Sønderjylland, og hindre derfor ikke saameget Udsigterne fra Weien, som Tilfældet er i disse Provindser. Indhegningen bidrager ikke lidt til at give Thorseng en ganske anden Charakter, end Langeland, hvor levende Gierder næsten slet ikke findes; og man kan maaskee sige, at den første af disse Der nærmer sig i det Hele mere til Holsten, end til Fyen.

Paa Thorseng leve nu henved halvfierde tusinde Mennesker, og dog er Dens Størrelse ikke meget over en Quadratmiil. I de sidste halvhundrede Aar er Folkemængden omtrent fordoblet; Udsifting, forbedret Jordbrug, tiltagende Vindstibeligbed, Bøndernes gode og fornuftige Behandling af deres Herskab ere Hovedaarsagerne ikke blot til denne betydelige Forøgelse af Folketallet, men ogsaa dertil, at et dobbelt Antal Mennesker nu leve bedre og lykkeligere paa Thorseng, end deres Forfædre for halvtredsfindstyve Aar siden. Denne lille danske Ø fortjener derfor ikke blot at besøges af dem, som elske og forlystes ved det Skønne og Indtagende i Danmarks Natur; den fortiente at en Mand, der var ret hjemme i Stats- og Landhuusholdningen, gjorde den og dens Indbyggere til Gienstand for en paa grundig Erfaring bygget Beskrivelse. Ethvert Gods af lige Størrelse har vel ikke Thorsengs fordeelagtige Beliggenhed; men ethvert kunde dog behandles og bestyres paa en ligesaa gavnlig og fornuftig Maade, hvis alle Jordbrotter forenede Aand

og Indsigter med en saa human og ædel Willie til at fremme det Heles Vel, som den Mand, hvis uegennyttige Stræben og Omsorg Thorseng skulder saa stor en Deel af sin nærværende Velstand. Det er desværre vel sandt, at denne under Krigsaarene gik endeel tilbage; thi ikke blot aftog Skibsfart og Skibsbyggeri betydeligt; men ogsaa paa denne D havde Papirpengenes Formerelse i Antal og Forringelse i Værdi, og de dermed følgende høie Kornpriser, den samme Virkning, som andensteds, at en Luxus tog Overhaand blandt Bønderne, der, engang i saa Aar indført, langt snarere fæster Rod for bestandig, end aflægges. Hertil kom ogsaa den, for Bønderne tilsyneladende fordeelagtige, for Godsseieren høist trykkende og næsten ødelæggende Omstændighed, at hine for lang Tid siden vare satte paa faste Pengeafgifter; og da disse, med Pengekursen, sank ned til en saa stor Ubetydelighed, at Indkomsterne af hele Landet knap steg til 200 Rdlr. Courant, blev dette for Bønderne snarere en Anledning til Forsømmelse og Efterladenhed, end til Flid og Stræbsomhed. Imidlertid have dog Huusflid og Industrie vedligeholdt sig i roesværdig Drift, og det er at haabe, at Indbyggernes vindskibelige og stræbsomme Natur i bedre Tider snart vil oprette, hvad Landet tabte i en ikke blot for denne D ugunstig Periode. Et talende Vidnesbyrd om denne Huusflid er, at man seer Qvindfolkene, ogsaa ved festlige Leiligheder, klæde sig næsten allene i Tøi af deres

eget Arbeide. Jeg kan ikke afholde mig fra at om-
tale en smuk Skik, som en af Dens Præster (Hr.
Møller) har indført for at fremme Lyst til Bind-
fibelighed hos Ungdommen. Hvert Aar ved St.
Hansdags Tid indbyder han de Børn af hans tre
Sogne-skoler, som Aaret igiennem have udmærket
sig ved Flid og gode Sæder, til en passende Høitid.
Denne finder Sted i en Lade, som det overlades til
Børnene at smykke med Blomster og Krands; men
ingen tør bringe andre end saadanne, som de selv
have opelsket, og den ene stræber da fra Aar til Aar
heri at overgaae den anden. Paa denne Maade at
vække og underholde den uskyldige og naturlige Ri-
lighed til Blomster hos Børn, der ellers i Almin-
delighed opvoxe ligegyldige mod al Naturskønhed,
kan have velgiørende Følger. Ved denne Fest ud-
deler Præsten tillige Belønninger for det bedste
Haandarbeide af Dreng og Piger, som forevises;
og efter Hr. General Juuls Forsikkring, har denne
Indretning allerede i nogle Aar yttret en kiendelig
Indflydelse paa Børnenes Flittighed og Sædelighed.
Det var mig ret ukiært, at jeg ikke kunde opholde
mig en Dag over paa Thorseng for at være Vidne
til en saadan, blandt vor Landalmue saa fielden
Høitid.

Jeg var ogsaa for kort paa Den til at see den
berømte Udsigt fra Bregninge Bakke — en af de
videste og rigeste i Danmark; men jeg saa to ret
gode Bæg-Malerier i et Værelse paa Slottet, der

bise en Deel af denne Udsigt fra to forskiellige Steder. Et andet af de smukkeste Steder paa Den havde Hs. Excellence den Godhed, selv at føre mig til, paa Veien fra Slottet til Færgegaarden. Det udmærker blandt andet en saa liden Ø, som Thorseng, at den har ikke mindre end fire Vandmøller, hvorimod Langeland, hvis hele nordre Deel dog er saa bakket, ikke har en eneste Møllebæk. En af disse Møller har den mest fortryllende og maleriske Beliggenhed, som det er muligt et saadant Sted i Danmark kan have; ganske nær ved Strandbredden, ligger den i en ung Skov, og netop paa det Punkt, hvor man heldigst overseer den hele prægtige Udsigt over Sundet imellem Thorseng og Thors, den skionne, med Skov omvorede Havbugt, som den første af disse Der her danner, og giennem Sundet i Baggrunden seer Langelands Kyst omtrent i halvanden Meils Afstand.

Baldemars Slot er en meget imponerende Bygning, uden egentlig at være smuk; man synes ogsaa ved et Slot, som dette, at savne de gothiske Taarne, og arkitektonisk Ziirlighed maa man ikke søge. Men Charakter har dog dette Slot, som Alt hvad Christian den Fjerde byggede. Murene ere overordentlig tykke, Grundvolden nogle Alen over Jorden af Quaderstene, Taget har en enorm Høide, og Bygningen i det Hele et meget svært Udseende. Alle Værelser uden Undtagelse ere meget store og høie; det er en Bolig, mere for en Kyst, end for en

privat Mand, og skulde den ind- og udvendig holdes i fuldstændig Stand, vilde den i manges et Aar koste mere end hele Thorsfeng indbringer. Følgen heraf vil formodentlig blive, at den engang kommer til at dele Skiebne med de mange kongelige Slotte, som ere solgte og nedrevne for at spare Omkostningerne ved at holde dem vedlige. Skade for den stolte, kongelige Bygning, hvis Mure ere opførte for Evigheden! — Slotscapellet er stort, meget simpelt, men bygget i en god Stil, lyst, og har skønne arkitektoniske Forhold. Dette finder ogsaa Sted ved alle Bærelserne, hvoraf nogle ere virkelig skønne. Men næsten hele Slottet staaer øde og tomt; kun et Par Bærelser benyttes til Beboelse. — En af de store Sale har adskillige Malerier i fuld Legemsstørrelse af nogle af vore oldenborgske Konger, hvoraf Frederik den Andens til Hest, med Følge, er det bedste. I en anden Sal sees Christian den Fjerde til Hest, med draget Sværd i Haanden, Krigsfolk i Baggrunden — et endnu smukkere Maleri, der enten er en Original af Carl von Mandern, eller en Copie af et lignende Maleri, som brændte paa Christiansborg Slot. Dette er, om jeg ikke feiler, det mest udtryksfulde Portrait af denne Konge, jeg har seet. Hesten i fuld Galop er fortræffelig, og Kongens Stilling, med det brede, blanke Sværd i Haanden, er stolt og majestætisk. Der findes ikke saa gamle Portraiter paa Slottet, som fortjene Opmærksomhed; saaledes bl. a. tre originale, meget godt malede,

men af Tiden temmelig medtagne Portraiter af den Thottſke Familie i heel Legemsſtørrelſe. Ligeledes Chriſtian IV. med Chriſtine Munk, ſtaaende, med to Hunde — et godt malet og meget intereſſant Familiestykke. I ſamme Værelſe hænger et ſtort og prægtigt Landſkab af megen Værdi, og et mindre, og ſaa meget godt; men alle diſſe Stykker trænge til at opfriske. I en egen Sal ſees Gulernes Billeder fra Niels Juul's Fader, Rigsraad Erik Juul, et herligt, udtrykſfuldt Anſigt, fuldt af Manddom og Kraft. Oberſtlieutenant og Kammerherre Niels Juul (en Farbroder af H. Exc. General Juul) er der ogſaa; han byggede de to Pavillons ved Slottet, med Taarne og Kupler, hvilke ogſaa paa Maleriet foreſtilles, og ſelv ſeer han ud, med ſin røde Kiøle og Hue, ſom en Herremand for hundrede Aar ſiden. Maleriet er ret godt, og har meget Udtryk. Paa Gangen udenfor denne Sal hænger en meget ſtor, ſamtidig Foreſtilling af Slaget i Riegebugt, med en hiſtoriſt Forklaring nedenunder, og ovenover Slaget Admiral Niels Juul's Portrait.

Hæftig randt de ſaa Morgentimer, hvilke jeg fylder diſſe og flere Erindringer fra det deilige og intereſſante Thorſeng, ſom jeg ikke ſaa hæftig forlaſtes af. Maatte jeg endnu engang i mit Liv ſee denne fortryllende Ø, ſom et rigt blomſtrende Skionhedsbælte omringer! — Klokkerne elleve ſtod jeg ved Eſenborg Sund. Dette er unægtelig et af de ſkønneste Steder i Danmark, med en næſten overvæls-

dende Rigdom af Gienstande. Jeg veed ogsaa kun
 faa Steder, der i lige Grad have indtaget mig.
 Alt er her saa sammentrængt, og dog saa herlig ord-
 net og grupperet, at der vil længere Tid, end nogle
 Minuters Beskuelse, til at tilegne sig dette rige Na-
 turmaleri. Alle disse deilige, for det meste skovbe-
 vørne Kyster, Thyens, Thorsengs, Thorsøes, løbe i
 hinanden; Sundet ligner ganske en Indsø, og man
 kan vanskeligen sfielne, hvad der tilhører enhver D
 især. Dette mere concentrerede, venlige, harmoniske
 og mildt romantiske udmærker dette Sund fra Dre-
 fund, hvor Havet viser sig mere i sin aabne Stor-
 hed, og Landet ligesom mere frygtsomt træder tilba-
 ge, i Stedet for at begge her slynge sig sammen i
 den yndigste Forening. Ved Svenborg, der selv un-
 der Krigen temmelig har vedligeholdt sin Søhandel,
 er der tillige meget livfuldt. Seilere seer man næ-
 sten bestandig i Sundet, og ikke faa Skibe i Hav-
 nen; ved Skibsbroen savnedes heller ikke Liv og
 Bevægelse, og den gamle By selv forekom mig ret
 munter og venlig. Yderst malerisk er dens Belig-
 genhed; i Baggrunden hæver den sig næsten amphi-
 theatralisk omkring dens to høit liggende Kirker; til
 Venstre, i Skoven nær ved Byen, ligger den alle-
 rede i Navnet romantiske St. Jørgens Kirke, som
 jeg maatte nøies med at see i det Fjerne. I Sven-
 borg, hvis Gader ere meget uregelmæssige og an-
 lagte tildeels paa en temmelig steil Bakke, finder
 man mange ret gamle Huse; endeel af disse udmærke

fig ved store Udbygninger eller Bislag uden for Huusdøren, med Trapper, Rækværk og Bænke, ja endog Skabe eller laasede Giemmer neden under. Dette seer just ikke smukt eller symmetrisk ud; men det passer dog godt til de gamle Huse og de gamle Tider, da de flittige Borgere med deres Hustruer og Tyende efter Dagens travle Møie hvilede sig i Commeraftenstunden paa Bænken uden for deres Dør, og sloge en Snak af med Gienboer og Naboer, i Stedet for allene at besøge Klubber og Vertshuse.

Egnen omkring Ekenborg er meget bakket og høi, Udsigterne paa Landeveien til Odense i Begyndelsen meget interessante; men snart forsvinder Byen og Sundet. Høiderne vedvare dog, skjøndt aftagende, næsten et Par Miil; Landet er paa dette Strøg hverken smukt eller udmærket frugtbart. Jeg gik fra Ekenborg til Ringe Kro, tre gode Miil, i en brændende Hede. Kun med Møie naaede jeg dertil; og leiede mig der en Bonde, som førte mig til Sanderumgaard. Hvor glad blev jeg, da jeg saa min Vandrings Maal, den beskedne, landlige Bolig, der udtaler sin udødelig fortiente Eiers Sind, bestraalet af Aftensolens sidste Luer! Jeg saa deri Billedet af den Glands, hvormed Fædrelandets Kiærlighed, Agtelse og Taknemmelighed omstraaler et Navn, der er mig helligt. Efter saamange velende Nydelser, som Reisen, det fremmede Liv, den brogede Mængde af hinanden hastig afløsende Gienstande,

havde skaffet mig, glædede jeg mig til nogle Hviledage paa et venligt, fortrøligt Sted, som Naturens og Konstens Genius med lige Yndest have indviet. — Solen var dalet, da jeg endnu giennemvandrede Sanderungaards Have i den klare Sommerastens Rolighed. Efterat jeg i saa Dage, paa fire af Danmarks Der, havde seet saa mangfoldige herlige og skønne Naturscener, og med deres friske Billede i min Phantasie, blev jeg endnu indtaget af denne Haves maleriske Efterligninger af den danske Natur. Intet har mere overbevist mig om den heldige Konst, hvormed disse skønne og tækkelige Anlæg ere udførte.

Riøge. (d. 23de Jul.) Naar man paa Veien fra Kiøbenhavn til Bordingborg, efter fem Miils Reise, hvoraf den største Deel gaaer igiennem den frugtbareste, neppe dog den bedst dyrkede Egn af Siælland, naaer til Riøge: da finder man ligesom Overgangspunktet til en anden Natur. Den fede Elette ophører; man støder paa en Aas eller Landryg, som med nogle, større og mindre Afbrydelser strækker sig flere Miil vestlig henimod Ringsted; Sand begynder at vise sig, og Skovene, hvoraf man paa hine fem Miil ikke øiner noget Spor, træde her frem. Man synes nu først at være i det egentlige Siælland. Saaledes er Riøges Omegn af Naturen paa mere end een Maade begunstiget; thi Jordbunden er endnu, i det mindste paa den nordvestlige Athene. November 1817. E e

Kant, god og frugtbar; rigelig Skov er i Nærheden, og Havet, som her danner den i vor Søkrigshistorie berømte Kiøgebugt, frembyder sin ophældede Skønhed og sine Rigdomskilder, som nu dog kun lidt benyttes; thi Fiskeriet er aldeles forsvundet, og Søhandelen har Kiøbenhavn trukket til sig, eller Krigen standset.

Så og nær ved Kiøge seer man ikke meget af den interessante Natur, der omgiver denne By; man kunde komme der fra Kiøbenhavn, og, naar man paa samme Wei reiste tilbage, medtage et temmelig ufordeelagtigt Begreb saavel om Byen, som om dens Beliggenhed. Selv er den gammel, og vinder just ikke meget ved at betragtes nærmere og længere. Dens fleste ældre Huse ere Bindingsværk, af den sædvanlige, for tre, fire hundrede Aar brugelige Bygningsmaade, efter hvilken den anden Etage med sit Bielkeværk altid stikker betydeligt frem over den første, og den tredje, om en saadan findes, over den anden. Denne Skik, der ophæver al Mulighed af arkitektonisk Skønhed, har vel ikke været uden Hensigt; men hvis denne, som det synes, ikke har været anden, end at vinde en halv Alens større Rum i de øvre Værelser, da kan dog Nyttens ikke komme i Betragtning mod den derved frembragte Banzjir. Paa Husenes Styrke synes denne Bygningsmaade ikke at have haft nogen skadende Indflydelse. Man seer paa mange af disse gamle Huse, at vore Forfædre have hjulpet sig med langt færre og mindre Vinduer, end vi nu behøve. Skøndt

heller ikke faa af dem have lovlige Aarsager til, mødige af Alderdommens Byrder, at forlade de oprindelige lige Linier og søge Hvile og Støtte hos Naboerne: saa finder man dog jævnlig ogsaa ved disse Huse Erfaringen om Forsædrenes solide og varige Bygningsmaade bekræftet. Seer man et saadant gammelt, mørt og i alle Ender flævt Bindingsværks-Huus, da er intet naturligere, end at man ved første Blik kaldet det en uffel, skrøbelig Bygning; men hvorlænge et saadant Huus har staaet, hvorlænge dets Bjelkeføjninger have holdt sammen mod Tidens Vold, derpaa tænker man ikke; og dog kan man vel spørge: hvor mange grundmurede Huse der nuomstunder bygges til at staae i tre, fire hundrede Aar?

Blandt Kiøges mange gamle Huse, hvoraf endeel negtelig ere høist usle, ja faldefærdige, udmærker sig en anseelig gammel Steenbygning midt for Torvet, to Etager høi, med tre høie, trappesformede Gavl. Udvendigen seer den meget forfalden ud; Murene træde frem af det brustne Kalkskjul, og saa Vinduer have alle deres Ruder tilbage; men Kiærnen er bedre end Skallen. Overladt til sig selv staaer denne Bygning endnu ret fast, og synes at kunne trodse nogle Aarhundreder. Man behøver kun noget nøiere at betragte den, for at overbevises om, at den er opført i Christian den Fjerdes Tid (1634). Her var Fabriken, hvor de bekiendte Kiøge-Tapeter forfærdigedes, hvis store, groteske Figurer

endnu paa adskillige Slotte og Herregaarde møde vort Syn i gigantiske, intet mindre end indtagende Former, men ofte med et næsten forfærdende Liv og Udtryk, og, hvor Solen ikke har bleget for meget, med stærke, levende Farver. — En lignende, formodentlig endnu ældre Bygning var Raadhuset; men det er nu aldeles ombygget og moderniseret. Kirken, bygget i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede *), og den Tid indviet til de Søfarendes Beskytter St. Nicolaus, er lys, rummelig, høi, og virkelig indvendig en ret smuk Bygning. Adskillige gode Familiestykker **) og andre Malerier, formodentlig af nederlandske, i Christian den Fjerdes Tid indkaldte Mestere pryde denne Kirke. Blandt disse Stykker er et stort, ovalt Maleri, (efter Måleen henved 5 Alen høit og 3 Alen bredt) der forestiller Christi Nedlæggelse i Graven, det fortrinligste; mange Kyndige have erkiendt det for et Kunstværk af megen Værdi, og Sagnet gaaer, at Kirken engang af en reisende Fremmed skal være budet en betydelig Pengesum for dette „sindrige“ Stykke, som det kaldes i en Indskrift. Det er skienket Kirken 1624 af Borgemeesteren Hans Christensen, hvis Billede, tilligemed hans Hustrues, er

*) Pontoppidan har Aarstallet 1324.

**) Blandt disse udmærker sig i Særdeleshed eet, der forestiller Provsten Christen Lauridsen Glob (d. i Kiøge 1633) med hans 4 Hustruer, 4 Døttre, to levende og to smaa døde Sønner. Det er befestet af de 4 Døttre, og findes paa den 3die Pille, vensstre Haand fra Alteret.

malet nedenunder; men da det, efter Indskriften, er renoveret 1739, saa er dette neppe gaaet af uden Skade for Maleriet. Unfskeligt var det, at det engang maatte komme i Møllers Haand, for saavidt muligt at faae sin oprindelige Skikkelse tilbage. Et andet Maleri i Choret, der forestiller Nedtagelsen af Korset, og har syv med denne Handling beskæftigede Figurer, foruden Christi, synes at være udført med megen Flid og har en god, frisk Colorit. Paa en komisk Maade forstyrres Stykkets Eenhed ved tre Portraiter, som findes neden under, to Mandfolk til Høire, og et Fruentimmer til Venstre, hvis store Hoveder ligesom komme frem af en anden Verden og omgive den handlende Gruppe. Til Kirkens Mærkværdigheder regner jeg ogsaa Døbefonten, et ottekantet Bækken af skønt sort Marmor og af en god Form, ikke blot fordi den er ret smuk og zjærlig, men ogsaa fordi den, i Følge dens latinske Indskrift, er skænket Kirken 1613 af en patriotisk Præst, Niels Bagger „til en taknemmelig Erindring om at Gud havde bevaret Kong Christian IV. i Kriggen mod Sverrige fra mangel truende Livsfare.“

Er man kommen over Torvet, som er stort og regelmæssigt, men vanziret ved et Bagthuus i Midten, og derefter igiennem Byen, ved hvis yderste Ende mod Vesten man finder et ældgamelt, i Bygning høist tarveligt Hospital, (1523) paa hvis lave Muur man seer ingen Vinduer, men 12 Døre, som naae op til Taget, og dog synes mere

indrettede til at krybe, end til at gaae ind ad: da fører herfra en smuk Wei paa nogle hundrede Alen ud til Herregaarden Gamle Kiøgegaard. Denne Gaards Navn skriver sig fra den tæt ved liggende Landsby Gamle Kiøge, hvis Bøndergaard nu indtage den Plads, hvor Kiøbstaden, som man mener, forstum laae. En nærmere, for Skibsfart bekvemmere Beliggenhed ved Havet, har da uden Tvivl været Grunden til denne Flytning, hvis Tid man ikke ganske bestemt veed; men efter rimelige Grunde sættes den til Slutningen af det 13de Aarhundrede under Erik Menveds Regiering. Kirken i Gamle Kiøge, der laae paa en Høide Norden for Gaarden, stod endnu tre Aarhundreder efter den Tid. Det er imidlertid ikke uden al Sandsynlighed, at Byen som Kiøbstad, ikke har ligget andensteds, end hvor den nu ligger, og at Gamle Kiøge altid har været en Landsby *).

Ved Herregaarden finder man allerede en venlig Natur og smukke Situationer. Lige under Vinduerne, faa Alen fra Bygningens Grund, flyder en bred Aa, der slynger sig malerisk giennem Krat og Enge; en smuk Bro midt fra Huset fører over Aaen ud i et Have-Anlæg, hvortil en af Aaens Bande næsten

*) I det mindste findes der i Erik Menveds Brev af 4. Jul. 1288, hvorved Indbyggerne i Kiøge meddeles lige Rettigheder med Roeskilde Borgere, ingen Udtryk, som kunde forstaaes om to forskellige Kiøbstæder. Men en Kiøbstad var Kiøge dog alt i Erik Plogpenning's Tid, hvilket sees af et Diplom af denne Konge. 29. Jul. 1243. (Suhm. X. S. 25.) Kirken i Gamle Kiøge By blev først nedbrudt 1573.

omflydt Sandmark er benyttet med Smag, og som nu, efter megen paa en ugunstig Jordbund forgieves anvendt Møie, er i god Dyrkert. Uden om dette Unløg strækker en grøn Slette sig lige til Byen, som her, i Baggrunden af et vakkert siællandsk Landskab, tager sig ret zierligt ud, og paa hiin Side af Byen hæver Havet sig i rolig Høihed over den lave Strandegn. Gamle Kiøge Gaards Beliggenhed er saaledes vel ikke udmærket; men ret venlig og aldeles landlig, skiondt saa nær ved en Kiøbstad. Lige uden for Gaarden, paa den modsatte Side, ligger dens Marker; en kort Wei giennem et Par af disse fører ud i en Skov, kaldet *Nase*, fordi den strækker sig langs hen ad Rygningen af en høj *Nas*; og følger man Weien indtil Enden, finder man en smuk, ja endog romantisk Situation: det siernere Landskab frit og aabent; den høie, med Smaakrat bevoxne Bakke steil og afbrudt; dybt nede ved dens Fod slynger sig en Bæk i mange Krumninger gennem Engen; Udsigten ret interessant; man seer Skoven til Venstre og et Par Landsbykirker. Ligeledes finder man paa Weien til Dyrehaven og til Byerne *Nashoi*, *Evansbjerg* og *Hersfølge* en livelig afvejlende Natur, en Række af smukke Situationer, ja nogle frapperende og meget pittoreske Udsigter gennem Skoven mod Byen og Havet. Med andre Forestillinger om Kiøges Omegn vender man tilbage, og ønsker sig til Lykke med, naar man vil besøge det sydlige Siælland, at den Wei, der forestaaer,

synes at love en langt rigere Fylde af Naturskønhed, end de tilbagelagte fem Mil.

M o e n. (Morselt, d. 25. Jul.) Den klare, friske Morgen bebudede en herlig Sommerdag, og denne forskønnede med sin friske Glands og sit pyntede blomstrende Liv vor Reise fra Kiøge til Kallehave — en af de interessanteste, man kan gjøre i Siælland. Undtage vi Indsøerne og de store Sletter, saa finde vi paa denne Vej alle de forskjellige Variationer af dette Lands Naturcharakter. Skoven forlader os næsten aldrig; vi see den, nærmere og fiernere, lige fra Billesborg ved Balløe til Kallehave; Jordsmonet er for det meste temmelig jævnt og giennemskaaet; dog strække sig ikke sjelden betydelige Dale og Sletter imellem Bakkerne og Landryggene, og næsten overalt finder man gode Kornegne, i Særdeleshed dog nok imellem Balløe og Færø. Fra Færø og Vindbyholt bliver Landets Charakter kiendeligen forskjellig fra den mere nordlige Strækning imellem Færø og Kiøge; Terrainet mere giennemskaaet, Bakkerne mere sammentrængte, Udsigterne mere maleriske og hyppigere omvejlende. Den hele Reise herfra, til Kallehave er ligesom en Lystfart giennem en Naturhave i det Større, hvor Alt hvad der i skønne Landskaber indtager Diet og giennem dette taler til Sjælen, i en hastig og broget Omvejling iler forbi det henrykte, fortryllede Blik, der vel ikke faaer Tid til at dvæle længe nok

ved enhver enkelt af de tallose Scener for at kunne fastholde dem; men dog fatter og bevarer det hele lyse, livelige Billede, og præger det uforglemmeligt i Erindringen. Man bemærker ogsaa nogen Forskiel i Folkets Udortes. Man seer ret mange livelige, stundom smukke Ansigter hos Børn; lyse Haar og blaa Øine blive meget herkende, og en større Munterhed og Godmodighed synes at være et hyppig fremtrædende physiognomisk Træk hos den sydsjællandske Udmue. Sproget er heller ikke lidet forskielligt fra det nordsjællandske; og jo længere man kommer Syd paa, jo mere fierner det sig fra denne Dialect, og nærmer sig den mønske og fælsterke.

De smukkeste og videste Udsigter paa denne Vej fandt jeg at være den fra Færø Bakke — et bekiendt Kalkbjerg — hvilken Udsigt man ikke bør forsømme at nyde fra Kirketaarnet i Landsbyen; den fra Windbyholt, som vel ikke er saa vid, men meget interessant; endelig Udsigten over Præstø Bugt og Byen, samt den over Egnen ved Kalleshave og Sundet imellem Sjælland og Møn. Præstø med dens Omegn er overhovedet det skønneste og rigeste Parti paa hele Veien; en deiligere Beliggenhed, end Lappensø, har vel ingen anden Kro i Sjælland; og Nyssø, tæt omfægget af herlige Skove, nær ved Bugten, med den fortræffelige Udsigt til Præstø, søger ogsaa blandt Herregaarde sin Lige i Beliggenhed og Omegn. En mere malerisk Situation, end Præstø, har heller ikke

mange danske Kiøbstæder. Fra hvilken Side man seer denne By, hæver den sig smukt og pynteligt frem, og danner en meget interessant Forgrund eller Mellemgrund i det rige, danske Landskab. — Vil man paa denne Wei ikke nøies med Naturen eller den oeconomiske Cultur, da bør man ikke forsømme at see den grevelige Moltkiske Familiebegravelse i det tilbyggede Capel ved Carise Kirke. Capellet selv er mod Kirken yderst affstikkende, og bygget i en upassende Stiil. Monumenterne ere pragtfulde, og give den bedste Leilighed til at see og erkiende Forskiellen imellem to af vore Billedhuggeres, Wiebevelts og Stanleis Kunst: den førstes smagfulde og geniale Idealitet, og den sidste massive Corpulighed.

Deilig og venligt tog vort elskede Siælland Afsted med os ved Kallehave; ret indbydende laae det grønne Moen, med den pyntelige hvide Færgesaard paa Køster Land, i den milde Eftermiddagslysning. En lille smal Vogn med smaa Heste førte os paa en Times Tid til Stege, hvor vi kom endnu noget før Solen sank bag Siællands Skove. Dens sidste Aftenstraaler kastede en stærk rødlig Glans paa en ret anseelig Bygning, noget uden for Byen, til Venstre ved Indkørselen. Man antager den let for en Herregaard eller Ladegaard, saaledes som man finder dem ved flere Kiøbstæder; men det er Møens Tugthuus, hvis Beliggenhed i det mindste er smuk, og hvis Udportes er lyst og takkeligt, naar

man fra Stege Bro, der lukker Noret, en Vig, som tiener Byen til Havn, seer det forgyldt ved Aftensolen. Nærmere, end der, har jeg ikke været det. Næst efter dette Huus tildrog Kirken med sit høie røde Tag, vor Opmærksomhed. Nogle sorte Striber og Figurer hævede sig frem af den røde Grund; ved nærmere Betragtning fandtes Taget forsynet med en Inscription (Christian den Syvendes Gifter, Aarstallet 1775, og ved Siden deraf et mægtigt Kors) frembragt ved sorte Tegl i de røde. Dette er dog en Sieldenhed, som Stege Kirke maaskee har forud for de fleste andre Kirker i Danmark. Mange andre Fortrin har den vel ikke. *) — Stege By har langt fra ikke saa gammelt og affældigt et Udseende, som Kiøge; man finder adskillige nye, smukke Bygninger; men en utaalig flod Steensbro, som man dog paa et Sted var i Færd med at bryde op. Næsten halvanden Time maatte vi kiede os, deels i, deels udenfor et af Udseende ret anstændigt Vertshuus, inden vor Befordring, som vi dog paa alle Maader søgte at paaskynde, indfandt sig. Smaa Bogne ere almindelige paa Møen; de svare til Hestene. — Veien til Norfolt fra Stege er en Mil; mig forekom den saa lang som to; thi det var den ellefte, vi reiste, og jeg var ikke alt for vel.

*) Man har siden berettet mig, at der i denne Kirke skal være en Altertavle, der fra Konstens Side fortienner Opmærksomhed. Det har da været min Feil, at jeg for syv Aar siden ikke kunde blive dette vaer.

til Mode over det lange, fiedsommelige Ophold i Stege, hvorover vi temmelig sildede naaede vort Bestemmelsessted, hvis smukke Beliggenhed og venlige Omgivning vi nu om Aftenen blot kunde ahne, og som derfor næste Morgen ret overraskende udviklede sig for os.

Norfelts Hovedbygning savner vel arkitektonisk Charakter og Skønhed, men er i øvrigt et takkeligt, landligt, bekvemt indrettet Huus, med hyggelige Værelser. Gaarden ligger egentlig i Randen af den Skov, der strækker sig en halv Mil langs med Møns nordlige Kyst, og tilhører Norfelt. Man kan derfor sige, at man fra Værelserne træder lige ud i Skoven; thi Have og Skov flyde her vekselsvis over i hinanden; Anlæggene ere simple, men passende til Stedets Charakter og Egnens Beskaffenhed. Paa Ekraaningen af jævne Høider ligge Frugt- og Kjøkken haver ypperligt beskyttede, lunde ved Skoven og udsatte for Solvarmen. I Skovene finder man overalt udskaarne Gange, hvorved de synes at udgiøre en stor Have. Midt for Huset er en bred Udsigt i lige Linie hugget igiennem Skoven — hvad Dehlenschläger saa passende kalder en Trægang — og denne fører lige ned til de høie, med Træer og Krat bevoxne Strandbakker. Her er en Kilde, der heelt nede ved Stranden springer ud af den affkaarne, med hugne Stene beklædte Bakke; og den smukke, gitterhegnede Kildegrotte er et deiligt, meget indbydende Sted, hvor Vandets pladskende

Draabefald i det lille runde Steenbækken danner en blid, elegift Modfætning til det mægtige Hav, der fylder sine jævnt over Sanden rullende Bølger næsten lige op til Kildens Gitter, og hvis uendelige blaa Flade drager Diet uimodstaaeligen til sig, for at hæve det med sig til Himlen. — Skoven er fortræffelig behandlet og fredet, og Jordbunden meget gunstig; man seer en Mængde herlige gamle Bøge blandt den skønne unge Dpvært; ikke let vil man finde en tættere og frodigere Skov, og enhver aaben Plet er med stor Omhyggelighed beplantet. De bekvemme Gange, den store Mangfoldighed og Afverling af Træsarter i Plantningerne, og de herlige Udsigter til Havet, gjøre Norfelts Skov til en af de smukkeste Promenader, jeg kiender. — Paa den anden Side af Gaarden møder Diet en ganske forskielig Natur. I Stedet for Hav og Skov seer man rige Agre; og hvo dvæler ikke gierne ved en saadan Afverling? — Norfelts Marker udmærke sig ligesaa meget ved deres Frugtbarhed, som ved deres gode Dyrkning. Godset, med den tilgrændsende Herregaard Halebeksgaard, indtager den hele nordlige Deel af Den.

Vi have i Gaar Eftermiddag seet Klinten; det er af alle de Skønheder i Naturen, som Danmark i saa stor en Fylde besidder, den sieldenste og den mest imponerende. At beskrive den, er ligesaa vanskeligt, som det er let, at blive begejstret af dens høie, forunderlig romantiske Charakter. Har man

felv nylig seet den hvide danske Mø blandt Klipperne, der, med Danmarks grønne Bøgefrands om sin høie Tinding, staaer med Foden i det dybe Hav, til Værn for den frugtbare D, som nu ligger trygt bag de lunende Kridbierge: da vil man uden Tvivl endog i de heldigste Ord finde en mat og utilfredsstillende Skildring. Hellere forsøge man dog at udtrykke, hvorledes og med hvilken Virkning man har seet en saadan Natur, end at ville omstændelig og ængstelig beskrive hvad man saae.

Vi reiste fra Nordselt igiennem Borre (nu en Landsby, der har kun Huse, men ingen Gaarde, og var i ældre Tider en Kiøbstad, ligesom den næsten udtørrede Borre Sø en Vig af Havet) til Aalebøsgaard, for at see en nylig af en Høi udgravet mægtig Steendyffe. Høien, der har været opkastet uden om denne, saae ud som en Uldning af Leer med skarpe, sønderhuggede og knuste Flintestene. Kun et Par Spademon grov man, og stødte strax paa Stenene i en lige Rad fra Nord til Syd. Under den mellemste har man fundet og blottet et Gravkammer ved at afvælte den store Overligger; dog ligger endnu hiin midterste Steen af de fem urørt. Kammeret har to lige tilhugne Sidestene, men er aabent for til, og synes heller ikke bag til at være dækket med nogen Steen. Det er ikke meget stort; omtrent en Alen bredt, og et Par Alen langt — saavidt nemlig Jorden er udgravet. Man har fundet en Urne af graaladen Leer med flere Stykker af

brændte Menneskebeen, nogle Stykker Kul, og et Par ubetydelige Steenknive. Det mærkeligste ved denne Høi forekom mig at at være Leiet af de fem store Stene i een Retning (Gravkammeret er lige i Øst og Vest); og det fortiente at undersøges, om der ogsaa under de øvrige fire Stene skulde findes Kamre, hvilket dog ei, efter Stenenes Leie at domme, er sandsynligt. Høien kalde Bønderne Gerhards (efter den mønske Udtale *Gerhards*) Høi — et Navn uden Tvivl af sildig Oprindelse. Aldrig kan man dog see et saadant Monument, uden at forbauses over den uhyre Møie og Kraftanstrengelse, som vore Forfædre anvendte paa deres Gravminder. Det er ikke at tvivle om, at til ethvert saadant Minde har i mange Aarhundreder været bundet Traditioner om den Helt eller Slægt, for hvem det var opreist. Men disse ere dog omfider uddøde; Stenene ligge der endnu, og ville ligge til Verdens Ende, hvor man ikke bruger dem til Gierder eller Bygninger.

Fra Nalebæksgaard tog vi til det berømte Landsted Liselund, vandrede en Deel af den skionne Have igiennem, som Naturen fornemmelig har gjort til den eneste i sit Slags i Danmark, og tilsidst giennem Skoven paa Strandbakkerne, standsede ved mangan et overraskende Nedsyn, ved mangan fortryllende Udsigt, ned til det saakaldte Tølls Capel ved Vandfaldet — et Sted, der endnu indtog mig ligesaa meget, som for syv Aar siden. En forunder-

lig høitibelig Tensomhed svæver over den stille Flet. Siælen taber sig i det store Syn, som Havets uendelige Horizont frembyder; men henrives tillige ved den vaagnende Ahnelse ind i Phantasiens romantiske Verden, og mange dunkle Grindringer synes at stige frem af Skovklosterne og svæve forbi, hen over Stranden, som Skygger i den magiske Lygte. Stedet er fortræffelig valgt; den tætte, dunkle Skov, de høie Bakker, den nedrislende Bæk, og det umaaelike Hav forene sig her til et harmonisk Heelt, hvis Skønhed tillige har en høi og betydningsfuld Charakter. Man ønsker virkelig, at det smukke Skovcapel havde været noget mere end blot et Lysthuus. Det er i øvrigt særdeles godt bygget, i en simpel, reen gothisk Stil, og vidner, ligesom alle øvrige Bygninger og Anlæg af den afdøde Calmette, om en dannet Smag og et heldigt Blik for det Passende. Væggene have et Overtræk af Kalk, blandet med stødt Glas, for at ligne Granit, og Vinduerne, af Træ, skulle ligne rødlig Sandsteen.

Fra Capellet gik vi endnu saa langt ved Stranden, at vi fik de nordligste Kridklinter at see, hvis skinnende Toppe herligen belystes af Solglandsen, imedens den øvrige Deel alt laae heel i Skygge — et fortræffeligt Syn, der gav mig en sandselig Forrestilling om de med evig Sneede bedækkede Bierge. Det første Syn af disse Kridklipper maa for Enhver være meget imponerende og overraskende. De store, hvide, nøgne Masser, der halv truende, halv

libende og sørgmodige taarne sig mod Havets vilde Magt, have en saa egen og forunderlig Charakter, at man umuligen, uden at have seet dem, danner sig et Begreb om dem, der svarer til det, de i Virkeligheden ere. Har man endog seet dem tilforn, og bevaret Erindringen om det opløstende Syn: saa er det dog, som alt det virkelig Støre og Dphoiede, af den Art, at det ved Fornøelsen intet taber i sin Virkning, og, om det ikke fuldt saa meget overrasker den udvortes Sands, dog i lige Grad bemægtiger sig vort Indre. Dette var i det mindste min Fornemmelse, da Møens Kridbierge anden Gang fremstillede sig for mit Øie. Jeg forsøgte at sammenligne dem med det, jeg havde seet af Biergnaturen i et fremmedt Land; men saavidt Erindringen ikke skuffede mig, var hist ingen mere majestætisk eller karakteristisk Skønhed i Naturen forekommet mig; thi Farven og Beliggenheden gjøre her betydelig meget til at forhøie Effecten. — De have unegtelig noget ret dybt elegisk ved sig, disse hvide Klipper, helst naar man saaledes seer dem, kun halv belyste af den dalende Sol. Næsten kunde man forestille sig dem, som forladte, døende Bierge, der see deres visse Undergang ved Havets Magt i Møde; imedens Naturen godmodigen stræber at trøste dem, ved allevegne, hvor den endnu kan naae hen, allevegne, hvor blot en tynd Jordskorpe kan dække Kridmassen, at lade det levende Grønne bekrandsse de skaldede, hvide Døddinger. Dog have disse Kridbierge intet haardt, Athens. November 1817. F f

vildt eller frastøbende; men tværtimod en vis Blødhed i Massen og Farven, der ligesom formilder det Skarpe i Formen, og en egen tiltrækkende, man maatte vel sige elskværdig Blidhed.

Efterat vi fra denne Vandring vare komne tilbage til Liselund, tilbragte vi endnu en usigelig behagelig Halvtime ved Theebordet i et Lusthuus, med Udsigt til en Egn, der nu syntes mindre betydende, end ellers, men dog i sig selv er saare skøn, venlig og indtagende. Det forekom mig omtrent at være saaledes, som naar man vil læse Boffes Luise efterat have læst Iliaden. Vi nød den sidste Time af en tryllende deilig Sommer-Eftermiddag. Et roligt Liv gød sin milde Glands ud over Skoven, Vandet og Engene; en sød Følelse af Fred og Kærlighed strømmede fra Naturen over i Hjertet. Det var den skønneste Hvile oven paa en saa nydelsesrig Vandring, og en passende Forberedelse til det Store og Høitidelige, som endnu ventede os.

Medens Solen dalede, kiorte vi fra Liselund til Klinten. Den var alt gaaet ned, inden den unge, friske Bøgeskov modtog os i sine aftendunkle Skjoger. Med Dæmringen dalede Rolighed og Taushed ned over disse heilige Lunde, hvis Lov ikke rørte sig og hvis Sangere med Solen gik til Hvile; stille og forventningsfulde kiorte vi giennem Klintens grønne Forgaard. Endnu var det temmelig lyst, medens vi opholdt os ved Dronningstolen; dog tabte vi noget i Udsigten over Havet, hvis mørkeblaa Horizont

allerede hyllede sig i Skumringens Slør. Men en lignende Udsigt havde vi nydt paa flere Steder; og i det muntre Sollys havde vi seet Klinten og dens Skove ved Liselund. Nu steg vi langsomt, ofte dvælen-
 lende, fra Dronningstolen ned i Maglevandsdalen. En kiendelig varmere Atmosfære modtog os i Krat-
 skoven paa Klinten; jeg formoder, at Kridbunden
 lettere indsuger Solvarmen og holder den længere,
 end en anden Jord. eller Klippegrund. Da vi efter
 noget over et Kvarteer naaede Strandbredden, laae
 hele Klinten i en magisk Lysning for os. Maanen
 stod næsten ved Spidsen af en af de sydligste Klinter,
 som om den havde taget denne Plads for ret at belyse
 Klippen for os. Dennes Top svømmede i et mere ildigt
 Sollys, imedens den øvrige Deel i sin blegere Hvidhed,
 mørkt omkranset af det Grønne, skinnede mod det
 stolte Hav, i hvis dybe Blaa Maanen kastede sine bæ-
 vende Solstriber. Nu dulgte den sig en kort Tid bag
 Klinten, der traadte tilbage i stærkere Skygge, medens
 Havet lyste omkring den; men snart kom Maanen at-
 ter frem imellem to Klipper, for at give os det endnu
 prægtigere Syn, at den indhyllede hele Sommer-
 spiret i sin natlige Glands; og derte, hidtil om-
 skygget, reiste sig nu pludselig med forunderlig Trolde-
 dom, næsten forfærdende, fra sin hvide Tod i et hvidt-
 straalende Lys op imod den blaae Luft, ligesom et
 Taarn af Snee. Det er et af de herligste Syn, jeg
 i mit Liv har havt, og Intet veed jeg, som dermed
 kan ligned. Forunderlig og ubeskrivelig er den Virk-

ning, Maanens Belysning i det Hele frembringer paa Klinten; Alt faaer et mere sørgeligt, vinterligt, alvorligt Udseende; forunderligt contrasterer Skovens mørke Grønt til Klippernes Sne; større og mere groteske vise de afrevne Klinter sig i en Lysning, der synes at være mere skabt for dem, end det straalende Sollys; hertil kommer den overordentlige Stilhed i hele Naturen, som kun Bølgerne, i hule Drøn mod Stranden oprullende Brændinger, og Stenenes derpaa følgende Nedraslen i Havet, med en stedse eensformig Lyd afbryder. Neppe er det muligt, nogensteds at finde en mere romantisk Natur, end denne. — Vi forlod den store, høitidelige Scene i en begejstret-alvorlig Stemning, og med Indtryk, der hos mig aldrig ville udslættes. Denne Stemning næredes endnu ved den langsomme Kiorset, Fod for Fod, giennem den heel mørke, kun i enkelte Abninger af Maanen oplyste Klintskov. Da Sandserne hvilede, og den udvortes Verden var forsvunden i den tause natlige Stund, tilbagekaldte jeg Dagens verplende Billeder og overtænkte dem alle i deres Følge. Det forekom mig tilsidst, som om jeg i denne, med Beskuelsen af den mænske Natur henrundne Dag, kunde bringe en symbolisk Forestilling af mit hele Liv. Det stærke Indtryk, som den nylig forladte melancholiske-romantiske Egn efterlod sig, fandt især Gienklang i min Siæl. I Mørket blev Phantasien saa virksom, at jeg tænkte kun lidt paa den flatte og farlige Skovvei. Det glade

vare vi dog Alle, da den temmelig vovelige Kiørsel var overstaaet, og vi atter vare paa fri Mark, hvor Luna nu dobbelt blid og venlig lystte for os, indtil vi, efter en usigelig skøn og rig Eftermiddag, henimod Midnat naaede det landlige, indbydende Nordselt.

Bordingborg. (d. 30. Jul.) Kommer man fra Møens Klinte, og Siælen er fuld af de høie, romantiske Billeder, som den der har indbrukt: da synes det, som den øvrige Natur har mistet noget af sin Skønhed, og en vis Længsel, som de blomstrende Sletter og de hølgende Agre ei formaae at stille, drager Sindet bort fra det Nærværendes smilende Ynde. I Skoven higer det forgieves efter det høie, mægtigt virkende Syn fra Klintens Top ud over det uendelige Hav; og ved Strandbredden søger Diet de hvide Klipper, der fængslede det ved deres stille, sørgmodige Majestæt. Det er umuligt at kunne saa hastig løsrive sig fra en Gienstand, der har virket dybt og kraftigt paa Siælen, som det udfordredes, naar man umiddelbar efterat have seet Klinten, skulde med lige Lyst dvæle ved Synet af enhver anden smuk Egn. De herlige Billeder, som hist for en lang, lang Tid prægede sig i Vandrerens Erindring, ledsage ham overalt; og med et Savn, han ikke tør haabe at see fuldkommen erstattet, forlader han den lille D, der gemmer den ædelste Perle i det Skønhedssmykke, Naturen skienkede vort lykkelige Danmark. — Saaledes forlod vi d. 26de Jul. det ven-

lige Norfælt, og saagde i Phanefjords takkelige Færgemaal Moen et taknemmeligt Farvel. Et lille Fartøi, med en spinkel, skrøbelig Mast og smaa, lappede Seil vuggede os sagteligt over Grønsund. Det var en deilig Eftermiddag; i klar Solglands laae ventligen indbydende en lille By for os, hvis Huse, halv dulgte bag Havernes muntre Krands, flokkede sig tæt omkring Kirken med et ret anseeligt Taarn.

Det var Stubbekjøbing paa Fælster, hvor vi landede ved en Skibsbro, der fordrer nogen Dvælselse i at springe, for at kunne gaae paa den, da den bestaaer af store Kampestene, uden Fyldning, hvor man maa træde ret sikkert og holde god Ligevægt, for at komme fra een Steen til den anden og omsider til Landet. Men dobbelt kjær er det da, naar man omsider naaer det, og ikke uden et Slags Forsængelighed seer man nu tilbage paa Steenveien. — Ligesaa ventlig, som Byen fra Søfiden i det takkelige Landskab, var Modtagelsen vi fandt i den lille Kjøbing, som derved blev os ret kjær. I øvrigt er den en af de mindste Kjøbstæder i Danmark, skøndt temmelig vidtøstlig bygget, og frembyder neppe noget andet mærkeligt, end en ualmindelig, meget rig Udsigt fra Kirketaarnet, hvis Kuppel, bygget af Træ, Ingen vil fortryde at have bestegit. Thi et stort og herligt Natur-Panorama af Fælster, Moen, Sundet ved Baagø og flere mindre Der, og den siællandske Kyst næsten fra

Kallehave til Vordingborg, aabner sig her for Diet. Den virkelig frappante Afverling i Udsigternes Charakter, paa de fire Sider af Taarnet, forstærker endnu Virkningen af det skønne Syn. Man kommer ikke saa let op i Kuppelen; men endnu vanskeligere er det at komme bort fra denne Billedsal, hvor Diet verelviis tiltrækkes og fastholdes af fire store Malerier, som ingen Konst efterligner. — Kirken selv kan man uden Tab lade være ubeaet; den er bygget i en flet Stiil, og hverken lys eller rummelig.

Fra Stubbekjøbing reiste vi samme Aften til Hørbeløv paa en flet, men interessant Wei. Landet er her temmelig bakket, og Udsigterne ofte ret maleriske. Et meget høit Punkt er Bregninge Møllebakke i Hørbeløv Sogn, hvor man overskuer en stor Deel af Falster, og i tre Miles Afstand seer de Vordingborgske Skove og Valdemars Taarn. — Veiret i de saa Dage, vi have tilbragt paa denne D, var os ikke meget gunstigt, og Tiden for kort til at blive bekiendt med Landet. Man overfarer ikke Falster saa hastig, som Møen. Hvor jeg kom, fandt jeg næsten uden Undtagelse frugtbare og vel dyrkede Jorder; Hvede er ogsaa paa Falster en Hovedsaad, skøndt Jorden her dog ikke i den Grad er leret og fid, som i Lolland. Hegn er almindeligt; Kjøkkenhaver seer man ved de fleste Bøndergaardene, og Frugttræer ere temmelig hyppige. Bønderne presse ikke blot Most i gode Frugtaar; men bruge ogsaa endee

Frugt i deres Huusholdning, og til visse, der paa Landet egne Netter. Man siger, den fælsterste Almue i Almindelighed fordrer god og overflødig Føde, megen Kiødmad, og i Særdeleshed Flesk, hvorfor Bonden slagter en stor Mængde Sviin. Dette er vel snarest en Følge af Landets Frugtbarhed og Producternes Mængde; thi man kan uden Tvivl med temmelig Sikkerhed antage, at kun i et magert Land nøies Bonden med mager Føde. Fælster hører ogsaa til de frugtbareste og rigeste danske Landsskaber; og uagtet Agerdyrkning og Folkemængde i de sidste tyve Aar have giort betydelige Fremskridt (paa Fælster leve nu omtrent 2000 Mennesker paa Quadratismilen) antage dog Deconomerne, at Den blot ved Jordbrug kunde føde henved det dobbelte Antal Mennesker. Skiondt Jordbruget paa Fælster efter denne Beregning maa endnu kunne modtage store Forbedringer, drives det dog med saamegen Fordeel, at den aarlige Kornudførsel af denne lille Ø paa 8 Quadratomile stiger i Almindelighed til henved 60,000 Tønder (omtrent en Tønde Korn for enhver Tønde Land Ager og Eng = Jord.) Derimod forsømmes Engbrug og Dvægavl; Fiskeriet drives meget lidt, og Huusflid ikke videre, end at Bønderne til Nød forsyne dem selv med de simpelste Klædningsstykker. Fælster har endnu megen Skov; men langt mere har der været, inden Landet, som var en Kroneieendom, solgtes. (1766) De Godser paa Den, der siden atter ved Kjøb ere blevene kongelig Eiendom,

udgiøre 1500 Tønder Hartkorn, med 3000 Tønder Land Skov.

Vi besøgte Nykøbing, Falters anden og større Kiøbstad, som har en udmærket smuk Beliggenhed, ved det smale Guldborg Sund, der slynger sig yndigt som en stor Flod imellem de skovbegroede Kyster. Her er vel ikke fuldt saa rig en Natur, eller saa stor en Mangfoldighed af maleriske Situationer, som ved Svenborg Sund; men yderst livelig, smilende og indtagende er dog denne Udsigt, og begge Nabøer kappes om at bidrage til dens Skønhed. Mod Sønden lukkes Sundet for en Deel ved Hasseløen, bekendt ved sine Indbyggere's Vindfæbelighed og Havedyrkning, der endnu skriver sig fra de hollandske Colonister, som først i Christian den Andens Tid skulde have nedsat sig paa Sprogø, siden i Christian den 3dies Tid flyttet til den saakaldte Bøtø i Falters Sønderherred, og af hvis Efterkommere, da de fordreves herfra under Frederik III., nogle formodentlig have fundet Bopæl paa Hasselø, hvorfra Bønderne endnu, i deres Eger, eller fladbundede Fartøier, daglig om Sommeren føre Grønsager til Nykøbing, ligesom Amagerne til Kiøbenhavn. — Paa Banken, hvor det prægtige Slot, Falters Frederiksborg *), knejsede i gothifk Høihed, omgivet

*) Nykøbing's gamle Slot, hvor Christoffer den Anden endte sit ulykkelige Liv 1333, blev ombygget af Dronning Sophie 1589, og hun boede der til hendes Død 1631. I anden Deel af Thuras Vi-

af kongelige Haver, Lunde, en lille Indsø og Fiskeparke, midt i et af Danmarks yndigste Landskaber — der vidne nu blot nogle Gruusdynger og Muurstumper om den forsvundne Kongeborg, hvor Tierde Christians huuslige Moder i 42 Aar sad i Enkestand, virkede meget Godt, og samlede en Skat af to Milioner. Dette Slot var næst Kronborg, Frederiksborg og Koldinghuus det største i Danmark udenfor Kiøbenhavn. Man folgte det 1767 til Nedbrudelse for 16,700 Rdlr., fire Herregaarde paa Falster ere opbyggede af dets Stene, og den store Slotshave forvandlet til Agerland. Saaledes forsvinder Joradens Herlighed. — Nykøbing er en vakker, tækkelig By, hvis Hovedgade dog har den Synderlighed, at mange af dens Huse ere byggede saaledes, at det ene springer en halv eller heel Alen frem for det andet, og i den derved opkomne Hus er altid et Vindue. Denne Indrethning synes altsaa at skulle træde i Stedet for de saakaldte Karnapper, som man i gamle Dage, da Enhver byggede som han vilde, opførte for at have en bekvemmere Udsigt over Gaarden, hvilken dog Naboen, naar han vilde, kunde fra sin Side berøve een, ved at spørge sit Huus med en lignende Udvært. Disse ere nu handlyste med alle andre Uregelmæssigheder ved de ældre Liders Bygninger, og en eensformig arkitektonisk Regelrethed

truvius — dette ypperlige og udmærket nøiagtige arkitektoniske Værk — finder man Tegninger af det nyere Slot.

har afløst den brogede og mere maleriske Ujævnhed og Uorden, som man finder i gamle Stæder. Men i Nykøbing har man ligesom lagt an paa at forevige denne Ujævnhed; og da det forekommer mig, at den ikke er Byen til mindste væsentlig Skade, vil jeg ønske at den grusomme Smagforbedrer, Jlden, aldrig maa komme til at rette paa den flåve Gade. — Den største og anseeligste Bygning i hele Nykøbing, et smukt grundmuret Hus paa to Etager, er den latinske Skole. Endeel andre Huse see meget nye og solide ud; men man opdager ved næiere Eftersyn, at det er Bindingsværk, som man har givet en Beklædning af Kalk og et zürligere Udvortes. — Kirken, som skal have endeel Gravminder, forsomte vi at see. Den har været en Klosterkirke, som først blev Cognekirke, da den forrige afbrændtes af de Svenske. Carl Gustav vilde lade hele Byen afbrænde; men Cognepræsten Jesø Jessen, hvis Billeder findes paa Raadstuen, reddede den ved sin Veltalenhed. Denne Konge vilde ogsaa gjøre Nykøbing til en Fæstning, og man sees endnu Levninger af Værkerne, han lod anlægge.

En Formiddag anvendte vi ogsaa til at giennevandre en Deel af Horbeløv Cogn, der har adskillige mærkværdige og interessante Mindesmærker fra Fortiden, som fortiente Antiquarernes Opmærksomhed og Beskrivelse. Saaledes finder man paa en af Horbeløv Byes Marker en Samling af tre Steendyffer, som ved deres Størrelse, Leie og Ste-

nenes Mængde fortrinligen udmærke sig. Den første eller nordligste af disse er en steensat Jordforhøining, omtrent 70 Skridt i Længden, 12 til 16 Skridt bred. Ved den østre Side ere Stenene bedst bevarede; henved 40 i Tallet staae de i en lige Række, mellemfyldte med Jord, og tiene saaledes nu til et Gierde. Henimod den nordre Ende af Høien ligger nedstunken i Jorden en 4—5 Alen lang og 3 Alen bred Steen, der synes at være Dækstenen til et Gravkammer; og i det nordvestlige Hjørne ligger en flad Steen, der holder 12 til 14 Alen i Omkreds ligeledes stunken i Jorden. Sænden for denne Dyse, og i Linie med samme, ligger en anden, mindre, og ikke saa vel bevaret; og neden for denne, men noget mere mod Østen, findes et af de saa kaldte hedenske Altære, som er en af de største Steenmasser, jeg har seet. Overliggeren, af en aflang rund Form, med en flaa Overflade, hviler ganske horizontalt med den flade Underside paa fem Støttestene; den er ikke mindre end syv Alen lang og forholdsvis bred. — Et andet og endnu skønnere Monument er en Steenfreds paa Skiottrup eller Skoldrup Byes Gade, som ligeledes udmærker sig ved Stenenes Størrelse. Kredsens er omtrent 40 Skridt lang; 39 Stene talte jeg endnu, de fleste opreiste; men af de største Stene, som findes i den østlige Ende, ere fire omfaldne, der have 5 til 6 Alens Længde. Man troer ikke, uden at have seet dette Monument, hvor imponerende Synet er, og hvor herlig dets maleriske Effect

i Landskabet. — I Bondebøen Bonnet saae vi Bøldstedet af en Herregaard paa en med Grave omringet Høide. Den blev nedbrudt i Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Oluf Holgersen Ulfstand til Bonnet, Hovedsmand paa Nykøbing Slot i 33 Aar, død 1529, ligger begravet i Hørbeløv Kirke. Paa denne Kirke, der efter Sagnet skal være meget gammel og den ældste paa Falster, sees tre i Steen udhuggede Hoveder, som fortælles at være satte til Minde om det Mord, Hr. Troelses Sønner fra Phønsefiord begik paa deres tre ukjendte Søstre, da de vilde gaae til Kirke i Hørbeløv; et bekjendt Følkesagn, hvorom ogsaa en Vise er digtet *), og hvorefter en Kilde der i Eggen, som har rødligt Vand, fører Navn af Blodkilden, fordi Mordet siges at være sket ved den.

Saaledes syffelsatte os paa Falster ikke blot de nærværende Dieblif, der randt hastigt i en venlig og munter Huuskreds; men ogsaa enkelte Glimt af de forsvundne Tider fæstede sig i vor Erindring. At dvæle ved disse, betragte Møgle som en unyttig Sysselen med Smaating, imedens Andre deri see et tomt Sværmeri, og begge savne ikke Exempler til at belægge deres Mening med. Uden at agte herpaa, holder jeg mig helst til den Følelse, der lærer mig, ikke at gaae kold og ligegyldig forbi ethvert

*) Danske Viser fra Middelalderen, 3 Bd. S. 392. Sagnet er bl. a. fortalt i Thieles Prover af danske Folkesagn. S. 3-5.

Sted, hvor Tiden har skænnet en Rest af et forsvundent Liv, og derved paamindet os om at agte det. I en ryggesløs Tidsalder ødelægges en forværret Slægt Forfædrenes Mindesmærker og stræber at tilintetgjøre deres Erindring (som vi ogsaa i vore Dage have seet det.) I et Land, hvor Nationen agter sig selv, hvor Religion, Kraft og Sædelighed ikke ere blevne til Skygger, der ærer og freder man ethvert nationalt Monument, og lytter gierne til enhver Røst fra Fortiden, enten den saataler i Steen, Malm, Skrift eller det levende Sagn.

Det var en Skøn, solklar Eftermiddag, da vi landede paa Falsster. I Regn og under en mørk Himmel forlod vi den frugtbare D. Rast var Farten fra Gaabense til Vordingborg, og under denne Klaredes Luften; Solen traadte frem; da vi naaede Siællands Kyst, laae denne for os i sin Skønheds fulde Glans, i den heldigste Daglysning, under en Himmel, hvor store, hvide, tætte Skyer samlede sig rundt om Horizonten, som Bierge, imedens enkelte i den høiere Luft, snart sammendrevne af Vinden, kastede store Skygger over Landet, snart igien splittede, lode Solen oplyse et Landskab, der forener Unde, Livelighed, Frihed og Munterhed med malerisk Rigdom, Skønhed og Betydning. Vandringen fra Færgegaarden til Vordingborg, forbi Baldemars Taarn, op i den østre Deel af Byen — hvor vi paa en aaben Plads nød en Udsigt, hvis Lige man længe maa søge — hører til det Fortræffeligste, denne

Reise har ladet os finde. Det hele Landskab over-
raskede mig ved sin Skønhed, ligesaa meget, som da
jeg første Gang saae det. Bordingborg i Sjælland,
Esenborg i Fyen, Veile i Jylland, ere de Kiøbstæ-
der, hvis Veliggenhed og Omegn jeg foretrækker for
alle de øvrige, som jeg kiender.

Martin Luther.

(Ode paa Reformationens Jubelfest, 1817.)

Hvad bebuder i Dagbrækningens Morgensfiær
Med tidt gientagne Drøn hisset fra Fæstningens
Vold Kartoven? Er nær atter en fiendtlig Magt,
Sendt at kæmpe mod Arelstad?

Drog en drabelig Helt, glad ved sit Seierstog,
Laurbærkrandsset, besprængt nys af de Slagnes Blod,
Stolt fra Leiren? og lod Knaldet fra Svælgenes
Jldmund: Held Undertrykkeren!

Nei, nei! Kampen er endt, sølverbevinget Fred
Høit, med himmelblaae Fiær, moderligt rugende
Svæber over vort Land. Rimende Klokkelyd
Lyder glædelig Høitidsfest.

Martin Luther, din Dag — stor som en Verdenshelt;
 Ei ved Sværdenes Magt, ikke ved Slagnes Blod,
 Men ved Kræften, som Gud høit over Klosters Muur,
 Gød dig dybt i dit Kæmpebryst.

Ei dig Timur sin Piil, ei Alexander dig
 Hielm gav; Attila dig stod ei med Horder bi.
 Svag, i Aag du ei bandt Folket; men Frihedshelt,
 Lænken brød ved din Fakkell du!

Thi den Himmelskes Bud skændige Munkeliste
 Frækt fordreied; hans Ord: „Elsker hinanden, og
 Elsker Sandhed og Gud, lever i Kiærlighed!“
 Meer husvaled ei Christnes Bryst.

Kold, vanvittig og bleg, drukken af sværmerisk Ruus,
 Martyrhelten sig bød frem for det flægne Staal;
 Sank, og troede sig brændt luttret til Helgen alt
 I den grusomme Piinselsild.

Frækhed fulgte paa skumt Fordom, og Borgia
 Kaptens galen i Rom med en Caligula;
 Slog til hedenske Dirck Nøglen, ham Petrus gav,
 Aabned Rædslernes Kobberport.

Hvo traf Dragen? — Jeg seer freidig i Baalets Ild
 Bunden fast til sin Pæl, Martins Johannes. — Ak!
 Røgen qvæler hans Røst, styrker hans Heltetmod,
 Og hans Tillid til Frelseren.

Thi, almægtige Drot! aldrig Din Miffundheds
Blik forlader den Slægt, som Du af Støvet drog!
Silden finder et Skær, hvor der er Sikkerhed
For den uhyre Kæmpehval.

Afgudstemplet i Rom hæved sin Hvælving alt,
Var paa grundlagte Kors hedenske Pantheon;
Tømte Skatten. Da Gud Leo med Blindhed slog,
Dg han sveg sin Forsigtighed.

See, med jernbundne Skrån sendte sin Diener han,
Afladshøken. Han kom, planted forvorne Kors,
Haaned Troen og Gud, skændte hans Bedehuus,
Solgte Lasterne Salighed.

Da — ved Gruben . . . Thi bleg blandt Follanterne
Sed Erasmus, en lærd Skriftklog, som vidste hvad
Ret var; voved det ei; ræd som et Egern han
Knækked Skallen af Riærnerne;

Lytted, skult i sit Løb. Men over Gruben stod
Martin Luther du hist, fattige Biergmandsdræng!
Med at betle dit Brød frygtsomt begyndte du,
Sang i Rappen for Hvermands Dør.

Mens din Fader opdrog Sølv af Biergets Dyb,
Drogst du ædlere Guld, luttret for Mennesket;
Derfor lyder idag festlig Kartovens Dron,
Derfor festlige Klokketlang.

Baalet trued; men du fik i din Tillid sang:
 „En fast Borg er mig Gud! Bar der en Diæbleflot,
 Stor, utallig som hist Teglstéen paa Tagene,
 Dog jeg kommer og trodser dem!“

Wartburgs Kæmpe, du vandt! Frelserens Guddomsord
 Lyder atter saa reent, fromt for hans Menighed,
 Som for Peder, Andrees, Thomas, Philippus og
 Brødres Lyst: Bebedæerne.

Dig, Melancton og ham, Fredrik den Vise, som
 Høit paa Borgen dig fik giemt som Edelsteen,
 Hvor ved Lampen du tro udlagde Skriftens Ord
 For hver Broder i Dalene;

Eder, Zwingli, Calvin, Hutten og hver en Helt,
 Som med Wiisdom og Kraft atter har Taklen tændt
 I Guds Kirke, hvorved klarligt vi Korset see:
 Eder Taarer og Takkefest!

Dehlenschläger.

Zubelhymne

i Anledning af Reformationsfesten 1817.

Dig vi lovsfange, Herre, som Solene tændte!
 Stjernernes Konge, Du, som os Lyset nedsendte!
 Herre! Dit Bliv!
 Vakte det evige Liv,
 Saligheds Lys Du os tændte.

Dig vi lovsfange, Fader i Himmelenes Rige!
 Du, som lod Sønnen og Anden til os nedstige!
 Du, som os gav
 Lys i den mørkeste Grav,
 Kaldte vor Siæl til dit Rige.

Dig vi lovsfange, Herre, som Lyset bevared,
 Medens Aalhundreders Nat over Jorden er faret!
 Lyste det svagt,
 Bøgteren har du opvakt,
 Du har paa Ny det opklaret.

Verdnernes Fader! Stjernernes Gud i det Høie!
 Du, som i Natten vendte ei fra os Dit Die!
 Herre! Dit Ord
 Straaler end klart over Jord —
 Dig være Priis i det Høie!

Vren er Din, o Herre, som Solene tændte!
 Magten er Din, vor Gud, som os Lyset nedsendte!
 Lad det bestaae!
 Lyse, naar Verdner forgaae,
 Reent, som Din Søn det os tændte!

Slukker Du Solen, slukker Du Stierne alle,
 Knuser Du Jorden, lader Du Himmelen falde,
 Evtig, som Du,
 Straale Dit Lys dog endnu;
 Lad det forklare os Alle!

Inge mann.

Philemon og Baucis.

Ovid. Metam. VIII. 611—724.

Saa Flodguden; han taug, og det selsomme Under
 forbausset
 Havde Enhver; da med Smil bespottet de Troende ene
 Trions Søn, thi vildt var hans Sind, han agted ei
 Guder.
 Digt du fortæller, og alt, Achelous, for mægtige,
 troer du
 Guderne, siger han, hvis de Skikkelser give og tage.

Alle med Skræk forundres, dem ei flig Tale behager.
 Leler af Alle dog først, i Hiertelag moden og Alder,
 Saaledes taler: Umaaelig er, og Grændse ei kiender
 Himmelens Magt; og hvad kun Guderne ville, er
 fuldbragt.

Dg for at hæve din Tvivl: en Eeg med en Lind ved
 sin Side

Staaer, af en maadelig Muur indgierdet, paa Phry-
 giens Høie.
 Selv jeg Stedet har seet, da til de pelopiske Sletter
 Pittheus skikkede mig, hvor engang hans Fader var
 Konge.

Nær derved er en Sø, tilforn heboelig Jordbund,
 Nu den et Vand er, besøgt af Maager og søglade
 Færner.

Herhid i Menneſſekham kom Jupiter, og med sin Fader
 Atlas' Heroldstavbærende Æt med astagne Binger.
 Tusinde Huse de gik til, og bade om Huusly og Hvile,
 Tusinde Huse i Laas vare lukte. Dog eet dem mod-
 tager,

Alanſeeligt vel, og med Straa og Moserør takt; men
 Baucis, en Kvinde ſaa from, og liig i Alder Philemon
 Blev i Ungdommens Aar i denne Hytte forbundne,
 Blev og gamle i den; deres fattigdom var de be-
 kiendt, og

Giorde den derved let, og bare den ikke med Uro.
 Ei det hjælper, at der du Dienere søger og Herrer,
 Alt Huusfolket er to, de ſamme befale og lyde.

Altſaa da ind til de ſmaa Huuſguder de Himmelfke
traadte,

Dg med Hovedet bøiet indgiſ af den uſlige Huuſdør,
Byder paa fremsatte Bænk den Gamle dem Lemmerne
hvile,

Mens med et grovt Stykke Løi den geſtiæftige Baucis
den bredte.

Derpaa hun ryddede op i den lunkene Aſke paa Arnen;
Ild fra igaar opvækker, med Bark og Blade den nærer,
Dg med den Gamles giſpende Puſt den bringer i Lue.
Smaaſugget Brænde og Qvaſ, ſom var tørret,
hun henter fra Loftet,

Brækker itu det, og til den liden Kiedel det lægger.
Dg det Grønt, hendes Mand havde plukket i den vand-
rige Have,

Tager hun Bladene af. Han letter med tvægrenet
Gaffel

Evinets den røgede Ryg, ſom hang paa den ſortbrune
Bielke,

Dg af Fleſket, ſom længe var giemt, han ſkærer en liden
Deel, og affkaaret den toer og koger i ſydende Vand.
Tiden imidlertid, ſom han gaaer, de ſkuffe ved alſkens
Tale, og Dpholdet ei man mærker. En Ballie der
var af

Bøgetræ giort, ſom hang paa et Søm i det krogede
Haandgreb.

Denne, med lunkent Vand øſt fuld, deres Lemmer
modta'er til
Badning. I Stuen der er et Hynde af blødeſte Siv, ſom

Laae paa en Bænk, med Bret og Fodder af Piletræ
giorte;

Derpaa de brede et Klæde, som ei undtagen paa Fester
Bruge de pleied; dog dette endog var gammelt og
grovt, og

Hadde ei Grund at flamme sig ved den Piletræes
Løibænk.

Guderne lagde sig ned. Dpfiltet med skælvende
Haand et

Bord frembær hun, men dette var skævt paa det
trede Been; en

Splint det ligede; og da den havde hævet dets Skraahed,

Dg det stod jævnt, astørredes det med grøn Krusemynte.

Her Minervas tofarvede Frugt frembæres ufyldt.

Dg i klar Viinbærme nedlagt høstsamlede Hyben,

Reddiker og Endiven, derhos en Mængde af tyk Mælk;

Endelig Æg, saa lettelig vendt i den jævntvarme Aske.

Alt paa Fade af Leer. Dernæst af Leer forarbejdet

Dgsaa en Bolle fremkom, og Bægre af Bøgetræ
giorte,

Dg som, hvor de var hule, med guult Bør vare poleerte.

Efter et Dieblik kom fra Urnen de dampende Retter.

Nu borttages Vinen igien, den ei synderlig gamle,

Dg giver Plads for en kort Tid for den anden
Anretning.

Her ere Nodder, her Figen man saae blandt rynkede
Dabler,

Blommer og Æbler der laae i flade Kurve og dusted,

Dg Viindruer, afplukt af de purpurprangende Ranker.

Midt deriblandt en hvid Bilage. Og over det Alt sig
Bredte et velvilligt Blik, og en Villie ei dorff eller
farrig.

Midlertid see de paa ny sig Bollen stedse at fylde
Uden al Hielp, og Vinen de see af sig selv at frem-
komme.

Underet flaaer dem med Skræk, de skielve, med
løstede Hænder

Knæle i Bøn baade Baucis og den bange Philemon,
Bedende: at ei for Mad og Anretning de Fremmede
vredes.

En Gaas var der ikkun, den uflige Hyttes Bevogter:
Den de besluttede nu for de himmelske Gæster at
slagte.

Hurtig den paa sin Vinge undflyer de af Alderdom
sene:

Driller dem længe. Tilfidsst man saae til Guderne
selv den

Søge i Stiul. De Himmelske bød den ikke at dræbes.
Guder vi ere, og Straf som fortient skal den nedrige
Omegn

Lide, de sagde, men frie for denne Ulykke at være
Eder forundes det skal; ikkun forlader jert Huus, og
Følger paa Stand vore Fied, og op ad Brinken paa
Bierget

Vandrer med os. De lyde dem begge, og ved deres
Stave

Stræbe de op med Besvær ad den langlige Bakke at
vinde.

Borte fra Toppen saa langt, som udsendt Pilen for-
maaer at

Glyve i eet, de vendte sig om i og stunket i Rær de
Saae det Dyrige; kun deres eget Huus var tilbage.
Mens med Forundring de see derpaa, og begræde de
Andres

Skiebne: den gamle Hytte, endog for liden for tvende,
Bliver et Guddomshuus, og i Stibernes Sted kom
der Seiler:

Tagets Straa bliver guult, med Marmor Gulvet be-
dækkes,
Herlig udziret en Port, og Tag med Forgyltning de
ske.

Derpaa Saturnus's Søn med venlig Stemme saa
talte:

Siig mig, du ærlige Gamle, og du den ærlige Mages
Bærdige Hustru, hvad har I for Bøn? Med Baucis
Philemon

Taler et Ord; derpaa den fælles Beslutning han
nævner:

Præster at være vi maae, og Templet for Eder at vogte
Ønske vi os, og da vore Aar vi har levet samdrægtig,
At den selvsamme Stund maa os tage, at aldrig min
Hustrues

Baal jeg maa ske, og ei af hende jeg lægges i Høien.
Ønsket vorder opfyldt, og Templets Bevogtning de
vare

Medens Liv blev forundt dem; af Aar og Alderdom
trætte,

Da paa de hellige Trin de stode netop og fortalte
Stedets Skiebne, da saae med Løv Philemon bedækkes
Baucis, og Baucis med Løv at sfiules den gamle
Philemon.

Da en Trætop alt vorede op ad de iiskolde Afsyn,
Berle de gienfidiq Ord. imedens de fan, og : Levvel min
Elfste! i eet fra Læberne løb, og i eet deres Læber
Skiultes af Løv; mig viste endnu en Mand fra Dyena
Side om Side de to Træstammer, de Elfkendes
Kroppe.

Værdige Dbinge mig (og Grund var der ei til at lyve)
Dette fortalte: jeg selv der saae paa Gravene hænge
Krandse omkring, og i det jeg friske ophængte, jeg
sagde:

Guderne vogte de Fromme, og hvo dem ærer, han æres.

G. H. Waage.

Vandringer i Sanderumgaard's Have.

1816. *)

I.

Venner! Kommer, lad os vandre

Lidt omkring her med hverandre

I Naturens Helligdom.

Gierne jeg omkring jer leder,

*) De i dette Stykke udmærkede Ord ere Indskrifter
paa de omtalte Steder.

Viser alle skionne Steder,
 Hvilke bedst jeg synes om.
 Seer I hine dunkle Gange
 Hist igiennem Krattet gaae,
 Bugtende sig som en Slange?
 Deres Bei vi følge maae.

Goden her ved Træet standser,
 Læser det, som Lovet frandser:
 Veed du hvad dig forestaaer?
 Ak! I Sandhed altid følge
 Sig de Veie, som vi følge,
 Altid vi i Blinde gaaer.
 Haab og Tillid! som en Stierne
 Smiler os fra Himmelen;
 Held hver, som den følger gierne,
 Og som aldrig glemmer den!

Trøstig vi da gaae lidt længer.
 See, hvad hist i Træet hænger:
 Gaae din Bei kun lige frem!
 Hvad mon disse Ord vil sige?
 Aldrig du af Banen vige,
 Om den dig end synes stem.
 Thi saa gierne, ved hver Moie,
 Os i Livet møder brat,
 Af fra Dydens Sti vi bøie,
 Følge Veien jævn og glat!

Naar du nu har Stien fundet,
 Og din Modstand overbundet,
 Vil vi giennem Laagen gaae.
 Høie mørke Træer taaler
 Ei, at Solens fulde Straaler
 Paa vor Gang os lyse maae,
 Og ei nogen Stoi afbryde
 Kan den stille Eensomhed,
 Men os Alting her indgyde
 Tankesuld Alvorlighed.

Seer du under Ellens Grene
 Hift den lille Hytte ene
 I den tause Lund at staae?
 Mørk, alvorlig den os hyder
 Til sit Skiod, dens Kalb vi lyder,
 Stille ind ad Døren gaae.
 Alting her os venligt minde:
 For at døe vi leve kun!
 Aldrig gaae det os af Sinde:
 Vis er Døden, ei dens Stund!

Ind du træde, unge Pige!
 See i Speilet, du mig sigte,
 Hvad er det, du seer vel ligt?
 Purpur farver dine Kinder;
 Held dig, hvis din Vaar dig minder:
 Alting er forgængeligt!
 O! da vil du aldrig glemme,
 Hvad den ydre Skønhed er,

Dg at du i Gravens Gjemme
Ligner disse Hoveder.

Saa; kun stakket vi paa Jorden
Vandre, snart vi Støv er vorden,

Veiret hen, som Skovens Løv.

Dog sig hæver fro vort Hjerte;
Hellig Ahnelse det lærte,

At vi ere meer end Støv. —

Atter vi af Hytten iler —

See, da venligt for os staaer:

Haabet giennem Graven smiler!

Dg et bedre Liv os spaaer!

II.

Du, som nylig mine Fied,

Mens du Taaren stille dulgte,

Vandrer! og med Anden fulgte,

Her i Lundens Dunkelhed,

Giv mig Haanden, lad os træde

Ud af Veemods mørke Sæde

Dib, hvor under Himlen blaae

Floras skionne Døttre staae.

Godt at tænke paa sin Grav,

Men ei godt at evig sukke,

Aldrig Hjertet op at lukke

For, hvad Gud os kjærlig gav.

Jordens bedste Glæde nyder
 Menneſket, naar Venſkab gyder
 Saligheder i hans Barm,
 Henrykt i Naturens Arm.

Hytten, ſom du hiſſet ſeer
 Mellem Graner høie, ranke,
 Oppe paa den lille Banke,
 Helliget til Venſkab er.
 Høit den hvide Vinge ſvæver
 Over Taget, frit ſig hæver
 Slyngende en Caprifol,
 Trofaſt Kiærligheds Symbol.

Gamle Norge! intet Sted
 Mere man paa Jorden finder,
 Som paa din Klippetinder,
 Oldtids ſtarke Trofaſthed.
 Derfor maatte Diet trylles,
 Derfor maatte Alt indhylles
 Faſt ſom ved en Trolldoms Magt
 I den høie norſke Dragt.

Derfor blev paa Bakken her
 Huſet reist, ſom ſtolt med Tinden
 Hæver ſig, og ſpottet Vinden,
 Thi det ſammenſøiet er
 Af de ſtarke Granestammer.
 Væggen i det lille Kammer

Stoppet er med Mos saa skönt,
Gulvet strøet med Granegrønt.

Medens end foruden Aand
Eggen laae, et eenligt Døde,
Denne Plet først af det Døde,
Baktes ved en Skaberhaand.
Hvor, før tyve Somre skifted,
Vinden over Mosen vifted,
Naen sig om Den snoer,
Dg ved Bredden Blomster groer.

Længe her i salig Ro
Kunde vi end dvæle glade.
Dog vi atter maae forlade
Eensomhedens stille Bo.
Hvor Naturen os tilsmiler
Mere munter, bid vi iler,
Giennem Graneskoven gaae,
Dg for Sommerlyst vi staae.

Alt er her i Sommerdragt;
Af det høie, lysegrønne
Græs sig hæve Blomster skionne,
Venligt lee med broget Pragt.
Sølverpoplen med de hvide
Blade, Rosen ved dens Side,
Alt dig trindt omringer i
Skøn og yndig Harmonie.

Rikere Sted! o Sommerlyst!
 Medens her som Barn jeg leged,
 Tidlig i mit Hierte præged
 Sig Naturens milde Røst.
 Men — lad i den skionne Bøllig
 Os indtræde, som fortrolig
 Bækker Mindet i mit Bryst
 Om saa mangen svunden Lyst.

Stuen er saa simpel, peen,
 Og igiennem klare Rude
 Kan du Dvæget see derude,
 Rolig strakt ad Engen hens;
 Malkepiger i de blanke
 Spande Dagens Høst indsanke,
 Hyrdehunden ververt gør,
 Naar forbi ham Bognen kior?

Her jeg mangen Aftenstund
 Sad, og sidder end saa gierne,
 Naar i Vestens dybe Fierne
 Solen synker rød og rund,
 Naar fra Marken Bonden iler
 Hiem og til sin Pige smiler,
 Og naar deres glade Sang
 Lyder smukt til Leens Klang.

Naar da yndigt blandede
 Triller af den muntre Lærke
 Stiger høit med Dvægets stærke
 Brøl, og naar fra Davinde
 Øften-Bedeklokkens Toner
 Dumpe hen ad Marken toner,
 Kalde hver gudfrygtig Søn
 Fromt til kjærlig Tak og Bøn :

Da jeg knæler andagtsfuld
 Tid, og den Algode beder,
 Som mig alt saa mange Glæder
 Skienkede med Faderhuld,
 At, naar Livets Sol og Varme
 Svinde, i Naturens Arme
 Seg dets svale Aftentid
 Nyde maa, som denne, blid !

B. H. Hoppe.

Anmærkninger ved et og andet i den danske Litteratur og dens nyere Frembringelser.

(See Athene IX. Bd. S. 236.)

Vore Oversættere, siger Lessing etsteds, arbeide endnu stedse rask fra Haanden; hvad have de ikke alt oversat, og hvad ville de ikke endnu oversætte! Næsten bedre end i Lessings Fædreland havde disse Ord kunnet anvendes hos os, hvor Naboskabet til Tydskland og dette Riges frugtbare Litteratur aarligen har frembragt en Mængde Oversættelser, der ved Aarets Ende atter gave Plads for nye. De tydske Boghandlere have saaledes i mange Henseender speculeret for vore; thi ikke faa af hines Speculationer bleve af disse forplantede paa dansk Grund, saasnart det viste sig, at Speculationen var heldig og indbringende. Det er nu engang saaledes i Tingenes Natur, at det sielden er de bedste Skrifter, der øieblikkeligen søges mest. „Vor Haandtering“ er saaledes upaatvivleligen gaaet langt hurtigere af, end f. Ex. Oversættelsen af Shakspeare. Man kan derfor ingenlunde fortænke en Forlægger i, at han stundom beforder et Døgnskrift, som gjør Sensation, til Trykken, fremfor et Værk af længere Varighed, men som ei saa hurtigt giengielder den derpaa anvendte Capital. Litteraturen ere flige

Ephemera ei heller synderligen til Byrde, thi den har ei lang Tid at bære dem i; de falde snart tilbage til det Intet, hvorfra de fremstode. Men Sproget kunne de, naar de ere Oversættelser af det sædvanlige Slags, desværre være til megen Skade. Det bebyrdes ved flige Oversættelser med en Deel halv fremmede Ord og heelfremmede Bendinger, der ved ideeligen at komme igien, deels i een og samme Fabrik-Oversætters talrige Producter, deels ved at optages af andre concurrerende Fabrik-Arbeidere, i Tidens Længde ubemærket og efterhaanden indliste sig. Det er formedelst den Mængde af flige Udanskheder, der ved Hielp og til Ophielpning af hiint Fabrikvæsen ere indkaldte og have tilfneget sig en Slags Indfødsret, langt vanskeligere i vore Dage, end i Anders Wedels og Peder Syvs, at skrive reent og uforsalfket Dansk. Selv den øvede Skribent staaer Fare for, at disse Uvæsenere undertiden komme ham i Pennen; thi de ere et Slags Nisser, der let hænge fast og flytte med overalt. Man træffer dem i den daglige Handel og Wandel, saavelsom i Litteraturen, og inden man veed deraf, har man dem hiemme ogsaa. For den altsaa, der lever i den nuværende Litteratur og Tidsalder, og ei kan eller vil sætte sig ved Hielp af en ældre Litteratur tilbage i en ældre Tidsalder med nogle faa Udvalgte fra Nutiden, for ham er det af den største Vigtighed, saafremt Sprogets Reenhed ligger ham nogenlunde paa Hierte, at

være paa sin Post saa ofte han benytter sig af Sproget.

Iblandt de Oversættelser, af hvilke man vel maatte ønske vort Sprog nogle flere, end det hidtil eier, hører den meget for tidligt bortdøde Foer- som s af Shakspeares Tragedier. Den ældste danske Oversættelse vi af et shakspeareff Stykke eie i vor Litteratur er den af Hamlet, udkommen i Aaret 1777. Oversætteren er ikke navngivet paa Titelbladet; men ifølge Worms Lexicon er det Professor S. Boye. Senere udkom i Aarene 1790 og 1792 tvende Bind oversatte Tragedier af Shakspeare ved Rosenfeldt. Men denne begyndte Oversættelse af hele Shakspeare blev ei videre fortsat; heller ikke var den tilstrækkeligen fikket til at give det danske Publicum Smag paa den høie og kraftfulde Tragifær. Professor Rahbek har i Minerva (s. Ex. i Aargangen for 1800) givet enkelte correct oversatte Scener af Shakspeare, og i Aaret 1804 har Professor Sander udgivet interessante Forelæsninger over Shakspeare og hans Sørgespil Macbeth, tilligemed en, i Forening med Rahbek udarbejdet Oversættelse af dette Stykke. Men endnu havde ingen alvorlig og værdigen begyndt at forplante den hele Cyclus af Britterbardens tragiske Mesterværker paa dansk Grund. Dette var Foer som forbeholdet; ligesom det ogsaa nogle Aar senere blev ham, der, som Acteur, først paa den danske Skueplads fremtraadte i en af disse Værkers ypperligste Roller, som Hamlet i det

af ham selv oversatte Stykke af samme Navn. Det er vanskeligt at sige, enten hans Udførelse af denne Rolle, eller af Oversættelsen, var mest smagsfuld og giennemtænkt, eller hvilken der mest vidnede om Begjæring og dyb Følelse af det fiendne Kunstværk.

I Fortalen til det tredje Bind af Foersoms Shakspeare forekomme følgende Ord: „Paa intet af alle Theatre i Verden, selv paa Englands, komme Shakspeares Stykker saa uforandrede og uforvænde frem, som her paa Kongen af Danmarks.“ Uden at ville gjøre Indsigelse herimod, maa det dog tillades mig at spørge: hvorfor blandt de Forkortelser, der ved Udførelsen af Hamlet, uagtet den ærbødighedsfulde Varsomhed, man med Rette vilde vise Digterens Værk, vare uundgaaelige, ogsaa den, efter min Mening aldeles unødvendige Afkortning har fundet Sted, at man ved de senere Forestillinger ganske havde udelukket hiin fortræffelige Replik om theatralisk Kunst og Fremstilling? *) Disse saa simple og korte, men tillige saa sande og kiærnesfulde Regler, hvilke det var at ønske man ideligen kunde, som Horats udtrykker det, *instillare auriculis*, de kunne dog langt fra ikke forlænge Stykket, eller gjøre Parterret,

*) 3 A. 2 Sc. 3. Ex.: Behandler alting med Sindighed, thi i selve Maelstrømmen, Stormen og saa at sige Hvirvelvinden af Eders Lidenkab, maae I søge og finde et vist Maadehold og en Rolighed, som giver den Vnde ic. — Lad dem, som spille Eders Udsemmagere, ikke sige mere, end der er skrevet for dem. Thi der ere de, som pleie selv at lee for at faae en Flok dumme Tilskuere til at lee med ic.

der staaer og seer sig træet, utaalmobigt. Eller skulde det ikke være godt og tienligt, skulde det hos os være aldeles uforfødt, at saavel Skuespilleren som Tilskueren imellem vaktet til Eftertanke og mindebesom, at sielne mellem den i al sin Simpelt ved høie Natur og konstlet Affectations convulsiviske Overdrivelser?

Man tilgive mig denne Digression; jeg kommer igien tilbage til Oversættelserne af Shakspeare. Foersoms er i Hensyn til det Ydre forskjellig fra hans Forgængeres deri, at disse for det meste ere forfattede i ubunden Stiil uden Hensyn til Originalens snart metriske, snart prosaiske Indklædning; Foersom har derimod overalt beholdt ogsaa Originalens udvortes Form. Hvormegen Vanskelighed hermed var forbunden, vil den Kyndige let indsee, og selv den med Originalen Ubekjendte vil ogsaa af Oversættelsen kunne danne sig et Begreb derom. Det kan ikke negtes, at den Tvang, Oversætteren derved har paalagt sig og næsten steds heldigen overvundet, dog paa enkelte Steder har bragt ham til at afvige temmeligen fra Originalens Bogstav; men det maa tillige erkjendes, at dens Aand selv paa slige Steder er bevaret, og at de desuden ere faa. Det er vist, at denne Oversættelse ei allene overalt kan sammenlignes med August Schlegels berømte tydske, men at den endog paa nogle Steder overgaaer denne i Trofasthed og Correcthed. Meget sørgeligt er det, at vi fra Foersoms Haand ikkun skulle eie fire Bind eller om-

trent Halvdelen af Shakspeares Tragedier oversatte *); det er steds for det indskrænkede menneskelige Syn sørgeligt, naar den brave Arbejder rykkes bort midt i sin Kraft fra et ufuldendt Værk.

Hvad den af Iversom efter Schiller for Theatret bearbejdede Macbeth angaaer, da maae jeg tilstaae, at jeg her undertiden har ønsket noget mere beholdt tilbage af Shakspeare, og at jeg ei ganske fatter Aarsagen til adskillige Udeladelser og Forandringer.

Af tvende Shakspeares Lystspil (Stormen og Riibmanden i Venedig) har Dr. Meisling (i 1810) leveret en tro og rigtig, men undertiden noget stiv og tvungen Oversættelse. I forrige Aar udkom en correct og meget poetisk Fordansknings af Sommernatsdrømmen ved Dehlenschläger. Det samme Stykke, eller Scener deraf, oversatte ved Meisling, findes, om jeg ikke tager feil, i den ældre Minerva; og i det Maanedsskrift, som nu udkommer under samme Navn, har Etatsraad Hedegaard leveret oversatte Scener af Shakspeares Henrik den fjerde, anden Deel. —

Bed for nogen Tid siden at læse i en forresten meget velskreven Recension, hvorledes Recensenten adskillige Gange holdt det nødvendigt at erklære, at han ei hørte til den saakaldte nyere æsthetiske Skole,

*) De nævnte fire Bind, udfomne i 1807, 1811, 1815 og 1816, indeholde: Hamlet, Julius Cæsar, Kong Lear, Romeo og Julie, Richard den anden, første og anden Deel af Henrik den fjerde, samt Henrik den femte.

og at han ei vilde tage den i Forsvar, faldt det mig ind, hvor lidet kiendt denne Skole endnu selv blandt adskillige af vore Forsattere er, og hvor besynderlig derfor deres Mening om den og Uffky for den maa forekomme andre. Den Tid vil dog vel ogsaa komme her, da man ikke længere skey denne Skole cane pejus & angue, som Diogenes fordm en fiin Kappe. I Tydskland, hvor den dog engang mødte ligesaa megen Modstand, ere selv de, der ingenlunde ubetinget antage dens Grundsætninger, og det gjør vel ingen Selvtænkende, dog langfra at fordømme eller skey den som noget Ondt. Ivertimod finder man den endog i slike kritiske Blade, der i dens Nyhed stærkt ivrede mod den, nu erkjendt og agtet. Her paa maa følgende Sted, taget af den jenaiske Littératurtidende for i Mar tiene, til Beviis: „Vi tilstaae gierne, at Brødrene Schlegel og Ludvig Tieck have givet deres Efterabere Anledning til meget Uvæsen og begunstiget dette; men vi ere paa den anden Side ogsaa overbeviste om, at selv det Overdrevne, for hvilket mange af deres Yttringer og Domme ei ere frie, har bidraget til at sætte Poesiens sande Væsen i et klarere Lys. Denne Skole tilkommer ogsaa den høie Roes, at man ved den er bleven opmærksommere paa vor gamle Littératurs Skatte og paa den herlige Niebelungenlied, og allerede derved have de erhvervet sig den retfærdigste Fordring paa Samtidens og Efterkommernes Taknemmelighed.“ Det er tydeligt nok, at dette ei er skrevet af en Mand, der egentli-

gen hørte til den omtalte Skole, men som med Upartiskhed og Indsigt forstod at bedømme den. Danske Læsere ville maaskee derfor ved disse Uttringer, der saa aldeles røbe, at de ei ere skrevne i nogen polemisk Hensigt eller for noget Parti, blive opmærksomme paa, hvad det egentligen er, som man her til Lands omtaler under Navn af den nye Skole og ikke gierne nævner uden med et Slags Barsomhed og Frygt for at det, som noget Dndt, maatte udbrede sig videre.

Iblandt vor Litteraturs seneste Frembringelser er Biskop Balle's Levnetshistorie af Professor J. Møller et mærkeligt Skrift, over hvis Fremkomst man ikke kan andet end glæde sig. Udentviol er det forholdsmaessigen meget korte Tidsrum, hvori Forfatteren, paa hvis Tid flere lærde og videnskabelige Arbejder have Fordring, har udarbejdet dette Skrift, allene Skyld i, at enkelte Uttringer forekomme, som neppe under en mindre hurtig og flygtig Udarbejdning vare undslupne ham. Jeg har ved Giennemlæsning lagt Mærke til nogle saadanne og vil her anføre et Par af dem. S. 113 forekommer følgende: „I Epidsen for disse (de „politiske og litteraire Kandestøbere“) stod en Mand, som med overfladiske Kundskaber i enkelte Videnskaber forenede en mangeløs Uforskommenhed, med total Mangel paa Philosophie, Lærdom og Grundighed de mest udsvævende Pretensioner, med et indgroet Had til Adel og Geistlighed den Indbildning, at

„være de Undertryktes Beskytter og Talsmand, fordi
 „han stedse førte Borgerfrihed og Menneſkerettighe-
 „der *) i Munden: en Mand, ſom forvendte Hiſto-
 „riens Vidneſbyrd, Philoſophiens Sandheder og Reli-
 „gionens Bud, for at ſmigre den grove ſte Ego-
 „iſmus. Enhver, ſom kiender den danſke Littera-
 „tur fra Slutningen af det attende Aarhundrede,
 „vil uden Tvivl i diſſe Træk have gienkiendt Niels
 „Ditlev Riegels,” ic. (det bliver ſaaledes ved
 paa flere Sider). Jeg vil ikkun herved bemærke,
 at det uidentvivel ſkulde være vanſkeligt at documen-
 tere Paaſtanden om Uvidenhed, Mangel paa Lær-
 dom, og blot overfladiſke Kundſkaber hos den afdøde
 Riegels, hvis Henſigters Reenhed iøvrigt neppe No-
 gen, ſom kiendte ham, kalder i Tvivl, om de endog
 erkiende, at han undertiden feilede i ſin Iver mod
 formeentligt Uvæſen og ei ſtedſe valgte de meſt pas-
 ſende Midler for at fremme hvad der efter hans
 Overbeviisning var Sandt og Godt. Om der endog
 ingen anden ſkaanſel bør viſes Afdøde, der ei ſelv
 kunne forſvare deres Eſtermæle, ſaa ere der dog
 uidentvivel tvende Fordringer, ſom kunne gøres til
 den, der troer det fornødent om en hedengangen
 Medborger at fremsætte de haardeſte Beſkyldninger,
 hvorved tillægges ham ei blot onde Meninger og
 Wildfarelſer, men ogſaa ond Villie og Henſigt. Diſſe
 tvende Fordringer ere, at hver en Udladelfe maa paa

*) At Riegels blot førte diſſe Ord i Munden, vil
 Ingen ſige, der kiender hans Skrifter; og Ordene
 ſelv høre dog ikke til forbudne Sager.

det omhyggeligste bevises, og at Besskyldningerne, som Beviserne, maa fremsættes uden al Hestighed, uden alle haarde og uformødne, ja maaſkee endog uden noget eneste ukærligt Udtryk: I det mindste ſkulde intet ſaadant ideligen gientages. — Lignende Mangel paa ſkaanſel mod Uføde træffer man S. 149 i Noten, hvor Seminarii-Lærerne Riber og Clauſen nævnes ſom Mænd, der vare uheldigen valgte; hvilken Utttring vel er langtſra at være ſaa haard, ſom de mod Riegels fremsatte, men dog synes baade at være aldeles uformødne og altsaa upaſſende. Endvidere kunne maaſkee Ordene om Biſkop Nordal Brun og Schönheyder S. 166 og 167, ſamt upaatvilelig Noten S. 234 regnes blandt ſlige i Korthed henkaſtede uformødne og tildeels upaſſende Utttringer.

Ethvert Skridt, ſom gøres til det danſke Sprog og den danſke Litteraturs Udbredelſe blandt vore tydſktalende Medborgere, fortiener at bemærkes og at paafkionnes. Et Bidrag til hiint Diemed er Profeſſor og Rector Clauſens i Aar udkomne: „Nordſke Harfentöne“ eller Samling af Sententſer af danſke Digtere. Ideen, at udgive for Tydſke Prover af hvad den danſke Digtekonſt har frembragt, er overmaade god: Men Udførelſen synes her ikke overalt at ſvare til Henſigten. Der maatte identviſt hellere, iſtedetfor de mange aldeles ſmaa og fragmentariſke Stykker af forſkiellige Digtere, have været anført ſtorre i deres Heelhed; thi af fire Linier (og ofte

forekommer ei mere) rykkede ud af et Digt, faaer man intet Begreb om, hvad Digtet eller Digteren er. Paa Valget er adskilligt at sige. Af Digtere, som ikke hæve sig over Mængden, vilde det have været tilstrækkeligt at meddele et eneste enkelt Stykke; desmere Rum var da sparet til de udmærkede. Her er det fleet omvendt; Dehlenschläger og Ewald komme langt fiældnere for, end Digtere af anden, ja endog af ringeste Rang; ja disse synes endog næsten at optage den største Plads. Dette er en Følge af Planen, at meddele næsten lutter Stumper, thi af store og egentlige Digtere udrides ikke saa let enkelte Linier, som af blotte Sententz- og Floskel-Poeter.

Derfom jeg skulde ønske vore Forfattere, unge og gamle, nogen Egenfkab ret af Hjertet; saa skulde det være for de ældre Forbudsfrihed, og for de yngre Bessedenhed. Denne sidste Egenfkab synes virkeligen at forsvinde mere og mere, og dens Mangel kiendes paa mange og mangehaande Maader. Naar jeg seer talentfulde og isvrigt sikkerlig for fiældne Kundskaber og varmt Hjerte saare agtværdige Ynglinge at tale med en Dictator-Stemme i Litteraturen, fremsætte Meninger og Domme, vist nok hos dem selv endnu ei komne til Modenhed, med grændseløs Tillid og i den mest afgjørende Tone, naar jeg seer dem føre lange Taler om egne Fortienester, i det de med et haanligt Sideblik see ned paa Andre, naar jeg finder dem vidtlofrige i egen Roes og gierne dvælende ved de nydte Udmærkelser: saa forbauses jeg paa deres Begne over den Blodrødme og Undseelse, der engang, hvis de i en modnere Alder komme i Besiddelse af hiin savnede Egenfkab, vil paakomme dem.

Litteratur.

Prøver af danske Folkesagn, samlede af J. M. Thiele. Med en Fortale af Professor R. Myerup. Kbh. 1817. XII og 36 S. 8.

Eventyr, Folkesagn og Viser ere de Former, hvori Almuen i gamle Dage, da hele Livet var mere poetisk og mindre forstandigt, har nedlagt de poetiske Ideer og mythiske-historiske Traditioner, der enten, som blotte Phantasiefostre, udviklede sig af Folkets aandelige Liv, eller hvis fra Slægt til Slægt overleverede Stof har havt en religiøs-philosophisk, eller reen historisk Oprindelse. Man kan vel i Almindelighed sige om disse tre Slags, ved den mundtlige Overlevering forplantede og i den levende Digtninger (thi selv det historiske Sagn har altid modtaget mere eller mindre af en poetisk Indklædning, uden at man derfor kan sige om alle Sagn, at „de ere vilkaarlige Digtninger, som et eller andet Tilfælde har forarsaget“) at de ere de objective Frembringelser af Almuens productive Phantastik og Tænkeevne, det indvortes Stof, hvori den prægede sine Ideer, Følelser og hele indvortes Liv, eller at de hos den ere det samme, som skriftlige Arbejder hos den lærde og cultiverede Deel af Nationerne. Men endnu har Ingen ved en ordentlig philosophisk-æsthetisk Undersøgelse søgt at udgranske og drøfte disse Digtningers og Traditioners eiendommelige Natur, og at lægge deres indvortes Forskiellighed og adskillige Herkomst ret klart for Dagen. Mangen tænker sig derfor endnu, naar han hører Ordet Folkesagn, derved intet andet end Træk af en ensfoldig Overtro. Dette har den naturlige Grund, at man hidtil i Aarhus dreder enten ganske har overladt det til Almuen at more og forlyste sig ved denne Art fra Forsædrene, eller kun hist og her, i et eller andet Siemed, op-

tegnet enkelte Sagn eller Eventyr. Sa, man var i en vis Periode af det 18de Aarhundrede bleven saa overklog, at Ingen fornuftig Mand, der ikke vilde gjøre sig mistænkt for Dvertro, Barnagtighed eller Mangel paa Smag og fin Cultur, turde være bekendt, at ansee Almuens Poesie, Philosophie og halv poetiske Kroniker for andet end Ammestue-Gods. Lykkeligviis har Bladet nu vendt sig; og imedens en paa methodisk Underviisning, hyppigere verdslig Læsning og et friere Tankeomløb grundet Dplysning synes i nogle Lande at ville mere og mere udbrede sig blandt Almuen, og deeltagtiggiøre den i de høiere Stænders Forstandighed og Besindighed: har man paa den anden Side begyndt med et Slags Enthusiasme at opsoge Alt hvad der endnu kunde findes, samles og reddes af Almuens, eller egentlig Folkets fordums nationale Aand og Konst, og dennes Afpræg i Skikke, Ordspog, Kroniker, Viser, Sagn, med eet Ord, i nationale Mindesmærker. Man har sat en Vre i, at nedslige fra den videnskabelige, ved en forfinet Cultur dannede Dplysnings Sphære, til Almuesmandens jævne Fornuft, naturlige og romantiske Phantasie, saavelsom til hans Dvertro og dunkle Begreber, for at udlede hvad heri er Eiendommeligt, Mærkværdigt, Skiont og Poetisk; og man har efterhaanden erfaret, hvor rig Høsten kunde blive, naar man gik til Værks med Alvor og Kiærlighed. Fra en dobbelt Side kan Udbyttet af disse Forskninger betragtes, og dobbelt er Bindingen. En national og historisk Interesse er forenet med den poetiske. For at blive staaende ved Folkesagnene, saa har ogsaa Nyerup i sin smukke, kiernesfulde Fortale til det her anmeldte Skrift bemærket, at ligesom det til den historiske Anskuelse af en Nations aandelige og intellectuelle Tilstand i et vist Tidrum langt fra ikke er nok at kiende, hvad dens Lærde og egentlige Forfattere i samme have frembragt, men at man ogsaa maa betragte „det indvortes Liv, som rører sig i

Almuens Gemytter": saaledes kan man ikke blot holde sig til Ordsprog, Viser, Kroniker, Eventyr og anden Almueslæsning, naar man vil undersøge, hvad der forudm udgiorde Nationens aandelige Natur; men „en hidtil ikke noksom agtet Skat, til Kundskab om vore Forfædres Væsen og Vilkaar ligger forborgen i Almuens mundtlige Traditioner, eller i saadanne Eventyr, hvis Fortælling i de lange Vinteraftener har afvejlet med Læsningen i Holger Danske og Sangen om Arel Thorsen."

I Anledning af denne Yttring kan det bemærkes, at Nyerup paa dette og flere Steder i sin Fortale ikke strengt nok har adskilt Sagn og Eventyr. Begge have det tilfælles, at de ere ved Tradition bevarede Digtninger eller Fortællinger om noget, der sagdes og troedes at være foregaaet i en længst forsvunden Tid; men Eventyret har i sig selv en mere poetisk Natur, som har givet Phantasien en friere, mere uhindret Virksomhed, og hvorved Fortællingen har udsundet sig til et lettere, lustigere, mere phantastisk Heelt, der ogsaa i Almindelighed ved Indhold og Tone forkynder sig som en egentlig Digtning. Sagnet derimod, hvis Væsen er mere historisk, og som ikke udvikler sig i en saadan poetisk Fylde eller er udmalet med saa brogede, livelige Farver, som Eventyret, har derimod den Eiendommelighed, at det i Almindelighed er ligesom rodfæstet i en bekendt Jordbund, at det hefter sig til et vist Sted, et vist historisk Navn, og derved, foruden den poetisk-philosophiske Værdi, som det kan have, endnu faaer en særskilt local og national Interesse. „En stor Deel (Sagn), siger Nyerup, staae i Forbindelse med en eller anden, nu som oftest forglemt Begivenhed, og vel kan endog fra dem hentes Oplysning angaaende hist og her forekommende Localiteter. — Til hver overordentlig Eiendstand knytter Almuen altid et Sagn. Intet Mærkeligt maa

der den Reisende, som jo Egnens Beboere vide at gjøre Rede for."

Men, hvormange forskellige Slags Folkesagn der gives, hvor mangfoldige Gienstande de berøre, hvorledes Folkets hele Ideekreds og Phantasie, saaledes som de i et langt Tidsløb af henrundne Aarhundreder udviklede sig, i en stor Mangfoldighed afspejler sig i Sagnene, derom kan man bedst overtøye sig ved at giennemlæse en Samling af deslige Folkesagn, f. Ex. Grimms tyske, eller den danske, som Hr. Thiele bebuder os, og som vi, efter den nærværende Prøve, med glad Forventning see i Møde. Den vil være et Beviis mere for, at Norden er det egentlige Hiem for slige den romantiske Phantasies og den grublende Estertankes Frembringelser, og at det ikke er Bierglandenes Natur allene, som har fostret dem. Hvormange have ikke været tilbøielige til at troe, deels at her i Danmark kun gaves faa Folkesagn, deels at de fleste allerede vare uddøde; og dog har blot nogle Vandringer i enkelte Egne af Siælland, og Sammenligninger af de derved erholdte mundtlige Traditioner med trykte og haandskrevne Efterretninger, allerede skaffet Hr. Thiele et Forraad af et Par hundrede siællandske Folkesagn. Vi tvivle ikke om, at han, der har valgt den rette Vej til at sætte sig i Besiddelse af disse nationale Minder om Forsædrenes Tro, Tænkning og Følelse, saavelsom om mangen forglemmt Bedrift, vil vide ikke blot aarligen at forøge sit Forraad, men ogsaa at gjøre et passende, smukt og gavnligt Udvalg. Prøverne berettiger os til at vente det bedste. Planen, at udgive disse Sagn hefteviis, og i blandet Mangfoldighed, er uden Tvivl den rigtige; ved Værkets Slutning ville geographiske og Real-Registre forhøie dets Brugbarhed. De i Prøverne meddeelte Sagn ere meget heldigen fortalte; Done og Foredrag kunde ikke let være bedre; Sproget er reent, jævnt, naturligt, uden al affecteret Naahed eller fremtvungen Nærmelse til Almuens Tale,

Bierget og Klosteret Montserrat i Catalonien.

Der gives vel Ingen, som ikke, i det mindste i Dieblig af sit Liv, har i sit Indre fornummet den Tølelse, der siger os, at der er en Verden udenfor det sandfelige Mangfoldige, som, medens vi udelukkende fængsles af dette, er skjult for os, eller kun i fiernere Glimt, i enkelte Syner viser sig; men som i den dybe Tensomhed, i den stille Afsondring fra Menneffelivet, i fortrolig Dmgang med Naturen, aabenbarer sig mere eller mindre klart for den grandfænde Tænk, som for den Andægtige, der har opoffret sig til religiøs Beskuelse. I hiin Drift til at affondre Sindet fra det Mangfoldige og opløste det til den guddommelige Eenhed, eller til at bortdrage Siælen fra det Jordiske og Endelige, og indvie den til Betragtningen af det Evige, ligger ogsaa den første Oprindelse til Klosterlivet, der har fundet Dyrkere hos enhver udviklet Religions Bekjendende — de protestantiske Christne maaskee allene undtagne.

Athene. December 1817.

S i

Det hører neppe til Reformationens gode, for Religionen velgiørende Foretagender, at den aldeles ophævede Klostrene, hvortil maaskee ogsaa Bindebyge har virket ligesaa meget, som Overbeviisning om disse religiøse Stiftelsers Overflødighed. Denne lader sig i det mindste altid lettere bevise, hvor man blot beregner hvad Klostergodsernes Inddragelse kan indbringe Staten, og hvor man har Magten til at udføre dette Skridt, end hvor Beviset skal føres med Religionens og Fornuftens Grunde. Protestantismen foregav at ophæve de Misbrug, som geistlige Ordener medføre, og disse vil Ingen negte, som kiender deres Historie og Klostrenes udartede Forsætning. Men den ophævede vel ogsaa med hine Misbrug en for Religionen ikke uvigtig, og altsaa for Menneskeheden gavnlig Indretning, uden at sætte en lige god i Stedet. At det religiøse Klosterliv, som vi i dets oprindelige Reenhed maa tænke os samme, er en skyldfri og agtværdig Form for den menneskelige Naturs Udvikling, er dog ligesaa vist, som at det deraf ikke er nogen Følge, at dette Liv skulde ansees for mere end en Tilværelse, hvortil kun Enkelte ere kaldede. Disse, hvor de i Klosterets Censomhed kunne finde og uforstyrret bevare den Fred og Siælsro, som det urolige Verdensliv sjelden giver, vilde sikkert misundes af Mange, der ynke dem, om de kiendte eller anede hines indvortes Tilstand.

Ligesom man nu, ved at see et Kloster, et Abbedie, en Prælatur, der kun har Navn af en saadant Stiftelse, hvor Dræsløshed, Bellevnet, Overdaadighed og andre verdslige Lyster kun have paataget sig en anden Skikkelse, for at herske desto friere, og hvor der ofte er intet geistligt, uden Dragt og Ceremonier, let kan fristes til at fordømme alle geistlige Ordener og alt Klostervæsen: saa vil dog neppe Noget, der har mindste religiøs Tølelse, uden Opbyggelse og Grefrygt forlade et saadant Sted, hvor de Dyder, til hvis Planteskole Klosterne bestemtes, virkelig have deres Hiem; og hvis vi endog, efter vor Synsmaade, troe at maatte beklage dem, der i saadanne Stiftelser have fortaget al jordisk Virksomhed og Nydelse, ville vi dog neppe undgaae at røres af opløstende Indtryk ved at beskue saadanne Virkninger af den Magt, Religionen har over Siælen, og de Opoffrelser, den allene formaaer at frembringe. Disse Indtryk ville maaſkee være endnu stærkere, hvor det ikke er ved den blotte Afsondring fra Menneskesamfundet, at Klosterløftet opfyldes; men hvor dermed tillige er forbundet Udøvelsen af velgiørende og menneskekærlige Handlinger, der ikke sielden udfordre og ledsages af en Heroisme og Selvfornægtelse, som afsnøder os Grefrygt og Beundring.

Dog, i Stedet for at dvæle længere ved en Materie, som det ikke er min Hensigt, her at udføre, begiver jeg mig til det mærkværdige Sted, hvor Mennesker have indviet en af Naturen forun-

derlig Fjeldbørk, midt i et rigt og frugtbart Landskab, til en Helligdom for Menneskekærlighed, Andagt og Gudsdyrkelse. — Dette Sted er ikke allene mærk- værdigt ved sin Naturbeskaffenhed, eller allene interessant ved den religiøse Stiftelse, som har befolket Klipper, der synes utilgængelige. Det eier i en udmærket Grad den høiere Interesse, der opstaaer ved en forunderlig Harmonie imellem Naturen, som den her i de selsomme, vilde, og dog skønne og indtagende Former har aabenbaret sig, og den menneskelige Aand, der, ligesom allerede ophøiet over Jordlivet, hvis Kredts vi dog rundt omkring øine, har stiftet en gudindviet Bolig for den himmelske Fred, høit over Jordens lave Hytter, paa det eensomme Bierg, der hæver sig mod Skyerne midt i den solferige Slette. Derfor vil ingen Vandrer betræde dette Fjeld, uden i denne Afsondring fra Verden, hvis Herlighed han seer udbredt dybt under sin Fod, at føle sig, om endog kun for Dieblis, udrevet af alle Jordens kummerlige Forhold og smaalige Sorger, og styrket ved Anelsen om en høiere Tilværelse, hvor vi skulle flue ned paa det jordiske Liv med alle dets Ujævnheder og Ufuldkommenheder, som Eneboeren paa Montserrat fra sin høie Klippetind seer ud over Cataloniens Høider og Dale, der alle synke dybt under hans Blik.

Flere, som have besøgt dette forunderlige Bierg, kjendte med levende Farver de mægtige Indtryk paa Aand og Følelse, som Synet af denne høie Natur

og disse eensomme Klosterboliger frembringer. Alse-
 ere enige i at kalde det et ligesaa sielbent, som
 mærkværdigt Sted. *) — Jeg har troet, at en kort
 Beskrivelse over Montserrat, efter de bedste og nøi-
 agtigste Kilder **), ogsaa her vilde læses ikke uden
 Deeltagelse.

Fra Barcellona reiser man, for at naae Foden
 af Montserrat, ni smaa Miil giennem de yndefulde
 cataloniske Egne, hvor en livfuld Afverking af skov-
 bevorne Høie og skjønne, vel dyrkede Dale forlyster
 Diet, og hvor en omhyggelig Cultur, smukke Lands-
 steder og pyntelige Landsbyer forkynde Arbeidsom-
 hed, Velstand og Munterhed hos dette Landskabs
 Indbyggere. Den herlige, overfluggede Bei til Ba-
 lencia følger man et Par Miil indtil man naaer
 Floden Lobregat, der, som de fleste andre spanske
 Biergstrømme, har en bred Strømsfure, hvori den
 om Vinteren og om Vaaren vælter sig vild og ri-

*) W. Humboldt kalder det: „en Egn, hvormed
 vel i det høieste kun et Par andre i Europa kunne
 sammenlignes.“ Geogr. Ephemer. XI. S. 270. „Af
 alle de Egne, jeg har seet, have saa overrasket mig
 i den Grad, som Montserrats Omegn.“ Townsends
 Journey through Spain. Lond. 1791. 8 p. 189.

**) De Skrifter, jeg især har benyttet ere: D. Bern.
 Espinalt y Garcia's Atlante Espanol. Madrid.
 1783. 8. T. VII. p. 45—80. Swinburne's
 travels through Spain. 2. Ed. Lond. 1787. 8. T.
 I. Der Montserrat, von W. Humboldt. Geogr.
 Ephemeriden. XI. S. 265—313. Laborde Voyage
 pittoresque d'Espagne, i den tydske Oversættelse.
 Leipz. 1809. 1. 2. Bd. og fl.

vende frem, medens den om Sommeren synes stille og ubetydelig. Naar man er kommen over Broen Molins de Rey, følger man paa Flodens høire Bredde en Wei, som for det meste er indsluttet af Bierghøider, der først henimod Landsbyen Martorel aabne en vid og saare romantisk Udsigt til en Dal, som Lobregat gienneinstrømmer, hvor man paa høire Side seer den forunderlige gamle Bro over Floden ved Martorel, med den forfaldne Triumfbue, som et Sagn tilskriver Hannibal *), og i Baggrunden øiner Fjeldet Montserrat, der hæver sig majestætisk mod Skyerne, og behersker den hele Egn. Afsondret fra alle andre Bierge, reiser dette Fjeld sig umiddelbart fra Sletten **), og viser

*) Denne meget gamle Bro, som Indbyggerne kalde Diævelens Bro, har en synderlig og usædvanlig Bygningsmaade, med en meget høj Bue i Midten, og to lavere ved Siderne, hvorved Broen bliver saa steil imod Midten, at man ikke uden stor Besvær vilde kunne køre over den, hvilket desuden forhindres ved en Vort, anbragt paa det høieste Sted midt paa Broen. Ved den, Boven Martorel modsatte Ende af Broen staaer den ældgamle saakaldte Triumfbue, som efter Sagnet Hannibal skulde have opreist for sin Fader Hamilkar, hvortil Humboldt dog troer, man ikke har anden Grund, end den spanske Indskrift, som findes paa Broen. (Jof. Dillons Travels through Spain. 1782. 4. p. 382.) Martorell holdes af Nogle for det gamle Telobis. (Cellarii Geogr. ant. T. I. p. 147. Jof. Geogr. Ephem. 1. c. p. 275.)

**) Man maa dog ingenlunde tænke sig dette, som om Bierget stod paa en ganske jævn Glade; ogsaa staaer det paa to Sider i Forbindelse med nogle ufrugtbare Bakker, hvilke dog i Sammenligning med Mont-

fig her, hvor Diet først opdager det, som en uhyre Muur, hvis Kæmpestorhed og vældige Masser i denne Afstand gøre den stærkeste og mest imponerende Virkning, fordi man her seer Bierget mere heelt, og vel øiner de større Indsnit, men ikke de utallige smaa Takker og Spidser, hvori Bierget ligesom er sønderfkaaret.

Fra Martorell føres man over den lille Flod Noya, som her falder i Elobregat, og nærmer sig Bierget paa en Wei, som er rig paa de skønneste Afverlinger, og de mest romantiske Udsigter. Snart seer man sig omgivet af frugtbare Marker og Enge, med omstrøede Lunde af Pinier, der med deres ranske, greenløse Stammer og runde Kroner ligne Palmetræer; snart føres man giennem Huulveie imellem Klipper, beklædte med altid grønnende Buskværter, op paa Høider, hvor man øiner den yndige Dal, giennem hvilken den bugtede Elobregat slynger sig. „I de sidste Dage af Marts — siger Humboldt — da jeg reiste denne Wei, naaer just Foraaret i dette Land det korte, men henrykkende Moment, i hvilket dets ungdommelige Fremspiren gaaer over i dets fulde Pragt. Forgieves vilde jeg søge at skildre, hvilken fortryllende Mangfoldighed i Farver de tallose Blomster frembyde, med hvilket uesterligneligt

ferrat ganske tabe sig. (Labordes Reise I. S. 194.)

„Hele Egnen omkring dette forbausende Bierg vilde, hvis det laae længere borte, forekomme os biergig.“

Townsend's Journey through Spain. T. I. p. 189.

Grønt, ligesom med en fin Duft, Træerne vare omgivne, hvis Løv nu just udfoldede sig af Knoppen, og hvor skønt dette hævede de eviggrønne Bærters mørkere Farve, af hvilke dette Clima frembringer en beundringsværdig Mængde. Den renere Luft og den rigelige Dug, som dog saa let bortdunster ved Solens kraftigere Straaler, giver alle Planter under dette lykkelige Himmelstrøg en yppig Friskhed, en ubeskrivelig Fjinhed og Glands i Farverne, der øiebliklig henrykker Sandserne og præger sig varigen i Phantasien." — I en saa yppigt blomstrende Natur, giennem en Forgaard, hvor Sydens evige Baar har sin ungdommelig skønne Bolig, nærmer man sig hiint herlige Tempel, som Naturen har reist i al sin Høihed og Storhed for den Høiestes Tilbedelse, og som Menneskene paa en saa værdig Maade dertil have indviet.

Ligesom man kommer Bierget nærmere, begynder Landet at høine sig, og Montserrats træder mere og mere frem i sin virkelige Skikkelse. I fiernere Afstand lader det som Biergets øverste Deel var besat med mangehaande vilde og selsomme Ruiner af ødelagte Bygninger. Ved at komme nærmere, opdager man at denne store Fjeldmasse er overalt ligesom spaltet i de forunderligste og mest uligedannede Takker, Spidser, Pyramider og Regler, der reise sig i større og mindre Høide, paa Biergets Sider, og fra dets øverste Toppe, alle dog forenede og ligesom sammenvorne i en fælles Grundvold. Af denne sin

felfomme og høist usædvanlige Skikkelse har Bierget faaet sit Navn (Mont-serrat o: det giennemfavede Bierg). Dets Høide angives i Almindelighed til 3000 Fod *); men efter en nøiagtigere Maaling, foretaget i Begyndelsen af dette Aarhundrede ved Hr. Mechain, ligger dets overfte Top henved 4000 rhinlandfke Fod over Havfladen. **) Biergets Omfang angiver D. Garcia at være 4 fpanfke Mile (Leguas.) Sædvanligen er Montserrat omringet af Skyer, der enten indhylle dets Top eller fænke fig ned paa dets Sider. Der berettes, at dets Skygge er fynlig i Havet i en Afstand af 7 fpanfke Mile — en Umftændighed, fom Humboldt finder ganfke trolig, da man veed, at Bierget Athos, kun 518 Toifer høit, med fin Skygge naaer til Myrina paa Den Lemnos, i en Afstand af næften 26 franfke Mile. ***)

Montserrats Bestanddele udgiøre en Blanding af Sandsteen (fom udgiør Hovedmassen), Kalksteen og Quarts, forenede og ligefom fommenæltede med Kalkjord og Sand. Paa endeel Steder er denne Sammenæltning opløft, og Vandet har dannet Huulninger, hvoraf den ftørfte, Santa Maria kaldet, deler Bierget i to Afdelinger. ****) Den berømte

*) Labordes Reife, I. S. 173. D. Garcia anfætter Høiden til 2 Leguas.

**) Noget over 634 Toifer, folgelig noget over 3937 rhinlandfke Fod. (Geogr. Ephemer. XI. S. 312.)

***) Le Chevalier Voyage dans la Troade. 2 Ed. p. 23. 24.

****) Labordes Reife. I. S. 173.

Naturforsker Alexander Humboldt beskriver i et Brev til sin Broder Montserrat i mineralogisk Henseende saaledes: „Hele Sletten ved Barcelona bestaaer af Sandsteen, saaledes nemlig, at det grovkornede Conglomerat afvejer med fiinkornet Sandsteen. Iblandt denne forekommer hist og her Kalksteen, og under Kalkstenen paa nogle Steder Leerkiser med Kvartsgange. Montserrat selv bestaaer fra Foden til Toppen af et Conglomerat, som for det meste er meget grovkornet. Vel ere henimod Toppen fiinkornede Sandsteenslag hyppigere; men de udgjøre dog neppe $\frac{1}{7}$ af det Hele. Findlingerne (die Geschiebe) ere tildeels 14 Tommer tykke, store og smaa blandede sammen, for det meste en hvidgraa Kalksteen; dog forekommer den ogsaa gul og sort, der let kan forblendes med den lydiske Steen. I Conglomeratet er noget hvid Quartz som Findling. Lagene ere for det meste lodrette med 80—90 Grader. Derfor er Indsnittet (Serratum) en Følge af Lagenes Deling (Schichtung.) Bænkene have løsnet sig, og da Sandstenen tilmed let forvittres, saa har der dannet sig Ræglér, af hvilke altid fem eller seks ere sammenhobede i de besynderligste Grupper.“ — Jeg har anført denne mineralogiske Beskrivelse, baade fordi den bedst oplyser Biergets naturlige Bessaffenhed, og fordi den uden Tvivl angiver den rette Grund til dets forunderlige, i sit Slags maaskee eneste Skikkelse. Det hører i øvrigt ogsaa til Montserrats Mærkværdigheder, at man næsten ikke finder nogen

stadigt rindende Kilde eller Bæk paa dette Bierg, som dog overalt i dets Revner og Kløfter, hvor Jorden temmelig sparsomt har sanket sig, frembyder en stærk og yppig Vegetation, hvilken Humboldt især tilskriver den rigelige Dug, her falder. *). Selv Biergets Indre har en sielden Mærkværdighed; thi det er i forskellige Retninger giennemskaaet ved underjordiske Huler og Gange, hvor man finder de skionneste Grotter med Stalactiter eller Drypstene. **)

Fra Landsbyen Colbato, den nærmeste ved Foden af Montserrat, har man to Veie til Klosteret, der ligger noget høiere end Midten af Bierget. Den ene er Kioreveien, og denne er den længste. Den anden, der blot kan passeres til Hest eller til Fods, er af og til meget steil, og slynger sig i mange Bugter opad imellem Klipperne paa Biergets ene Side. Denne Bei, der fordrer et Par Dimers Vandring, vælge Reisende i Almindelighed helst, deels fordi den er saameget kortere (Kioreveien kan medtage næsten en halv Dag), deels fordi den frem-

*) Efter Swinburne gives der paa hele Bierget kun to Kilder, hvoraf den ene er ved Klosteret. Eremiterne have intet andet end Regnvand, som de samle i Cisterner „og det stek nok.“ Af Mangel paa Vand findes der stek ingen vilde Dyr paa Bierget.

**) Laborde, som er en af de første Reisende, der har besøgt Montserrats underjordiske Huler, hvortil Nedgangen er meget besværlig, har beskrevet og aftegnet en af dem. Labordes Reise II. S. 133 o. f.

byder en større Mangfoldighed af maleriske Udsigter. Dog ere disse i Begyndelsen ikke saa interessante, som de blive det i en større Høide. Nærmest ved Foden er Montserrat ogsaa mest nøgen, vild og ubevoret; og først høiere oppe finder man mere Jord i Kløfterne, og en rigere Plantevært; saa at dette Fjeld ogsaa har den Egenhed, at det bliver skønnere og mere bevoret med Træer og Urter, jo høiere man kommer op; hvilket just er det Modsatte af det, som ved andre Bierge pleier at finde Sted.

Med enhver ny Afdeling af Montserrat *), som man paa denne Vej bestiger, bliver Synskredsen videre, og Egnene i Bierget interessantere; og synes man maaskee i Begyndelsen, at den besværlige Vandring op ad disse steile Fjeldstier ikke ret lønner sig, saa glemmer man snart al Møie ved det overraskende Syn, der med eet frembyder sig, hvor Veien dreier sig om et Klippehorn og fører Vandreren ind i en vid Bugt, som Bierget danner. „Aldrig — siger Humboldt — har jeg nydt et lignende Syn. Man forestille sig to skønt dannede Banker i Forgrunden, som paa begge Sider strække sig fra Bier-

*) „Hele Bierget bestaaer af omtrent 6 eller 7 Etager, eller lodrette Klippevægge, der ere forbundne ved ligesaa mange smaa, skraanende Gletter. Den nederste af disse Afdelinger bærer endnu Vinranker, og alle Gletterne ere paa det hyppigste begroede med Træer, Buske og mangfoldige Slags Planter. Vegetationen naaer indtil op imod den høieste Spidse, og selv i Klippernes Rister finder man enkelte Kratvæxter.“ Humboldt.

get ud i Sletten; man bekrædse disse Bankestrækninger med Krat og Buske, saa romantisk fortryllende, som Phantasien formaaer det; man tænke sig dertil ved Biergets Fod den skønne Flod Llobregat, hvis slyngebe Løb giennem Dalen Diet forfølger til Havet — og hvorledes dette majestætisk hæver sig mod Horizonten — det er en Naturscene, som det ikke koster ringe Overbindelse, at løsrive sig fra." Her viner man først ret de vilde og eventyrlige Former, der frembringes ved alle disse selsomme Masser af Pyramider og Cylindere, hvoraf dette Bierg bestaaer. Derimod byde de lavere Bakker og Forbierge et mildere og venligere Naturbillede, og en yndefuld Contrast mod de romantisk vilde, næsten skrækelige Egne i Fjeldet; og efterat Diet har dvælet paa den uoverskuelige Landkreds, taber det sig tilsidst i Havets ubegrænsede Flade. — Fjeldveien selv mangler heller ikke Ynde og Behagelighed; ved dens Rand dufte vellugtende Urter og Blomster paa ethvert Sted, hvor der har kunnet samle sig noget Jord *); paa alle Sider over og omkring sig seer man grønne Pletter, løvdækkede Gange, Krat og Buskværk i større og mindre Partier; men heller ikke fattes dybe Kløfter, steile Afgrunde, rædsomt overhængende Klippevægge, og vilde, sønderrevne Ruiner af de splittede, sammenstyrtede Fjelde; og saaledes er denne Bei og det hele Bierg en verlende, sam-

*) Man har en Fortegnelse over 437 Plantearter og 40 Træer, som vore paa Montserrat. (Gwinburnes Reise.)

menſlynget Kiæde af Contrafter imellem den høie, vilde, og den blide, yndefulde Natursſkønhed. Dette danner ogſaa fornemmelig Biergets Charakteer. Montſerrat har ikke Alpebjergene's alvorlige og høitidelige Storhed, ikke de mægtige Fjeldvægge, de uhyre Glader, paa hvilke Diet ſvimmelende taber ſig; det mangler de bruſende Vandfald, de mørke, majeſtætiske Naaleſkove, i hvis Sted dets grønne Kloſter for det meſte ere bevoxne med Krat og Underſkov. En iſoleret Fjeldmaſſe, ſplittet i talloſe Spidſer og Toppe, er Montſerrat vild, ſkarp og chaotiſk i de høire Regioner, venlig og yndefuld i Dalene, i det Hele mere romantiſk og forunderlig, end op-høiet og majeſtætiſk.

Har man ſaaledes naaet til henimod Midten af Montſerrat, da vender Fjeldſtien ſig, man taber Omegnen af Syne, og i Baggrunden af den ovenfor omtalte Fordybning i Bierget bliver man Kloſteret vaer, og henrykkes ved en af de ſkønneste og meſt romantiſke Landſkabsſcener, man kan foreſtille ſig. — Bierget ſynes her at have aabnet ſig, eller ved en voldsom Naturomvæltning at være ſonderrevet *), for at kunne optage denne Menneſkers Bolig i ſit rolige Skød, ſaa høit over Jordens Overflade. Kloſtrets ſimple Bygninger vende Siden mod den frygtelig bratte Afgrund; bag dem reiſer Fjeldet ſig ſom en uhyre høi og ſteil Muur; Hovedindgangen vender mod Bierget, og her er foran Bygningerne

*) Jvf. Swinburne's travels. T. I. p. 78.

en langagtig, smal Plads, paa tre Sider indsluttet af uhyre Klipper. Man seer sig om til alle Sider, og finder sig rundt omgivet af steile, høie Klipper, af hvilke een paa høire Side af Klosteret hænger frygteligt truende ud over sin Grundflade og over en Deel af Bygningen; og saaledes finder man sig heel indsluttet i en vild, alvorlig, melancholsk Natur, og imellem Bygninger, hvis Charakter svarer fuldkommen til denne. Alt hvad man her opdager i de colossalske Fjeldmasser, der tæt omslutte Klosteret: den bratte Bei, som man seer at slynge sig imellem Afgrundene; de herlige grønne Striber, der smykke enhver Rift i de nøgne Klipper; de store, selsomme Regler og Pyramider, der ligesom krandsse Bierget, og paa hvis svimmelhøie Toppe man hist og her seer smaa hvide Bygninger ret ligesom svævende i Luften, uden at man siner nogen mulig Udgang til disse Boliger, der synes indrettede mere for Himlens Fugle, end for Mennesker — nu det magiske Farvespil ved alle disse Gienstande, de jerngraae Klipper, Klosters røde Mure, det dunkle Grønne, den rene, azurblaae Himmel — nu de forskellige Toner, som fra Klosteret lyde den Kommende i Møde, Klokkens Klang, Lyd af Strængeleg, Chorsang — alt dette i Forening virker overraskende og mægtigt paa Sindet; og Ingen, af hvad Tro han end er, som Selskabet ikke blev negtet, kan uden Uresfrygt og Beundring nærme sig et Sted, som Naturen selv har helliget og indviet til Guds Ære.

Klosteret selv er en stor vidtloftig Bygning, der bestaaer af Munkenes Boliger med Kirken, et Sygehuus, et Hospitium for Fremmede og et andet for Pilegrimme og Fattige, som besøge Klosteret. Alle disse Indretninger vedligeholdes med stor Omhu og betydelige Udgifter, som Klosteret er saa langt fra at kunne bestride af dets faste Indkomster, at i Almindelighed tre Tierdedele pleier at udredes af de rigelige Gaver, der tilflyde det. Dog har Klosteret ikke ubetydelige Indtægter af dets Jordeiendomme, som bestaaer i ni Landsbyer, Sonden for Bierget *). Hele Naret igiennem, men i Særlighed til visse Høitider, strømme Skarer af Pilegrimme fra alle de nordlige spanske Provindser til Montserrat, for der at forrette deres Andagt og opfylde deres Løfter. Disses Antal stiger stundom paa engang til flere Tusinde, som da maae opholde sig paa Bierget under aaben Himmel. Men ligesaa hyppigt besøges Klosteret af Fattige, Nødlidende og Syge, der modtages i dets Hospitium saalænge dette kan rumme dem, og pleies i tre Dage med Epise og Viin, hvorefter tre Gange om Dagen til bestemte Tider skeer Uddeling i Klosteret. De Syge og Svage optages i Hospitalet, hvor de nyde Lægemidler og Tilsyn af Klosterets Læger indtil de ere helbredede. At ogsaa fremmede Reisende, der besøge Montserrat, modtages med forekommende Hielpsomhed, Venlighed og Gæstfrihed, uden Hensyn til Stand eller

*) Swinhurnes travels. I. p. 80.

Troesbekiendelse, er neppe fornødent at berette om et Sted, hvor disse Dyder fortrinligen have et Hiem.

Klosterbygningerne have ingen egentlig architectonisk Skønhed, men en simpel Storhed, der svarer harmonisk til deres Omgivning. Naar man er kommen igiennem den ydre Klostergaard, seer man Hovedindgangen, der udmærker sig ved en synderlig melancholisk Erværdighed. Foran samme seer man paa høie Fodstykker to ældgamle Statuer: St. Benedict, til hvis Regel Munkene bekiende sig, og hans Søster, den hellige Scholastica, der holder en Bog i Haanden hvorpaa en Due sidder. Fra denne Indgang træder man ind i en stor, høitidelig, svagt oplyst Korsgang, der staaer i Forbindelse med Kirken. Denne Gang hænger fuld af Motivtavler, Malerier, Baaben, og allehaande Sager, som Pilgrime, der besøge Klostret, have bragt herop; heriblandt ogsaa Vimpler og andre Trophæer fra Slaget mod Tyrkerne ved Lepanto, skienkede af den navnkundige Prinds Johan af Østerrige, der havde megen Kiærlighed til dette Kloster. Mangfoldige andre Tyrster, Keisere og Konger, have beriget Kirken og Klosteret med Gaver; mange ogsaa gjort Balfarter til det berømte Mariabillede, der har, eller har havt Kirker i Wien, Prag, Paris, Madrid, ja endog i Rom, Neapel, Palermo, og flere Steder. Saaledes besøgte Carl V. Montserrat ni Gange, og døde med et der indviet Vortlys i Haanden. — Kirken er stor og rummelig; dens Loft

Athene. December 1817. R f

danner en flad og meget bred Hvalving. Næsten overalt er den smykket med Arabesker og forgyldt med uhyre Pragt, smagløs i det Enkelte, men i det Hele af stor og høitidelig Virkning. Arbeidet er fra det firtende Aarhundrede, mod hvis Slutning denne Klosterets nyere Kirke blev færdig. Pladsen omkring Høialteret, hvis fem Trappetrin ere af puurt Guld, er ved et Gitter af Bronze adskilt fra den øvrige Kirke, og bestandig oplyst ved nogle og firsindstyve Sølvlamper, der forene deres blendende Belysning i det ene Punkt af Kirken, som Alteret indtager, og frembringe derved i Mørket eller Skumringen en yderst malerisk Virkning, lig den i nogle af Rembrandts Tavler. Over Alteret staaer i en Niche det ældgamle Madonnabillede af Træ, der i saamange Aarhundreder har været berømt i den hele catholiske Christenhed, hvortil Keisere og Konger have gjort Balfarter og til hvis Helligdom en uhyre Skat af ædle Metaller og Stene er skienket af Rige og Mægtige. Ansigtstrækkene i dette af Gulde og Rødt fortfarvede Billede ere rene og ædle, og ligne dem, man finder hos Mariabillederne i græske Manuskripter fra Keiserdømmets sildigere Tider; hvorfor den Alder, man i Almindelighed tillægger dette Billede (Slutningen af det 9de Aarhundrede), vel kunde have Rimelighed, om man ellers kan antage, at et Træbillede har kunnet bevares (maaſkee ved Malning og idelig Virakrøg) i mere end 900 Aar uden at fornyes. Der fortælles, at Billedet i hiin

Lid blev fundet paa Bierget, efterat man der længe havde seet Lys brænde og hørt melodiske Toner om Matten; at man da vilde bringe det til Manresa, men ikke kunde faae det videre, da det var kommen til Stedet, hvor nu Montserrats Kloster staaer. Tillige fortælles om Oprindelsen til Billedets Forkiærlighed for dette Sted en Legende *), som her vel kan fortjene en Plads.

Wifred, Greve af Barcellona i det niende Aarhundrede, havde sendt sin af en ond Aand besatte Datter Riquilda til en from Mand, ved Navn Johan Guarin, der levede som Eneboer paa Bierget Montserrat, og uagtet denne, mistvivlende om sin Styrke, gjorde mange Forestillinger derimod, lod Faderen Riquilda blive hos Eremiten, for at tilbringe ni Dage med ham allene i hans Hule. Nu havde Dævelen, i Skikkelse af en anden Eneboer, bosat sig i Nærheden af Guarin ovenpaa det ud over Klosteret hængende Fjeldstykke, hvor endnu Muurlevninger skulle findes; den fromme Munk kunde ikke modstaae hans Indskydelse, og Følgen blev at han krænkede Jomfruens Ære, i Stedet for at befrie hende fra den onde Aand. Samvittighedsnag og Frygt for Følgerne drev Guarin til at aabenbare sin Brøde for den, han ansaae for sin Ven; og Dævelen raadede ham nu at myrde Datteren, for at undgaae Faderens Forsølgelse, og derefter tage Flugten. Dette Raad fulgte Guarin, nedgrov Liget

*) Atlante Espannol. T. VII. p. 56—65.

i Jorden foran sin Hule, og tog Flugten; men tryede til Rom, hvor Paven røstes ved hans dybe Anger, og gav ham Absolution for hans Forbrydelse. Dog paalagde han sig selv den Poenitentse, at tilbringe sit hele øvrige Liv paa Montserrat, nogen, krybende paa alle fire, og kun med umælende Dyr at søge sin Føde og Hvile. Saaledes levede han der i syv Aar.

Nu hændte det sig, at paa samme Tid, som man paa Bierget havde fundet det hellige Mariabillede, var Greven af Barcelloga der paa Jagt. Hans Hunde finde Eremiten, og standse giørende for den ukjendte, haarede Skikkelse. En dristig Jæger nærmer sig Udbyret, kaster et Reb om dets Hals, og fører det saaledes til Barcelloga. Her bliver den forvandlede Munk, der ikke giver nogen menneskelig Lyd fra sig, ført som et Vidunder omkring Grevens Taffel og fremviist for Gæsterne, hvori han finder sig taalmodigen og æder med Hundene paa Gulvet. Imidlertid kommer ogsaa Ammen med Grevens tre Maanedes gamle Søn paa Armen ind for at betragte den selsomme Skikkelse; og saasnart Barnet seer den, siger det tydeligt: „Reis dig op og see mod Himlen; Gud har tilgivet dig!“ men vender strax igien tilbage til sit Barnefrig. Guarin kaster sig nu for Grevens Fødder, aabenbarer ham sin Forbrydelse og erholder hans Tilgivelse. Begge ile til Montserrat for at opsoge Liget. Man finder, at Mariabilledet er bleven liggende paa den Dræbtes Grav; og saasnart man aabner denne,

stiger Riquilda, levende og mere blomstrende end tilforn, frem af Jorden. Den glade Fader vil føre hende med sig til Barcellona; men hun vil, taknemmelig for den Kiærlighed, som Maria har viist hende, indvie sit Liv til den hellige Jomfrues Tjeneste, og forlanger af Faderen, at han af hendes Udstyr maa stifte et Kloster paa det Sted, hvor hun var dræbt og igien opvakt til Live, i hvilket Kloster hun da bliver den første Abbedinde og Guarin Siælesørger.

Saaledes har man bragt denne Legende i Forbindelse med Klosterets Stiftelse. Kritiske Historieffrivere*) skielne derimod imellem Opbyggelsen af en Kirke paa Bierget Montserrat, hvilken de sætte meget høit op i Tiden (senest i det 9de Aarhundrede) og Klosterets Stiftelse samt Guarins Historie, der — saavidt den er sand — skal have tilbraget sig i det 11te Aarhundrede. Hans Navn findes først i et til ham stilet Brev af A. 1063. I Barcellona staar endnu et Hus, der nu eies af et Bernhardinerkloster, men skal have tilhørt Greven, om hvis Datter Legenden handler; og her seer man to ældgamle Billedstøtter, hvoraf den ene forestiller Eremiten i knælende Stilling, den anden Ammen

*) Om Montserrats Historie s. Petri de Marca Limes Hispan. L. III. app. §. 3. Flores Espanna sagrada T. 28. p. 35. foruden flere spanske Værker, der i Særdeleshed afhandle denne Gienstand. Man har ogsaa et episk Digt om Montserrats Stiftelse af Christoval Pirues, som Cervantes omtaler i Don Quixote I B. 6 Cap. med stor Berømmelse.

med Barnet paa Armen. — Med historisk Visshed veed man derfor, at Klosteret paa Montserrat var til i det 11te Aarhundrede; men først i Aaret 1410 blev det af Benedict XIII. ophøiet til et uafhængigt, den pavelige Stol underkastet Abbedie, som dengang dog kun havde 12 Munke. 1493 blev det indlemmet i Benedictinernes Congregation i Valladolib, og Munkenes Antal forøget til det nuværende, der udgør nogle og halvfierdsindstyve. Men det hele Antal Mennesker, som beboe Montserrat, beløber sig til henved halvtrediehundrede, hvori da iberegnes Lærlinge, Chordrenge, Klosterets Bestiente og Opvartere.

De egentlige Klostergeistlige, som beboe dette Bierg, deles i fire Classer: Munke, Eremiter, Chordrenge og Lægbrødre, som Alle efter Naden foretage gudsfrygtige Øvelser, hvilke derfor i dette Kloster næsten aldrig afbrydes. I Klosteret hører man næsten altid Sang og Klokkelyd, enten paa Stedet selv, eller fra en eller anden af de høiere paa Bierget liggende Eremitboliger; og besøger man Bierget, da toner jævnlig disse høitidelige Lyde over eller undrer den Vandrende fra Kloster og Fjeldspidser, hvor de eensomme Boliger hænge som Fuglereder. Til disse Eremitboliger gaaer der tre Hovedveie. Den første over en besværlig Bierghøide til Eremitagen St. Anna; den anden, paa Veien til Colbato, fører til S. Michael, hvorfra den vender sig til høire og løber til alle de øvrige Boliger,

undtagen S. Dnofre og S. Magdalena. Den tredje, som er den besværligste, gaaer ud fra Klostermuren selv, og kaldes Stigen (Escala). Den bestaaer i en meget steil, ja næsten lodret Trappe, hvis uregelmæssige Trin, omtrent 600 i Tallet, stundom ere tre Fod høie. Men er denne Vej den moissomeligste, saa er det ogsaa den interessanteste. Efter nogle Minuter finder man sig i en fremmed Region, og de hvert Dieblisk veksende Udsigter gjøre, ved denne hurtige Forvandling, et saameget stærkere Indtryk. Imellem Biergets Klippespidses seer man store Strækninger af det flade Land saa dybt under sig, at Stæder synes som Punkter, Floder som Vanddræber, Biergene som en Rød Skyer, og Havet som en næsten ukiendelig Linie ved Horizonten. Denne Skueplads for en urolig, stormfuld Verden viner man under sine Fødder, men omkring sig en heel anden, taus og rolig Verden, ganske andre Boliger, andre Mennesker, en Egn, der ligesom svæver imellem Himmel og Jord.

Eneboernes Antal er tolv, foruden deres Skriftefader, som har sit Ophold i den trettende Eremitbolig, helliget St. Benedictus. Disse Eremiter aflægge Munkeløftet, men ere ikke ordinerede Præster. De gjøre tillige det Løfte, aldrig at forlade Bierget, og ned til Klosteret komme de blot visse Dage, en femten eller tyve Gange om Aaret, ved store Høitider, eller og i farlige Sygdomstilsælde. Den øverste og eensomste af hine Boliger, indviet

til St. Hieronymus, beboes altid af den yngste Eremit, der rykker længere ned, naar nogen af de ældre dør; og saaledes nærme Eremiterne sig Klosteret mere og mere, eftersom de blive ældre, med mindre de selv foretrække at blive i den Bolig, de engang have faaet. Deres Regel er meget streng; de spise aldrig Kød, holde mange Fastedage, og deres Næring bestaaer i Fisk, Brød og Vin, der sendes dem fra Klosteret, foruden Haverurter, som de selv dyrke. Deres Dragt er en brun ulden Kappe, og Alle bære langt Skiæg. Fra Klosteret faae de, foruden Fødemidler, som et Muulæsel, vant til Veien, bringer dem, et Par Skoe og et Par Strømper om Aaret, og 25 Realer maanedlig til andre Fornødenheder. Den største Deel af deres Tid tilbringe de med Andagtsøvelser, og den, som bliver tilovers fra disse, udfylde de med at dyrke deres Have, med eensomme Vandringer paa Bierget, med at forfærdige Kors, Rosenkrandse og andet Haandarbejde. Sielden see de hverandre, undtagen ved Messen, som deres Præst og Skriftestader læser for dem visse Dage om Ugen *), i Capellet St. Anna. Dette skeer Klokker fire om Morgenen, og selv om Vinteren stige Eremiterne med Fakler ned ad de iislagte Fjeldstier, for at samles til denne Gudstieneste, skiondt Nogle have et Par Timers

*) Dette melder Humboldt. (Geogr. Eph. XI. S. 292.) Efter Swinburne læses Messen hver Morgen Kl. 4 for Eremiterne, som vel ogsaa er det rimeligste.

Bei fra deres Bolig til Capellet. I øvrigt er deres eneste daglige Selskab Fuglene, hvoraf der paa Bierget gives en stor Mangfoldighed, og som den uforstyrrede Rolighed har gjort saa fortrolige med Eremiterne, at de komme skareviis flyvende til deres Boliger, og uden Frygt tage Føde paa deres Bord og af deres Hænder. Det skienneste ved denne de vilde Fugles Fortrolighed til Biergets fredelige Eneboere, er, at den ikke blot er en Følge af Enkeltes Omhu for at gjøre dem tamme; men at den er almindelig, og at det fra Arilds Tid af ligesom er bleven Fuglenes Natur paa dette Bierg, at aflægge al Frygt for Mennesker. De bringe derfor ogsaa om Sommeren deres Unger, saasnart disse kunne flyve, med sig, for at lære dem Veien til deres Begjærders Boliger og lade dem tage Deel i disses Godhed.

Enhver saadan Eremitbolig er ligesom et lidet særskilt Kloster, der indeholder et Capel, et Køkken, en Cisterne til at bevare Vand i, Eremitens Dratorium eller Bedesal, et Bærelse hvor han til andre Tider opholder sig, hvor han spiser og modtager Fremmede, og et lille Kammer, hvor han sover paa en Straasæk. Dette er det eneste, som Eremiterne ikke pleie at vise Fremmede, da de ansee det for stridende mod Sømmelighed. Skiondt disse Boliger saaledes ikke aldeles mangle Bequemmelighed, ere de dog næsten alle smaa, lave og ikke meget rummelige. I Bygning ere de hverandre ganske ulige, da enhver

er bygget eftersom Pladsen og Stedets Heilighed udfordrede det. Saaledes ligne de to Eremitboliger St. Onofre og St. Juan smale Gallerier, der ere murede umiddelbar op til den bratte, overhængende Klippevæg, og hænge som Orreeder paa dens neppe fremspringende Rand, hvortil Opgangen stier paa en steil og besværlig Trappe. Her udgjør Klippen derfor den ene Sidevæg i Værelserne, tildeels ogsaa Taget over disse. De tvende Boliger vare fra Begyndelsen af forenede og byggede under eet Tag. Den første Eneboer, en spansk Greve, som fik Tilladelse at anlægge dem for sig og sin Tiener, levede her i Selskab med denne til sin Død. Men derefter blev Døren, som forenede begge Boliger, tilmuret; og Eremiterne have nu en heel Times Vei at gaae, om de ville besøge hinanden, skiondt de kunne tale med hinanden fra deres Vinduer, som neppe ved et Par Alens Rum ere adskilte. Saa besynderlig er Biergets Skikkelse, og saa brat ere de takkede Klipper paa dette Sted sonderrevne. Disse Eremitboliger ere dog, uagtet deres underlige Beliggenhed og Bygningsmaade, bequemme, ja endog pynkelige, de savne hverken Træer i Nærheden, eller en udsøgt Blomsterflor, og Udsigten, især fra St. Onofre, er fortryllende. Daabe Humboldt og La-
borde besøgte dette Sted; begge sandt de Eremiten, en Fransmand, der havde været Deeltager i et rigt og glimrende Handelshuus i Barcellona, meget vel tilfreds med det snevre Opholdssted, han af egen

Tilbøielighed havde valgt sig; ja selv hans naturlige Munterhed havde i sexten Aars Censomhed ikke forladt ham. Han forsikkrede Humboldt, som han beværtede med en velsmagende Frokost, at han aldrig havde været gladere, end i hans nærværende Liv; og Laborde fortalte han, at han i disse sexten Aar ikke havde mærket til et Diebligs Riedsomhed.

Enhver af de andre Eremitboliger har noget særeget, som i Bygningsmaade, saaledes og i Beliggenhed, og Naturen paa dette Bierg er saa rig og mangfoldig, at naar man paa en Vandring fra Klosteret besøger alle tretten Eremitager, finder man en ny Charakter, nye Udsigter og en ny malerisk Skønhed ved enhver af samme. Saaledes ligger S. Anna, den nederste af dem alle, hvortil man fra Klosteret kan stige op paa en smal og besværlig, i Klippen med stor Møie udbuggen Trappe, i en Biergkloft, omgivet af adskillige af Montserrats selvsomme Takker. S. Dimas ligger derimod paa Toppen af en fremspringende Klippe, næsten lodret over Klosteret, med Nedsyn til en svimmeldyb Afsgrund; og styrtede denne Klippe, der hænger frygteligt ud over Klosterets Dal, da vilde ikke blot Eremitens Bolig, men noget nær det hele Kloster begravnes under de løse, revne Steenmasser. Allerede er det engang for mange Tider siden skeet, at et Brudstykke af denne Klippe har løsnet sig, som ved sit Fald ødelagde en Deel af Klosters Hospital. S. Anton har en meget eensom Beliggenhed imellem

to Dale eller Kløfter, der begrænses ved en Muur af takkede, fegledannede Klipper. Man har der slet ingen Udsigt; en dyb Stilhed hersker, og intet mindre Beboeren af dette melancholske Sted om den Verden, han har forladt. S. Magdalena har en lignende Beliggenhed imellem to brat opstigende Klippemure. Den hell. Trefoldigheds Eremitbolig ligger derimod i et smukt, libeligt Landskab, ved Foden af en Biergspids, omgivet af en yppig Vegetation, og dens Bygninger ligne mangen et vakker italiensk Landhuus. S. Benedikt ligger neden under fire affondrede, men ved Roden sammenhængende Klippespidses, der alle mere eller mindre ligne Sukkertoppe. Udsigten fra denne Bolig er vid og herlig. Men videst og skønnest er den fra S. Hieronymus, den høieste af alle Eremitagerne, hvorfra man i nogle Minuter bestiger Montserrats øverste Spids, der paa alle Sider, undtagen den, hvor en steil og besværlig Fodsti snoer sig op til den øverste Flade, er omgivet af bratte Afgrunde. Paa denne Biergets Spids har man endnu bygget et lille Capel for den H. Jomfru, og rundt om Capellet er en smal, med Rækværk forsynet Gang, hvor man ikke allene overseer en uhyre Strækning af Land og Hav; men ogsaa en betydelig Deel af det isolerede Biergs Overflade. Thi dette Montserrats høieste Punkt findes netop paa den ene Ende af Bierget, hvor den Side, som vender mod de østlige Pyrenæer, har et meget brat Affald. Flere,

som hane beskrevet Montserrat, ere enige i, at af alle Eremitboliger har S. Geronimo baade den skønneste og den interessanteste og mest romantiske Beslignenhed. Veien derop, fra Eremitagen S. Anna, er ogsaa yderst behagelig; den slynger sig giennem eviggrønne Skove, hvor Egen, Mandeltræet og mange andre Træer og Buskværter overskygge Biergstien, og aromatiske Urter's Duft ledsage den Vandrende, indtil Veien efter halvanden Times Stigen fører ham op i den vilde Natur, hvor selsomme Klippe-masser taarne sig omkring ham og frygtelige Afgrunde aabne sig for hans Fod. Der, næsten paa Toppen af det høieste blandt disse brustne, splittede Klipper, har man anlagt denne Bolig, hvor Eremiten, forladt ikke blot af Menneker, men selv af den levende Natur, kun har Himlen over sig, dens evige Stierner og den Høiestes Aand over Stiernerne til sit Selskab. Midt iblandt nøgne Fjeldstykker, og med en rædsom dyb Afgrund neden for sin Hytte, overskuer han en umaadelig Kredts af den Verden, han har forladt, og hævet næsten to tusinde Alen over Jordens Overflade, seer han dens største Borge og Palladser som ukiendelige Tuer; det ypperste og Prægtigste, den roser sig af, er forsvundet for hans Øie; ingen jordisk Lyd naaer op til hans tause Ensomhed; og hvo vilde undres over, om den, der i mange Aar fortrolig med et Liv, som nødvendig maa føre til en høiere og renere Anskuelse af det Guddommelige, ikke uden en vis Medlidenhed kan

see de Menneſker, hvilke blot Nyſgierrighed fører op til hans Bolig paa Montſerrats Top fra den Verdens Brimmel, ſom de efter nogle Diebliſ atter ſavne og længeſ efter? — Dog er Opholdet paa denne Biergſpids, iſær om Vinteren, da Montſerrats øverſte Klipper og Biergkloſter ofte ere bedækkede med Iis og Sne, forbundet med ſaa ſtor Fare og Beſvær, at man ſnarere maa finde det forunderligt, at Nogen frivillig vil vælge det for en Række Aar, end at Eremiten i S. Geronimo ſædvanligen pleier at ombytte denne med en af de lavere Boliger, naar en af hans ældre Brødre enten er død, eller for Alderdoms og Svagheds Skyld forflyttet til Kloſteret.

Udfigten fra denne Eremitage og fra Montſerrats høieſte Top, over Catalonien til Arragoniens Bierge og Pyrenæerne, og over Middelhavet til de baleariſke Der, ſom i ret klart Veir ere ſynlige *), er ikke blot ſaa ſtor og vid, ſom ſaa andre Udfigter i Europa; menſ dens Skønhed og Interesſe forhøies endnu derved, at Daageſtyer ofte omringe de lavere Dele af Bierget, og indhulle ſtore Strækninger af Landet, imedens den fiernere Horizont er klar og Biergtoppen beſtraalet af Solen. Baade Humboldt og Laborde have beſkrevet nogle af de herved opkommende Natur-Phænomenener. Jeg vil anføre den ſidſtes Ord: „Imedens vi ſteg op til den H. Hieronymi Capel, klaredes Himlen, og Solen lyſte

*) „At the diſtance of 50 Leagues.“ Townſends Journey. I. p. 189.

for os ved Betragtningen af en Scene, der hører til de skønneste, man kan tænke sig, og er ligesaa vanskelig at male, som at beskrive. Daagen, (der havde omsvævet os under vor Vandring, og ligesom med et Trylleslor indhyllet de store Steenkegler, der af og til viste sig) var nu forsvunden, og havde aabnet os Nedsynet til de store Eletter dybt under os; men et Hav af Skyer bedækkede dem endnu, og viste os kun Biergene, der reiste deres Epidser op af dette selsomme Ocean, hvis Bredder de syntes at udgiøre. Af denne hvidladne Daage fremsteg efterhaanden ogsaa de mindre Høider og Landsbytaarnene, som havde dukket sig ned i dette skinnende Hav, imedens den skyrie, azurblaae Himmel over os udevidede sig mere og mere, og syntes at have ladet sit Skyslor falde ned paa Jorden. Paa Biergets Side var Scenen ikke mindre forunderlig og forbausende. Her dannede Skyerne rundt om os et vildt Chaos, og kun de lange Klippe-Cylindrer hævede sig frem af Daagen, og frembød de selsomste Syn af Taarne, Obelisser, uhyre Orgelpiber, og andre underlige Skikkelser. Det er umuligt at finde passende Sammenligninger for Gienstande, som ere eneste i sit Slags i Naturen. Montserrat er aldeles forskjellig fra andre store Bierge; man seer her ikke hine med evig Snee bedækkede Fjeldtoppe, hine vilde Strømme, som i deres Løb rive de oprykkede Træer med sig, og vælte deres Bande med Jordenbrag giennem Klipperne; man forbyder sig ikke i Skove, der ere

saa gamle som Verden, og hvor Dren aldrig hørtes. Paa Alperne, i Pyrenæerne, paa Tyrols og Nordens Bierge finder man intet Sted, der paa engang gjør et saa stærkt, og tillige saa mildt Indtryk paa Beseeren."

Synes det nu end, som de fra den hele øvrige Verden affondrede Menneſker, der behoe Montſers rats Klippespidsen, ikke savne adſkillige, ſelv det udvortes Livs Behageligheder, ſaaſom Frihed for Næringsforger, uforſtyrret Rolighed, det daglige Syn af en høi og ſkion Natur, et ſundt og i det Hele lykkeligt Klima: ſaa finder man dog, ved en næiere Betragtning af Eremiternes Liv, at de ikke blot maa kiøbe Befrielsen fra alle Verdenslivets Sorger ved Savnet af alle dets Nydelſer; men ogſaa ved en Indſkrænkning i Menneſkets aandelige Tilværelſe, og ved ſaa ſtrenge og byrdefulde Pligter, at kun den alvorligſte Villie og en høi Reſignation er i Stand til at underkaſte ſig ſamme. Saa godt ſom hele Dagen er Eremiten bunden til næſten uophørlige Andagtsøvelſer. Klokken to eller tre om Morgen maa han ſtaa op, og gaae en lang, beſværlig Vej for at høre Meſſen, eller tilbringe Tiden i ſit Capel og Dratorium med Bønner, aandelige Betragtninger og Læsning i gudelige Bøger indtil Klokken ſer eller ſyv. Længere hen paa Formiddagen begynde nye Andagtsøvelſer, der vare til Midtag, og ſaaledes hele Dagen igiennem. Til enhver Time, naar Eremiten forretter ſine Bønner i Ca-

pellet, eller naar der i Klosteret er Gudsdiensete, maa han ringe med sin Klokke. Saaledes beholber han kun ganske faa Timer om Dagen tilovers til at dyrke sin Have og sine Blomster, til Haandarbejde, eller til Vandringer paa Bierget. Disse ere ham vel ikke udtrykkelig forbudne; men deels tillade hans Pligter ham ikke at begive sig langt bort fra hans Bolig; deels vilde det lægges ham til Last, hvis han tidt gjorde længere Vandringer blot til Forlystelse, ligesom det ogsaa egentlig er imod hans strenge Pligt, at besøge nogen af sine Medbrødre til andre Tider, end naar Nøden fordrer det. At modtage og tale med Fremmede, er dog Eremiterne ikke formeent, og de pleie med kjærlik og godmodig Betsvillie at møde enhver reisende Vandrer, som gjæster dem i deres eenfomme Bolig.

Men foruden den uophørlige Tvang og Censformighed, som Eremiternes Ordensregel foreskriver dem, ere de ogsaa underkastede mangehaande legemlige Møier og Besværligheder, som for det til Sandfælsighed hengivne Menneske vilde være en tung Byrde, men som hine ikke synes at føle noget til. Saaledes ere allene de tidlige Morgenvandringer til Messen, om Vinteren ved Fakkelskin, paa steile, farlige Fjeldstier, en Pligt, hvis Opfyldelse ikke sjelden paa- drager Eremiterne Livsfare og Beskadigelse ved Fald. Kulden om Vinteren er dem yderst følelig, og saa skion Naturen paa Bierget er om Sommeren, her- sker her dog en næsten uophørlig Blæst. Eremiter-
Athene, December 1817. L 1

nes Føde er meget tarvelig; Kiød smage de aldrig (ikke engang Fremmede, som besøge Bierget, tør nyde Kiødsmad i deres Celler, eller i Nærheden af samme; og ingen Eremit vilde laane en Reisende Ild for at lave saadan Mad); Mælk, Smør og Æg kunne de ikke altid faae; og for det meste leve de af Brød, tør Fisk og Frugter.

Efter alt dette kunde man have Grund til at troe, enten at der gaves kun saare Faa, som sølte Kald til at træde ind i et saa strengt og indskrænket Levnet; eller at det allene maatte være religiøst Sværmeri, store Ulykker og Siælslidelser eller Menneskehad og Foragt for Verden, som kunde bevæge Nogen til frivilligen at vælge et saadant Levnet for alle sine øvrige Levedage. Men ingen af Delene er Tilfældet. Bliver en Bolig paa Bierget ledig (og sædvanligen er det den ovenfor beskrevne paa dets høieste Top), da melder sig saa Mange, der attraae at træde ind i Eneboernes Samfund, at Abbeden i Klostret ofte er forlegen i Valget. Langt fra, at de Søgende allene ere Munkke eller Geistlige: saa finder man deriblandt Folk af alle Stænder og Classer, ofte endog fornemme og bemidlede Adelige eller Officierer. Besøger man Eremiterne i deres Celler, gjør man sig bekendt med deres Skiebne, deres Charakterer, Tænkemaade og Sindsstemning: saa finder man dem vel i Almindelighed stille, uden Spor af Lidenskab eller verdslige Begierligheder, beherskede af religiøse Anskuelser og fromme, gudsfrygtige So-

lelser; men saare sielden finder man noget sygeligt
 eller overspændt Sværmeri hos disse Eremiter, og
 ligesaa sielden erfarer man, at betydelige Lidelser eller
 Ulykker have været deres Grund til at vælge det
 eensomme Liv. Dette Liv, der indskrænker dem og
 alle deres Kræfter, deres hele aandelige og legemlige
 Virksomhed, i en saa snever Kreds af Rummet, der
 aldeles betager dem Menneskets udbortes Frihed til-
 ligemed Evnen eller Muligheden til at kunne foran-
 dre Plads paa Jordkloden — dette Liv, der, i Fores-
 ning med de uophørlige Andagtsøvelser, synes at
 maatte bortdrage Sjælen aldeles fra enhver jordisk
 Syffel og Tanke, og om ei tilintetgiøre, dog bety-
 delig formindstke Evnen til at nære saadanne Tølel-
 ser, som man troer det selskabelige Liv bedst fættet
 til at udvikle, har dog ikke, i det mindste ei i Al-
 mindelighed, denne Virkning hos Eremiterne paa
 Montserrat. Fremmede, som besøge dem, finde dem
 ei allene velvillige, tjenstagtige og høflige, men ogsaa
 godmodige, deeltagende, blide, fremmede for al
 barsk Haardhed og Strengheid, ja selv muntre og
 snaksomme, naar denne Egenskab laae i deres Cha-
 rakter. De tilbringe ikke blot deres Liv, som Til-
 fældet var med saamange tusinde Munke i Klosters-
 ne, i en døsig, følesløs Rugen over uklare religiøse
 Tølelser og i at optrække disse, som en Maskine eller
 et Uhrværk, ved en mekanisk Gudsdyrkelse, hvori
 Hjertet tilsidst taber al Deel. Vel maae disse Enes-
 boere ogsaa tilbringe deres meste Tid med Andagts-

øvelser; men den stille, kause Censomhed, den absolute Indskrænkning til deres eget Indre og til al Religions egentlige Kilde, Hjertets uendelige Trang og uforklarlige Længsel, maa nødvendig, om ikke altid, dog meget ofte, give deres Andagtsøvelser en langt høiere Betydning, end Klostermunkenes evig gientagne daglige Bønner og Chorsange, som den ene seer den anden forrette med lige Routines. Desuden leve hine Eremiter, vel fjerne fra den menneskelige Verden, vel berøvede deres Frihed, men dog ikke indsluttede i et mørkt Klosters skumle Mure. De leve eensomt, og kun fielden gjæstede af Mennesker (skiondt uden Trivsel deres Antal, der endten som Pilegrimme, eller som Reisende, besøge Montserrat, er større, end man troer); men de leve i nær Fortrolighed med en høi og skion Natur, hvis Virkning paa Siælen er uimodstaelig; og det store, ophøiede Syn, som de daglig have for Die, afrytter Klostertvangens Lænker af deres Sind, som fra dette Naturens herlige Tempel kan hæve sig frit og fortroligt til Naturens mægtige Herre. Derfor seer man dem ogsaa med Kiærlighed at ynde og forskionne den lille Jordplet, eller det Klippestykke, der bestemtes dem til Ophold. Paa deres smaa Haver, deres Træer, Blomster og Hækker anvende de en Flid og Omfarg, hvori man let sporer ikke Pligt, men Lyst. I deres Boliger hersker Orden, Reenlighed og Nethed ved Siden af den største Simpelted — og disse Egenstaber ere dog langt fra at være

almindelige hos den spanske Nation; eier Eremiter intet andet til Pynt og Prydelse, saa har han dog næsten altid Blomster til at pryde sit lille Alter med; en Krands af disse, et af ham selv forfærdiget Kors, og sin Velsignelse, kan han ogsaa skænke den Reisende, der gjæster ham i hans Celle. Han lever ikke, som saamange Klostermunke, et ørkesløst, mageligt, døvent Liv, hvis Fornødenheder uden mindste Umage rigeligen tilflyde ham. Eneboeren paa Montserrat maa kjøbe sin tarvelige Underholdning ved et arbeidsomt, ja som oftest meget besværligt Liv, der styrker hans Legeme og holder hans Aandskræfter, som let kunde indslumre over de hyppige Andagtsøvelser, i Virksomhed. „Hos ingen eneste af disse Eremiter, siger Humboldt, bemærkede jeg en i Drømme og Grublerier fordybet, eller en dørfø og døven Charakter; og naar man seer, hvor nøie de kjende ethvert Græsstraa omkring deres Bøllig, hvor opmærksomme de blive, naar den Fremmede, der besøger dem, tager en Plante eller et Mos i Haanden, og strax spørge efter sammes Navn, Egenstaber og Kræfter i Lægekunsten, da glemmer man, at disse Mennesker kun ere beskæftigede med Himlen.“ Det samme bekræfter Laborde, hvor han taler om Eremiternes udvortes rolige, af ingen Sindslidelser forstyrrede Udseende, der er ligesaa uforanderligt og eensformigt, som deres Levnet. „Meget sjelden, siger han, finder man hos dem hiin mørke og driflige Indbildningskraft, som Eremiterne,

der tyede til Ørkener og øde Eder, besad, eller
 hiin religiøse Iver, som dengang Bantro og For-
 følgerer valte. Montserrats Indbyggere besidde
 mildere Dyder, og behoe ikke saa vild en Egn; det
 er jævne, ukonstlede, ligefremme, godmodige Men-
 nesker, som frygte Gud og flye det Onde. I alle
 deres Ansigtstræk hersker Ro og Fred; de synes al-
 drig at have havt nogen anden Bopæl, end Bierget,
 eller at have nydt andre Glæder, end det Liv, de
 føre, kan skienke dem. — Da jeg under Urolighe-
 derne i Frankrige maatte forlade mit Fædreland,
 besøgte jeg Montserrat, og dette Steds Skionhed
 lindrede min Sorg. „Jeg misunder eders Skiebne
 — sagde jeg til en Eremit — hvor skiont maa det
 være, at boe paa dette Sted.“ — Vel er dette Sted
 skiont, svarede han; men der gives et endnu skion-
 nere. Ser Iar derefter saae jeg det samme Men-
 neske igjen; men han kiendte mig ikke. Da jeg denne
 Gang ikke var saa sørgmodig, som den forrige, sandt
 jeg Eremiternes Levemaade haardere, og jeg kunde
 ikke afholde mig fra at sige ham det. „Vort Liv er
 ikke uden Savn, var hans Svar, men det er kun en
 Dvergang.“ Denne Rolighed i gode og onde Dage,
 giver et Begreb om Eremiternes Charakter, og er,
 tilligemed deres tarvelige Levemaade, Aarsag til at de
 opnaae en meget høi Alder. Det er ogsaa mærke-
 ligt, at Eremiterne næsten alle i en vis Alder lige-
 som fornyges og beholde Udseende af at de ikke blev
 ældre.”

Begge de Forfattere, hvis Skilbringer af Montserrat jeg fornemmelig i denne Beskrivelse har fulgt, have søgt at forklare den Begierlighed, hvormed saa mange Spaniere, endog saadanne, hvis Stilling i Livet hverken er fortvivlet eller ubehagelig, søge at faae Deel i det eensomme Liv paa dette Bierg. Humboldt i Særdeleshed har søgt at udvikle Grunden dertil af den spanske National-Charakter. „Hyppigere, end i andre Lande, siger han, finder man i Spanien Menneſker, der ere rede til at kiøbe Uafhængighed med et eensomt Liv. Spanieren er mere sandse-
lig, men ikke saa materiel, som Nordboen, og langt mere irritabel; det er ham altsaa langt mere magtpaaliggende, at leve uforstyrret. Han er i Selskab opvakt og vittig; men han trænger ikke dertil, og søger det ikke med Omhu. Han kiender ikke den bestandig urolige Aandsvirkſomhed, som man f. Ex. finder hos de Franske, han gaaer altid mere i det Dybe, end i det Brede; hans Charakter beſtæf-
tiger ham mere, end hans intellektuelle Kræfter, og hos alle Menneſker af dette Slags vil man bemærke en vis Tilbøielighed til det, Andre vilde kalde Ledig-
gang (men som ofte kun er en meget ædel Phantaſiebeſtæfſigelse med deres Følelſer.) Ved deres Cha-
rakter kun henvendt paa nogle faa Punkter, men paa diſſe med deres hele Energie, kunne de egentlig blot gaae over fra Intet at giøre til en Virkſom-
hed, der har Hensyn til noget af diſſe Punkter, blot til en ſtor og vigtig Virkſomhed. Enhver an-

den synes dem let, blot mechanisk og dem uværdig." Humboldt udvikler nu videre, hvor vel det eensomme, sig selv aldeles overladte, af ingen udvortes fiendtlige Berørelser forstyrrede Liv maa passe til en saadan Eindsstemning, og hvor lidt de Besværligheder og Savn, som dermed ere forbundne, kunne have noget affrækkende for Spanieren, der er mindre Kiælen og sætter langt mindre Pris paa Livets Bequemmeligheder, end de fleste andre europæiske Nationer. Han tilføier, at efter hans Formening er det snarere Længsel efter et sorgfrit, sikkert Ophold, et uafhængigt og uforstyrret Liv, end Religions-sværmeri, som driver Spanieren til at vælge Eremit-Livet. Men i dette Tilfælde at ville bestemme almindelige Grunde for et saadant Skridt, er neppe det rigtige, og da en dyb, ofte sværmerisk Religiositet dog upaatvivlelig er et Grundtræk i Spanierne's National-Charakter, kan man vel ikke andet end troe, at denne ikke sjelden maa være en af de mest virkende Bevæggrunde til at Mennesker, der paa andre Maader kunde trække sig tilbage fra Verden, netop vælge Klosters Censomhed. Desuden har haade Humboldt og Laborde gjort opmærksom paa, hvor hyppig en Siælstilstand opstaaer hos Spanierne, som de udtrykke med et Ord, der i dets rette Betydning er uoversætteligt i ethvert andet Sprog: *desenganno*, hvorved de forstaae en Befrielse fra den sandfælsige Verdens fluffende Blendværk, og som kun usuldsomment udtrykkes ved de franske Ord: *desen-*

chantement eller desabusement. Det er let at forestille sig, hvorledes Mennesker, med et saa dybt Gemyt, med en saa levende Phantasie, en saa energisk, høimodig, heftig og stolt Charakter, som Spanierne, naar de først med Lidenskab og med deres hele Siæls Virksomhed have omfattet en Gienstand, maa, hvis denne flaaer dem feil eller skuffer dem, føle sig saaledes nedtrykte og i en saadan Tomhed i Livet, at de blot ved at flye den Verden, hvis Harmonie for steds er dem forstyrret, kunne vinde Freden i deres Indre tilbage. „Spanieren, siger La-borde, veed ikke saa godt at skikke sig Uheld, som Fransmanden, skiondt han med større Mod taaler Livets Gavn og Besværligheder; men han viser sig stolt imod Skiebnen, som imod Menneskene; fortørnet forlader han Samfundet, naar dette saarer en eller anden irriterende Side hos ham; han trækker sig tilbage i Eensomheden, som en klog Hofmand efter hans første Unaade, og han flyr Menneskene uden at hade dem, blot for ikke at høre mere til den Støi, de gjøre.“ Det er ogsaa en meget falsk Tanke, at Had eller Foragt for Menneskene nødvendigen skulde senten være Grund til eller ledsage Driften til at søge et eensomt Liv. Uagtet Menneskeslægten ikke er bestemt for et saadant, gives der dog Enkelte, hvis Siæl er saaledes organiseret, at Verdenslivet overalt berører dem fiendtligt, og at de kun i den stille Eensomhed kunne bevare den Fred med dem selv, som en religiøs Overbeviisning

byder dem at søge, som det højeste Gode. Disse hade ingentunde Menneffene, fordi de elste Gud mere end alt andet, og de foragte ikke det jordiske Liv, fordi deres Kiærlighed har sluttet sig dybest til det evige. Vil man endog betragte deres Tilstand som et Slags aandelig Evgdom, saa have de dog, uden at trænge til dem, som troe sig sundere, sundet en Lægedom for denne Evgdom, der ikke lader noget tilbage for dem at ønske. Og naar man vel ikke kan andet, end troe, at Udskillige af dem, der vælge Eremitlivet paa Montserrat, ikke uden bittre og smertelige Følelser betræde Bierget: saa har dog Religionen, i Forening med Stedets forunderlig tryllende Natur, en Kraft, der snart maa udplette ethvert Spor af saadanne Følelser.

Jeg vil slutte disse Blade med en Betragtning af Laborde over de Træk i den spanske Nationalcharakter, der forklare, hvorfor man ligesaa tidt hos Folk af de lavere Classer, som i de høire Stænder, finder hiin *desenganno* og Lyst til det eensomme Liv. „Man vil forundres over dette Eersyn — siger han — men man lærer ogsaa i dette Land at kiende den menneskelige Naturs Udel, som er saare forskiellig fra Samfundets; og jeg troer, at hiin ikke udtrykker sig stærkere hos noget andet Folk, end hos det spanske.

Man har beskyldt Spanierne for *Hovmod*, fordi Jagttagerne have fundet for godt saaledes at behæbne Stoltheden i Folkclasser, hvor man

ellers pleier at finde et krybende Væsen. Vi kunne ei lide, at en Muuleseldriver modsiges os, at en Bonde afflaaer os det, vi ville købe af ham, fordi han vil beholde det for sin Familie; vi forundres over, at han bliver urokkelig ved sine Sædvaner, at han ikke agter paa vor Hæftighed eller vor Brede, at han holder sig for ligesaameget, som vi, og ikke er bange for at vise os dette. Men naar vi hos dette Menneske, i Stedet for et krybende Væsen, finde en stolt Opførsel, fuld af naturlig Størhed, i Stedet for andre Nationers Umaadelighed, en L  rvelighed, som vi selv ikke ere i Stand til at efterligne, i Stedet for Luxus og Forsængelighed, som hos os selv er forbundet med Uff  lhed, en Ligegyldighed mod Livets Bequemmeligheder, der ligner de gamle Republikaneres Strengthed; naar vi hos et saadant Menneske, i Stedet for Uredelighed, Vindesygge, Hang til Tyveri, opdage Uegennyttighed, Redelighed og Trost  k, i Stedet for Uforsammenhed, Tilbageholdenhed og Uerb  dighed, i Stedet for Ugudelighed, en glødende Enthusiasme for Religionen: da ville vi ikke længer forundres, naar vi see Folk af den laveste Stand at finde deres Lyst i Gensomhed, naar vi see dem vælge dennes Glæder, at købe dem ved de haardeste Prøver, og at føre et Liv, ligesaa simpelt, som ophøiet, et Liv, som de indvie til Arbeide og til Bon, og som tilhører Naturen og Himmelen tillige."

Noget fra Rom og om Thorvaldsen.

(Af et Brev fra en dansk Reifende til Udgiveren.
Jul. 1817.) *)

For mig er Livet i Rom aldeles forffieffligt fra mit Liv paa mine øvrige Reifer. Paa diffe har der ffedfe været Tid ikke blot til at nyde, men ogfaa til under en rolig Betragtning at fryde mig ved Nydelfen. Her ere derimod Gienffandene faa ffore og faa mangffoldige, at Tid ikke leynes hverken til at fee dem alle i Rolighed, formedefff deres Mængde, eller til at lade Aanden ffølge den Wei, fom Indtryffkene af det Store og Skionne nødvendigen fføre den paa. Man feer her ikke blot ud over en vid Strækning, hvis Skionhed i det Hele med Lethed lader fig fatte, og hvis enkelte adffpredte Fortrinfgheder man ved Anvendelfe af Tid og Flid kan lære at ffende og vurdere. Nei! her er man fom i et Hav af Uendelighed. Hvorledes er ikke Hiffforien knyttet til denne ene Stad? Hvor lang

*) Jeg behøver vel ei at giøre den velvillige Læfer opmærkfom paa, at diffe Uddrag af et ikke til Tryffen beffemt Brev ei maa beffømmes anderledes, end man beffømmer venffabelige Breve, hvori man hverken fuldfffændigen udfører en Materie, eller omhyggelig vælger og glatter fine Udtryk. Indholdet vil, fom jeg haaber, retffærdiggjøre mit Forffæt, at lade diffe Blade her aftrykke; og Aanden, fom beffæler dem, vil ikke dølge fig for Læferen.

Lid fortalte Elio allene om den? — thi den var Verden. Konsten viser os her en uundtommelig Skat af saadanne Værker fra ældre og nyere Tider, som den nærværende Slægt ei kan frembringe, ja for en stor Deel ikke engang fatte. Naturen fortæller ved en Skønhed, som Ingen værdigen kan rose; og i det den kalder os til at undersøge og bestudere denne Skønhed, fører den os hen i Tider, som vel for evig ville blive dunkle for os, og dog evig ville pirre den menneskelige Forstand. — Hvorledes skal jeg komme til mig selv igjen i denne overvældende og henrivende Strøm af Gienstande? Nødig vil jeg opoffre Erindringens Salighed for Dieblikkets Fryd; heller ikke vil jeg gierne tabe noget af denne, for at erhverve og bevare hiin. Hvad jeg derfor især stræber efter, er at fæste de store Masser og deres høiest fremragende Punkter dybest i mit Indre; jeg haaber, at dette nogenlunde vil lykkes mig. Dieblikket har skienket mig utallige Glæder; men ikke blot deres Erindring, ogsaa deres nøiere Betragtning og Grandforskning, vil i Fremtiden sysselsætte min Siæl. — Paa mit Bord ligger det gamle Roms Grundtegnings og en herlig Plan over Omegnen, som den var i Romernes Tid. I Rom studerer jeg Roms Historie; ved Siden af dets herlige Mindesmærker gientager jeg hvad jeg har læst, og faaer nu først den rigtige Anskuelse af Tingene. Ligesaa har jeg stræbt at fatte Hovedpunkterne af Kunsthistorien, og at tillegne mig dens Grundideer —

saavidt Tidens Korthed, mine øvrige Bessæftigelser og Heden, der berøver mig flere Timer om Dagen, ville tillade det. Saaledes lever jeg her; Rom er ligesom en ny Begyndelse for mit Liv; thi jeg har her lært at se og forstaae saameget Stort og Ekstent, hvormed jeg før blot hørte og læste, uden at fatte det; og jeg tænker at dette Liv, hvor kort det end bliver, altid vil være mig en uundtømmelig Kilde til Erindring, Glæde og Nandsnydelse.

At give dig en Beskrivelse over Rom, vilde være urimeligt af mig. Der gives Reisebeskrivelser nok. Kun nogle Punkter vil jeg berøre, der enten ere nye, eller hvori jeg troer at see og dømme anderledes, end Andre; og selv heri maa jeg bruge den høieste Korthed. Jeg vil begynde med et Par Ord om Forum Romanum, Staden Roms første Anlæg, og dens vigtigste Punkt indtil dens sidste Dødsblik. Du veed, det hedder nu Campo vaccino, da her holdes Dvægmarked; saa dybt er det sunket fra sin gamle Glæde. Saa ere de Ruiner, som endnu pryde det; men man er nu, paa Paven og den spanske Ministers Bekostning, ivrig sysselsat med Eftergravninger, og disse have alt lønnet sig. Man har fundet romerske Fasti eller Aarbøger, der gaae tilbage til Republikens fjerde Aarhundrede, og man haaber, at finde end flere. Hvad der især interesserer mig er, at den gamle Wei (via sacra) til Capitolium er funden, vel 10 til 12 Alen under den nærværende Grund. Den synes at have gaaet gennem Sept.

Ceveri Triumphbue, derpaa at slynge sig til Venus, og imellem de til Concordia og Jupiter Donans helligede Templer, hvoraf endnu nogle Soiler ere tilovers, at gaae op til Capitoliet. Den bestaaer af store Kvaderstene; men endeel af disse ere borttrykkede fra deres Plads. Det hele Forum maa i de gamle Tider have ligget meget høiere, thi Ceveri Triumphbue, Phocas Støtte og Templet for Castor og Pollux (for Jupiter Stators) ligge vel ogsaa henved 10 Alen under det nærværende Forum, hvilket Udgravningerne nu vise, da man ogsaa her har fundet den gamle Grund. Saaledes er det med hele Rom; det nye hviler paa det gamle, ikke blot i Tiden, men ogsaa i Rummet. Over Keiser Titus' herlige Bade er en Vinggaard anlagt, og det er et forunderligt Syn, at see Lysets Straaler falde ned giennem Muuraabninger, omgivne med det frodigste Grønne.

Pantheon og Coliseo ere de to antike Bygninger, der mest interessere mig. Hiint er lidet, men Konsten har vidst at hæve Sjælen over Rummets Begrændsning; dette er uhyre stort, et sandt Kæmpeværk, der forbauser ved sine Ruiner. — Trajans Forum have de Franske udgravet; det maa have været overordentlig skönt. Kun den berømte Mindestøtte er heel tilbage (thi alle Soilerne ere kun Fragmenter); men denne er herlig, og mig dobbelt kjær, fordi den endnu staaer der, hvor Romerne reiste den; Antonins Støtte er derimod flyttet; den er

heller ikke saa smuk, eller saa vel bevaret, som Trajans. Ogsaa Trajans Forum ligger vel en halv Snees Alen dybere, end de omliggende Gader. Dets nærværende Skionhed skyldes de Franſke, der overhovedet have gjort meget for at bevare og forherlige de gamle Mindesmærker. For deres Tid stod her Huſe rundt omkring; de ere nu nedrevne; to Kirker i Nærheden ſkulde ogsaa været nedbrudte; men Tiderne forandredeſe. — Dog, hvor herlige diſſe Monumenter end ere, ſaa give de Konſtſkatte, ſom Vaticanet og Capitoliet giemne, og de prægtige Obeliſker, ſom pryde Staden, maaſkee et endnu ſtørre og mere levende Billede om Roms Rigdom og Magt, og om Konſternes overordentlige Høide i hiin Tidſalder. Man taber ſig aldeles i Beundring, og vor Tidſ høieſte Pragt bliver fattig og ubetydelig imod denne. Overordentlig ſkiont er det pavelige Muſeum opſtillet under Pius VI; og med en Rigdom og Glans, der ſvarer til de Konſtſagers Ypperlighed, ſom her bevares. Dette ſaldt imidlertid ikke vanſkeligt; thi de fleſte af de prægtige Søiler, ſom pryde Salene, ere antike; flere Gulve beſtaaе af den ſkionneſte romerſke Moſaik, ypperlig vedligeholdt. Man glemmer Tiden, hvori man lever, naar man vandrer her; thi ſnart er man paa Parnaffet blandt Muſerne, ſnart i Gudernes Olymp, hvor Jupiter herſker med Guddomshøihed, og ſnart midt iblandt Romernes Keiſere; ſnart vandrer man i de Dødes Boliger, ſnart mødes man af det gamle Egyptens

anderfulbe Land. At beskrive dette, er over min Evne; jeg forlader det gamle Rom, for dog ogsaa at sige et Par Ord om det nye.

Det brammer med stolte Bygninger, herlige, pragtfulde Paladser og Kirker; men, hvad jeg skrev Dig til om Florenz, det samme gielder her: Paladserne ligge mangengang i flette eller maadelige Gader; Rigdom og Armod, Storhed og Uffelhed, seer man umiddelbar ved Siden af hinanden. Kirkerne her ere utallige; mange ere skønne, men næsten ingen forekommer mig som en egentlig Kirke; det sande og store Høitidelige synes mig at de fleste fattes, og mange ligne udvendig et Palads og indvendig en Dandsesal. — I Peterskirken have Paverne virkelig stræbt at frembringe noget, der i Storhed svarede til det gamle Roms Land, thi denne er den største Kirke, hvori Gud tilbedes i hele Christenheden, formodentlig ogsaa det største Tempel paa Jorden; enhver anden Kirke man kiender, selv Strasburgs Münster, kan med Taarn og Alt staae inden i denne. Høialteret overgaaer i Høide de største romerske Paladser, og i Omfanget af en af de fire Piller, som bære Kuppelen, kan en lille Kirke i mit Nabolag, (som dog godt kan rumme flere hundrede Menneffer) faae Rum. — Men hvor langt anderledes havde jeg forestillet mig denne Bygning, end jeg fandt den. Konsten har her, ved at overføre Forholdet paa de store Masser, opnaaet den Egenhed, at tilintetgjøre Storrelsen, eller at

Athene. December 1817. M m

gøre det Store lidet. Man maa i Peterskirken maale og læse sig til, hvor store Gienstandene ere; føles kan det ikke; og intet gothist Taarn hæver Siælen her med sit mod Skyerne stræbende Spiir til Himlen. En Fremmed, som jeg for nogle Dage siden førte derind, udbød uvilkaarligen: „Weit grösser hatte ich mich sie vorgestellt!“ og ikke anderledes gik det mig, da jeg første Gang saae den. — Ubeskrivelig herligt var dog Synet, som denne umaadelig store Bygning frembød, da jeg paa St. Peders Fest (d. 29de Jun.) om Aftenen saae den oplyst. Hele Kirken er da fuld af Menneſter, som i høitidelig Stilhed oppebie det store Moment. Den er først ganske svagt oplyst, og det er ligesom Morgensrøden i Daggrøet begyndte at adsprede Skumringen. Naar Klokken slaaer eet (som hos os er Klokken ni om Aftenen, thi Dagen ender her paa denne Aarstid kl. otte om Aftenen) seer man en Fakkell svæve ned over Middelpunktet af Kirkens Kors; og neppe er den svinget omkring, neppe har Klokken tonet sit Slag, før det er som hele Kirken, fra Korsets Spids til de fierneste Arcader, stod i Flamme. Det er et Syn, som er eneste i sit Slags paa den hele Jord, og Virkningen deraf er forbausende. Langt mere opbyggede det mig, end om Dagen at see St. Peter med sin guldbroderede Kappe, Pavshuen paa Hovedet, en Ring paa Fingeren, to brændende Lys ved Siderne, og hvorledes Folket trængte sig til for at kysse hans Taa. Efter

Illuminationen i Peterskirken iler man tilbage over Ponte di St. Angelo, for Klokken to at see Fyrværkeriet paa Engelsborg, der ogsaa er meget colossalt. Fem tusinde Raketter opstige paa engang, og har man ikke seet Vesuv i Udbrud, kan man her ret godt faae et Begreb om en saadan Scene; thi Bygningen ligner et Bierg; Røgen omhyller dens øvre Deel, og man seer kun den uhyre Jidmasse. To Gange gientages dette, ved Fyrværkeriets Begyndelse, og ved dets Slutning. Ovenpaa den blændende Dphsning ved Jiden følger Nattens tykke Mørke; men prægtigt lyser endnu Peterskuppelen, og paa Hiemveien nyder man dette skønne Syn paa flere Punkter.

Det nyere Rom, der ligger paa den gamle Campus Martius, er i visse Henseender smukt anlagt, og denne Deel af Staden frembyder mange herlige Udsigter. Saaledes, for dog at nævne nogle, ere Udsigten fra Vaticanet og den fra Capitoliet, uforlignelig skønne. Ikke langt fra det Sted, hvor jeg boer, seer jeg, hvor to Gader krydse hinanden, tre Obelisker i det Fierne, een paa Monte Cavallo, hvor Paven har sin Sommerbolig, som dog ligger i Staden, een foran Kirken St. Maria Maggiore og een paa Trinità del Monte. Et herligt, pragtfuldt Syn i en By! — Paa det gamle Mons Pincii have de Franske anlagt en smuk Spadseregang, med en fortryllende Opfart, der frembyder ypperlige, vide Udsigter over Byen, og hvor

de deilige Lunde af Pinier (med Rette kalder man disse Træer svævende Enge i Luften) og Peterskuppelen lukke Baggrunden. Fra dette Sted og fra Monte Cavallo tager, efter min Mening, Peterskirken sig bedst ud. Paven lader dog dette skønne Anlæg fortsættes, og det synes ret at have fundet Romernes Bisalb. — —

Med et Par Linier vil jeg fortælle Dig noget om Konstnernes Levnethed i Rom, som jeg troer, ikke Mange have berørt i deres Beretninger om den udtømmelige Stad. Fra alle Verdens Hjørner samle Konstens Sønner sig her; dog er det i særdeleshed de tyske — til hvilke de danske og svenske flutte sig (af de sidste findes her, saavidt jeg veed, ingen paa denne Tid) — som udgiøre et Slags Samfund, og som jeg her vil omtale. Tid, Dren, Varme for deres Syssel udmærker dem Alle, og her gielder intet andet, end det sande Værd. Tidlig staaer enhver op, og næsten Alle drikke deres Kaffee i det græske Kaffeehuus; derpaa arbejder man til Klokken tolv, og holder da et tarveligt Maaltid, hvorved Samtalen i Almindelighed er meget levende. Efter Maaltidet arbeides der igien saalænge Dagslyset rækker, og man samles om Aftenen paa et eller andet Vertshuus, hvor man ved en halv Glaske Wiin (som her koster 3 eller 4 Styver) og ved et meget let Aftensmaaltid morer sig fortræffeligt ofte med megen Lystighed og Vittighed. Undertiden udfører man en eller anden selskabelig

Fest (saaledes har man for ikke længe siden givet en saadan paa Toppen af Cecilia Metella's Gravminde, hvor man drog op i flere Chor med Muscantere, ic.), og da forener overgiven Munterhed sig med den romerske Konstneraand. Enhver Maler, som anden Gang kommer til Italien, erholder en Triumph, hvortil man samler sig i en Villa eller Viingaard (Vigne) uden for Byen. Triumphatoren staar paa en Kærre, trukket af en Esel, og efter en lystig Procession føres han op i Salen, hvor alle Kunstbrødre ere samlede, og hvor der spises, drikkes, synges og spøges. Forberedelserne til en saadan Fest, Salen om den før og efter, glæder ligesaa meget som Festen selv. Alt dette synes mig vidner om en eendrægtig, godmodig og barnlig Aand, som alle Kunstnere i Livet burde være besjælede af. Heller ikke har jeg mærket noget til Strid eller Misundelse blandt Kunstnerne i Rom — en naturlig Folge af, at de have opnaaet den sande Anskuelse af Konstens Væsen. Det gielder her, mere end andensteds, om een virkeligen er noget; er han det ikke, da opdages det let; og er han det, behøver han ei at misunde nogen Anden. Ingensteds kan en Kunstner leve som i Rom; Alt er her ligesom indrettet for ham. Paa intet andet Sted er der saaledes sørget for at komme Kunstneren til Hielp med alt det Udvortes, han behøver, som her; ingensteds finder han flige Musæer og Konstsamlinger, ingensteds saa let Modeller af begge Aion, og det udmærket flionne; thi i Sand-

heb, Raphaels skønneste Hoveder og Former kan
 man her dagligen see, endog blandt den ringere Fol-
 keclasse. Desuden er det vist, at Kraften altid er
 større, hvor flere i et Samsund kappes med hinan-
 den om at arbejde til eet Maal; og hertil maa endnu
 lægges den Hoiagtelse, Konstneren her nyder, den
 Opmærksomhed, Alle vise ham, den Lethed, han har
 for at blive berømt i denne Verdenskreds, og det
 bekvemme, behagelige Levnet i Rom. — Af en egen
 Art er Konstnerens huuslige Forhold. Næsten en-
 hver Konstner, som paa en Maade er bosat i Rom,
 lever i et saakaldet Samvittigheds-Egteskab. Me-
 get kan siges til Undskyldning herfor. Paven tillæ-
 der blot Giftermaal imellem Catholiker; dette hin-
 drer uden Tvivl mange Egteskaber; thi saa Konst-
 nere ville gaae over til den catholske Religion, og
 Romerinderne ville ikke forlade den. Hvo kan vel
 fortænke Konstneren i, at han i Tidens Længde øns-
 ker sig det huuslige Livs Behageligheder? — især
 paa et Sted, hvor man næsten ikke i nogen romersk
 Familie kan nyde dem; thi Børnene opdrages i Klo-
 strene, og den meste Tid, som kunde offres til sel-
 skabelig Dmgang, tilbringes paa Gaden. — Om Konst-
 nernes Religion vil jeg blot sige, at den er et for-
 underligt Phænomen; thi Saa have Tro paa de hel-
 lige Gienstande, som de male. Den catholske Reli-
 gion er foragtet, og maa være det; snarere end at gaae
 over til denne, troer jeg Konstnerne vendte til-
 bage til det græske Hedendom. Jeg bør tilføie, at

Malerne i Rom, hvor lidt jeg end kan dele deres Religionsbegreber, dog ere udmærket moralske Mennesker. Et eget Parti, som driver det til den modsatte Yderlighed, og søger Konstens og Religionens Høieste i en streng Udøvelse af den catholske Lære, har i den senere Tid dannet sig blandt de tydske Kunstnere. I Spidsen for dette Parti staae to unge Malere: Overbeck, fra Lübeck (der fra den lutheriske er gaaet over til den catholske Tro) og Cornelius, en Cöllner, som endog deres Fiender, hvoraf de ikke have faa, erkiende for udmærkede Kunstnere, og som vel ogsaa ere blandt de ypperste, Italien har seet siden Raphaels og Correggios Tid. Disse Kunstnere og deres Parti hynde tillige fortrinligen den gamle tydske Skole i Konsten og det hele „altdeutsche“ Væsen, hvormed de dog i Rom gjøre liden Lykke. Det er Skade, at deres religiøse Sværmeri, der endog driver dem til at ville omvende alle deres Beskiendte til den catholske Religion, og deres Afsondring fra alle andre Kunstnere, som ei hylde deres Meninger, gjør dem forhadte; thi de ere dog i deres Kunst fortræffelige og af en sand Begeistring gienemtrængte Mennesker.

Men høit over disse, og jeg tør vel sige over alle den nyere Tids plastiske Kunstnere, staaer vor Thorvaldsen. Fra Canova tog han Laurbærfrandsen allerede ved sin Jason — det tidligste af hans Arbejder; nu har selv Italienerne tilkiendt ham den, efter hans store Basrelief: Alexanders Triumf tog

i Babylon. Hvor sørgeligt vilde det være, om dette guddommelige Kunstværk aldrig skulde blive udført i Marmor? — Den franske Regiering havde bestilt det for Slottet i Rom; men Napoleon faldt, inden det kunde udføres. Dog, Thorvaldsen elsker sit Værk; da Ingen synes at ville anvende 15,000 Specier paa det ypperste Basrelief, den nyere Tid har frembragt, vil han bekoste det hugget i Marmor, uden at for-
dre mere end hvad Stenen koster. Hvo vil ikke glædes over denne Kunstnerens herlige Beslutning? *) Dette Basrelief er anbragt som en Frise i en af

*) Jeg kan ved denne Leilighed ikke tilbageholde den Bemærkning: at det synes uforklarligt, hvorfor Thorvaldsen hidtil ikke, saavidt jeg veed, har havt en eneste dansk Eleve, imedens Fremmede kappes om at arbejde under vor Tidsalders største Kunstners Vane. En dansk Kunstner, som hele Verden beundrer, maatte, synes det mig, for længe siden have begejstret nogen af Kunstens unge Dyrkere hos os til at vorde hans Lærling, og der kan vel ikke være Tvivl om, at en saadan vilde have fundet fortrinlig Opmuntring og Understøttelse fra høiere Steder. Først i dette Efteraar er en ved Konstacademiet i Kiøbenhavn dannet Billedhugger, Hr. Freund, reist til Rom. Hvorfor ingen af Thorvaldsens større Arbejder ere komne til hans Fædreland, er maaskee lettere at forklare; men da Forklaringen neppe kan giøre os Fre, vil jeg hellere spare den. Sørgeligt er det dog, at 16 Aar ere henrundne siden Kunstneren skabte sin Jason, og endnu maae Danske reise til Rom, for at see et Værk af Thorvaldsen; endnu har Danmark ikke engang en Gipsafkøbning af denne, eller nogen anden af hans Statuer eller større Arbejder at fremvise. Imidlertid vilde det være ubilligt, om man glemte, hvor meget uden Tvivl Danmarks Stilling i Aarene 1807 til 1814 har bidraget til dette Gavn.

Udg. Anm.

Salene paa det pavelige Slot paa Monte Cavallo, hvor det indtager alle fire Vægge, af hvilke de to ere $43\frac{1}{2}$ og de to andre $37\frac{1}{2}$ romerske Palmer lange. Basreliefets Høide er 5 Palmer. Man seer paa den ene Væg Alexander i en stolt, majestætisk Stilling paa sin Triumphvogn, som Victoria styrer; mod ham komme Byens Forsvarere, en Flok Børn med Fredens Gudinde i Spidsen, som, med Overflødighedshornet i den ene Haand, rækker Helten med den anden den fredelige Oliegreen. Efter Alexander følge hans Vaabendragere med Spyd, Skjold og Bue, den vilde Bucephalus, som to Menneſker neppe kunne styre — en herlig Gruppe! — derefter Generalerne, og paa den følgende Væg Ryttere og Fodfolk af Alexanders Hær, en Elefant, belæſſet med Bytte, fangne Konger, o. s. v. Den tredje Væg viser Staden Babels Mure, som Indbyggerne have bestøget, for at see Toget; Floden Tigris flyder forbi; den gamle Flodgud sidder ved sin Kilde; et Fartøi med Vare og Kiøbmænd nærmer sig Staden; til Venstre sidder en rolig Fisker under Palmetræer og angler; hans Hund staaer ved Siden; dette er et usigelig udtryksfuldt, idyllisk-roligt Optin, hvori Freden er symbolisk fremstillet. Paa hoire Side drives en Gaarehiord forbi Stadsmuren; Børn kiale for Lammene; Mænd og Kvinder med deres Spæde paa Armen slutte sig til et festligt Tog, som udfylder den fjerde Væg, og forestiller de Gaver og Ofringer, som bringes Seierherren; Løver og Tigre i

Rænker, væltige Hingster, Hornblæsere, virakduftende
 Altære, unge Piger, som strøe Blomstre — en rig
 og festlig Scene, hvor Alt er Liv, Handling og
 Udtryk. Det er umuligt, at see sig møt paa disse
 ubeskrivelig deilige og levende Grupper og Figurer.
 O at dog dette ubodelige Bærk af den store Konst-
 ner maatte komme til at pryde hans Fædrelands
 Kongeborg! at dog ikke blot Fremmede skulde beun-
 dre, hvad en af Danmarks Sønner har skabt! —
 Men desværre, ikke eet af hans store Arbejder er
 bestilt for os, imedens de fra Rom vandre ud til
 alle Lande og Verdens egne, endog til America; og
 hvor smertet dette hans ædle Siæl; thi Thorvald-
 sen har i Rom ikke ophørt at være Dansk; han
 føler med Varme for sit Fædreland, og taler dets
 Sprog hellere end noget andet. Hans fire skønne
 Basreliefs til Christiansborg Slot ere særdele; men
 disse har man bestemt til at sættes udvendig paa
 Bygningen. Hvor i Verden findes da den Konst-
 ner, der skal frembringe de Arbejder, som skulde
 pryde det Indvendige? — Næsten ligesaa meget,
 som hans Alexanders Triumph har hans Scener af
 Homer fortryllet mig. Hvo har som han malet
 Briseis' Sorg, Achilles's villige Brede, Patroklos'
 Deeltagelse, Heroldernes Erværdighed? Hvor up-
 perligt veed han at forbinde og udtrykke, og hvorle-
 des besidder Skionheden det Hele! — Var jeg rig
 nok dertil, vilde jeg hos Thorvaldsen bestille alle de
 fortrinligste Scener hos Homer i Basreliefs; dette

vilde maaſkee være det enefte, vor Tid kunde sætte ved Siden af de homeriske Digte.

Den Fornoielse, jeg nyder ved at besøge Thorvaldsens Studium, ved at ſee, hvorledes det bløde Leer under hans Hænder modtager Liv og Skønhed, hvorledes Natur og Udtryk springer frem af den døde, farveløſe Maſſe, er jeg ikke i Stand til at beſkrive. I Dag (Lørdag, den 5te Jul.) har han fuldendt ſin Dandſerinde; aldrig ſaae jeg en lettere, nydeligere Skikkelse; det er den ſvævende Skønhed ſelv; man ſeer, hvorledes hun med de flygtige Trin neppe berører Jorden. Hvor moiſom denne Figur end har været at frembringe, formodetſt det konſtige Draperie og dets utallige Folder, har dog en af Thorvaldsens Elever forſikkret mig, at han kunde fuldføre den i 6 Uger, naar han daglig arbejdede derpaa; thi, ſom alle ſtore Genier, er Thorvaldsen ikke blot uhyre frugtbar paa Ideer; men arbejder tillige med en Lethed og Hurtighed, der overgaaer al Foreſtilling; og dog er ethvert af hans Arbejder ſaa fuldendt i de mindſte Dele, ſom om han havde anvendt hele Aar derpaa. Man har en Tid talt meget om Canovas blødere Behandling af Marmoret, ſom et Fortrin, denne Konſtner ſkulde have for Thorvaldsen — formodentlig, fordi man ikke var i Stand til at udfinde noget andet. Canova polerer omhyggelig ſit Marmor: han veed paa en Maade at farve det ved Poleringen, at give Gevantet et lysere Skær, end de nøgne Dele; men er dette vel i ſig ſelv andet end

mechanisk Glitterstads? — Thorvaldsens Arbeider trænge ei til en konstlet udbortes Politur; deres Glæds udspringer fra det Indre, og deres Udvortes har den Skønhed, som Naturen fordrer. Disse Konstværker udholde en langt anden og tungere Prøve end den, at sammenligne Marmorets Glædhed: man kan see dem umiddelbar efter og ved Siden af Antikerne, og man finder dem værdige at optages blandt disse. Derimod betragte man Canovas Perseus ved Siden af den belvederiske Apollo, hvor han selv har henstillet den! — Afstanden er saa stor og fiendelig, at jeg kan ikke andet end troe, Canova har gjort det, ikke af Forsængelighed, som nogle heri tillægge ham, men af Beskedenhed, for selv at gøre Forskiellen tydelig.

At tale om Thorvaldsens enkelte Arbeider formaaer jeg ikke, saaledes som jeg ønskede det, og Rummet tillader mig det heller ikke. Af Beskrivelser og Tegninger kender Du dem; men disse give neppe en Skygge af saa herlige Konstværker. Jeg vil kun nævne, at hans nyeste Arbeider, foruden Dandsferinden, ere hans Nat og Dag, to fortræffelige Basreliefs, og at han for nærværende Tid ogsaa er sysselsat med Restaurationen af de berømte, i Aaret 1811 paa Den Egina, lige over for Athen, opgravede Statuer, der engang have prydet den panhelleniske Jupiters Tempel paa Egina, og som Kronprindsen af Baiern i Aaret 1812 tilkjøbte sig. — BUSTER gjør Thorvaldsen ikke mere,

ffiondt hver betaltet ham med flere hundrede Specier, og var ham i Almindelighed kun fire eller fem Dages Arbeide. Hans kiæreste Dnske er, at kunne arbeide efter frit Valg og uden Bestillinger; og dette vil han vel ogsaa kunne opnaae; thi hans Konst har skaffet ham Uafhængighed, og hans Navn er berømt i alle cultiverede Lande. Den Agtelse og Beundring, som ydes ham i Rom, er ligesaa stor, som almindelig. Fornemme, Rige, Kunstnere, Italiener og Fremmede kappes om at søge ham, og at lægge deres Hviagtelse for Dagen. Her er nu kun een Stemme om at den ypperste Rang blandt vor Tids Kunstnere tilhører ham. Evende Kunstnere have i Rom tegnet og stukket hans Arbeider i Kobber *); en tredie vil i Frankfurt besørge en Pragtudgave deraf. Ligesom de antike Statuer, stikker man ogsaa hans Konstrærker i Gemmer. Af en saadan, der er en Copie af hans herlige Basrelief Matten, har en Kunstner solgt i Glas-Paster eller Aftryk 200 Exemplarer, og kunde assat ligesaa-

*) Herved menes formodentlig den Samling af Thorvaldsens Værker, i Omrids, som Brodrene Niepenhausen i Rom have udgivet, og et nyere Værk: *Collezione delle Statue e de' Bassi-relievi inventati e scolpiti in marmo dal Cavaliere Alberto Thorvaldsen, Scultore Danese, incisi e pubblicati da Ferd. Mori*, hvoraf jeg har seet 1ste Bind 4de Hefte fra Tav. 33 til 44. Ethvert Bind skal indeholde omtrent 80 Plader og koste Subskribenterne 8 romerske Scudi.

mange, hvis han havde havt dem. Foruden vor Eckerberg, har ogsaa den berømteste italienske Maler i Rom Camuccini, malet ham; han er stukket i Kobber, og hans Billede skaaret i Steen, hvoraf Aftryk kan faaes. En ung Konstner fra Neuschatel har forfærdiget en Medaille til Thorvaldsens Gre; og selv har jeg i et Selskab hørt en ung italiensk Digter oplæse et Digt over Jason, som efter Geheimeraad Schubarts Sigende var udmærket. Denne Mand har i Sinde at skrive et Digt over ethvert af Thorvaldsens Værker, og vil see at faae dem trykte i Forening med det nye Kobberværk. Thorvaldsen har ogsaa en Neapolitanisk Dræden, og er Professor ved det herbærende Konstacademie, med 300 Speciers aarlig Løn.

Saaledes lever den store Konstner, som vi ere lykkelige nok til at kunne kalde vor Landsmand, æret, agtet og elsket i Konstens Hovedstad af den hele Kreds, der omgiver ham, og han er ikke blot stor, men ligesaa elskværdig. En dybsindig Mand speiler sig i hans Tale og alle hans Handlinger; den er forenet med et reent og kiærligt Sind; og den sande Storheds ædle og værdige Beskedenhed er et Hovedtræk i Thorvaldsens Charakter. Han staaer ved sig selv, fast og sikkert, uden al forfængelig Higen efter Roes og Hæder. Den, der saaledes som han lever i Idernes Verden, og saaledes har vidst at udføre dem i de herligste, udødelige Værker, han trænger heller ikke til ved noget falskt Elin,

ved nogen laant Glimmer at tiltrække sig Beundring.
 Han forsmaaer ikke sine Medlevenes Agtelse og
 Erkiendelse af hans Ypperlighed; men han vilde,
 selv uden denne Erkiendelse, føle sig lykkelig som
 Kunstner; thi hans hele Siæl lever i Skønhedens
 og dens Ideers Beskuelse. Han har ikke heller ar-
 bejdet blot for sin Tid; hans Værker ere, ligesom de
 Gamles, for Evigheden; de sildigste Slægter ville be-
 tragte dem med samme Følelser, med samme Beun-
 dring, som den nærværende. Thorvaldsen er ikke
 rig paa Ord; men hans Tale er vægtig og dierv;
 Sandhed boer paa hans Læber, og al Forstillelse er
 ham fremmed. Det er ham naturligt, at sige sin
 Mening uden Tilbageholdenhed, og han bedømmer
 andre Kunstnere med den samme Retfærdighed og
 Strengthed, som han viser mod sig selv. Man har
 undret sig over, hvorfor han aldrig er kommen hjem
 til Fædrelandet, som han dog elsker. Men det er
 kun den i de locale Forhold Ukyndige, der kan un-
 dres over, at en Thorvaldsen ikke ombytter Rom for
 Kiøbenhavn. Kun i hiin Stad, som er Kunstens
 Middelpunkt, kan en Kunstner som Thorvaldsen leve;
 thi han lever ikke for noget enkelt Land, men for
 den hele Verden. I hans Værker skulde hans
 Fædreland stræbe at besidde ham; thi intet Land
 burde være nærmere dertil; og at trage efter denne
 Besiddelse vilde passe sig bedre for os, end at klage
 over, at vi ikke kunne faae Thorvaldsen hjem.
 Selv et Besøg i Danmark (hvortil han dog nu gaafe

synes at have bestemt sig) fordrer, at han maa for en lang Tid løsrive sig fra saa mange og vigtige Forbindelser, og er forbundet med store Besværligheder og betydelige Tab og Opoffrelser. Fædrelandets Agtelse og Landsmænds Kiærlighed vil lønne ham for disse. Jeg er ogsaa vis paa, intet vil være ham glædeligere, end naar de maatte give Anledning til, at Danmark kom til at eie nogle af hans ypperste Kunstværker. — —

Fragmenter over Holberg.

VIII.

Blandede Bemærkninger ved nogle af Holbergs Værker.

Den femte Tome af Holbergs danske Epistler udgaves, som bekendt i Aaret 1754 efter hans Død *). Fortalen til dette Bind, hvilken er underskrevet af en „Hans Mikkelsen,“ ender saaledes: „Bore

*) Denne Tome er trykt paa Otto Christopher Wenzels Bekostning. Fortalen er dateret den 17de Sept. 1754: „Holberg døde, hedder det der, den 24de Febr. 1754. Hans Liig staaer endnu (September) i vor Frue Kirke, indtil hans Monument bliver færdigt i Sorø.“

Landsmænd see nu her den 5te Tome af Holbergs
 Epistler; de øvrige, som med første skal
 komme for Lyset, vil udgiøre tvende
 Tomer." Forstaaes der maaſkee ved disse „øvrige“
 Epistler hans latinſke, som man var ſindet enten i
 Original eller Overſættelſe paa ny at udgive? Dette
 synes mig ikke meget rimeligt; men det har heller
 ikke været mig muligt, at komme paa noget Spor
 efter, om to Bind danſke Epistler af Holberg endnu
 ſkulde være til utrykte. At de ei ere trykte, derom
 synes Fortegnelſen over hans Skrifter baade hos
 Worm og Wille Høiberg at vidne. Paa
 begge Steder nævnes ikkun fem Tomer af disse Epist-
 ler, uden at det mindſte er tilføiet om flere utrykte.
 Hvor er da Manuskriptet til hine to Bind Epistler
 blevet af? Ere disse den ſtore Mands ſidſte Gaver
 til Fædrelandets Litteratur for ſtedſe tabte, eller, ere
 de endnu i Behold, hvi komme de da ikke for Ly-
 ſet? Fordelen ved at udgive dem maatte altid være
 ſtørre end ved at holde dem ſkulte. — Overveier man
 følgende Omſtændigheder, ſaa bliver den Mening
 temmelig ſandſynlig, at disse to Dele aldrig have
 været til. For adſkillige Aar ſiden har Profeſſor
 Rahbek offentligen eſterspurgt de her omtalte
 manglende tvende Bind Epistler, men ingen Dplys-
 ning erholdt. I Holbergs ſidſte testamentariſke
 Diſpoſition af 16de Januar 1754 (ikkun lidet over
 en Maaned før hans Død) hedder det ſom følger:
 „Den femte Tome af mine Epistler, ſom endnu ere
 Athene. December 1817.

i Manuskript, skienker jeg til Boghandler Otto Wentzel" (den samme paa hvis Forlag bemeldte Tome ogsaa er udkommet). Her tales ikkun om een Tome, og Holberg bøde kort efter; hvorfra skulde da Forlæggeren, eller den „Hans Mikkelsen," der har underskrevet den ovenfor citerede Fortale, tage de øvrige tvende Tomer? Skulde det maaskee have været Boghandlerens Hensigt, at lade to flige Bind Epistler forfærdige af en anden i Holbergs Navn? Dette vilde dog neppe have lykkedes, og for ei at tillægge en asdød Mand en saa uværdig Hensigt uden sikre Data, ville vi heller antage, at han har gjort en urigtig Beregning over det Arktetal, Manuskriptet i Trykken vilde udgiøre, at han derfor har villet dele det i tre Tomer for at undgaae et alt for voluminøst Bind, og at Fortalen til den femte Tome er trykt førend Bærket selv, i det mindste før dets sidste ti Ark. Thi disse ti Ark, have i den nævnte Tome særskilt Sidetal og begynde med Pag. 1, saaledes at der imellem dem og de foregaaende Ark, som udgiør 223 Sider, er, omtrent midt i Bogen, en halv Side. — Hos samtidige Skribenter har jeg intet fundet angaaende hine lovede to Bind af Holbergs opera posthuma. Selv Wille Høiberg, Udgiveren af de efter hans Død samlede mindre Skrifter, tier om Epistlerne. —

Paa tydsk er efter Holbergs Død udkommet en Samling af hans smaae Skrifter, hvilken er trykt i Kiøbenhavn 1755 paa den Rothisse Boghandlings

Forlag. I Fortalen siges denne Samling at være en Oversættelse af Høibergs Holbergiana; den indeholder ogsaa de samme Stykker af Holberg (de latinske oversatte paa tydsk), som hiint Skrift, men desuden en prosaisk Oversættelse af den jydskke Feide, Oversættelse af Brevet mod Archenzholz og Afhandlingen om Enthusiasmus (de to sidste paa fransk skrevne Piecer ere omtalte i næstforrige Fragment.) —

Man er enig om, at Holberg ikke har kiendt Shakspeare, uagtet den første i lang Tid opholdt sig i England; heller ikke omtaler han ham nogensteds i sine Skrifter. Under hiint Ophold var det ikke, som i Frankrige, Skuespil, der for en stor Deel sysselsatte vor Digter; for det meste levede og studerede han i Oxford. Paa den Tid vare maaskee ogsaa Shakspeares Værker og Fortienester nedsiunkne i et Slags Forglemmelse, hvorfra først en senere Tidsalder fremdrog dem. Ved dette Holbergs Ube-kiendtskab med hiin brittiske Digter er det des interesserantere at bemærke, hvorledes de et Par Gange ere trufne sammen i comiske Emners Behandling. Den ene Gang er i Udførelsen af Folke-Eventyret, der har givet Sujet til Jeppe paa Bierget, hvilket Eventyr Shakspeare ogsaa har behandlet i Forspillet den drukne Kiedelflicker *). Li-

N n 2

*) Sammenl. Rahbeks Udgave af Holberg, og det foregaaende Fragment.

geledes findes meget i Shakespeares *Troilus og Cressida*, som har Liighed med Holbergs *Ulysses* von *Ithacia*. I *Troilus* og *Cressida* drives, som i *Ulysses*, megen høist comisk Spot med Heltene i den trojanske Krig; som i *Ulysses* gøres denne Krigs Oprindelse og Langvarighed latterlig, som i *Ulysses* prale Heltene og berømme hinanden. Ligesom *Chilian* hos Holberg bruger mange naragtige Indvendinger, for at undgaae den Dvekamp med en Trojaner, hvorved Striden efter Skiebneens Vink skal afgjøres, saaledes vil derimod *Hector* hos Shakespeare ikke fortsætte en lignende Kamp med den over al Maade storpralende *Ajax*, fordi denne er hans Fætter! Til Kierligheds-Handelen mellem *Troilus* og *Cressida* er i øvrigt intet svarende i *Ulysses*.

Ligesom de gamle tydske Oversættelser vistnok for en stor Deel have bidraget til, at Holberg undertiden (langtfra ikke altid eller af alle) er bleven miskiendt i Tydskland, saaledes have *Kotzebues* nyere Efterligninger eller Behandlinger (egentligen Fordærvelfer) af hans Stykker vel heller ikke bidraget lidet dertil. I Rahbeks formodentligen i disse Dage udkommet tredje Deel om Holberg som Lyftschildigter, hvilken Deel slutter dette Værk, findes et Udtog af hiin altfor frugtbare Digters Bearbejdelse af *Don Ranudo*. At dette Skuespil her er bleven langt mindre underholdende end hos Holberg, er lidet; men at Holbergs Charakterer ere blevne van-

skabte, at hans sunde naturlige Lune har maattet
 give Plads for frempiinte Vittigheder og modern
 Tiener- og Kammerpige-Passiar: dette er Forgribel-
 ser, som burde alvorligen paatales. Kunde Holberg
 selv endnu tage sine Comedier i Forsvar, vilde han
 maaskee behandle denne sine Stykkers nyere „Dm-
 støber“ paa samme Maade, som han forudum be-
 handlede Dmstøberen Pauli; thi virkeligen ere hiins
 Støbninger, skiondt af et modernere Udvortes og
 giorte med større Haandværksfærdighed, dog aldeles
 ikke heldigere, end dennes. Det er latterligt nok,
 at netop een af de Vebreibelser, Holberg har gjort
 sin ældre Dmstøber, „at han i sine Historier“ (d.
 e. fladderagtige Comedier) „uden Betænkning gjør
 Folk døve, blinde, krogryggede, halte, det er,
 skærer Øren, Næse og Fodder af dem, allene for
 at faae Anledning til et fattigt bon mot“; denne
 samme Vebreibelse kan meget smukt anvendes paa
 den nyere Dmstøber Røgebue, der f. Ex. i sin Be-
 arbeitning af Don Ranudo gjør Donna Olympia
 blind paa det ene Øie, skævvuldret, stormundet,
 fladbrystet; det sidste allene for at faae Anledning
 til at lægge Pedro et virkeligen fattigt Indfald i
 Munden. Saa sandt er det, hvad i femte Deel af
 Holbergs udvalgte Skrifter i Noten til Comedien
 Don Ranudo er sagt, at Røgebue ikke vil blive den,
 der skal bringe sine Landsmænd ud af den Fordom,
 at Holbergs Stykker ere Farcer (Possenspiele) til-
 hobe.

Man er sædvanligen af den Formening, at Holberg manglede Øyne til at udtrykke alvorlige og blide Følelser, og at derfor Sproget i hans Rærligheds-Scener er som oftest plat og uædelt. At der alligevel, skiondt kun sielden, findes pathetiske Steder hos ham, det viser, at hans Hjerte ingenlunde var ubekiendt med slige Følelser. Men deels vare de Emner, han behandlede, ei skikkede til at fremkalde dem, deels havde den danske Prosa i det kort foran ham gaaende Tidsrum gjort et Tilbage-ffridt, hvorfra den først efter ham, men formedelst hans Bearbejdelse, igien gik frem ad og atter vandt sin gamle Værdighed i Udtryk og alvorlig Tale. Man finder hos Holberg et Sted *), hvor han selv omtaler det Spørgsmaal, hvorvidt han vilde have været istand til at skrive Tragedier, og hvor han anfører at Nogle af de „høitravende Scener“ i *Melampe* og af hans *Metamorphoses* have dømt ham ikke uden Øyne til det Slags Poesie. Det sidstnævnte Værk især er uden Tvivl et gylbigt Beviis for denne Paastand; og til disse to Beviser kan endnu føies to andre: *Pernilles* skionne og ædle Charakter i *Comedien*, *Pernilles* korte Frøkenstand, hvilken Charakter paa en meget rørende Maade ytrer sig i tredie Scene, tredie Act: Og dernæst den findrige Nytaars-Prolog 1723, hvor *Uppollos* Forsvarstale for *Comedien* er aldeles alvorlig og, som

*) Udv. Skrifter 21de D. S. 573.

Dehlenschläger siger *), et Beviis paa, at Holbergs klare Forstand og vittige Phantasie undertiden hævede sig til det Pathetiske. „Hvilken alvorlig Digter, feier han til, vilde ei gierne have skrevet denne Prolog?“

I Hensyn til Tragi-Comedien Melampe er det mærkeligt, at Holberg paa flere Steder har yttret den Mening, at dette Stykkes alvorlige Scener vare skikkede til at vække tragiske Følelser. Saa meget er vist, at disse Scener, efter min Følelse i det mindste, gjøre en saare ubehagelig Virkning, naar de paa Theatret udføres paa anden Maade, end den til Holbergs Idee om deres Virkning svarende, det er, naar de spilles parodisk overdrevent. Denne Maade, at fremstille Stykkets alvorlige Roller paa, havde, da det for ei længe siden igien optoges paa Theatret, nogle af de bedste Skuespillere og Skuespillerinder valgt. Dgsaa har Rahbek erklæret sig for denne Udførelsesmaade. Mig forekommer den at være aldeles upassende. Efter min Mening ere de alvorlige Scener i Melampe ingenslunde skrevne paa Skramt; den Parodie, Holberg selv siger at det indeholder, paa samme Tid som han omtaler dets Kraft til at vække Graad, er ingenslunde at forstaae om hine Scener, men om de ved Siden af dem satte comiske, i hvilke Stykket parodierer sig selv. Men derfor ere hine ligesaa lidet i sig selv latterlige, som man vil være istand til af Holbergs

*) See dette Maanedsskrifts første Bind, S. 303.

Behandling og Udførelse af dem, at bevise nogen Hensigt til Latters Bækkelse. Denne Behandling, saavel som Digterens egen bestemte Erklæring, viser tilstrækkeligen, hvorlidet han vilde finde sig tilfredsstillt, om han havde hørt sine Vers fremsagte med comist affecteret Stemme og med overspændt Gesticulation, istedetfor, som var hans alvorlige Mening, da han digtede dem, med høitidelig og værdig Declamation. De enkelte Platheder, som i disse Vers forekomme, ere langt fra at være forsættlige, eller ere egentlig, efter Sprogets og Poesiens daværende Tilstand, ingen Platheder. Slige mindre ædelt udtrykte Steder maatte Skuespilleren bestrebe sig for ved Declamationen at give al mulig Værdighed og ingenlunde ved dem falde ud af den alvorlige Tone, hvori det Hele fremsagdes.

Ved at eftersee de forskiellige Udgaver og Oversættelser af Niels Klim, har jeg truffet paa et Exemplar af den gamle danske Oversættelse, udarbejdet efter den latinske Originals første Dplag, men forsynet med indskudte Blade paa alle de Steder, hvor den anden latinske Udgave er foreget, og paa hine Blade findes da Forøgelserne oversatte og aftrykte. Paa denne meget compendiose Maade frelst Forlæggeren sit første Dplag af Oversættelsen og tilfredsstillede dog Kjøberne, der naturligviis ønskede ogsaa at have Originalens Tillæg oversatte. Denne her omtalte Oversættelse er udkommet Aar 1745 paa C. G. Mengel & Comp. Forlag. Paa Titelbladet

staaer: Andet formere de Dplag, men uden Tvivl tiltrykt bagefter.

I Sverrige har man ei blot oversat, men ogsaa efterlignet Holberg. I Aaret 1756 er i Stokholm udkommet: Sammanliknade Hjeltars Historie på Baron Holbergs Sätt. 8.

Holberg omtaler i Autobiographien sit ungdommelige, ja endog „jomfruelige“ Ansigt i en yngre Alder, hvilket foraarsagede, at man paa hans første Udenlandsreise undertiden tog ham for et ungt Menneske, der ei endnu havde fyldt den første Snees Aar. Blandt andet kunde en alvorlig londonst Børg, der, da vor Digter endnu som Student opholdt sig i England, saae ham ryge Tobak paa et Gæstgiversted, ei bare sig for at lee, og for at udbryde: *the boy will smoke tobacco!* (Drengen vil ryge Tobak!) — Naar man betragter det troeste af Holbergs Portraiter, hvilket forestiller ham i en sildigere Alder, opdager man der skionne og meget regelrette Træk. Han har en hoi Pande, store Dine og hvalte Diebryn, en særdeles skion og regelmæssig Næse, Mund og Hage vel proportionerede. Hele Ansigtet er aandsfuldt, besynderligen lyst og aabent, Blikket er klart og giennemtrængende. Ved Munden ere lette satiriske Træk, men saadanne, der hverken forstyrre Værdigheden eller formindske den dybe Tølelse af Værdighed og Tillid, hvilken det Hele indskyder.

Hermed flattes Fragmenterne over Holberg. Maaskee tillader en anden Tid og andre Omstændigheder Forfatteren engang at foretage dem paa ny, og udarbejde dem til et sammenhængende Heelt. Den i et af de første Fragmenter lovede Udsigt over Holbergs Meninger og Domme, saavel som den udførligere Sammenligning mellem ham og Moliere, ville da finde deres passende Sted, hvilket i et periodisk Skrift, formodentlig deres Omfang, ei kunde blive dem til Deel.

P. Wegner,

Autor til Hans Mikkelssens Episkler
til Søndagsfriveren.

Frederiksborg.

(Skrevet i Aaret 1810.)

Jeg veed etsteds en Kongeborg;
Langt bort fra Stadens vilde Stimmel
Den klæder sig i stille Sorg,
Og skjuler sig for Verdens Brimmel.
Engang for tvende Seclers Aar
Den var en herlig Konges Sæde,
Da kiendte den kun idel Glæde,
Da blomstrede dens Ungdomsbaar.

Men af! de ffionne Ungdomsaar,
 De ere længe alt bortsfundne;
 Nu blomftrer andre Tiders Vaar,
 Dg andre Sole er oprundne;
 Nu fstander det forladte Slot
 Kun til den Hedengangnes Gre,
 Til fierne Efterflægt at bære
 Et Bidne om den store Drot.

Rundt om det verler Livets Spil,
 Dg Tidens Etøm forbi det glider;
 Det horer den ei mere til,
 Det horer til de sfundne Tider.
 Som Bautaften det monne ftaaе,
 At vække Drottens gamle Minde
 Hos Slægterne, fom trindt oprinde,
 Som ftrømme hen og fUART forgaaе.

Thi ftraaler det ei meer med Guld,
 Ei meer den hvide Marmor praler;
 Sin Pragt bedækker det med Muld,
 I taufe Varfler kun det taler,
 Dg gyder hellig Trøft og Ro
 Dg ftille Veemods blide Smerte
 Med i den fromme Vandrer's Hierte,
 Som kommer hid med barnlig Tro.

Hvis dybe Længsler's sære Lyst
 Dit Hierte underfuldt bevæger,
 Men Veemod fylder kun dit Bryst,
 Og ingen Elskovs Lyst dig kvæger :
 Da kom! her finder du en Brud,
 Her skal din Længsel Fylde finde,
 Her skal din Taare stille rinde
 Og Sielen synke hen i Gud.

Kom Diding, du, som nær din Død
 Med Angest end tilbagestuer,
 Som græmmer dig for Verdens Nød,
 For dine yngre Brødre gruer :
 Træd hid til denne gamle Borg,
 Den store Konges Sommersæde,
 Lad her den lange Fortid træde
 Forbi din Siæl og glem din Sorg.

Kom, Yngling, i hvis unge Bryst
 En reen og hellig Elskov luer,
 Som kalder det den største Lyst,
 Naar i din Piges Siæl du stuer :
 Forlad en Tid din unge Brud!
 De Luer, som for hende brænde,
 En anden Lue her antænde
 For Nordens Folk og for din Gud.

Kommer alle, Kommer hid!
 Du, friske Ungdom, sølvgraa Alder!
 Forlad en Stund hver anden Id,
 Lyt til den Røst som venlig kalder;
 Og følg dens stille Ralden. Kom!
 Slip Alt, hvad hist dig vil adsprede,
 Slip Verdens Sorg, forlad dens Glæde,
 Og kom til denne Helligdom!

Fr. Chr. Sibbern

E u r o p a ,
 en Idyl af Moschus,
 oversat af N. Fogtmann.

Nypris sendte engang en listig Drøm til Europa.
 Det var i Nattens tredie Deel, nær dæmrende Morgen,
 Da som Honningen sød end Sønnen sidder paa Diet,
 Løsende Lemmerne, blidt den hinder vort Syn med
 sit Bindsel.

Da og ufeilbare Drømme i Flok omvanke paa Jorden.
 Alt paa den Tid i dybeste Søvn i Høieløfts Sale
 Laae Europa, end Mø, en Datter af Konningen
 Phoenix:

Tvende Fastlande hun saae; de strede begge om hende,
 Asia, og det modsatte Land, Som Qvinder vare de
 flabte,

Fremmed var den enes Gestalt ; den anden en Indfødt
 Synes liig, og favnede hende saa ømt som en Datter.
 Selv, hun sagde, jeg hende har født, jeg hende har
 ammet ;

Men den anden med voldsom Magt og med vælbige
 Hænder

Hende, som ei var uvillig, drog ; thi hun sagde :
 befikket

Har den ægidesørende Zeus mig Europa til Gave.

Hun nu foer op af den redede Seng og frygtede
 saare :

Hjertet bævede stærkt ; thi Drømmen tyktes et sandt
 Syn.

Længe hun sad og tiede qvær ; men Qvinderne begge
 Svævede end en Stund for hendes alt aabnede Dine.
 Seent og med Frygt omsider den Mø opløfter sin
 Stemme :

Hvo af de Himmelske har tilsendt mig saadanne
 Syner ?

Hvilken Drøm har mig paa min redede Seng udi
 Salen,

Da jeg slumred saa sødt og dybt, saa saare forfærdet ?
 Hvo var den fremmede Qvinde vel, som jeg flued i
 Søvn ?

Hvilken Længsel mit Hjerte betog efter hende, o !
 hvor hun

Huldt mig holdt udi Favn og saae paa mig som en
 Datter !

Salige Guder! udtyder mig dog min Drøm til det
Gode!

Talende saa, sprang hun op og søgte de kiære
Veninder,

Lige i Vært, i Aar og i Sind, af ædle Forældre.

Disse hun altid legede med, naar hun vandred til
Dandsen,

Eller hun brugte det muntrende Bad udi Flodernes
Munding,

Eller og plukte i Eng den yndigt duftende Lilie.

Nu de viste sig strax; og alle de havde i Haanden

Hver sin Blomsterkurv: de gik til de grønne Eng
Langs med Havets Strand, hvor de altid i Skare
kom sammen,

Frydende sig ved Rosernes Vært og Vølgernes Eusen.

Selv bar Europa en gylden Kurv, ret værd at beskue:

Underlig skion den var, et ypperligt Værk af He-
phaistos.

Denne han fordum Libya gav, da hun til Poseidon

Steg udi Seng, hun igien skion Telephaesse den
skienkte;

Ehi de vare af sælles Blod; og Møen Europa

Gik den berømte Skat af Moderen Telephaessa.

Mangt et skinnende Billede med Konst paa den var
udgravet:

Der var dannet af Guld Io, Kong Inachus' Datter,

Da hun endnu var en Ko og Qvindeffabning ei havde;

Vankende om paa sin Fod hun betraadte den bøl-
gende Saltvei,

Saaes en Svømmende liig; men blaaligt var Havet
afbildet.

Tvende Mænd der stode saa høit paa Brynet af
Stranden,

Haand i Haand, og besaae den paa Havet omvæn-
kende Dre.

Der var og Zeus, som blidt med sine guddom'lige
Hænder

Klappede inachiske Ro, som han ved syvstrømmebe
Nilflod

Fra skionhornet Dvie igien til en Dvinde forvandlede.

Nilen flød som en Sølvstrøm, af Kobber var Koen,

Dg i det funklende Guld saaes Zeus at være afbildet.

Men paa den rundede Blomsterkurv tæt nedenfor
Krandsen

Hermes afbildet stod; udstrakt ved hans Side paa
Jorden

Argos laae, udrustet med Dine, som kiendte ei Sønnen.

Da han var dræbt, af hans Purpurblood en Jugt
monne opstaae,

Som sig brystede stolt af Vingernes blomstrende Farver.

Den udfolded sin Stiart, liig hurtig henfarende Skibe,

Dg bedækked Guldkurvens Rand med udviklede Fiedre.

Saadan en Blomsterkurv bar da den skionne Europa.

Da nu Pigerne vandrede ind paa de blomstrige
Enge,

Alt ved forskiellige Blomster de sig forlystet i Sindet.

Denne Narcissen med yndig Duft og hiin Hyacinthen

Plukkede, een Violen, en anden Serpyllen: til Jorden

Flokkerviis Blade nedfaldt paa de rigt udsmykkede
Enger.

Dgsaa det guldgule Haar de Andre af duftende Safran
Plukked om Kap; men midt blandt dem stod Kon-
ningens Datter,

Sankende med sin Haand de purpurluende Roser,
Som i Chariternes Chor selv Aphrogeneia frem-
straaler.

Men ei længe hun skulde sit Sind med de Blomster
forlyste,

Dg ei længe bevare uløst jomfruelige Bælte;

Thi Kroniden, da hende han saae, blev saaret i Hjertet,
Truffen uventet han blev af Kypris's mægtige Pile,
Hvilken ene formaaer selv vældige Zeus at betvinge.

Han, for at undgaae Had af den altid flinsøge Here,
Dg for at skuffe ved List den Jomfrues barnlige
Hjerte,

Skulde sin Guddom, skiftede Skabning og blev til
en Dre.

Ikke en saadan, som fores paa Stald, ei heller en
saadan,

Som i Nag for den krummede Plov maa Jurerne skære,

Ikke en saadan, som græsser paa Mark, ei heller en
saadan,

Som man spænder for Bogn til vægtige Byrder at
flæbe.

Nei! hans øvrige Krop var guul som Blomster af
Safran;

Men en sølvklar Kreds fremffinnede midt i hans Pande.

Athene. December 1817.

D o

Begge hans Dine var blaa, og begge de luede Etskov;
 Og et Par eensdannede Horn fremsteg fra hans Iffe,
 Liig halvcirklede Rand af Maanens hornede Bue.

Saa til Engen han kom. De Jomfruer fryg-
 tede ikke,

Da han sig viste for dem; men nærmere vilde de
 gange:

Hver vilde klappe den yndige Tyr, hvis ambrosiske
 Bellugt,

Giernt endog, overvandt de krydrede Dufte af Engen.

Han nedkastede sig for Europas uskyldige Fodder,

Slikkede ømt hendes Hals og kiedede venligt for Pigen.

Hun den klappede huldt, og sagte med Haanden hun
 bortstrøg

Graaden fra dens skummenbe Mund og kyskede Tyren.

Men han bøgede honningsødt, man troede at høre

Den mygdoniske Fløite udaande de listigste Toner.

Med for Jomfruens Fod han knæled og saae paa
 Europa,

Bøied sin Hals, og sin Ryg han viste hende udbredet.

Da hun talede saa til de Møer med bølgende Lokker:

Legesøstre, Veninder! kommer herhid, at vi kunne

Fryde os ved at sidde paa Tyren; thi visselig kan den,

Som den har bredet sin Ryg, liig et Skib, os alle
 modtage.

Venlig den er at ffue og yndig: de øvrige Tyre

Iffe den ligner, men vist er dens Sind, alt ligesom
 Mandens,

Heel sagtmodigt og blidt, og allene den mangler hans
Stemme.

Talende saa, med et Smil hun sig satte paa
Ryggen af Tyren.

Dette de andre og vilde; men flux mon Tyren sig reises;
Han havde vundet sit Rov og ilede hurtig til Havet.
Da hun vendte sig om og kaldte de kiære Veninder;
Haanden rakte hun frem; men naae hende kunde de
ikke.

Bort over Stranden han foer og svømmede ret som
en Delphin.

Dukkende op af Havets Skid Nereiderne saae man
Vandre i Rad og sidde paa Ryg af de mægtige
Hvaler.

Og Jordbrysteren selv, hiin vælbige Buldrer paa Havet,
Tævnede Bølgernes Top og ledte paa saltvaade Veie
Billig Broderens Fart; men trindt sig flokkedes om ham
Tritons Søner, som hoi i Havets de dybeste
Strømme,

Og de blæste en Bryllups-Sang i de lange Basuner.
Hun paa Zeus's Tyrerig sad og holdt med den ene
Haand sig ved Tyrens fremstaaende Horn og greb
med den anden

Folderne af sin bølgende Dragt, saa den flæbende
Bræmme

Vædet ei blev af det voldsomme Havs hvidt skum-
mende Vande.

Bugnende hang det slagrende Slør paa Jomfruens
Skuldre,

Dg liigt Skibenes Seil! det fremad skyndte Europa.
Da hun alt i det Fjerne var langt fra de fædrenes
Egne,

Dinede ingen Kyst og ingen fremkneisende Bierge,
Over sig havde kun Luft, og under sig maalløse Have,
Skued hun rundt omkring og hævede Stemmen saa
lunde:

Gudlige Tyr! hvor føres jeg hen? hvo er du?
hvi vandrer

Du med moisomme Skridt den Wei, og ikke for Havet
Ræddes, endsskiondt paa Sø kun for hurtig seilende
Skibe

Gangen er let; men Tyrene skælve for saltvaade Weie?
Hvilken behagelig Drif, hvad Spise vel giver dig
Havet?

Eller er du en Gud, hvi gjør du, hvad Guder ei
sømmer?

Aldrig man saae dog Havets Delphiner paa Jord
eller Tyre

Vandre paa Sø; men du paa Landet og hen over Søen
Farer med uvædet Fod og Kloverne ere dig Narer.
Snart maaskee du hæver dig høit mod den blaalige
Himmel

Dg vil opflyve i Luft alt ligesom hurtige Fugle.
Vee mig! hvor min Ulykke er stor, da jeg har min
Faders

Baaning forladt og til denne Tyr mig villig betroet.
Uvant farer jeg nu paa Sø og vandrer allene.

Men du som styrer det graalige Hav, o! Ennosigaios! *)

Kom mig gunstig imøde! thi dig jeg haaber at see
Som min Fører, der jævner mig denne min Fart
over Bølgen:

Ei uden Hielp af en Gud jeg betræder de vandige
Veie.

Dette hun sagde. Saa talede da bredhornede Dre:
Jomfru, vær trostlig og frygt kun ei de skul-
mende Bøver!

Zeus er jeg, kun nærved en Tyr jeg synes at ligne;
Thi saa stor er min Magt: hvad jeg vil, kan jeg
synes at være.

Kiærlighed blev mig til at udmaale Havenes Bide,
Skiult i Tyregestalt: ret snart modtager dig Kreta,
Hvilket ogsaa opfostrede mig; der holde vi Bryllup,
Og du skal vorde ved mig en Moder til herlige
Sønner.

Alle de kongeligt Spiir blandt Jordens Sønner skal
bære.

Saa han talte. Da skete det Alt, som han
sagde; thi Kreta

Viste sig strax, og Zeus igien forandred sin Skabning;
Jomfruens Bælte blev løst. Horaerne redede Leiet;
Og ret nylig en Mø, nu Zeus's Brud var Europa.
Ogsaa Sønner fødte hun Zeus og snart blev hun Moder.

*) Jordrystieren, eet af Poseidons Tilnavne.

Litteratur.

Brøden, Sørgespil af (Adolph) Müllner,
 oversat af E. J. Bøye, Cand. Theol.
 Kjøbenhavn 1817. 173 S. 8.

Det kunde synes unyttigt, i det mindste overskødig, her at yttre nogen Mening om et Drama, som et langt større Publicum, end vort, har modtaget med et ikke almindeligt Bifald, saavel i Bogen, som paa Skuepladsen, og hvorefter ogsaa blandt Konstdommerne mere end een Stemme har ladet sig høre — ikke altid dog i Samklang med den større Mængdes af Læsere og Tilskuere. Da imidlertid en i det Hele udmærket heldig Oversættelse har omplantet Müllners vidt og bredt omtalte Tragedie paa dansk Grund, og Originalen selv hos en stor Deel af vort læsende Publicum vakte en Opmærksomhed, som ikke nylig noget udenlandsk Digterværk har tilvundet sig: turde maaskee dog ogsaa efterstaaende forte Bemærkninger finde Læsere, som ville stienke dem en nyere Eftertanke, og, for enten at billige eller forkaste dem, sammenholde dem med deres Gienstand. Forud maa det bemærkes, at da Rummet indskrænker denne Bedømmelse, kan den kun blive aphoristisk og ingenlunde fuldstændig. Anmelderen kan hverken udførligen udvikle eller forsvare de almindelige Anskuelser, som ligge til Grund for

Betragtningen af dette Drama. Han kan heller ikke tage Hensyn til Andres Domme, enten for at giendrive dem, eller for dermed at bestyrke sine egne. At dvæle ved Stykkets Indhold, er overflødigt, da det baade i Originalen og i Oversættelsen hos os har fundet saa mange Læsere.

Hvad der har bidraget mest til at „Brøden“ vandt saa ualmindeligt et Bifald, ligger uden Tvivl deri, at det virkelig var et ikke almindeligt Digterværk. Man er i Tydskland og flere Lande bleven saa vant til at see dramatiske Middelgods, og hvad der er under dette, til at see een tragisk Digter efter den anden flikke, efter den sædvanlige og vedtagne Læst, et Sørgeespil sammen, som oftest ligesaa huult og tomt, som kraftløst, om endog glimrende ved flere eller færre „Purpurklude“, at man vel maatte overraskes, naar engang et kraftigt Talent valgte sig en, som det syntes ny Bane, betraadte den med fælle Skridt og mandig Holdning, og henrev Læseren, ikke ved falsk Sentimentalitet og glimrende Armod, men ved en Fylde af tragisk Lidenstabelighed, en vis høi Simplicitet, forenet med en heldig beregnet Effect og gode dramatiske Situationer; ei at tale om et skiont, meget dannet og gedigent Sprog og en ypperlig Versification. Disse og flere almindelige Fuldkommenheder forstærkedes endnu i deres Virkning ved mange enkelte udmærkede Skionheder; og en vis poetisk Kraft i det Hele indtog let

de Læsere, paa hvilke det Stærke, Voldsomme virker mere, end det Dybe og Gemytligte.

Tragedien skal vise os Menneskets høiere aandelige Kræfter (baade i deres gode og onde Retning) i Kamp med egne Lidenffaber eller udbortes Forhold; og da disse Forhold ei ere vilkaarlige, men grundede i Uarsagernes urandsagelige Sammenfædning og Skiebne's skjulte Bæv: saa viser den os, med andre Ord, Kampen imellem Menneskets høiere, aandelige Natur (Friheden) og den i Skiebne, eller i en overmenneskelig Magt hvilende Stryelse af Begivenhederne i Verden (Nødvendigheden.) Tragediens sædvanlige Oplosning, i Særdeleshed i de nyere Tiders Sørgefpil, skeer ved hine Kræfters Undergang; men for at ikke vort Indre skal saares af en Disharmonie, som ingen Konst er i Stand til at opløse: maa det gode Princip, Siælens moralske Kraft, om det endog udbortes maa gaae til Grunde, dog fremstilles som indvortes seirende ved sin over Tiden og det Endelige ophøiede Natur. Det Guddommelige i Mennesket, Villiens Kraft til det Gode, maa stedse fremstilles i sin Uafhængighed af det Endelige, af Sandselighedens jordiske Natur. Friheden kan vel overvindes af Skiebne's Nødvendighed; men den Frihed, Mennesket har til selv i Døden at offere det jordiske Liv for moralske Ideer — over denne Frihed seirer ingen Skiebne; og see vi denne Frihed opoffret af Digteren, da vil hans Konstværk aldrig tilfredsstille os. — Overhovedet

maa det for Tragedien, som for ethvert andet Digterværk, være en Regel, at den ikke ender med en Misflang; men tværtimod maa den hele voldsomme Katastrophe, som den har udviklet, selv i sin sidste, tragiske Opløsning indeholde en Betingelse, der kan berolige det heftigen oprørte og bevægede Sind. Den maa vel ende med Sorg, men ikke med Fors tvivlelse. En tragisk Charakter kan derfor vel ved Misbrug af ædlere Kræfter berede og fremsskynde sin Undergang; men en Forbryder maa ei ville forsones sin Brøde ved en ny. En Helt kan vælge den frivillige Død, naar han troer at denne er nødvendig, for at redde Fædrelandet, eller til Opnaaelsen af et andet lige stort og ædelt Diemed; men at den, der henrevet af en sandelig Liden skab begaaer en flammelig Forbrydelse, efterat den er opdaget, i Stedet for Anger og Bod vælger og forvolder Selvmord: denne Opløsning af en Tragedie kan være rystende og rædsom nok — men den er hverken ædel eller ægte tragisk. Skal det vise os „Afgunden, bestemt til at opsluge Mennesket, som Sandsernes Magt har undertvunget“ *): saa har Digteren ikke betænkt, ved at styrte Hugo og Elvire i denne Afgund, at han, langt fra at idealisere, dramatisk viser os en i sig selv ganske upoetisk Scene, som vi desværre alt for tidt erfare i det daglige Liv, og som uden Tvivl, bragt for vore Dine paa Skuepladsen, maa

*) Forfatterens Ord i den ikke oversatte Prolog til Lærerne.

giøre en mere affhyelig, end tragisk Effect. Skal det dobbelte Selvmord betyde Straffen, som følger paa den dobbelte Misgierning: saa er dette Slags Udøvelse af Retfærdigheden paa Theatret hverken passende, eller tragisk, i Ordets æsthetiske Betydning. Her er virkelig ikke den høie Nemesis, der stiger frem af Skiebne's dunkle Baggrund, og med det længe glemte Sværd rammer den Skyldiges Isse. Her er en grov Synder, som, efterat have tømt Sandselighedens Bæger, har tabt Mod og Siælskraft, som pines af Samvittighedsnag, og dog endnu hænger ved og vil forsvare sin Brøde; som tilsidst, da han, breven af Furierne i sit Indre, har tilstaaet den, gaaer over til en mere feig, end tragisk Fortvivelse, og troer, ved frivillig at ende Siælens jordiske Qual med Livet, at kunne købe Salighed og Frihed paa hiin Side af Graven.

Derfor man endog vilde antage, at Hugos og Elvires Selvmord var nødvendigen betinget i dette Sørgeespil (hvilket vilde være høist urimeligt, da Hugo kunde finde sin Straf og Døden paa hundrede andre mere poetiske Maader), saa er dog — foruden det theatraliske oprørende i denne Handling — det Lys, hvori Digteren har søgt at sætte den, ligesaa anstødeligt og irreligiøst. Han lader baade Hugo og Elvire ved Bøn forberede sig til den sidste Udaad; denne skal være Forsoningen for den fælles Brøde; den skal „vrifte Sværdet af Hævnerens Haand“, og erhverve den dræbte Broders og Ug-

tesælles Tilgivelse; Hugo seer i den „klart den rette
 Wei til Freden“ og Elvire vil „kiækt gaae foran
 Hugo paa den dunkle Wei til Guds Naade.“ Man veed vel, at Selvmordere, som en sy-
 gelig Siælstilstand har berøvet Fornuftens Klarhed,
 undertiden døe med lignende Forestillinger; men en
 Digter skal dog ikke ville adle dem ved at bringe
 dem med et Slags Triumph ind i et Sørgeespil. —
 Er det ikke utaaaleligt, at see begge Selvmordere med
 roligt Overlæg (mindre umoralisk vilde det dog være,
 om den vilde Hugo gav sig Døden i halv bevidstløst
 Raseri) endnu i deres sidste Dieblis at triumphere
 over deres Daad, og døe ret vel tilfreds: han med en
 Sentents paa Læberne, hun, i en latterlig affecteret
 Begeistring, med et Greb i Harpens Strænge, og
 med en Ed „ved dens Toner“? Dette hører for
 Resten til den barnagtige Jagt efter Ahnelse og be-
 tydningssfulde udvortes Symptomer hos de handlende
 Personer, saavel som hos livløse Gienstande (blandt
 hvilke Harpen spiller Hovedrollen), hvoraf dette Sør-
 gespil vrimler, og som mere end een Recensent med
 Rette har badlet.

Det er i Folge af den ovenfor antydede Grund-
 feil i Stykkets Idee (Anger og Fortvivlelse over en
 Forbrydelse, formildet og hævet ved Selvmord), at
 Anm. anseer „Brøden“ for et, som Tragedie, mis-
 lykket Kunstværk. Et andet, meget omtvistet Hø-
 vedpunkt i dette Drama, er den Brug, Forfatteren
 har gjort af et Fatum, hvis Idee han tydeligen har

Stræbt at udvikle i de Begivenheder, som forbolde eller bidrage til Hugos Brøde og Undergang, og hvis Magt og Indflydelse han endnu har søgt at styrke ved adskillige halv overtroiske, halv mystiske Spaadomme, Varsler og Ahnelser. Forfatteren har i en Anmærkning *) til Recensionen over „Brøden“ i det Wienske Tidsskrift Thalia (som han selv har ladet afstrykke med alle dens Lovtaler) forsvaret sig mod den Mening, „at han vilde tage en uchristelig grov Fatalismus i Forsvar“, eller tillægge en væmmelig Taterqvinde Spaadomsaand; men „han vilde blot gøre det af blindt Tilfælde, menneskelige Feiltrin og menneskelig Ondskab sammenbævede Causalitetsbaand synligt, ved hvilket et Menneskes Forbrydelse kan hænge sammen med de ligegyldigste Begivenheder før hans Fødsel.“ Anm. tilstaaer, at han ligesaa lidt som den franske Recensent (Hr. Wandembourg. Journ. des Savans. Sept. 1816) rigtig forstaaer disse Udtryk. Saameget synes dog af Stykket selv klart, at Digteren vel ikke har berøvet sine Personer Frihedens moralske Kraft, men dog sat dem under en stærk Indflydelse af Prædestinationen. Hugo's egen Tro paa denne og Skiebne's ubøielige Nødvendighed er ogsaa klart nok udtrykt i hans Ord S. 129. *) Men hvorledes

*) Die Schuld von A. Müller. 2te Auflage. Lpz. 1816. S. 212.

**) Handle? — Mennesket ei handler; Skiebne's dunkle Willie hersker

disse Udtryk, naar de ei skulde antages for at være sagte i Sindsforvirring, og tillige Monologen S. 142, kunne bringes i Sammenhæng med andre Utringer af Hugo, hvori han dog synes at antage Handlingens Frihed, og forudbestemmende Varslers Tomhed (s. Ex. S. 105), og hvorledes Modsigelsen i Hugos to efter hinanden følgende Replikker S. 139 og 140 *), paa en taalelig Maade kan forklares anderledes end ved Jertas Ord:

„Rædsomme Samvittighed!

Qvæler du da og Forstanden?”

har Anm. forgieves bestræbt sig for at udfinde. Overhovedet synes det, som en vis Uklarhed i Digterens Ideer om Skiebne og Nødvendighed spores giennem hele Tragedien. I de ovenfor anførte Anmærkninger (S. 219) har Møllner henviist til Blumper über die Idee des Schicksals in dem Tragoedien des Aischylos, især S. 155, hvor man

Over ham, den maa han lyde.

— — — — —
Alt, ja Alt tilsidst dog kommer
Af Realen, som min Moder
Negtede en Betlerske.

*) — Jeg Intet — Intet.
Vil beslutte eller gjøre.
Lhi i Dag regierer min
Onde Stierne. —

— — — — —
— — Jffun Daarer
Læse vil i Himlens Stierner,
Hvad der hændes skal. Saabide
Naar ei Menneskenes Klogskab.
Men det Forbigangne kan man
Finde der, o, s. v.

Kulbe finde et Forsvar for hans egne Anskuelser af
 det tragiske Fatum. Men Blümner har paa dette
 Sted egentlig kun udviklet den Sætning, at den
 nyere Digter, ligesaa vel som de Gamle — foruden
 at han gjør os en høiere Styrelse af Begivenheder
 dramatiske synlig — ogsaa tør betlene sig af andre
 Midler, som tilkiendegive „Nærheden af en uden fra
 paa Livet virkende Magt“ — Sagn, Varsler, Ah-
 nelser, Forudsigelser, „som ikke selvsiden bekræftes
 ved deres Opfyldelse;“ i hvorvel han selv læn-
 gere hen (S. 163) siger, at en saadan Indblan-
 ding af Drømme, Sagn o. desl., der paa en
 mere sandelig Maade skulle hentyde paa Forbindel-
 sen imellem det Jordiske og Overjordiske, ikke er
 nødvendig i en Tragedie, hvori Skiebne's Virkning
 bliver synlig (Schicksalstragoedie), men vel ikke selvs-
 den kunne forstærke det Tragiske. Dette kunde give
 Anledning til en egen Undersøgelse, som Rummet
 ikke tillader. I sig selv maa dog uden Tvivl en-
 hver finde dette Middel til at frembringe Effect
 mere voveligt, og ikke af en saa sand poetisk Stor-
 hed og Høihed, som Åabenbaringen af Skiebne's
 Magt og usynlige Gang i Begivenhederne. Men
 naar denne skal blive klar, og vi dog ei skulle berø-
 ves den i al Modgang og Ulykke allene trøstende og
 opløstende Tanke, at det Gode vel timelig kan synes
 at gaae under, men dog lever evigen: saa glemme
 Digteren heller ei, at det, efter Blümner's Ord,
 paaligger ham, „poetisk at fremstille, at intet

staaer i Menneskets Magt, uden at ville det Rette." Dette har Mållner derimod ingenlunde fremstillet. At dybe Samvittighedsnag ere Folgen af Hugos Forbrydelser, at hans hele Væsen og Kraft ligesom er opløst i Følelsen og Erkiendelsen af hans Misgierning, at Fred og Sælvsro ikke blot flyr ham selv, men at Ulykken følger ham overalt, og at Ingen kan være lykkelig i hans Nærhed: dette er det sande og dybe Tragiske i „Brøden," og Digteren har i Skilbringen af samme uden Tvivl været saare heldig. Men det er en Sælvsstilstand hos Hugo, som dog ikke blot skal males i sin Tilværelse — som skal lede til Handlinger og Virkninger, til Stykkets Katastrophe. Her, eller fra fjerde Akts Begyndelse, taber Stykket diensynligen Scene for Scene, og i Stedet for at ende med en tragisk Forsoning, ender det med at Hugo, ikke viser os, at han vil det Rette, der staaer i hans Magt, men som en fortvivlet Sofist vil lære os, at Selvmord kan udslette en Forbrydelse. Det er en af de almindeligste Udsættelser paa dette Sørgeespil, at dets Oplosning ikke opfylder Forventningen, som dets første Akter have vakt. Anm. finder den ikke blot upoetisk, men svag. Den vidner om, at Digteren har sat sig en Opgave, han ei kunde løse. Hugo maatte, efter hans Forestilling, døe, fordi han ikke længere kunde leve med Elvire, og fordi — som Hugo etsteds siger til Terta — „Død er lettere, end Anger." (Efter Tingenæs naturlige og sædvanlige Løb — og vi

ere i denne Tragedie slet ikke blandt idealiske Væsener eller i en høiere Natur — vilde vel en Skilsmisse have fundet Sted, Hugo, naar han ikke havde mistet al Siælskraft, draget i Krigen, Elvire forsonet sig med Gud i et Kloster, o. s. v.) Da Digteren nu ikke saae noget andet Middel til at blive af med ham, valgte han det hastigste, at lade ham dræbe sig for vore Dine. Men vi forsones derved hverken med Hugo, eller med det Fatum, Digteren efter hans eget Udtryk har lagt i en Aarsagsforbindelse imellem blind Hændelse, Feil og Ondskab. Den tilsyneladende Rolighed, hvormed Hugo — og det i Begeistring! (S. 159) — fortæller os, at han vil op til Lyset, did „hvor Furiernes Magt brydes, og Anger finder Tilgivelse“, kan ikke følge det Oprørende i hans nye Brøde. Ikke Heltens ubøiede Kraft og Mod, men den fortvivlede Synders feige Besvøvelse, en Rolighed, der kun er Kraftens Afspænding efter voldsomme Krampetrækninger, fremstiller sig for os i Hugos Selvmord. Saaledes maa ingen tragisk Helt ende. Forfatteren har i en Anmærkning til Recensionen i Thalia yttret en naiv Tvivl om Recensentens Forsikkring: „at Hugo er en af de dybeste og mest fuldbendte tragiske Charakterer;“ da ved nærmere Betragtning den Tanke er opstaaet hos ham: om Hugo ikke er for meget Syndet? — Anm. har aldrig noget Dieblisk været tvivlsraadig om Hugos Charakter; den er krampeagtig spændt, men ikke ædel og stor, heftig og voldsom, men ikke tra-

gigt. Den viser os Mennesket med stærke, vilde Følelser og Lidenstaber; men de have ikke den op-
 høiede Natur, ikke den store Charakter, der i den
 tragiske Helt skal fængsle os.

Hvad den dramatiske Udførelse af denne Tra-
 gedie angaaer, da har den vel i Almindelighed mødt
 færre Udsættelser af Kritiken, end de i Stykket ud-
 viklede Ideer og Charakterer; og i det Hele er den
 vel ogsaa langt fuldkommnere og mere feilsfri. Men
 dog maa det falde enhver Læser eller Tilskuer ind —
 naar disse ikke blot lade sig fængsle af enkelte poe-
 tiske Skildringer og vel udførte Situationer, men
 stræbe at opfatte det Heles Aand — at Mangel paa
 Handling frembringer en vis uddramatisk Tomhed i
 dette Stykke, som vel for en Tid kan dækkes, men
 ikke udfyldes ved poetiske Blomster, ved smukt skil-
 brede Situationer, en klog Spænding af Nysgier-
 righeden, og en levende Udmaling af en vis Siæls-
 tilstand: Hugo's Samvittighedsnag, Elvires Sorg,
 og begges Anger. Disse Lidelser er det især, Dig-
 teren har villet fremstille i alle deres Grader og
 Virkninger; men den blotte Lidelse er bedrøvelig,
 ikke tragisk. I Tragedien, der ei blot skal røre,
 men ogsaa opløste Sindet, skal ikke det Sörgelige
 alene fremstilles os; men selv giennem Sorg og
 Lidelser skal Menneskets aandelige Kraft fremtræde
 i Handling, og en meer end almindelig Siælsstyrke
 maa komme til Syn og virke giennem de tragiske
 Charakterer, naar disse skulle vinde og vedligeholde
 Athen. December 1817. p p

en levende Deeltagelse. I dette Skuespil see vi ikke „Brøden“ selv; men kun dens Følger. Intet skeer for vore Dine (Valeros' Udfordring, som dog ei kommer til Udførelse, og det dobbelte Selvmord, ere de eneste egentlige Handlinger i denne Tragedie), som dog væsentlig hører til et Drama; intet opstaaer og bliver til; vi see kun Virkningen af noget, som allerede er skeet; en Virkning, der er langt mere psykologisk og om man vil moralsk interessant, end poetisk. Brødens dramatiske Udvikling, og Angerens poetiske Fremstilling i en Række Handlinger, hvori en Katastrophe udvikler sig og opløses, mangler ganske. Stykkets egentlige Indhold ligger i det, som er foregaaet inden det begynder, og hvis temmelig indviklede Sammenhæng vi maa lade os fortælle.

At Charaktererne i „Brøden“ ere skildrede med heldig Konst, vil Alm. ingenlunde negte. Derimod forekommer det ham, at de for det meste ere langt mindre poetiske og interessante, end godt skildrede. Hugo er vist ingen tragisk Helt, hverken for han dræber sig, eller i det han begaaer Selvmordet. Man seer i ham ingen af mægtige Ideer begejstret Aand, der ved Siælens alt for dristige Flugt rives uden for Fornuftens Skranker. Man seer ham overhovedet ikke handle, ikke at ville eller foretage sig noget Stort, Skiont eller Dphøiet, hvorfor vi maatte agte ham mere, end enhver anden Forbryder. Hans Lidenskab for Elvire vises os ikke fra nogen

ædel Side, ikke som udsprungen af en ideel Kiærlighed, men af materiel Vellyst. Som et Bytte for Sandselighed og som en af Samvittighedsnag piint Cynder, der desuden giennem to Akter pines af indtrædende Forhold til endelig, da han ikke længere kan undgaae, at bekiende sin Forbrydelse, fremstilles han os. Man seer mere hiin Samvittighedens Piinsel, end en sand Anger hos ham; thi selv da han vil skille sig ved Livet, søger han at kaste en god Deel af sin Brøde paa Skiebnen. Hvad der, efter Digterens Mening især skulde hæve ham over Mængden og gjøre ham til en poetisk Skikkelse (thi dertil er det ikke nok, at han siger smukke og poetiske Replikker, som Digteren laaner ham) — hans sidste Handling, er, som vi ovenfor have søgt at vise, mere skikket til at vække Afsky, eller i det høieste Medlidenhed, end til at forsones os med ham. Det Interessanteste i Hugos Charakter skulde være den ved en Blanding af uharmoniske Elementer herskende Strid i hans Indre, hvorved han er

— „sig selv en Gaade,

„Der er vanskelig at løse.

— — — — —
„Nordens Kulde boer i Stammen,

„Sydens Jld i Kronens Løv;

„I mit Bryst er Jis og Flamme,

„Jord og Himmel — Gud og Dævel.”

Men da dette Phænomen ikke dramatisk aabenbares os, men kun fortælles, ligesom Hugo overhører det mere taler om sig selv, end i Handlinger viser

sin Charakteer: taber denne derved meget af det betydende Liv, der især frembringer vor Interesse for en dramatisk Person.

Elvire skal vise os den af dyb Lidenkab gløddende Spanierinde; og hun er, paa enkelte Træk affecteret Overspænding nær, uden Tvivl skildret med større Natur og Sandhed, end Hugo. Hendes Personlighed træder langt mere levende frem for os, end dennes, der med alt det Convulsiviske i sit Væsen, dog tidt forekommer os noget for livløs og abstract. Men Elvire er ofte kun sandselig, og ingenlunde ædel nok, for at vi i hende kunde agte den ophøjede Qvindelighed. Hun er slet ikke skildret os som et Væsen, for hvis Besiddelse en Mand kunde myrde en høit elsket Ven; men som den, der vel kunde vække en Elskov, der „naar den er fortæret af sandselig Lyst, udbændt som et Lys, ikke længere flammer i Hjertet.“ (Hugos egne Ord til Elvire, S. 61.) Herlig er derimod den ædle qvindelige Natur fremstilt i Ferta, en virkelig idealt Charakteer, hvis himmelske Reenhed og Ufskyldighed stråler som en klar Stjerne giennem den skumle Nat, der hersker i Müllners Drama. At hun en og anden Gang forfalder til et konflet og koldt Raisonnement, hvor vi heller saae den varme, dybe Følelse og det elskværdigste, qvindelige Hjerte uden al fremmed Indblanding: er ikke hendes Skyld. Det er en almindelig Feil ved „Brøden“, at Stykket forekommer os noget koldt, fordi Digteren har over-

spændt sin Stræben efter en marmorglat Form og et vægtigt Indhold i enhver Replik; og fordi han, ved at ville undgaae den Skiødesløshed i det Udvortes, hvori adskillige endog bedre Digtere have gjort sig skyldige, undertiden ei har kunnet undgaae Stivhed og Affectation i Form og Udtryk. Valeros pleier man at rose, som en heldig skildret spansk Adelsherre; Otto, den spanske Dreng, der søger sig saa ilde i det kolde, fremmede Norden, forekommer Anm. at være langt interessantere, end Mogle ville lade ham gielde for.

At karakterisere Fuldkommenhederne i „Brødens“ udvortes Form, at udmærke de mange enkelte poetiske Skønheder og heldige dramatiske Partier i denne Tragedie, er overflødigt, da de uden Bønskelighed falde i Øinene og desuden ere tilstrækkeligen erkjendte. Om Forfatterens Bærd som Digter behøve vi heller ikke videre at udlade os, da han ikke tilhører vort Fædreland, og hans Fortjenester have iblandt hans Landsmænd fundet retfærdige Dommere. Den danske Oversættelse af „Brøden“ hører, som vi allerede have bemærket, ikke til de almindelige. Den er i det Hele tro og nøiagtig, udført med Næns, correct i Sproget og nærmer sig heldigen til Originalens ypperlige klangfulde og bøjelige Versification, hvilken den dog ikke i de forskellige Versarters Afveksling har efterlignet, da den heelt igiennem er skrevet i firefodede Trochæer. Rummet tillader ingen Bemærkninger ved enkelte Dele af

Oversættelsen. Kun et Par Feil af Uagtsomhed anmærke vi. S. 110 har Dversf. misforstaaet Originalens „Seht — da blist' es auf vom Schloß“, og oversat det ved: „See, da steg et Lyn fra Slotstet“, i Stedet for:

Cee! da lynd' det fra Laasen,

Og fra Røret Kuglen fløi, o. s. v.

S. 136. „Hun skal — ved Gud!“ I Originalen: „Sie soll“ hvilket Pronomen svarer til det foregaaende Substantiv: die Krone. S. 152 og 153 staaer ved Sammentrækning Legme, hvor Legem hellere maatte bruges. Et andet Sted skriver Dversf. „det flanke Legem“, hvilket Ord er reent tydsk. S. 166. „Ved dit Hierte har den lagt“ (ligget.)

Digte af Steen Steensen Blicher.

Første Deel. Aarhus 1814. 158 S. 8. Trykt og forlagt af A. F. Elmquist. Anden Deel, sammesteds, 1817, (uden Forlæggerens Raadgivelse) 144 S. (Denne Deel ogsaa under den særskilte Titel: Jyllandsreise i sex Døgn, udført og beskrevet af S. S. Blicher og S. S. Barbeer i Ribe.)

Denne Digter er saavel ved sin Oversættelse af Ossian, som ved den første Deel af de ovenfor nævnte Digte, hvilken udkom for tre Aar siden, alles

rede fordeelagtigen bekiendt. Hans Arbejder udmærke sig fremfor en Mængde af de i vore Dage saa talrige verskrivende Forfattere, ved Præg af et eget indvortes Liv, der stræber poetisk at aabenbare sig, ved egne, ofte ret kraftfulde Toner, der ikke blot ere Gienklang og Efterklang, men lyde af en eiendommelig, gedigen Malm. Ved at oversætte him brittiske Barde og ved det fortroelige Studium af hans Kland, hvormed Oversættelsen vidner, har Hr. Blicher tilegnet sig en Deel af Ossians billedrige, poetiske Sprog, og Naturen har udrustet ham selv med megen poetisk Følelse og en heldig Versifications-Gave. Hvad enten han besynger Heltens Bedrifter eller udtrykker Længsler og Følelser, saa vidner stedse hans Digt om, at han virkeligen har været begejstret af sit Emne, om han endog ikke altid har udtømt det. Besad han en saa omfattende og riig Phantasie, som hans Følelse er dyb og levende, og havde han Smag, Studium og Færdighed i samme Grad, som han har Kland og ægte poetisk Anlæg: vilde han uden Tvivl allerede have naaet en langt høiere Rang blandt de danske Digtere. Da han har virkelig Begejstring og ei blot forstiller eller frempiner den, saa følger ogsaa deraf, at hans Udtryk er naturligt, ei søgt og overspændt; skulde vi i nogen Deel lægge ham fligt til Last, da skulde det være i Hensyn til nogle af hans Billeder og Lignelser og til et Par af de valgte Versarter, hvor han, for at gjøre desmere Indtryk ved et eget Me-

trum, netop synes os at forseile hiint, eller ei at naae det i saa høi en Grad som ellers. Saaledes vilde i Digtet Habor og Signe et ægte nordisk Versmaal, eller i det mindste et almindeligere, end det valgte halv antik-heroiske, uden Tvivl have været mere passende. Naar man iøvrigt forbigaaer hvad der kunde være at indvende imod denne uregelrette Blanding af Hexametre og et Slags Pentametre, samt overseer de, ei hyppigt forekommende, feilagtige Scansjoner, saa bør det ikke negtes, at Habor og Signes rørende Eventyr er i det Hele fortalt i meget flydende og velklingende Vers. Det Metrum Forfatteren hyppigst betiener sig af er det ovennævnte Pentameter, hvilket afviger fra de Gamles deri, at den ene halve Fod, som hos disse forekommer i Midten af Verset, i hiint enten sættes foran eller slaaes sammen med den anden halve, saa at Verset faaer fem fulde Fodder. Den Roes, som tilkommer Versene i Habor og Signe for Harmonie, kan ingenlunde tildeles de til samme Art hørende i Jyllandsreisen. De ere altfor tidt incorrecte, tvungne og trættende at læse.

Digtet Habor og Signe findes i første Deel, hvoraf det udgjør mere end Hælften. Vor Digter har fortalt det længe i Norden bekiendte og berømte Eventyr meget smukt og poetisk i fire Sange; hans Fortælling interesserer stedse, og hans Behandling af Sagnet selv er baade smagfuld og passende. Man kunde maaſkee dog sige, at den een

og anden Gang er mere østianst, end reen scandi-
navist.

Den alvorlige Poesie synes at være denne
Digters egentlige Ephære. Derfor ere ogsaa de al-
vorlige Steder i *Jyllands reisen* som oftest langt
at foretrække de comiske. Dette Digt optager hele
anden Deel og indeholder en poetisk Beskrivelse over
en sex Dages Reise fra Kiøbenhavn til Jylland.
Forfatteren og hans Reisefælle, som kaldes Barbeer,
og et Par Steder ogsaa taler, som om han var det,
beskrive verelviis hvad der møder paa Reisen, an-
stille ofte temmeligen vidthentede Reflectioner derved
og samtale undertiden ikke alt for moersomt om
ganske andre Ting. De alvorlige Beskrivelser og
Reflectioner ere lagte Blicher (Digteren selv) i
Munden, de lystige og comiske Barberen. Hele
Ideen synes ei at have foresvævet Digteren ret klart
inden han fik til Udferelsen, og derfor er denne
ogsaa bleven uklar og forvirret. De stødende Vers
ere desuden for almindelige Læsere meget affrækkende.
For det Comiske i Digtet havde det været bedst at
vælge de saakaldte Knyttelriim, hvori her blot nogle
af Barberens Betragtninger og Fortællinger ere ind-
flædte. Formedelst hine Mangler ere uden Tvivl
de mange enkelte smukke Skildringer og de hist og
her indflettede smukke lyriske Stykker i et andet Me-
trum, berøvede mange Læsere, der ei kunne vente
dem her og hvilke det Heles underlige Form har væ-
ret frastødende. Til disse yndige poetiske Skildringer

hører blandt andet Beskrivelsen over Kullen, over Morgenen og Aftenen paa Havet (Reisen gaaer nemlig til Søes) og fremfor alle den over Pesten, der eengang hærgede vore Lande. Meget findrigt er det Indfald, at lade Keedsomheden have sit Tempel paa Jyllands Lyngheder, og Beskrivelsen over denne Gudinde og hendes Gæster er heldig og vittig. Hvad ovenfor i Almindelighed er sagt om Jyllandsreisens comiske Deel maa heller ikke forstaaes saaledes, som om her ei vare adskillige gode Indfald og ret comiske Skildringer, men alt for meget er tvungent, langtrukket og stundom trivielt. Blandt de indflettede lyriske Stykker udmærke sig især Romanzen Hjalmar og Ingeborg, Niels Ebbesen o. fl.

Hvad den ovennævnte Barbeer, som paa Reisen har de comiske Parties, endvidere angaaer, saa hører man ham blandt andet fortælle sit Levnetsløb, som aldeles ikke er en Barbeers, og som ender med, at han tog theologisk Attestats og siden skrev Vers i Uvisen. Undertiden seer man, at Forfatteren bruger ham som sin egen Maske.

Foran begge de her anmeldte tvende Bind har Digteren sat to meget smukke Prologer, der gjøre hans Hierte og hans poetiske Evne megen Ære. Af de mindre Stykker i første Deel udmærker „Klinte-korset paa Møen“, „Min Yndlingsdal“, „Skjeløberen“, „Hiemvee“ og „Skibbruddet“ sig særdeles. Ingen vil læse disse skønne Digte uden at spørge: hvorfor er deres Forfatter saa lidet kiendt efter For-

tiensete? — Ingen uden at ønske os flere af lige
 Værd fra samme Haand. I Alinteforsæt er Cata-
 strophen den samme som i Rahbeks smukke Fortæls-
 ling af dette Navn; nærværende Digter har derimod
 brugt et andet Sagn eller en anden Fiction.

Vers, som følgende (1ste Deel S. 79.)

Som brede Vølger mødes om en Odde i Havet,
 forekomme vel ei hyppigt i Digtet Habor og Signe;
 men desflere lignende findes i Jyllandsreisen, f. Ex.

Samsøe! vore Fædres blodbestænkede Balplads

De tale saa koldt, saa ugeneert som tilforn —

Og see om de gi'r dig saa meget som en Vid
 har Brød. —

Sproget er som oftest reent og smukt. Ord
 og Udtryk, som: Bierget sank herved — Hjalmar
 smilte paa røden Kind — Snorren paa Lire —
 fingerere med Pinde (o: strikke) — Naa for: Biergs-
 aas — hadelige Dage — han fumler i Lommen —
 kunne dog ikke bifaldes. Paa flere Steder har For-
 fatteren brugt det svenske Ord i fra for fra, hvil-
 ket ingenlunde er nogen Binding eller Prydelse for
 vort Sprog. At giøre Haand til Hand for Ri-
 mets Skyld er heller ikke passende.

Den første Deel af disse Digte er trykt paa
 forskiellige Slags maadeligt og flet Trykpapiir, med
 mange, dog for det meste anmærkede Trykfeil. At
 der ei, som ellers ogsaa hos vore Forlæggere nu er
 en temmelig almindelig Skik, er sat endeel godt Pa-
 piir ind imellem det flette, fortienet at roses; thi

Det flette støder dog paa hiin Maade Diet mindre. Trykken i første Deel kan aldeles ikke berømmes. I anden Deel er baade den og Papiret bedre.

Georg Zoegas Abhandlungen; herausgegeben und mit Zusätzen begleitet von Fr. Gottl. Welcker, Professor. Göttingen 1817. X. 420 S. 8. m. 5 Kupfertafeln (von Kiepenhausen.)

Vi kunde vel ikke let slutte disse, til litterariske Anmeldelser og Bemærkninger bestemte Blade, og Tidsskriftet selv, der nu og da har levet dem Plads, paa en mere hæderlig Maade, end ved at gjøre vore Læsere bekendt med Indholdet af en Bog, der er et Monument, som en fremmed Lærd, en af vor i den hele videnskabelige Verden berømte Zoegas Disciple, taknemmeligen har reist sin hedsengangne Lærer. At tale om dennes Lærdom, om hans Værker eller om hans mangehaande Fortienester af Videnskaberne og deres Dyrkere i Rom, vilde være dristigt og overflødigt. Zoegas Værd har Europa erkendt; af hans efterladte Skrifters Udgiver, der var fortrolig med ham og hans Aand, vente vi hans fuldstændige Levnetsbeskrivelse, som det ikke synes nogen Danskh vil skienke os. Og hvor hæderfuldt dog for vort Fædreland, at det paa engang kunde sende Rom Nutidens største Billedhugger og en af dens lærdeste og dybsindigste Archæologer!

De Afhandlinger af Zoega, som her meddeles den lærde Verden, høre alle til Archæologien, Konstens Historie og Kritik, Mythers og Monumenters Fortolkning. Vi indskrænke os her til blot at meddele deres Titler: 1.) Lykurgos, undertvungen af Mænaderne (Beskrivelse og Forklaring over en antik Sarkophag.) 2.) Tyche og Nemesis; med tvende Bilag: om Gudinden i Rhamnus, og Anmærkninger til Herders Afhandling om Nemesis. 3.) Bemærkninger over et Monument i det Pio-Clementinske Museum Vol. IV. T. 25. 4.) Over de romerske Konst-Monumenter, som vedkomme Mithras-Dyrkelsen. 5.) Om Orphikernes oprindelige Gudsdom. 6.) Forelæsninger over den græske Mythologie. 7.) Homer. 8.) Over Lykurg og Sparterne. 9.) Formodning om Volkernes Navn. 10.) Den Capitoliniske og Palatiniske Høi og deres Omegn. (Herefter følge S. 353—420 Tillæg af Udgiveren til den første, tredje og fjerde af disse Afhandlinger, og et om Billedet af Gudinden i Rhamnus.) Den 1ste, 3die og 4de af disse Zoegas Afhandlinger have tilforn været trykte i en dansk Oversættelse i det Kongel. danske Videnskabers Selskabs Skrifter I Bd. 1800, 3die Bd. 1803 og 1804, og 4de Bind, 1805 og 1806. Men saavel disse, som de øvrige, hidtil utrykte Afhandlinger har Udgiveren oversat efter Zoegas italienske Original.

Ved denne Leilighed bør vi ikke lade ubemærket, at i første Bindets andet Hefte af det ved Hr. Professor Welcker udgivne Tidskrift for den gamle

Konsts Historie og Fortolkning finder man S. 303 — 369: G. Zoegas Bemærkungen über einen grossen Theil der in Visconti's Museo Pio Clementino herausgegebenen Marmorwerke. — Hr. W. har i disse Bemærkninger begyndt at meddele Uddrag af Zoegas efterladte Haandskrifter, hvilke han under sit Ophold i Kiøbenhavn A. 1814 og 1815 med allerhøieste Tilladelse giennemgik paa det store Kongelige Bibliothek „for at uddrage hvad der kunde tiene til Fortsættelse af Zoegas Værk over de saakaldte Basreliefs.“ Han bestemte sig til, af de Zoegas Beskrivelser over gamle Monumenter, som han fandt, først at udsege saadanne, der handle om Monumenter, som allerede ere bekendtgjorte i Kobberstik. Disse sammenlignede han med Aftegningerne, og sammenholdt bestandigen Zoegas Beskrivelser med Teksten i de trykte Værker; dog stedse uden at afvige i det Meddeelte fra Zoegas egne Ord, hvilke han har meddeelt i en tro Oversættelse af dennes italienske Haandskrift, og behandlet med den kritiske Omhyggelighed og Nøiagtighed, som man ved gamle Forfatteres Værker pleier at anvende. I ovennævnte Hefte indeholdes Zoegas Bemærkninger til 1ste—4de Bind af Viscontis Værk. — Udgiaverens Fortienester, ved at meddele Verden disse lærde Arbejder af vor uforglemmelige Zoega har han endnu forøget ved at bestemme Honoraret, som tilflyder ham for Alt, hvad han bekendtgjør af Zoegas utrykte Værker, til Understøttelse for dennes Efterladte.

Til Athenes Læsere.

Mere end een Grund bevæger mig til, med det niende Bind at slutte et Tidsskrift, hvis Udgivelse i fire Aar har optaget en ikke ubetydelig Deel af min Tid. Det er ikke godt, uafsladelig at gaae fremad paa een og samme Wei; men tienligt er det, undertiden at standse, at see sig tilbage, og overtænke hvortil Vandringen har nyttet, og hvorhen den fører. Efter min Overbeviisning, maa ethvert periodisk Skrift, som alle andre mennefskelige Foretagender, have sit Maal, hvilket det ikke lettelig, uden paa en eller anden Maade at tabe, overskrider. Hvis nærværende Tidsskrift i den Henseende for tidlig afbrydes, vil jeg dog hellere, at man siger mig dette, end at den offentlige Stemme skulde underrette mig om, at det havde varet for længe. At en saadan Dom ikke vil overgaae Athene hos det Publicum, hvis Stemme enhver Skribent med Agtelse bør høre: derom forvissrer mig det Bifald og den Understøttelse, som Tidsskriftet, uden nogensinde at have udtrykkelig søgt eller jaget derefter, og uagtet det fremtraadte og bestod i en urolig og polemisk Tid, har havt det Held at opnaae og bevare hos dette samme Publicum; blandt hvilket ogsaa Athene fra Begyndelsen til Slutningen har fundet den Modtagelse, der satte Forlæggeren i Stand til paa en anstændig og liberal Maade at bidrage til Tidsskriftets Udgi-

velse. Intet maatte vel opmuntre mig mere til at fortsætte mine Bestræbelser for at vedligeholde et dansk litterarisk og videnskabeligt Maanedsskrift, end et saa agtværdigt og lønnende Bifald, hvori ogsaa udenlandske Konstdommere have deeltaget. Men, foruden hiin Overbeviisning, gives der andre Aarsager, som bestemme mig til at lade *Athene*, som Maanedsskrift, sluttes med denne Aargang. Disse Aarsager ligge dels i den Kundskab om vor Litteraturs nærværende Væsen og Skikkelse, som jeg ved Erfaring har erhvervet mig; dels hidrøre de fra en ved Embedsforretninger mere indskrænket Tid, og flere Forandringer i mine personlige Forhold, med hvis Dypregning jeg holder det for upassende at trætte Læserne. Det er imidlertid ikke min Agt, med dette Maanedsskrifts Slutning at ville for bestandig udelukke mig fra dets Fortsættelse. Hvis Liv, Aandsfræster og Sindsstemning dertil skienkes mig, og hvis med disse Vilkaar de øvrige forene sig, som jeg anseer for væsentlige og vigtige: tænker jeg i Fremtiden, som Fortsættelse af *Athene*, at udgive et Tidsskrift i friere Form, der vil udkomme i tvangsløse Hefter under den Titel: *Athenæum*, Tidsskrift for Videnskab og Kunst i Danmark. Dets Indhold vil blive liigt *Athenes*; dog med Udelukkelse af al Polemik (hvorunder ikke forstaaes Kritik), af alle Efterretninger og Noticer, der blot høre til Litteraturhistorien, naar de ikke have øiensynlig Vigtighed, og af alle reen historiske

Bidrag, der ikke kunne ansees for at være Berigelser af Historien som Videnskab og Kunst. At udlade mig vidtløftigere om Planen for et saadant Tidskrift, er paa dette Sted overflødigt, da det bedst selv, naar det engang fremtræder, vil giøre Rede herfor. Tiden for dets Begyndelse vil jeg heller ikke bestemme, da denne Begyndelse, ligesaa lidt som Fortsættelsen, maa være bunden til noget vist Tidspunkt, men begge beroe paa det samlede Forraad af Materialier. Jeg haaber imidlertid, hvis Forsættet kommer til Udførelse, at et Par Hefter ville fremtræde i det tilstundende Aar. I et hvert Tilfælde vil jeg sætte mig det som en Lov, heller at levere for lidt end for meget af et saadant Tidskrift; thi Overflødighed er for Litteraturen kun en unyttig Byrde, og der gives i vore Dage alt for Mange, der af en eller anden Grund overlæsse den med flige Byrder, som man vel vil sige, ei kunne flade den, fordi det Elette med Tiden af sig selv forsvinder; men inden dette flæer, har det dog som oftest hos Læserne, ligesom i Skriftriget og i Bog-samlingerne, taget Pladsen bort for noget bedre.

I det jeg da her sidste Gang i dette Tidskrift har den Ære at tale til dets Læsere, er jeg ikke fri for den sorgmodige Følelse, der altid ledsager Adskillelsen fra en Kreds, som man agter og hvori man var yndet. Den Overbærelse, som den danske Deel af mit Fædrelands læsende Publicum har flienket mine usuldkomne Bestræbelser — den Undest, mine Landsmænd have viist dette Maanedskrift, uagtet dets Mangler fra Udgiverens Side — den Understøttelse, det har fundet hos saa mange af Fædrelandets Lærde, Digtere, Videnskabsmænd, baade ældre og yngre, og hvorved det allene har kunnet erhverve og vedligeholde hiin Undest: maa nødvendigvis baade vække og underholde en levende

Athene. December 1817.

N 9

Taknemmelighed hos mig, og gjøre mig det saameget mere søleligt, at Anledningen til en saa opmun-
trende, overbærende Indest ophører tilligemed det li-
gesaa ærefulde, som behagelige Forhold, hvori jeg i
fire Aar har staaet til Athenes Medarbejdere og
Læsere. Men hine Sølelser og dette Forhold ville til-
lige være mig en kraftig Opmantring til med veds-
varende Iver, saavidt mine Evner tilstede mig det,
at arbejde for mit Fædrelands Litteratur, og ved
mine følgende Arbejder at fortjene og bevare den
Velvillie og det Bifald, hvormed saa mange Lands-
mænd og Medborgere have modtaget mine foregaa-
ende litterariske Forsøg. — Tilsidst beder jeg Enhver,
som har skienket dette Tidsskrift Deeltagelse og In-
dest, Enhver, som har bidraget til dets Tilværelse og
Bedligholdelse, at modtage min oprigtige Tak. Jeg
takker i Særdeleshed alle de ærede Forfattere, som
have udstyret Tidsskriftet med Bidrag, der ville sikke
det en mere end momentan Varighed. En bedre
Løn, end i min Erkiendtlighed, ville de finde i den
Nytte, deres Arbejder have stiftet, eller den Nydelse,
de have skienket dannede Læsere. Jeg takker endes-
lig ogsaa Athenes Fiender, der paa mere end een
Maade have bidraget til at gjøre dette Tidsskrift be-
kiendt og til at skaffe det Venner og Læsere. De-
res Udfærd har aldrig skadet mig, men ofte været
mig lærerig og underholdende.

Kiøbenhavn den 3te Decbr. 1817.

C. Molbech.

Register over Athene

Iste til 9de Bind.

I.

Navngivne Forfatteres Bidrag, i alphabetisk Orden.

Nagaard, K. Sognepræst.

- Det danske Sprog^s Skiebne og Grændser i Sønder- og Jylland. IV. 435.
- Kan Krig have Sted i en Verden, som staar under et guddommeligt Forsyn? og hvad Haab tør vi gjøre os om evig Fred? IV. 497.

Naden, G. L. Dr. Juris, &c.

- Holbergs ubodelige Fortienester af sine Landsmænds Oplysning. I. S. 1.
- Om de Fattiges Forsorgelse i ældre Tider. IV. 46.
- Antiquariske Anekdoter. IV. 112.

Naggesen, J. Justitsraad ic.

- Fortsættelsen af „Da jeg var Lille“ et Niimbrev. I. 86.
- Frierbrevet, til Frøken Adelaide Brun. I. 91.

Nastholm, S. Sognepræst.

Om den franske Revolution og Napoleon. III. 1.

Nehrmann, S. Cancellieraad og Archivar.

Om Sigbrit, Dnyves Moders. IV. 32.

Nernhoff, S. L. Litteratus.

- Coræ. II. 374.
- Perlen. IV. 161.

— Sangens Magt, efter Schiller. IV. 360.

— Mæen i Phantasie. V. 382.

— Mæens Klint. V. 384.

Bloch, Sevel, Dr. Philos.

— Om Studeringer og Boglæsning, oversat efter Baco. III. 247.

Boye, Joh. Professor.

— Erklæring (angaaende Epistlerne fra Hans Miskelsen til Søndagskriveren.) III. 103.

— Om Buchholzes Betragtninger over Kongeriget Norges Forsatning. VII. 1.

— Danske Litteraturbreve. VII. 458. 521.

Brun, Frederike, født Mønter.

— De sidste Dage i og ved Rom. 1806. II. 422.

— Høstasten. Til N. Dehlenschläger. II. 475.

— Opvaagnelsen Til J. Baggesen. II. 479.

— Redningen, en Winteridyl. III. 239.

— Il bambino di Ara Celi (Jesusbarnet i Kirken; Ara Celi.) overs. af J. L. Heiberg. III. 471.

— Noget om den danske Billedhugger i Rom: Albert Thorvaldsen, overs. af Udgiveren. IV. 1.

— Om Historiemaleren Ludvig Lund. IV. 301.

— Til Maria Theresia, Hertuginde af Angoulême. IV. 550.

— Beskrivelse over en nyopdaget Copie af Lionardo da Vincis Maleri: Madveren. V. 525.

— Scener i Neapel. VI. 227.

— Mozarts Requiem og Idas Stemme. (Oversat af Ingemann.) VI. 440.

— Om Forhiellen i Psyches Skikkelse paa de antike Monumenter. VII. 513.

— Om Krazenslein-Stub og hans efterladte Kunstværker. VIII. 271.

- Om den nyligen fra Rom hidkomne Altertavle af Historiemaler L. Lund. IX. 157.

Brøndsted.

- Anmeldelse af Hr. J. L. Lunds Reception, Maleri: Habor's Tilbagekomst fra Elaget, og hans Modtagelse ved Kong Sigars Hof. II. 359. (Jof. Anmærkningerne hertil. II. 471.)

Böttcher, H. J. Sognepræst.

- Jyllands Heder, et Digt. IV. 243.

Claussen, H. G. Professor og Stiftsprovst.

- Tale over Thomas Bugge ved hans Jordeførd d. 25de Jan. 1815. IV. 232.

Dichmann, G. A. Cand. Theol.

- Trost. III. 354.
— Jyllands Hede. IV. 552.

Fibiger, P. G. Overlærer.

- Juvenals første Satire. oversat. IV. 136.

Goersom, P.

- Epilog efter en Benefice-Forestilling. II. 236.
— Kong David, en rabbinisk Legende. IV. 464.
— Sendebrev fra William Chafspeare i Elysium til Thomas Thaarup i Smidstrup. VII. 349.

Sogtmann, N. Cand. Theol. og Lærer ved Herlufsholms Skole.

- Oversættelse af Æneidens fiette Sang B. 1—211. III. 331.
— Om den rigtige Udtale af det græske Bogstav Eta. VI. 424.
— Europa, en Idyl af Moschus, oversat. IX. 557.

Syrst, N. Litteratus.

- Blondinen, oversat efter Goethe. II. 553.

Gamborg, A. Professor.

- Hvilke ere de mest hensigtsmæssige Midler til i en stor Stad, og navnlig i Kiøbenhavn, at forebygge og afværge Tyverier? V. 315.

Güntelberg, C. F. Cand. Philos.

- Drømmen. II. 480.
- Nykiøbings Slot. III. 565.
- Rosentræet paa Lauras Grav. IV. 362.

Hanch, C. Cand. Philos.

- Forskeren. III. 253.
- Kunst og Videnskab, Philosophie og Poesie, hvorvidt forskellige? IV. 405.
- Novalis, et Fragment. V. 273.
- De stridige Veie. V. 510.
- Hvilken er den fortrinligste Sands? en Dialog. VI. 1.
- Døfterne; til Lyda. VI. 65.
- Kiærlighedslængsel. VI. 67.
- Drøm og Virkelighed. VI. 261.
- Om Dehlenschlägers Freias Alter. VII. 390.
- Søfarten. VII. 550.
- Løftet, et romantisk Digt. VIII. 57.
- Om Digtet Helge af Dehlenschläger, en æsthetisk Afhandling. VIII. 409.
- Om det Skønne i Naturen, et Fragment. VIII. 497.

Zeiberg, J. P. Dr. Philos.

- Uranienborg, Lycho Brahes Slot. II. 158.
- Sonet til Fru Frederike Brun, med Oversættelsen af to Digte. II. 475.
- Den hellige Anders, Legende. IV. 53.
- Til Ida Brun, paa hendes Fødselsdag. IV. 61.
- Amor hos Bacchus. V. 574.
- Dvids første Elskovselegie, oversat. VI. 442.
- Baaren og Freden. VIII. 494.

Zeiberg, L. Professor og Rector.

- Tale paa hans Majestæt Kongens Fødselsdag, 1814, holden i Odense. II. 281.

Zeise, C. J. Cand. Theol. og første Lærer ved Brahetrolleborgs Seminarium.

- Platons Kriton, oversat af det Græske. III. 229.

Zenderson, E. Præst og Agent for det brittiske Bibelselskab.

- Curturhulen og Sneefjelds-Jøsel. Fragment af en Reise i Island. VI. 295.

Hjort, P. Cand. Philos.

- Betragtninger over Poesiens Forhold til Moral og Sædelighed. IV. 530.

- Om Digteren Ingemann og hans Værker. V. 73. (om de lyriske Digte.) V. 388. (om de episke Digte, med en Indledning om det egentlige Epos.) VI. 158 (om de sorte Hvidere.) VI. 366. (Indledning om den dramatiske Poesie.) VI. 544. (om Mithridates.)

- Tolv Paragrapher om Jens Baggesen. VII. 61. 67. 72. 90. 167. 179. 193. 281. 363. 373. 418. 564.

- Til Paragrapherne Læsere. VII. 574.

Holm, A. R. Sognepræst.

- Et Par Ord om at tage Fornuften fangen under Troens Lydighed. II. 489.

- Nogle Bemærkninger i Anledning af den Forbedring i den offentlige Gudsdyrkelse, man Preussen søger at iværksætte. III. 381.

- Om Protestantisme og Catholicisme, en Prædiken af Marezzoll, oversat og ledsaget med nogle Betragtninger. V. 1. 135.

- Om Jesuiter-Ordenen, dens Fortienester af Missionærvesenet og Videnskaberne, og hvad man bør tænke om dens Genoprettelse. VI. 391. 471.
- Soppe, B. A. Cand. Philos.
- Vandringer i Sanderumgaard's Have. IX. 458.
- Sornemann, J. B. Professor.
- Om den kongelige botaniske Haves nuværende Forsamling, dens Udvidelser og Forbedringer i den sildigere Tid, samt om en udkommende Fortegnelse over dens Planter. I. 101.
- Ingemann, B. S.
- Til den fædrelandske Ello. d. 1ste Januar 1814. II. 67.
- Bakkendorph's Minde. II. 71.
- Ossians Evanefang. III. 559.
- Gravfang ved Thomas Bugges Jordefærd. IV. 241.
- Edelbert og Augustinus, Legende. V. 65.
- Afskedsfang til Adam Dehlenschläger ved hans Vortreise. VII. 548.
- Jubelhymne i Anledning af Reformationsfeften 1817. IX. 451.
- Knudsen, A. L.
- Skrivelse til Etatsraad og Kammer-Advocat Schønheider. VIII. 54.
- Kosod, H. A. Overlærer ved Kiøbenhavns Cathedralsskole.
- Nogle Bemærkninger angaaende den historiske og geographiske Underviisning i de lærde Skoler. VII. 47.
- Larsen, J. H. Professor og Cognepræst.
- Formodninger om Marsagerne til de danske Landes nuværende Skikkelse, Beliggenhed og Stilling imod hinanden. III. 129.

Lerche, Fr. Kammerjunker.

— Melancholia. IV. 62.

— Ridder Rudolph, Romanze. IV. 255.

Levezow, D. B. Kammerjunker.

— Zephyrs Bise. IV. 64.

Lütken, Ehr. Cand. Philos.

— Den nye Paris, et Borne-Eeventyr af Goethe; oversat. VI. 496.

Lütken, D. D. Cand. Theol.

— Indbydelse til at levere Bidrag til en Samling af Folkesange. I. 489.

Magnussen, E. Professor.

— Om Holbergs haarde Dom over Nordens Oldsager og dets gamle Histoires Studium. I. 187.

— Qvad i Anledning af Kongens og Dronningens Kroningsdag. 1815. V. 191.

— Indledning til Forelæsninger over den ældre Eddas mythiske og ethiske Digte. VI. 101.

— Digterdriften, en oldnordisk Mythe, med tilhørende Forklaring. VI. 242.

— Hakon den Godes Mindesang af Eyvind Skaldes spilder, oversat efter Originalens egne Udtryk og Versemaal. VIII. 310.

Meisling, S. Dr. Phil. og Adjunkt.

— AnFaelser af Italienernes poetiske Litteratur. I. 259.

— Aphoristiske Bemærkninger over italienske Digtere. II. 165.

— Den gamle Mand i Venedig. II. 371.

— Ratten og hendes Børn. II. 374.

— Virgils første Ekloge, metrisk oversat. III. 163.

Molbech, Carl Fr. Cand. Theol. og Adjunkt.

— Skaget ved Marathon, oversat efter Herodot. IV.

- Om Aarsagerne til Athenens vovende Magt, og denne Stats Forhold til Lakedæmon efter den anden persiske Krig indtil den peloponesiske Krigs Udbrud; oversat efter Thukydides. IX. 185.

Molbech, C. Bibliotheksekreterair.

- Omrids af Tidens Krønike. Aaret 1812. I. S. 147. 218. 311.
- Efterretning om det i England 1804 oprettede Bibelselskab, med nogle Bemærkninger over Religion og Religiositet hos Engländerne. I. 443.
- Om Statens Væsen, Statskraft, Nationalaand, og om det, som er Staters Støtte og Nations Styrke i Jarens Tid. II. 1.
- Almindeligt Oversyn af den danske Litteratur i Aaret 1813: II. 74. i Aaret 1814: IV. 65. i Aaret 1815: VI. 89. i A. 1816: VIII. 103.
- Reise fra Upsala til Westeraas og Sala i October 1812. II. 103.
- Forord til et Svar af Professor Sander. II. 238.
- En antiquarisk Anmærkning. II. 294.
- Svar paa en Efterspørgsel af Waggesen i Blas det Dannora. II. 378.
- Betragtninger over historiske Domme og Meninger. III. 20.
- Om Gråters Idunna und Hermode, med Uddrag af samme. III. 80.
- Om Historien i Almindelighed, som Videnskab og fortællende Kunst, dens Forhold til Poesie, især den episke, dens Behandling og Fremstilling, dens Interesse og Værd. III. 200.
- Mindekrift over Peter Frederik Suhm. III. 477.

- Et Par Ord i Anledning af Døgnbladet: den nordiske Tilskuer No. 14. IV. 189.
- Om Nationalsprogets Hellighed, med en Efterkrift til det danske Publicum. IV. 273.
- Dagens Historie (fra 1ste Marts til 13de Oct. 1815.) IV. 374. 468. 554. V. 111. 293. 515.
- Om Universalhistorien, dens Idee og Behandling. V. 429.
- Uddrag af J. Macdonalds Reise i Danmark. VI. 49. 140.
- Brudstykker af en Afhandling om Historie og Oldkyndighed, især den nordiske. VI. 317.
- Det kongelige Museum og Bibliothek paa Slotet i Stockholm. VI. 517.
- Kort Efterretning om det store kongelige Bibliotheks Stiftelse, Skiebne og Tilstand. VII. 209.
- Om Norden og hans Reise til Egypten. VII. 533.
- Om J. L. Heibergs Skuespil: Dristig voget, halv er vundet. VIII. 77. 185.
- Nogle Ytringer om den komiske Poesie i Anledning af Hr. J. L. Heibergs Komædie: Julespøg og Nytaarsloier. VIII. 321.
- Bidrag til en Charakteristik af Kong Christian den Anden og hans Regjering. IX. 1.
- Agnes Bernauer, en historisk Anekdote fra det femtende Aarhundrede. IX. 281.
- Glæde af en Reisendes Tegnebog. (J Commeren 1817.) IX. 292. 397.
- Vierget og Klosteret Montserrat i Catalonien. IX. 481.
- Til Athenes Læsere, ved Tidsskriftets Slutning. IX. 591.

Müller, P. E. Professor og Doctor Theologiæ.

- Samtale, holden i Midten af det ellefte Aarhundrede imellem Harald Haardraade og Skialden Etuf, oversat af Islandsk. II. 93.
- Krazenskein Stubbs Minde. VII. 142.
- Hrolf Krages Saga; om Begivenheder fra fiette og fyvende Aarhundrede. VIII. 535.

Münter, J. Dr. Theol. Biskop, &c.

- Om hebraiske Navne, som findes blandt Negrene paa Guldfysten. I. 198.

Møller, Nic. Dr. Philos.

- Forsøg til en Charakteristik af de fire Verdensdele. (med en Efterretning om Forfatteren.) II. 322.

Niebuhr, W. G. Geheime-Statsraad.

- Carsten Niebuhrs Levnet. VIII. 1. 117. (Jvf. Forleguelsen over hans mindre Skrifter. VIII. 224)

Nyerup, N. Professor og Bibliothekar.

- Evende Breve fra Holberg til Gram, meddeelte efter Autographum. I. 132.
- Extract af Poul Resens Journal paa hans Reise til Finmarken 1706. I. 136.
- Excerpter af gamle danske Bøger i det kongelige Bibliothek. I. 400
- Et Brev til Udgiveren, med en forhen utrykt norsk Bise. III. 67.
- Om det nye dansk-norske Forfatter-Lexicon. IV. 86.
- Første Times Forelæsning over Historien af den nordiske Mythologies Studium. VIII. 37.

Petersen, J. E. Dr. Philos. og Adjunkt.

- Betragtninger over Dehlenschlägers Starkebodder. I. 27.
- Indledning til Forelæsninger over den græske og romerske Oldtids Litteratur. III. 541.

Petersen, N. Lærer ved Brabættrolleborgs Seminarium.

- Shakspeare. VII. 360.

Rahbek, K. L. Professor.

- Et Tillæg til Holbergs Levnetshistorie. I. 208.
- Jagerens Aftenvis, oversat efter Goethe. III. 71.
- Historie, Historiefriver, Historiehill, tre Artikler til Prove af en alfabetisk Haandbog i den skjønnede Litteratur. III. 105.
- Epilog i Anledning af H. W. Dronningens og H. K. H. Kronprindsessens Fødselsdag. 1814. III. 469.

Rast, K. R. Underbibliothekar.

- Udtag af hans Breve, skrevne fra Island. II. 57.

Rasmussen, J. L. Dr. og Professor.

- Om Arabernes og Persernes Bekjendtskab og Handel i Middelalderen med Rusland og Scandinavien. II. 177. 297. 444.

Salomonsen, S. Cand. Philos.

- Om de i det gamle Athen besiddende Fremmede. VIII. 287. 385.

Sander, L. C. Professor.

- Svar til hans ubekjendte Dommer i Kiøbenhavn's Skilderi. 1814. No. 3. II. 254.

Saxtorph, Jac. Professor.

- Tale paa det Jonstruppe Seminariums to og tyvende Stiftelsesdag. II. 139.

Schaldemose, J. Adjunkt.

- Nordens Guder. VI. 342.
- Skabelsen, oversat efter Ovids Forvandlinger. 1ste Bog. IX. 164.

Schow, J. J. Dr. Philos.

- En Excursion til Monte Vesuvius og Campo di Fontana, i det Veronesiske; med et Tillæg af Udgiften. IX. 220.

Schow, J. N. Sognepræst.

- Til det Jonstrupske Seminariums Stiftelsesfest 1813. II. 155.
- Tale paa det Jonstrupske Seminariums Stiftelsesfest. d. 29de April 1814. II. 401.

Seidelin, S. D. Brink.

- Phantasier paa Arresødal ved Frederiksbærk. III. 173.

Steenbloch, Corn. Professor i Christiania.

- Om de gamle Skandinavers Baaningshuse. III. 416.

Søroft, N. V. Capellan.

- Da Treschow og Sverdrup drog til Norge. II. 162.
- Flygtlingen. II. 483.
- Konstens Magt; et Sagn. V. 195.

Toft, G. N. Cand. Philos.

- Bruden i Korinth, oversat efter Goethe. III. 59.

Tryde, E. Sognepræst.

- Nogle Bemærkninger om det man kalder Ero. VI. 199.

Tryde, J. C. Secretair.

- Om det høiere Liv alt i denne Verden. III. 314.
- Nogle Betragtninger over det Spørgsmaal, hvorsledes vi bevare Sielen fri under Livets Nødvendighed. V. 537.

Waage, G. H. Lærer ved Herlufsholms Skole.

- Philemon og Baucis; efter Ovids Forvandlinger 8de Bog. IX. 452.

Wegener, E. Præst.

- Livets Strøm. III. 69.
- Ligklokkerne. III. 352.
- Lustfeileren. IV. 545.

Wegner, P.

- Epistel fra Hans Mikkelsen til Søndagskriveren. II. 345.

- Apologia scriptoris cyclici, eller Søndagsfriverens Apologie, anden Gang aftrykt, med Just Jussefsens og Fleres oplysende Noter. II. 521.
- Hans Mikkelsens anden Epistel til Søndagsfriveren. II. 554.
- Rahbek forsvaret mod Vaggesen. III. 260.
- I Anledning af Vaggesens Erpeoration i Rigsbenhavs Skilderi. 1814. No. 80. III. 374.
- Fragmenter over Holberg. (Første til ottende Fragment.) V. 211. 487. VIII. 229. 267. IX. 97. 348. 369. 544.

Weinrich, N. H. Justitsraad og Bibliothekar.

- Nogle Formodninger om det blandt Malerne efter Raphaels Tid antagne Ideal til Christus hovedet. III. 56.
- Om Kronings-Medaillen. V. 566.
- Om Maleren Louisfainet Gelton. VI. 540.
- Efterretning om nogle Musici ved Hofset i Danmark i det syttende Aarhundrede. IX. 230.

Werlauff, E. C. Professor og Bibliotheksekreterair.

- Blandede Bidrag til den nordiske Historie og Litteratur, mest af trykte Bøger. II. 225.
- Bemærkninger over Folkesagnene om en nordisk Kæmpeflægt i Oldtiden. IV. 193.

Wormsfiold, Lieutenant.

- Et Brev fra Gothaab i Grønland, af 6te September 1812. I. 77.

Øhlenschläger, A. Professor.

- Om Evalds Liv og Værker. I. 285.
- Evalds Levnet. I. 355.
- Til Ludvig Heiberg. II. 233.
- Portnerindens Tilbagekomst, Legende efter La Mothe Fouqué II. 544.

- Længsel. (en Oversættelse af hans tydske Original.) III. 347.
 - Sang for det dramatisk-litteraire Selskab. 1814. III. 749.
 - Paa vor Dronnings Fødselsdag, den 28de October 1814. III. 467.
 - Den vandrende Digter, eller Don Quixote den yngre. Første og anden Sang. V. 163.
 - Folkesang ved Deres Majestæters Kongens og Dronningens Kroningsfest. V. 193.
 - Vinter-Prolog, i et dramatisk Selskab. V. 570.
 - Epilog efter Hakon Jarl, fremsagt af Rosing. V. 572.
 - Charlotte Schimmelmänn. VII. 562.
 - Den første Januar 1817. VIII. 74.
 - Martin Luther. Ode paa Reformationens Jubelfest 1817. IX. 447.
- Østved, H. C. Professor.
- Videnskabsdyrkningen, betragtet som Religionsudøvelse; en Tale. IV. 97.

II.

Bidrag af unævnte Forfattere.

- Commerciatlen. II. 164.
- Den fremmede Kugl, efter Schreiber. III. 472.
- Om Brugen af Endelsen ende til at udtrykke snart Præsens, snart Futurum af det danske passiviste Participle. IV. 341.
- Noget Bemærkning over de ved det Kongelige Academie for de skønne Konster udsillede Konstsager. (1815.) IV. 347. 450.
- Noget om det nye dansk-norske Forfatter-Lexikon. IV. 363.
- Nærmere Betragtning af en anonym Forfatters „Bemærkninger over Udsillingen ved Konst-Academiet. V. 50.
- Svar til Forfatteren af samme Betragtning. V. 155.
- Noget om et nyt nordisk Blad: den lille Trondhiemske Tilskuer kaldet, samt nærmere Efterretning om Nordlands Handelsforbindelse med Bergen. V. 232.
- Om den af det Kongelige Academie for de skønne Konster aabnede Salon. V. 252. 366.
- I Anledning af Brue Kirkes Gienoprejsning. V. 387.

- Nærmere Oplysning angaaende Kroningsmedaljen. VI. 4
 Ines, en Legende. VI. 346.
 Om Lessings Laokoön; et Forsøg. VI. 444.
 En Tilreise til Paris og London, i Aaret 1814. VII
 25. 51. 265.
 Gldgnister, Stræde over den nyere svenske Litteratur.
 VII. 105. 247. 321.
 Reflexer over Litteraturen. VIII. 167. IX. 74.
 Noale Bemærkninger over de af det Kongelige Aca-
 demie for de skønne Kunster udstillede Konstsager.
 (April 8 7.) VIII. 446.
 Om Steffens's Skrift: den nærværende Tid. VIII.
 475. 561.
 Ceres's Klage, efter Schiller. VIII. 490.
 Anmærkninger ved et og andet i den danske Litteratur
 og nogle af dens nyere Frembringelser. IX. 236. 466.
 Et Par Ord i Anledning af Fru Conferentsraadinde
 Bruns Beskrivelse over Hr. Lunds Altertavle. IX. 248.
 Gienmæle mod nogle Ytringer i Litteraturtidenden om
 den nyere tyske og svenske Litteratur. IX. 259.
 Korte Efterretninger om de vigtigste Original-Skrifter i
 den svenske Litteratur i Aarene 1813—1817 IX. 268.
 Noget fra Rom og om Thorvaldsen. (Af et Brev fra
 en dansk Rejsende til Udgiveren.) IX. 524.
 Frederiksborg, et Digt. IX. 554.

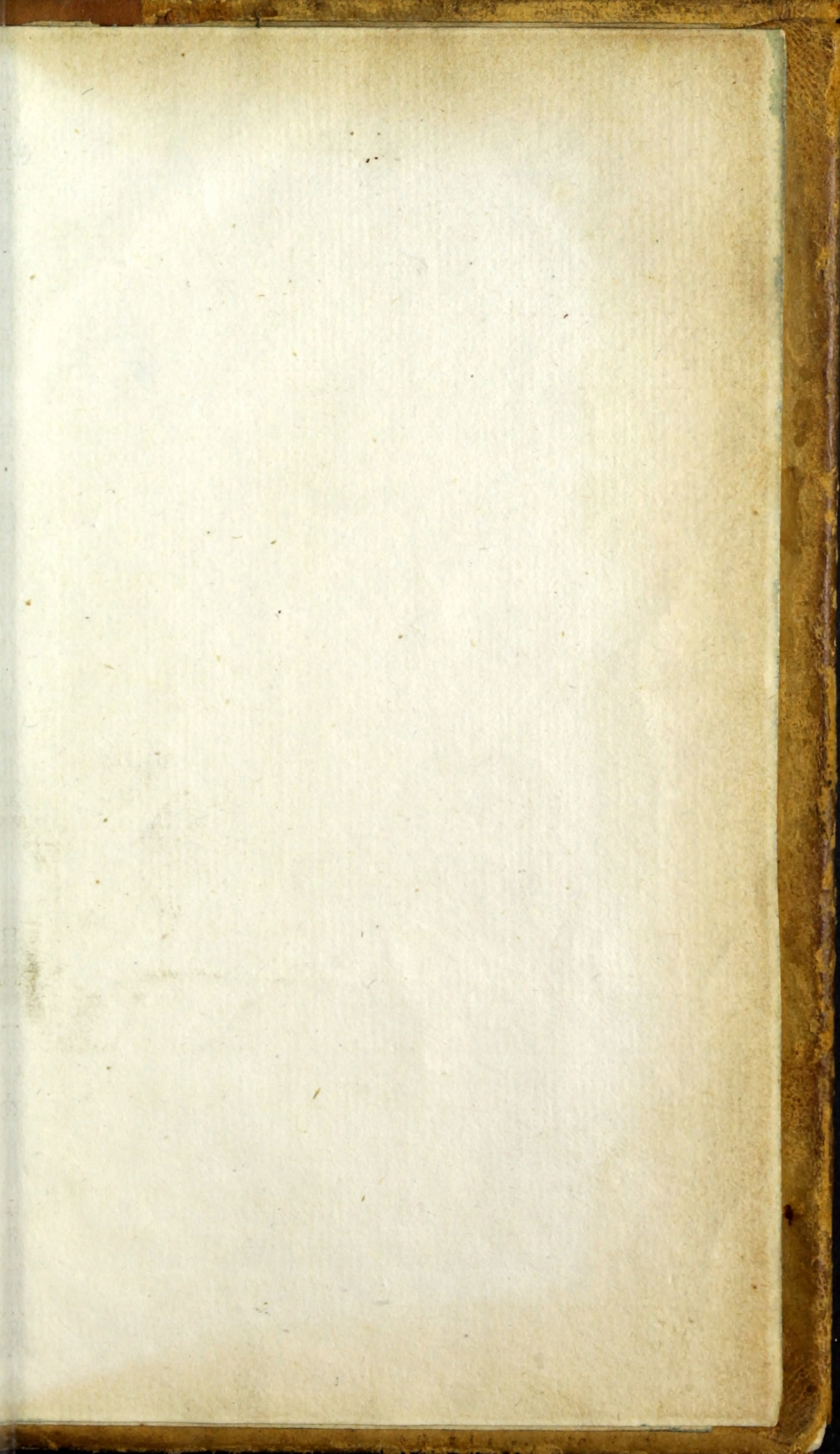
Anmærkn. De i 9de Bind begyndte, men ikke
 fortsatte Efterretninger om den nyeste svenske Litteratur,
 haaber jeg særskilt at kunne udgive. M.

III.

Recenserede Skrifter.

- Behrmann, H. Grundriss til Koeskilde Domkirkes og
 dens Monumenters Historie og Beskrivelse.
 1815. IV. 258.
 Burgwedel, Elise Fried. Der Aeronaut. 1814. III. 190.
 Calender, historisk, udgiven af L. Engelsdoff og J.
 Möller. 1ste Aargang. 1814. V. 164.
 Sibiger, P. G. Sophokles's Philoktetes, oversat af det
 Græske. 1814. III. 568.
 Frankenau, R. Samlede Digte. 1815. IV. 178
 Grundriss, N. F. C. Prøver af Epøs og Enorros Krø-
 niker i en ny Oversættelse. 1815. VI. 70.

- Seiberg, J. L. Driftig hoved, halv er bundet, romantisk Skuespil i tre Acter. VIII. 77. 185.
- Seiberg, P. A. Betragtninger over National-Repræsentationen. 1817. IX. 250.
- Sertha, en Samling af Digte, udgivet af N. Nyerup. 1817. VIII. 94.
- Sjort, J. E. P. Haandbog i den tydske Litteratur. 1ste Deel. 1815. V. 580.
- Ingemann, B. S. De sorte Riddere, et romantisk Epos i ni Sange. 1814. III. 72.
- Julegave, en Samling af Digte. 1816. VIII. 402.
- Kruse, L. Fortællinger. 1815. V. 199. (jvf. VII. 506. 582.)
- Müllner, Ad. Brøden, et Særgespil, oversat af C. J. Boye. 1817. IX. 566.
- Møller, N. Oversættelse af fem Cicero's Taler. 1814. III. 177.
- Olsen, A. Baarblomsten, en Samling af Ungdomsarbejder. (Poesier.) 1814. III. 356.
- Poems from the Danish, selected and illustrated by A. A. Feldborg, translated into english verse by W. S. Walker. Lond. 1815.
- Danish and Norwegian Melodies arranged by C. Stokes. 1815. V. 281.
- Rahbek, N. L. Om Ludvig Holberg som Lyttspilddigter, og om hans Lyttspil. 1ste Deel. 1815. VI. 350.
- Schillers Fiesko, eller Sammensværgelsen i Genua, oversat af L. Thortsen. 1814. III. 185. (jvf. III. 369.)
- Sjöborg, N. H. de i Danmark ådagalagde Bemödanden och Författningar till Antiquiteters Vård, jemförde med Svenskars Atgård vid denne Del af Nordens Historia. Lund. 1813. III. 473.
- Søst, Nic. Romantiske Digte. Første Deel. 1815. IX. 168.
- Thiele, J. M. Biergmandsdalen, en Fortælling. 1817. IX. 175.
- Prøver af danske Følkesagn; med en Fortælle af N. Nyerup. IX. 477.
- G. Zoegas. Abhandlungen, herausgegeben von J. G. Welcker. 1817. IX. 588.
- Ohlenschläger, A. Ludlams Hule, et Syngeespil. 1814. VI. 270.
- Treias Alter, et Lyttspil. 1816. VII. 390.

The first thing I noticed when I stepped out of the car was the cold. It was a sharp contrast to the warm blanket I had been sitting under. I looked up at the sky, which was a pale, hazy blue. The air was crisp and clean, a welcome change from the stuffy interior of the vehicle. I took a deep breath, feeling the cool air fill my lungs. The ground beneath my feet was soft and spongy, a mix of dirt and grass. I walked a few steps, my boots crunching on the uneven surface. In the distance, I could see the faint outlines of trees and buildings, suggesting a rural or semi-rural setting. The overall atmosphere was one of quiet solitude, a moment of peace in a world that often feels so busy and chaotic. I stood there for a moment, simply taking in the scene around me. The light was soft, suggesting either early morning or late afternoon. The colors were muted, with various shades of brown, green, and blue. It was a beautiful, almost ethereal scene that made me feel like I had stepped into a different world. I continued to walk, my thoughts wandering as I explored the new environment. The silence was not empty, but rather a comforting presence, a reminder of the beauty of the natural world. I felt a sense of freedom and adventure, knowing that I was on the edge of something new and exciting. The journey was just beginning, and I was ready to embrace whatever came next.

